Raftul
Denisei

Amos Oz

Să nu pronunți: noapte

roman

HUMANITAS fiction

Opera lui Amos Oz este tradusă în patruzeci de limbi.

Un bărbat și-a pierdut somnul și, de pe balcon, privește noapte de noapte deșertul. În camera alăturată doarme o femeie care nu știe dacă-l mai iubește. Sentimentele și senzațiile lor obosite se trezesc violent la viață când un adolescent este găsit mort.

„Felul în care Amos Oz descrie locurile este la nivelul lui Faulkner, iar căutarea idealurilor îl apropie de Tolstoi. Personajele sale nefericite și decadente îl evocă pe Saul Bellow, iar radiografia sentimentelor și obsesia pentru problemele dureroase ating intensitatea lui Dostoievski."

Sunday Telegraph

„Oz are darul de a ne revela esența propriilor noastre vieți, care se consumă în cupluri înstrăinate. Aceasta este marea lui realizare în ***Să nu pronunți: noapte***. O capodoperă."

The Guardian

„Deșertul noaptea, cumpărarea unei rochii, pregătirea unei cine, actul sexual, toate sunt atât de reale și tangibile, încât persistă în mintea cititorului la fel ca personajele cărora Amos Oz le-a insuflat viață ficțională."

Sunday Tribune

„Deșertul devine un simbol vast, acaparator, al absenței divine."

Jay Parini, autorul romanului *Ultima gară*

„Amos Oz deține un vocabular extraordinar de bogat. O întreagă orchestră, pe care o folosește din plin."

A.B. Yehoshua

În vara lui 1989, în plin deșert, în orășelul Tel Keidar, povestea de dragoste dintre Teo, un inginer sexagenar, și Noa, o mai tânără profesoară, se dezintegrează încet. Moartea unui elev în circumstanțe ciudate pune toată comunitatea în alertă. Sosirea tatălui, care, în memoria fiului său, o convinge pe Noa să se ocupe de construirea unei clinici pentru îngrijirea adolescenților drogați, stârnește suspiciune. Cu o profundă înțelegere a ființei și a relațiilor umane, Amos Oz scrie o istorie amară și tandră despre ambiții frustrate și iubiri neîmplinite, într-un roman dens, cu oaze de poezie și de ironie fină.

AMOS OZ

Să nu pronunți: noapte

Traducere din ebraică și note de
MARLENA BRAEȘTER

HUMANITAS
fiction

Coperta
ANGELA ROTARU

Redactor
DENISA COMĂNESCU

AMOS OZ
AL TAGIDI LAILA (DON'T CALL IT NIGHT)
Copyright © Amos Oz 1994

© HUMANITAS FICTION, 2010, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 73, fax 021/408 83 74
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, Bucureşti
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
OZ, AMOS
Să nu pronunţi: noapte / Amos Oz; trad.: Marlena Braeşter. –
Bucureşti: Humanitas Fiction, 2010
ISBN 978-973-689-359-9

I. Braeşter, Marlena (trad.)

821.411.16-31=135.1

Seara la şapte stă pe balconul apartamentului său de la etajul al doilea, se uită cum dispare lumina zilei şi aşteaptă: ce promite ultima rază de lumină şi ce va putea împlini?

În faţa lui, o curte goală cu o parcelă de iarbă, oleandri, o bancă şi un chioşc cu un aer părăsit format din crengile de bougainvillaea. Curtea e mărginită de un zid de piatră pe care se conturează urma unei deschizături astupate cu straturi de pietre. Acestea sunt mai noi, mai deschise la culoare, şi chiar în clipa de faţă par ceva mai uşoare decât vechile pietre. În spatele zidului se înalţă doi chiparoşi. Acum, în lumina serii, culoarea chiparoşilor e neagră, nu verde. Mai departe se întind nişte coline golaşe: acolo e deşertul. Şi tot acolo se ridică uneori câte un vârtej cenuşiu, care vibrează o clipă, se răsuceşte violent, se lasă dus, se potoleşte. Şi reapare în alt loc.

Cerul devine din ce în ce mai cenuşiu. Nori calmi, unul dintre ei trimite un reflex slab al amurgului. Asfinţitul soarelui nu ajunge până la balconul acesta. Pe zidul de piatră unde se termină curtea o pasăre ciripeşte plină de însufleţire, ca şi cum ar fi primit chiar acum o veste pe care nu poate să nu o împărtăşească. Dar tu?

Se lasă noaptea. Se aprind luminile oraşelului, pe străzi şi la ferestrele caselor, între un întuneric şi altul. Vântul se înteţeşte şi aduce cu el miros de lemne arse şi praf. Lumina lunii aşterne o mască a morţii peste colinele din apropiere, care parcă nu mai sunt coline, ci sunetele unei melodii înăbuşite. Pentru el, locul

acesta este capătul lumii. Nu e rău la capătul lumii: a făcut deja ceea ce a putut face, şi de acum înainte aşteaptă.

Părăseşte balconul, intră, se aşază, cu picioarele desculţe pe masa din salon, cu mâinile atârnând greoaie de o parte şi de alta a fotoliului, atrase parcă de răcoarea podelei. Nu deschide televizorul şi nu aprinde lumina. O maşină coboară panta străzii într-un foşnet de cauciucuri. Nişte câini latră după ea. Şi cineva cântă la flaut, nu o melodie întreagă, ci game simple care se repetă urcând şi coborând, aparent fără nici o modificare. Sunetele acestea i se par frumoase. În inima clădirii se aude liftul care depăşeşte etajul său fără să oprească. La radio, într-un apartament vecin, o crainică vorbeşte parcă într-o limbă străină, dar acum nu mai e sigur nici de lucrul acesta. Pe scări, o voce de bărbat spune hotărât: În nici un caz. Altcineva răspunde: Dacă nu, nu, nu te duce, altă dată.

În intervalul cât zumzetul frigiderului se opreşte, se aud dinspre vale greieri care parcă străpung tăcerea. Un vânt uşor pătrunde, agită perdelele, răvăşeşte paginile ziarului de pe raft, ca o respiraţie care umple camera, face să tremure frunzele plantei din ghiveci, iese prin fereastra cealaltă şi se întoarce în deşert. Pentru o clipă îşi strânge umerii în mâini ca într-o îmbrăţişare. Plăcerea aceasta îi aminteşte gustul serilor de vară într-un oraş adevărat, poate Copenhaga, unde a petrecut cândva două zile. Acolo noaptea nu se năpusteşte, ci tatonează locul pe îndelete. Vălul înserării se lasă acolo atât de încet, în trei, patru ore, încât seara pare că vrea să atingă zorii zilei. Clopotele scoteau sunete de tot felul, de la unul singur auzindu-se sunete răguşite, asemănătoare cu o tuse. O ploaie molcomă unea cerul acela al înserării cu apele strâmtorii şi ale canalelor. Prin ploaie străbătea un tramvai luminat, gol, i s-a părut că vede o casieriţă tânără care se apleca să vorbească cu şoferul, sprijinindu-şi degetele mâinii pe mâna lui, a trecut, şi iarăşi ploaia subţire, de parcă lumina serii nu o traversa, ci izbucnea din ea, iar picăturile se întâlneau cu stropii unei fântâni arteziene dintr-o piaţă mărginaşă, unde apa molcomă era iluminată dinăuntru toată noaptea.

Un beţiv zdrenţăros, în vârstă, moţăia pe un parapet, cu capul acoperit de peri aspri cărunţi îngropat adânc în piept, cu picioarele încălţate cu pantofi, dar fără şosete, cufundate în apa fântânii. Imobil.

Dar cât o fi ceasul acum?

Se apleacă prin întuneric să se uite la ceas, vede acele fosforescente şi uită ce se întrebase. Poate aşa începe procesul de decădere lentă de la durere spre tristeţe. Câinii se pornesc din nou să latre, sălbatic de data aceasta, furioşi, latră prin curţi şi pe terenurile virane, şi dinspre vale, iar mai încolo, din întunericul îndepărtat, dinspre coline, se aud câinii ciobăneşti ai beduinilor şi câini părăsiţi, care poate că au dat de urma unei vulpi, un lătrat îngroşându-se într-un urlet, un altul răspunzându-i, ascuţit, disperat, ca şi cum ar jeli ceva pierdut pentru totdeauna. Aşa e deşertul într-o noapte de vară: străvechi, indiferent, sticlos. Nici mort, nici viu. Prezent.

Priveşte colinele dinăuntru, prin glasvandul balconului, dincolo de zidul de piatră ce mărgineşte curtea. Se simte îndatorat şi nu înţelege exact pentru ce, poate faţă de coline. Un bărbat de şaizeci de ani, solid, cu faţa lată, lipsită oarecum de fineţe, o faţă ţărănească, cu o expresie bănuitoare sau de îndoială sub care se ascunde o umbră de maliţie. Are părul cărunt tuns aproape până la rădăcină şi o mustaţă autoritară, care începe să încărunţească. Când e într-o încăpere, în orice încăpere, dă impresia că ocupă mai mult loc decât poate corpul său ocupa cu adevărat. Ţine aproape întotdeauna ochiul stâng pe jumătate închis, părând nu că ar face cu ochiul, ci că observă concentrat vreun gândac sau vreun obiect minuscul. Treaz şi destins, stă în fotoliu ca după un somn adânc. Legătura tăcută a deşertului cu întunericul îi dă o stare de relaxare. Lumea e ocupată în seara aceasta cu distracţii, treburi, regrete. În ce îl priveşte, el e mulţumit de clipa aceasta, care nu i se pare goală. Deşertul i se potriveşte acum, iar lumina lunii îşi are rostul ei. Prin fereastra din faţa lui trei sau patru stele aruncă o lumină înţepătoare pe deasupra colinelor. Cu voce joasă pronunţă: Acum poţi respira.

Doar seara se poate respira puţin, când căldura se potoleşte. A mai trecut încă o zi nebună. Sunt încontinuu într-o goană contra cronometru. De la opt dimineaţa până la două fără un sfert – la liceu, două ore de literatură, două ore de pregătire pentru bacalaureat şi încă o oră cu elevii imigranţi din Rusia, cărora nu le stă mintea la dispariţia credinţei în poezia lui Bialik[1]. Frumoasa clasei, pe care o cheamă Ina sau Nina, a spus despre Bialik: Cuvintele lui sunt biblice, felul de a simţi l-a luat de la Lermontov, poezia, anacronică. Şi a declamat două versuri în ruseşte, poate ca să-mi dea exemplu ce înseamnă poezia după gustul ei. Am potolit-o. Deşi mă cam săturasem şi eu şi cu greu m-am stăpânit să nu spun că, dacă divinitatea s-a îndepărtat de noi, din partea mea poate să rămână acolo unde este.

În ora mea liberă, de la unsprezece şi un sfert, m-am instalat lângă climatizor în sala de lectură ca să pregătesc lecţia următoare, dar am fost chemată imediat la directorul-adjunct pentru a rezolva un litigiu cu una dintre profesoarele mai tinere, care fusese jignită de alta cu mai multă vechime. Am fost de acord parţial cu amândouă şi am sugerat ca totul să fie trecut cu vederea şi dat uitării. Curios cum banalităţi de genul acesta, şi în special cuvântul „a ierta", folosite la momentul potrivit

1 Haim Nahman Bialik (1873-1934) este considerat cel mai mare poet de limbă ebraică.

şi susţinând ambele părţi, reuşesc să stoarcă lacrimi şi contribuie la reinstalarea calmului. Lucruri atât de mărunte îl alină pe cel care a avut de suferit, poate tocmai pentru că lucruri la fel de mărunte l-au făcut să sufere.

În loc de masa de prânz am mâncat din mers un falafel[1], ca să nu întârzii la întâlnirea fixată la ora două şi un sfert la Casa Sindicatelor. Ne-am dus acolo cu scopul de a obţine sprijin în favoarea ideii cu „căminul". Piaţa de lângă semafor era goală şi uscată de arşiţă. În mijlocul unui strat veştejit de rozmarin se afla un imigrant grăsuliu, în vârstă, purtând ochelari şi o bască neagră din lână, sprijinindu-se într-o sapă, imobil ca şi cum ar fi fost mort. Deasupra lui chiar şi soarele părea leşinat într-un nor arzător. La ora patru, cu o întârziere de o oră, a sosit de la Tel Aviv avocatul lui Avram Orvieto, Ron Arbel, cu aerul unui copil dulce şi alintat pe care mama l-a obligat să se deghizeze în om de afaceri. Ne-am aşezat împreună la cafeneaua California şi am ascultat o explicaţie încâlcită în legătură cu aspectul bănesc. La cinci fără un sfert l-am condus să-l cunoască pe contabilul primăriei, simţeam transpiraţia deja lipicioasă, iar subsuorile emanau un miros acrişor ca al unei femei străine; şi de acolo la biroul de intermediari al lui Muki, care promisese că va pregăti o dare de seamă, însă n-o făcuse, în schimb a vorbit o jumătate de oră despre el însuşi şi despre ceea ce guvernul acesta nu poate să înţeleagă. Pe cămaşă, de-a latul, avea imprimat numele unei noi formaţii de rock: Lacrima Diavolului. Apoi, la Centrul pedagogic şi la farmacia de lângă semafor, după care am reuşit să ajung şi la supermarket, cu mai puţin de un sfert de oră înainte de închidere, şi să scot bani de la bancomat, şi să iau fierul de călcat de la reparat. Era deja beznă când am ajuns acasă, extenuată de căldură şi de alergături, şi l-am găsit în fotoliul din salon, tăcut, în întuneric. Grevă

1 Mâncare arăbească devenită tipic israeliană, constând din chiftele de năut măcinat şi amestecat cu condimente.

pasivă, din nou, ca să nu uit cumva că toată agitaţia mea e pe seama singurătăţii lui. Ritualul acesta are reguli mai mult sau mai puţin fixe: în principiu, eu sunt cea vinovată de faptul că între noi e o diferenţă de cincisprezece ani. El, în principiu, este cel care iartă, pentru că este un om înţelegător.

Cina a pregătit-o el: Eşti obosită, Noa, stai jos, uită-te la ştiri. A făcut o omletă cu ceapă şi o salată de legume aranjată geometric, aducându-le pe o tavă din lemn, cu felii de pâine neagră, brânzeturi şi felii de ridiche tăiate în forma unor boboci de trandafir. Aştepta complimente ca şi cum ar fi fost contele Tolstoi, care a avut şi de data aceasta bunăvoinţa să aprindă el însuşi focul în coliba servitorilor.

După ştiri a fiert apa şi a făcut ceai de plante pentru amândoi, mi-a aşezat o pernă sub cap şi una la picioare şi a pus un disc. Schubert. *Moartea şi tânăra fată.* Dar când am tras telefonul lângă mine şi am format numărul lui Muki Peleg ca să-l întreb dacă darea de seamă era deja bătută la maşină, şi i-am telefonat apoi lui Ludomir şi apoi Lindei ca să verific ceva în legătură cu autorizaţia, generozitatea i-a secat dintr-odată şi s-a ridicat, a strâns şi a spălat vasele şi s-a dus în linişte în camera lui închizând uşa, ca nu cumva să-l urmăresc până acolo. Fără tot acest spectacol, aş fi făcut poate un duş şi m-aş fi dus la el, i-aş fi povestit ce s-a întâmplat, m-aş fi sfătuit cu el, dar de fapt nu sunt sigură. Nu e uşor nici când vorbeşte cu mine, ştiind exact ce e greşit în proiectul nostru şi ce nu ar fi trebuit să spun şi cui, dar e şi mai greu când tace şi ascultă străduindu-se să nu piardă firul, ca un unchi răbdător care a hotărât să-şi sacrifice câteva minute preţioase ca să afle din gura fetiţei ce anume a speriat-o pe păpuşa ei.

La zece şi un sfert, după ce am făcut un duş cu apă rece şi apoi unul cu apă caldă, am căzut moartă de oboseală pe pat, dar am încercat să mă concentrez puţin citind dintr-o carte despre caracteristicile intoxicării cu droguri, în timp ce din camera lui răzbătea până la mine programul internaţional de la

BBC. În ultimul timp, ca și Menahem Begin în anii de izolare voită, ascultă în fiecare noapte programele de la Londra. Așteaptă oare vreo știre care aici ni se ascunde? Sau caută vreun alt sens? Sau își vorbește sieși cu ajutorul lor? Poate încearcă pur și simplu să adoarmă. Insomniile lui mi se strecoară în somn și îmi fură și puținele vise pe care le-aș fi putut avea.

Târziu, epuizată – și ochelarii, și lumina, și cartea erau departe –, i-am descifrat ca sub apă pașii pe hol, desculț, pe vârfuri pentru a nu deranja, apoi frigiderul deschizându-se, și robinetul, cum se stinge lumina în camere într-o anumită ordine, se încuie ușa de la intrare, bântuirea aceasta nocturnă care de ani de zile îmi provoacă obsesia că cineva străin a pătruns în casă. După miezul nopții mi s-a părut că a atins ușa și din adâncul oboselii m-am simțit supusă tristeții lui și aproape că am spus da, dar el s-a și îndepărtat în vârful picioarelor, pe hol, sau poate că a ieșit pe balcon fără să aprindă nici o lumină. În nopțile acestea de vară, balconul îi este bună companie. Sau poate nimic nu s-a întâmplat, pașii, atingerea ușii, tristețea lui străbătând pereții, totul e încețoșat pentru că probabil dormeam. Am avut o zi grea astăzi, iar mâine, după școală, încă o întrevedere la Muki Peleg și s-ar putea să plec la Beersheba ca să încerc să rezolv în sfârșit problema autorizației. Trebuie să dorm ca să pot fi mâine și mai în formă decât astăzi. Și mâine va fi o zi grea. Și căldura asta. Și timpul care trece.

De data asta nu a trecut, dincolo de perete, spre ultimul etaj, ci s-a oprit, uşa s-a deschis cu un scrâşnet uşor, după care s-a trântit imediat; şi şi-a continuat drumul. Rece şi mut, ca o şopârlă ai cărei ochi de piatră urmăresc din întuneric vreun gândac colorat sărind în lumină, aşa o primesc: foşnetul fustei, electricitatea voinţei ei dinainte de mişcare, mersul ei, sunetul paşilor ei de la uşa liftului până la uşa apartamentului şi deja cheia întoarsă în broască: ca întotdeauna, fără nici o ezitare, cheia pe care o ţine între degete intră direct în broască.

Trece dintr-o cameră în alta, vorbindu-mi fără întrerupere cu vocea ei melodioasă de adolescentă, renunţând să-şi termine frazele, traversează apartamentul dintr-un capăt în altul, aprinde luminile pe rând, în antreu, în camera de toaletă, şi deasupra capului meu în salon, împrăştie un val fin de parfum cu miros de caprifoi, îşi pregăteşte în faţa ei un drum luminat cu becuri electrice, de parcă ar aprinde nişte reflectoare pe o pistă de aterizare. Toată casa pare să clipească orbită.

Când a ajuns la mine, a aruncat pe masă sacoşa cu cumpărături şi geanta de şcoală şi încă două pungi de plastic doldora, întrebând: De ce pe întuneric, Teo? Şi tot ea a răspuns: Iar ai adormit, scuză-mă că te-am trezit, sau de fapt mulţumeşte-mi, altfel cum ai să mai dormi la noapte?

Şi s-a aplecat atingându-mi cu buzele vârful părului tuns perie, sărutul organizaţiei de pionieri, grăbit, şi imediat mi-a dat jos picioarele de pe masă şi a vrut să se aşeze lângă mine,

dar nu, şi-a scos pantofii şi s-a întors într-un vârtej al fustei ei uşoare cu romburi de un albastru pal, făcându-şi vânt spre bucătărie, şi a adus apă minerală în două pahare înalte spunând: Mor de sete, a băut şi s-a şters la gură cu dosul palmei, cu o mişcare copilărească, după care a întrebat: Ce e nou? Şi iarăşi a sărit să aprindă televizorul, după care a aterizat pentru o clipă pe speteaza fotoliului meu, aproape rezemându-se de mine, dar nu s-a rezemat totuşi, ci şi-a aruncat într-o parte părul blond ca să nu-i cadă în ochi, ca şi cum ar fi ridicat o cortină, zicând: Ascultă ce zi nebună am avut.

Şi s-a oprit. S-a lovit deodată cu două degete peste frunte păşind spre celălalt fotoliu: Numai o clipă scuză-mă, Teo, mai întâi trebuie să dau două telefoane scurte, poate ai vrea să faci o salată? De dimineaţă aproape că n-am mâncat, doar un falafel, pur şi simplu mor de foame, aşteaptă o clipă, termin imediat şi vorbim. Şi a tras telefonul aşezându-l între genunchi în adâncitura rotunjită a fustei ei clopot, şi nu s-a mai dezlipit de el o oră întreagă. În timp ce vorbea la telefon înfuleca cina pe care o pregătisem, transmiţând prin receptor când propuneri, când sentimente, când păreri rapide, mestecând doar în pauzele pe care le lăsa interlocutorilor să se apere. Am băgat de seamă că a spus de câteva ori: Las-o baltă, Fii serios, Da' de unde, Nu fi caraghios, şi Grozav, Perfect, Pune mâna imediat pe asta. Mâinile ei sunt mult mai bătrâne decât ea, degetele trudite au pielea zbârcită, vinişoare albăstrii şi pete pigmentate formează un fel de rebus pe dosul mâinii, care seamănă cu un bulgăre de pământ. Ca şi cum anii ei adevăraţi s-au scurs din corp în mâini, unde deocamdată se adună forţele răbdătoare ale îmbătrânirii, pândind o clipă de slăbiciune.

Apoi, prin uşa de la baie, am auzit timp de vreo douăzeci de minute curgând duşul şi vocea ei tânără cântând o melodie de acum mulţi ani, despre un trandafir alb şi unul roşu, apoi uscătorul de păr, deschiderea sertarului de la dulapul din baie. După douăzeci de minute a ieşit proaspătă, mirosind plăcut,

în halatul de bumbac albastru, şi a spus: Sunt epuizată, terminată, o să vorbim mâine-dimineaţă. Dar nu mi se părea obosită, ci uşurată, simţindu-se bine în propria-i piele, cu şoldurile pline de viaţă şi respirând parcă sub capotul subţire, şi a spus: Noapte bună, Teo, nu fi supărat, şi nici tu nu te culca târziu. Şi a adăugat: Ce zi nebună a fost. Apoi a închis uşa după ea. Încă vreo câteva minute s-au mai auzit foşnind foile unei cărţi, apoi a dat probabil de ceva amuzant care a făcut-o să râdă pe înfundate. După încă vreun sfert de oră a stins lumina.

Ca de obicei, uitase să închidă bine robinetul duşului. De pe hol auzeam apa picurând. M-am dus şi l-am strâns cât s-a putut, am pus capacul la pasta de dinţi, am stins lumina la toaletă şi am făcut turul apartamentului continuând să sting luminile, până nu a mai rămas nici una aprinsă.

Ea ştie să adoarmă într-o clipă. Ca o fetiţă cuminte iubită de toată lumea, care şi-a pregătit lecţiile şi şi-a aranjat colţul ei şi nu a uitat să-şi scoată clamele din păr, convinsă că totul e în ordine, şi toţi sunt mândri de ea, iar mâine va fi o nouă zi. E atât de mulţumită de sine, de întuneric, de deşertul de la capătul curţii dincolo de cei doi chiparoşi, de cearşaful încolăcit în jurul coapselor, de perna brodată pe care o strânge la piept dormind profund. Somnul ei trezeşte în mine un sentiment de jignire, sau poate doar de ciudă, dar, adâncit în supărare, îmi este totuşi clar că nu am nici un motiv, ceea ce nu mă ajută să-mi alung nemulţumirea, ci, dimpotrivă, mă enervează şi mai mult.

M-am aşezat lângă masa din camera mea, în maiou, şi am prins Londra la tranzistor. Între emisiunile de ştiri a fost şi o emisiune despre viaţa şi iubirile Almei Mahler. Crainica spunea că lumea bărbaţilor nu fusese în stare să o înţeleagă şi o vedea într-un mod diferit de cum fusese în realitate, şi pornind de la aceasta a început să o definească. Am întrerupt-o pe crainică în mijlocul frazei, ca să-i demonstrez că lumea bărbaţilor nu s-a schimbat în bine, şi am pornit desculţ să dau o raită prin

frigider. De fapt nu aveam nevoie decât de două-trei înghiţituri de apă rece, dar iată-mă sub lumina dulce ca o mângâiere a frigiderului. Ca să nu o pierd şi să rămân în întuneric mi-am turnat vin rece, am desfăcut un triunghi de brânză şi între timp m-am trezit făcând ordine pe rafturile frigiderului. Am mirosit de două ori laptele din cutia de carton deschisă, neavând încredere nici în lapte, nici în propriul meu simţ al mirosului. Am aruncat la gunoi o pungă de cârnăciori care mi s-a părut că aveau o culoare suspectă. Cutiile cu iaurt le-am aşezat una în spatele celeilalte, după data de expirare, iar ouăle le-am îngrămădit în suporturile lor de plastic. Am ezitat o clipă, contemplând o farfurioară cu ton, dar până la urmă m-am mulţumit doar să o acopăr cu nailon. Din dulap am vânat câteva sticle de suc şi de apă minerală şi le-am înşirat pe uşa frigiderului pentru a completa rândul. Am aranjat sertarul cu legume şi după el coşul cu fructe. Cu greu m-am abţinut de la tentaţia de a ataca şi congelatorul. Apoi am pornit în vârful picioarelor până la uşa camerei ei: dacă mă strigă, sunt deja aici. Dacă nu, am să încerc cel puţin să captez o undă din parfumul somnului ei, poate se va răsfrânge şi spre mine o urmă din somnul ei copleşitor.

De acolo spre balcon, spre scaunul vechi care seamănă puţin cu fotoliul bunicii. Noaptea e aproape transparentă. O lumină argintie subţire şi rece domneşte peste toată întinderea pământului. A pământului care nu respiră. Cei doi chiparoşi par sculptaţi în bazalt. Coline cu aspect selenar sunt învăluite în ceara lunii. Ici şi colo se văd nişte creaturi înceţoşate, şi ele cu aspect selenar. Prin văi, umbre se desprind din umbre. Şi un greier, unul singur, pe care nu l-am remarcat decât atunci când a tăcut. Cu ce au greşit bărbaţii în înţelegerea Almei Mahler şi cine a fost ea de fapt? Dacă există vreun răspuns la întrebarea aceasta, eu nu sunt capabil să-l găsesc. Aproape sigur întrebarea nu are nici un rost, neputând trezi nici un ecou, şi în principiu nu există nici o posibilitate de a da un răspuns. Prezenţa colinelor

goale în întuneric anulează cuvinte cum ar fi „probabil", „posibil", „în principiu" și golește de sens întrebarea: Ce am găsit la tine, Noa? Sau: Ce găsești tu la mine? Am să mă opresc. Să presupunem că tu găsești la mine ceea ce eu găsesc uneori privind deșertul. Dar eu la tine? Să zicem: o femeie mai tânără decât mine cu cincisprezece ani în pieptul căreia bate inima vieții, pulsație protoplasmică, ritmică, dinainte de existența cuvintelor și a îndoielii pe lume. În afară de asta, se întâmplă uneori ca, fără să vrea, să mă emoționeze dintr-odată. Ca un animal mic și neajutorat. Ca un puișor.

Cu ani în urmă, mă pricepeam puțin la harta stelelor. Învățasem în armată și chiar mai înainte, în organizațiile pionierești. Încă mai știu să disting în nopțile senine Carul Mare și Carul Mic, Ursa Mare și Steaua Nordului. Cât despre planete, încă le mai pot localiza, dar am uitat deja care dintre ele este Jupiter, care Venus și care e Marte. Acum, în liniștea deplină, pare că totul a stat și chiar și planetele au obosit și s-au oprit din mișcarea lor. Și pare că va fi noapte fără sfârșit. Și că stelele sunt toate niște gândaci minusculi pe podeaua etajului superior sau niște stalactite din care picură lumina cerului arzând de cealaltă parte. Dacă se va ridica cortina, pământul va fi scăldat în lumină și totul se va lumina. Sau se va aprinde.

Există un binoclu bun în casă, ascuns după cearșafurile de pe al doilea raft din stânga. M-aș putea scula să-l aduc ca să pot vedea mai mult de pe balcon. Poate că Nehemia i-a lăsat ei binoclul care îi aparținuse cândva lui Gorovoi cel iscoditor. Sau lui Iușco, vărul ei. Vreo patru-cinci lucruri din acelea au rămas încă prin casă. Celelalte nu mai există. Au fost aruncate. Ești și mai mofturos decât el, a spus o dată pe când ne certam, și mai mascul de Neanderthal. Și s-a oprit. Nu a mai repetat asta niciodată. Până și în certuri se stăpânește și mă stăpânește și pe mine, se păzește, cu piciorul întotdeauna pe frână. Și eu sunt atent și știu care e limita: ca și cum s-ar înfrunta două figurine din sticlă, știm să renunțăm la timp.

Dinspre munții din est vine o boare de vânt pătrunzător de deșert. Ca șuieratul unei coase reci și ascuțite. Deșertul respiră în secret. Pământul și piatra seamănă cu o întindere lină de apă nemișcată în întuneric. Și iată, acum s-a răcorit. E aproape ora două. Nu sunt obosit, am să mă duc totuși în camera mea fără să aprind lumina, mă dezbrac și mă întind în pat. La Radio Londra voi descoperi lucruri care aici încă nu se știu. Ce mai face lumea întreagă în noaptea asta? Neînțelegeri între triburi în Namibia. Inundații în Bangladesh. Creștere serioasă a numărului de sinucideri în Japonia. Ce va mai urma? Vom vedea. Urmează muzică punk. Crudă, stridentă, voci guturale însetate de sânge, de la Londra, la două și un sfert în dimineața zilei de miercuri.

M-am trezit de dimineaţă înainte de şase şi am reuşit să scriu darea de seamă. Muki Peleg o va reciti, iar Linda s-a oferit să o bată la maşină. La prânz am să i-o trimit lui Avram Orvieto, cu copiile pentru primar şi pentru contabilul primăriei. Cui trebuie să-i mai trimit? Trebuie să găsesc pe cineva care se pricepe. Să fac poate rost de copia regulamentului oficial şi să-l studiez. Să mă sfătuiesc totuşi cu Teo? Asta e ce aşteaptă, ca un vânător la pândă. Doar a ştiut dinainte că sunt prea mică pentru a mă ocupa de un astfel de proiect. Ştie deja că după câteva greşeli sau tentative nereuşite voi veni direct la el. Cu tactul lui, deocamdată tace şi se fereşte să intervină. Din înţelepciune pedagogică. Ca un adult care îl lasă pe copil să se caţăre cum vrea el fără să-şi dea seama că cineva veghează în spatele lui cu mâinile în aer, gata să-l prindă înainte de a cădea.

Am început darea de seamă explicând cum s-a născut ideea, cu toate că expresia „s-a născut ideea" nu mi se părea potrivită. Dar nu am găsit altceva. Unul dintre elevii noştri de şaptesprezece ani a murit intoxicat cu droguri. Se pot auzi în cancelarie versiuni diferite şi contradictorii în legătură cu felul în care s-a întâmplat nenorocirea. Mă interesa soarta băiatului, deşi nu avusesem ocazia să schimb decât câteva cuvinte cu el. Emanuel Orvieto fusese un elev tăcut? Unul dintre cei trei băieţi într-o clasă umanistă de treizeci de fete. În ultimii ani au dispărut elevii timizi, toţi vociferează zgomotos în pauze şi moţăie în orele de literatură. Cu un aer obosit, rupţi de realitate, ne privesc

şi pe Flaubert, şi pe mine, cu un dispreţ refractar şi amuzat: ca şi cum ne-am încăpăţâna să-i păcălim cu poveşti de genul barza cu bebeluşul. Emanuel avea ceva care îmi aducea întotdeauna aminte de iarnă. O dată mi-a predat cu întârziere o lucrare despre Agnon[1]. În pauză l-am oprit şi l-am întrebat de ce. Şi-a lăsat genele în jos, ca şi cum i s-ar fi pus o întrebare despre dragoste, şi a răspuns cu o voce moale că povestirea aceasta nu îl atrage în mod deosebit. I-am tăiat-o scurt, cine vorbeşte de atracţie trebuie să-şi îndeplinească o obligaţie. La asta nu a găsit răspuns, deşi l-am reţinut cu cruzime încă un moment înainte de a-i spune, cu răceală: Bine, ai s-o predai peste o săptămână.

După zece zile mi-a adus lucrarea. Era o compoziţie fină, prudentă, scrisă parcă pe o voce scăzută. După capitolul de încheiere, mi-a adăugat un rând adresat personal, în paranteză: Până la urmă am găsit totuşi o oarecare apropiere de povestire, în ciuda obligaţiei. O dată l-am întrebat pe scări de ce nu ridică mâna niciodată la lecţie, doar are ce să spună, aş fi vrut să-l aud din când în când. Şi iarăşi a avut nevoie de un moment de tăcere îngândurată înainte de a pronunţa cu o voce şovăitoare, plină de teamă, că după el vorbele sunt o capcană. Cu puţin timp înainte de Pesah, am emis în clasă părerea că Yehuda Amihai[2] voia să-şi exprime împotrivirea faţă de toate războaiele, şi iată deodată vocea lui interiorizată, de parcă ar fi vorbit în somn, cu o intonaţie interogativă la sfârşitul frazei: Ceea ce poetul a vrut sau nu pune puţin în umbră poezia însăşi?

Am hotărât că trebuie să găsesc timp şi să încerc să-l încurajez.

Dar nu am găsit timp. Am uitat. Am amânat. Am trei clase şi două grupe de literatură pentru bacalaureat, plus o grupă

---

1 Samuel Josef Agnon (1888-1970), unul dintre cei mai importanţi prozatori ai literaturii ebraice moderne. În 1966, a primit Premiul Nobel pentru literatură.

2 Yehuda Amichai (1924-2000) este considerat cel mai mare poet modern israelian.

specială de imigranți. În fiecare, în jur de patruzeci de elevi care aproape toți stau în clasă ca și cum fiecare clipă ar fi un chin. De fapt și eu m-am cam săturat, după toți acești ani. Nici măcar numele nu mă mai străduiesc să le reții. Marea majoritate sunt fete, mai toate apar vara cu pantaloni scurți de culoare deschisă, tăiați și deșirați până la încheietura șoldului, și aproape pe toate le cheamă Tali. Apropo, în fiecare clasă este cineva care mă corectează, Tali în loc de Tal sau invers, Tal, și nu Tali.

Adevărul e că până după nenorocire nu am aflat despre Emanuel Orvieto nici măcar puținele lucruri pe care le știau diriginta lui și psihologa: că de la vârsta de zece ani locuia aici, la Tel Keidar, la o mătușă celibatară, funcționară la bancă. Că mama lui murise cu câțiva ani în urmă, când un avion al companiei Olympic fusese deturnat. Că tatăl lui e în Nigeria și e consilier militar. În cancelarie a circulat o poveste neclară, băiatul s-ar fi îndrăgostit sau s-ar fi încurcat cu o fată din Eilat, mai mare decât el cu câțiva ani, care probabil că se droga și se ocupa și cu traficul de droguri. Toate astea le auzisem și înainte de nenorocire fără să le dau atenție, în cancelarie circulând fel de fel de bârfe. Și de fapt în tot orașul.

A fost găsit nu departe de mina de cupru părăsită din împrejurimile Eilatului, la zece zile după ce dispăruse de la mătușa lui: căzuse de pe vârful unei stânci. Sau se aruncase. Își fracturase coloana vertebrală și probabil că a mai trăit încă o zi întreagă și jumătate de noapte zăcând la poalele stâncii până și-a dat sufletul. Toți speraseră că nu mai era conștient în orele acelea de chinuri, dar nu se poate ști. Se spune că, înainte de asta, cineva l-ar fi drogat sau s-a drogat singur, sau s-a lăsat atras. M-am străduit să nu ascult toate poveștile astea care ajung la noi întotdeauna exagerate și deformate de un fel de cumsecădenie îngrozită amestecată cu o nuanță de mulțumire reținută, iată ce înseamnă apa liniștită, iată-ne și pe noi la știri, prinși în sfârșit în vârtejul vieții, de dimineață se învârt pe afară o ziaristă cunoscută și un fotograf, dar conducerea școlii a hotărât

că nici unul dintre noi nu dă nici un interviu, aşa că răspundem cu toţii: Nici un comentariu.

Înmormântarea a fost amânată de două ori pentru că tatăl întârzia să apară. Şi iată că după două zile a murit şi mătuşa, funcţionara de bancă, iar în cancelarie s-a vorbit ba de congestie cerebrală, ba de un sentiment de culpabilitate, ba chiar şi de mâna destinului. Pălăvrăgeală pe care m-am străduit să nu o aud. Adevărul e că l-am detestat pe tată încă înainte de a sosi: un tată mereu absent, intermediar în vânzări de arme, Nigeria, desigur cu multe pretenţii, desigur care ne învinovăţeşte numai pe noi. Nu e greu să dai o sentinţă sau alta de la distanţă, în conformitate cu două-trei principii care pot duce cu uşurinţă la generalizări. Mi l-am imaginat pe tată ca pe un personaj care făcuse parte din Palmah[1], care trăieşte bine, îi judecă pe toţi şi are dreptate. Şi m-am hotărât să nu mă alătur delegaţiei profesorilor care au mers înainte de înmormântare în vizită de condoleanţe la hotelul Keidar, unde trăsese. Din jungla africană catadicseşte în sfârşit să apară aici doar ca să ne acuze de nenorocirea care i s-a întâmplat fiului lui, cum de nu am văzut, de ce am închis ochii la ce se întâmpla, doar nu se poate concepe că toate cadrele didactice... Până la urmă m-am dus totuşi, poate din cauză că mi-am amintit deodată de copilul acela ruşinos, tăcut, o prezenţă puţin stânjenitoare chiar, retras, ca şi cum s-ar fi scufundat în sine însuşi, înainte de a reveni pe linia de plutire ca să-mi răspundă aproape în şoaptă că pentru el vorbele sunt o capcană. În ce spunea era o disperare liniştită pe care nu am înţeles-o, sau poate am înţeles-o, dar am ignorat-o. De fapt, nu voiam să recunosc, voiam şi refuzam în acelaşi timp să recunosc că dacă aş fi stat de vorbă cu Emanuel, dacă aş fi încercat să mă apropii de el puţin..., însă am dat din umeri, da' de unde, termină cu asta, ai înnebunit, şi m-am dus totuşi

1 Organizaţie militară din anii 1941-1948, premergătoare armatei israeliene de astăzi.

cu ceilalți profesori la Avram Orvieto cu câteva ore înainte de înmormântarea băiatului și a mătușii. Acolo, în camera de hotel a tatălui, a început povestea asta care de atunci m-a prins complet.

Mai era și povestea cu câinele. Emanuel Orvieto avea un câine, o creatură tristă care păstra întotdeauna distanța. De dimineață se instala și îl aștepta pe băiat până la terminarea orelor în păduricea de cătină rară care crește, sau mai exact nu crește, ci putrezește, vizavi de poarta liceului. Dacă cineva arunca cu pietre în el, se ridica obosit și se târâia câțiva metri mai departe și iarăși se așeza și aștepta. După nenorocire, câinele a început să intre în fiecare dimineață în clasă, indiferent la zarva de pe holuri, cu blana lui care-i cădea, cu urechile atârnând, aproape ștergând cu botul praful de pe podea. Nimeni nu a îndrăznit să-l alunge sau să-i facă vreun rău în primele zile. Și nici mai târziu. Toată dimineața stătea cu capul lui triunghiular, trist, nemișcat pe labele dinainte. Își găsise un colț al lui lângă coșul de gunoi. Dacă cineva îi arunca în pauză câte o jumătate de chiflă sau vreo felie de salam, nici nu se obosea să le adulmece. Dacă îi vorbeai, nu reacționa. Privirea lui cafenie, mirată îți inspira milă, te obliga să te uiți în altă parte. La sfârșitul orelor se strecura afară, încovoiat, cu coada între picioare, și dispărea până a doua zi la opt. Câine de beduini, nu prea tânăr, de culoarea pământului de aici: un cenușiu spălăcit. Prăfuit. Acum, când totul s-a terminat, am impresia că era și mut, pentru că nu-mi amintesc să-l fi auzit vreodată lătrând sau schelălăind.

Odată mi-a venit ideea să-l iau acasă, să-l spăl, să-i dau să mănânce, să-i fac o bucurie, fidelitatea lui nesfârșită față de copilul care nu se va mai întoarce m-a impresionat. Dacă am să-i dau lapte cu linguriță și o să am grijă ca veterinarul să se ocupe de el, și am să căptușesc o cutie pe hol, poate cu timpul o să se obișnuiască și o să se lase mângâiat. Lui Teo nu-i plac câinii, dar precis o să-mi dea voie, pentru că e o persoană care face concesii. Numai dac-ar putea să priceapă cât de greu îmi e să-i suport felul „înțelegător" de a fi, căruia nu i te poți

împotrivi. Mi-l închipuiam micşorându-şi şi mai mult ochiul stâng, cu mustaţa lui cenuşiu-argintie, mustaţă de maior ieşit la pensie din armata britanică, ascunzând un tremur uşor: Uite ce e, Noa, dacă pentru tine e important etc., etc. Aşa că am renunţat la câine. Care era o creatură destul de respingătoare şi nu a dat nici un semn că ar tânji după cineva care să-l îndrăgească.

Într-o dimineaţă a fost lovit de o maşină. Şi totuşi a ajuns în clasă exact când suna ora opt. Avea picioarele dinapoi fracturate, le trăgea ca pe nişte beţe. S-a târât pe burtă până la locul obişnuit şi s-a instalat ca de obicei. Fără nici un sunet. M-am hotărât să telefonez la veterinarul de la Secţia sanitară să vină să-l ia, dar după ore a dispărut, iar a doua zi nu s-a mai întors. Am crezut că s-a dus să moară în vreun loc ascuns. După două luni, în seara când am sărbătorit sfârşitul anului şcolar, după urările de rigoare, programul pregătit, gustare şi discursul directoarei, când am ieşit la unu noaptea, câinele acesta a apărut din nou, diform, numai piele şi os, făcându-şi vânt cu labele dinainte şi târându-şi jumătatea de corp paralizată, în lumina becului de lângă arbuştii de cătină de vizavi de poarta liceului, trăgându-şi corpul de la o pată de întuneric la alta. Doar dacă nu era vreun alt câine. Sau numai o umbră.

Avram Orvieto ne-a primit în picioare, rezemat de uşa balconului de unde se vedeau culmile munţilor spre est tremurând în aerul fierbinte. Pe patul dublu de hotel era pusă o valiză mică închisă. Pe masă, două lămâi. Şi o jachetă de vară dintr-o ţesătură uşoară, de culoare deschisă, pe speteaza scaunului din spatele lui. Era mic de statură, fragil, cu umeri delicaţi, cu părul rar care începea să încărunţească, cu faţa ridată şi arsă de soare, semănând cu un muncitor de la o uzină ieşit la pensie. Nu aşa îmi închipuisem un consilier în probleme de apărare sau un comerciant de armament. Am fost mirată în special când a început să ne vorbească, fără să aştepte obişnuitele formule de condoleanţe, despre nevoia de a împiedica alţi elevi să alunece în boala drogurilor. A vorbit cu o voce fără culoare, ezitantă,

ca și cum se temea să nu supere; a vrut să știe dacă Emanuel era singurul care se droga. Și a mai cerut să-i spunem de când am aflat despre acest lucru.

S-a făcut liniște, o liniște incomodă, pentru că adevărul e că nu am știut nimic până după nenorocire, neluând în considerare bârfele din cancelarie. Directorul-adjunct, care se bâlbâie încercând să arate că are tact, a emis presupunerea că băiatul a ajuns la droguri doar la sfârșit, la Eilat, după ce dispăruse, adică aproximativ în ultimele zile. Pentru că nici măcar mătușa nu observase nici o schimbare îngrijorătoare, deși e greu de știut. La asta a răspuns tatăl că nu vom afla probabil niciodată. Iarăși tăcere. Dar de data aceasta tăcerea s-a prelungit. Avram Orvieto și-a acoperit obrajii cu mâinile noduroase, de om de la țară, cafenii, cu degete aspre, după care le-a pus din nou, deschise, pe genunchi, iar directorul-adjunct a început să spună ceva, exact în aceeași clipă cu Avram Orvieto, care a întrebat cine dintre noi l-a cunoscut pe Emanuel îndeaproape, adică cine l-a cunoscut cel mai bine. Directorul-adjunct a dat înapoi, cu un mormăit de neînțeles. Și s-a făcut liniște. Un chelner beduin tânăr, cu o piele închisă la culoare și suplu ca o adolescentă frumoasă, cu papion alb, a împins în cameră o masă pe rotile acoperită cu față de masă albă, pe care erau fructe și brânzeturi și băuturi răcoritoare pe alese. Avram Orvieto a semnat nota de plată și a adăugat o bancnotă împăturită. De două ori a repetat: Vă rog, dar nimeni nu s-a atins de tratație. Deodată s-a întors spre mine și a spus cu o voce calmă: Dumneata ești Noa, la dumneata i-a plăcut să învețe, avea înclinație spre literatură.

În culmea mirării, nu am negat. Am bâiguit câteva banalități, copil sensibil, interiorizat, destul de închis. Tatăl a zâmbit spre mine așa cum zâmbesc persoanele care nu au acest obicei: ca și cum ar întredeschide pentru o clipă o jaluzea spre o cameră frumoasă unde se văd o lampă, o bibliotecă și un cămin cu focul arzând, după care o închide ca și cum nu ar fi existat.

După șase săptămâni Avram Orvieto a apărut într-o dimineață în pauza mare în cancelarie și ne-a cerut ajutorul pentru a pune în aplicare o idee. Se gândise să doneze o sumă de bani ca să înființeze aici, la Tel Keidar, un mic cămin sau centru de dezintoxicare pentru adolescenți, elevi, din diverse locuri din țară, care au devenit dependenți de droguri. Dorința lui e ca acest centru să fie în amintirea fiului lui. Tel Keidar e un orășel liniștit, poate că și deșertul are vreo influență, te uiți în depărtare și cazi în reflecții de tot felul, poate că unii măcar pot fi salvați. Desigur că unele persoane se vor împotrivi, ceea ce e de înțeles, și totuși, de ce să nu se încerce crearea unor condiții care să-i liniștească pe cei care au îndoieli?

Am fost surprinsă când mi-a cerut mie, care nu eram diriginta clasei lui Emanuel, să iau asupra mea organizarea unei echipe neoficiale cu rolul de a face un prim sondaj de opinie și să notez dificultățile și măsurile care riscă să-i revolte pe locuitorii orașului. El nu ajunge în țară decât o dată la câteva luni, dar are un avocat, Ron Arbel, care îmi va sta la dispoziție în orice moment. Dacă refuz, va înțelege și va căuta o altă persoană.

De ce tocmai eu?

Iată, a spus, și iarăși mi-a zâmbit ca și cum ar fi întredeschis jaluzeaua după care respiră focul căminului și lumina lămpii, pentru că din toată școala a ținut la dumneata. O dată mi-a povestit într-o scrisoare că i-ai dat un creion cadou. Scrisoarea aceea a scris-o cu creionul pe care i l-ai dăruit.

Nu-mi aminteam de nici un creion.

Și cu toate acestea am primit sarcina. Poate din cauza unei porniri obscure de a păstra în continuare legătura cu Emanuel și cu tatăl lui. Ce fel de legătură? Și de ce să o păstrez? Și cât timp să o păstrez? Când Avram Orvieto a vorbit despre creionul inexistent, mi-a trezit pentru o clipă o amintire îndepărtată, ceva comun nu între el și fiu, ci între el și o persoană pe care o întâlnisem cu mulți ani în urmă: fața și umerii relaxați și în special vocea lui moale și felul în care își alegea și alătura

cuvintele, ca de exemplu „cazi în reflecţii de tot felul", îmi aminteau de poetul Ezra Zusman, pe care îl cunoscusem cândva la o casă de odihnă de pe muntele Canaan. Pe seară ne aşezam, tata, Zusam cu soţia, mătuşa Huma şi cu mine, pe o colină înverzită. În clipa când culorile serii se schimbau, iar printre munţi trecea o undă nevăzută de vânt. Tata, în scaunul lui cu rotile, paralizat de la mijloc în jos, semăna cu un jucător de box sau cu un luptător care a îmbătrânit şi s-a îngrăşat, cu faţa lată, ca a unui om de la munte, cu greutatea corpului făcând să geamă scaunul sub el, cu tranzistorul cel negru agăţat de mâna sa imensă, ca o grenadă pe care se pregătea să o arunce, cu o pătură de lână închisă la culoare întinsă peste genunchii lui fără viaţă, cu umerii încordaţi, aplecaţi înainte, inspirând o furie violentă, părând că împietrise în plin acces de violenţă. Iar noi în jurul lui, în şezlonguri, cu faţa spre lumina reflectată de Munţii Galileii, privind spre linia orizontului, care începea să cedeze apusului de soare. Ezra Zusman ne-a arătat nişte poezii în manuscris atât de deosebite de ceea ce se scria atunci în ţară, încât m-au impresionat ca un cântec de harpă. Într-o seară a spus: Poezia e ca o scânteie reflectată de un ciob de sticlă, cuvintele sunt ca nişte cioburi de sticlă. Şi s-a grăbit să zâmbească, trist, şi s-a răzgândit în ce priveşte comparaţia. Apoi vacanţa s-a terminat, Zusmanii şi-au luat rămas-bun de la noi cu tristeţe, de parcă s-ar fi justificat fără cuvinte că ne părăsesc, şi au plecat. A doua zi, tata a spart tranzistorul într-un acces de mânie oarbă, iar mătuşa Huma şi cu mine l-am dus înapoi acasă cu taxiul. Când, după câteva săptămâni, am descoperit în ziar un anunţ modest al morţii poetului Ezra Zusman, m-am dus la o librărie din Netania ca să cumpăr volumul lui de poezii. Nu ştiam titlul cărţii şi nici vânzătorul nu auzise de el. Mătuşa Huma i-a cumpărat tatei un radio-tranzistor nou care a ţinut cam două săptămâni.

I-am pus lui Avram Orvieto condiţia să nu fiu plătită pentru activitatea mea în echipa de cercetare. A ascultat şi a tăcut. Cam

după vreo trei săptămâni am primit primul mandat poştal. De atunci, în fiecare lună trimite prin avion trei sute de dolari şi îmi dă libertatea de a hotărî ce parte din sumă va fi destinată cheltuielilor biroului şi călătoriilor şi cât pentru timpul pe care îl consacru acestor probleme. De patru ori i-am cerut în zadar avocatului Ron Arbel să împiedice trimiterea acelor mandate.

Teo m-a prevenit. Te complaci, fetiţo, un astfel de aranjament bănesc îţi aduce neplăceri şi poate chiar şi necazuri. E greu de crezut că un om practic, comerciant, om de lume, se comportă în acest fel doar pentru că e împrăştiat. Dacă într-adevăr vrea doar să doneze bani în memoria fiului, de ce nu înfiinţează o societate de binefacere? Cu un contabil? Cu un economist? Pe de altă parte, dacă intenţionează să investească într-o instituţie particulară, o clinică accesibilă doar copiilor bogaţilor, un fel de cuib de cuci aristocratic, trei sute de dolari pe lună nu înseamnă nimic faţă de ceea ce se aşteaptă să faci tu ca să potoleşti opinia publică, şi, fără să-ţi dai seama, se foloseşte de tine, Noa. Şi de fapt de când înfiinţezi tu instituţii? Aziluri pentru marginalii societăţii? Doar nu ai nici o şansă ca cetăţenii să fie de acord, căci cui îi trebuie fumători de haşiş lângă casă?

I-am răspuns: Teo, sunt deja adultă.

Şi-a închis încă puţin ochiul şi a tăcut.

S-a dus pe hol să continue călcatul cămăşilor.

Bineînţeles că avea dreptate. Tot oraşul se împotriveşte. În ziarul local s-a scris sub anonimat că noi nu vom accepta să devenim groapa de gunoi a întregii ţări. Sunt atât de multe lucruri pe care va trebui să le studiez de la început. Termeni pe care i-am auzit la radio uneori fără să le dau atenţie, sau peste care am sărit în ziar, mod de funcţionare, costuri, fond de bază, asociaţie, consiliu de conducere, finanţare, totul mi-e încă neclar şi mă impresionează deja. La patruzeci şi cinci de ani, o femeie care descoperă un nou sens în viaţă, un posibil titlu pentru un articol pitoresc într-unul dintre suplimentele de vineri. Şi într-adevăr mi-au solicitat un interviu pentru un

ziar de seară, dar nu am acceptat. Nu știam dacă un astfel de interviu poate să ajute sau să dăuneze cauzei noastre. Sunt atât de multe lucruri pe care va trebui să le învăț. Și le voi învăța.

Uneori mă adresez mie însămi la persoana a treia: pentru că Noa e în stare s-o facă. Pentru că e o faptă bună.

În afară de mine mai sunt în echipă încă trei membri: Malahi Peleg, căruia orașul îi spune Muki, Ludomir și Linda Danino. Linda, divorțată, astmatică, iubitoare de artă, s-a oferit să facă parte din echipă ca să fie în preajma lui Muki. Contribuția ei constă în imprimarea documentelor cu ajutorul calculatorului. Muki Peleg vine de dragul meu și ar fi venit chiar și dacă aș fi înființat o școală de îmblânzit corbi. Cât despre Ludomir, pensionar care a lucrat la Societatea de Electricitate, e zgomotos, plin de patos, membru în trei sau patru comitete ale apărătorilor dreptății și ale celor care se împotrivesc „instituției", dușmanul carierelor de piatră și al discotecilor, nemulțumit de panourile de circulație, autorul rubricii pline de răsunet intitulată „O voce în deșert", care apare în fiecare săptămână în ziarul local. Toată vara poate fi văzut în oraș în pantalonii lui kaki scurți și largi, cu sandale de plajă vechi în picioarele bătrâne, noduroase și bronzate; de fiecare dată când mă întâlnește îmi repetă ca o eternă lozincă aceeași frază: Și totuși se învârtește[1], râzând, după care adaugă: Nu te supăra, te rog, frumoaso, am glumit numai.

De fapt, răspunderea o am eu. De câteva săptămâni sunt absorbită de acest lucru: alerg de la un birou la altul, ale Ministerului Muncii și Asistenței Sociale, Ministerului Sănătății și Ministerului Învățământului, îi trag de mânecă pe cei care se ocupă cu lupta împotriva drogurilor, încerc să forțez mâna celor care gestionează cu fondurile destinate problemelor

1 Joc de cuvinte bazat pe omonimie; textual, *Af al-pi-chen Noa-ta-noa* este traducerea ebraică a celebrei fraze atribuite lui Galileo Galilei, unde cuvântul *noa* poate fi interpretat fie ca verb („a se mișca", „a se învârti"), fie ca nume propriu feminin (Noa).

adolescenților, implorând comitetul de părinți și Comitetul de Cultură și Educație, insistând pe lângă Direcția de Planificare, dând răspunsuri în ziarul local, și umblând după primăriță, Batsheva, care până acum nici măcar nu a vrut să înscrie problema pe ordinea de zi. De patru ori am fost la Ierusalim și de două ori la Tel Aviv. În fiecare săptămână mă duc în pelerinaj la birourile administrative din Beersheba. Aici, la Tel Keidar, cunoștințele și prietenii au început deja să mă privească cu un fel de îngrijorare amuzată. În cancelarie mi se spune: Pentru ce toată beleaua asta, Noa, ce te-a apucat, doar n-o să iasă nimic din asta. Iar eu răspund: O să vedem.

Nu am nici o pretenție de la cunoștințe și prieteni. Dacă vreo profesoară ar fi venit cu ideea să înființeze la noi, să zicem, un laborator pentru boli infecțioase, sigur că aș fi fost plină de uimire sau supărare. Și între timp primărița dă din umeri, sindicatul are rezerve, părinții sunt împotrivă, Muki Peleg profită de fiecare clipă încercând să mă amețească cu poveștile lui despre ce primește el de la femei și despre lucrurile pe care numai el știe să le ofere unei femei, iar Ludomir vrea să mă convingă să mă înscriu și în comitetul care militează pentru închiderea carierelor de piatră. La biblioteca orășenească există deja un raft unde bibliotecara mi-a adunat tot ce are în legătură cu metodele de dezintoxicare. Pe raftul acesta cineva a lipit o hârtiuță: Rezervat pentru Noa cea intoxicată.

Teo nu spune nimic pentru că așa l-am rugat.

Iar eu o țin pe-a mea: Învăț.

Orașul e mic, nou, cu o populație de opt sau nouă mii de locuitori. La început s-a construit aici un cartier dreptunghiular îngrădit pentru familiile celor din armată. În anii șaptezeci s-au făcut în zonă foraje care au trezit speranțe și s-a hotărât să se înființeze un oraș. Nu s-a găsit însă nimic, iar speranțele au fost date uitării și construirea orașului a fost oprită. Strada principală, bulevardul Herzel, a constituit un proiect măreț: șase benzi de circulație care au fost săpate de-a lungul pantei unei coline stâncoase de deșert. Între benzi, o zonă despărțitoare plină de un pământ roșu adus de departe, unde au fost plantați palmieri pe care vânturile puternice îi agită, gata să îi smulgă. De ambele părți ale bulevardului, în lăzi de fier, înfășurați în pânză de sac protectoare împotriva furtunilor de nisip, așteaptă niște arbuști Poinsettia, ca și cum nu e sigur că vor rămâne aici. Spre est și vest se ramifică din bulevardul principal vreo cincisprezece străzi aproape identice, cu nume de președinți și prim-miniștri. Pe fiecare stradă e câte un rând de felinare verzi și bănci tot verzi, la distanțe egale unele de altele. Și cutii de scrisori și o stație de autobuz și treceri pentru pietoni. Deși circulația e rară.

Grădinile cu flori par deprimate sub vântul care se năpustește dinspre deșert, biciuind totul cu praf. Cu toate acestea, mai rezistă încă straturile de iarbă nu prea deasă din fața caselor și câțiva oleandri și trandafiri. Chiar și clădirile par că suferă de căldură și de capriciile vântului, șiruri de blocuri de patru

sau şase etaje, toate cu balcoane spre stradă, închise cu obloane din azbest, sau cu glasvanduri cu rame din aluminiu. Clădirile sunt de un cenuşiu sumbru, deşi fuseseră tencuite în alb: de la un an la altul tencuiala a căpătat nuanţele deşertului, ca şi cum ar încerca să i se asimileze, şi astfel să îmblânzească puţin violenţa luminii şi a prafului. Pe fiecare acoperiş sclipesc oglinzile boilerelor solare, ca şi cum oraşul ar fi încercat să-i facă pe plac soarelui arzător, răspunzându-i cu aceeaşi monedă.

Printre grupurile de blocuri sunt alei largi, poate cu ani în urmă s-a plimbat pe aici vreun proiectant care, ameţit de căldură, a schiţat pe hârtie un oraş cu grădini, cu zone lăsate pentru a planta arbuşti, pentru exploatări auxiliare, cu livezi înflorite printre blocuri.

Deocamdată spaţiile acestea libere nu sunt decât părţi din deşert pline de fiare vechi şi câteva boschete care au depăşit graniţa dintre vegetal şi obiect neînsufleţit. Mai sunt şi câţiva eucalipţi şi arbuşti de cătină uscaţi de *hamsin*[1] şi de vântul sărat, aplecaţi spre est, ca nişte fugari cărându-şi boccelele în spate, împietriţi în plină fugă.

În nord-vestul orăşelului se întinde un cartier izolat, cartierul de vile, cu vreo sută de căsuţe care, majoritatea, profitând de terenul în pantă, sunt construite în trepte. Acoperişurile aici nu sunt plate şi nici gudronate, ci acoperite cu ţiglă roşie care capătă nuanţe cenuşii de la o vară la alta. Mai sunt şi câteva case din lemn ca nişte cabane elveţiene, iar printre ele câteva în stil italienesc sau spaniol, din piatră roşiatică adusă din Munţii Galileii, cu console proeminente şi arcade, cu ferestre rotunjite şi chiar cu cocoşii-giruetă pe vârful acoperişurilor, tânjind de aici din deşert după păduri şi câmpii înverzite. Aici locuiesc familiile înstărite, oameni de afaceri, ofiţeri în armată, directori de întreprinderi şi ingineri sau diverşi specialişti.

---

1 Vânt de deşert, cald şi uscat, care bate dinspre sud-estul bazinului mediteraneean. În arabă cuvântul înseamnă „cincizeci", iar vântul poartă acest nume pentru că bate cincizeci de zile pe an.

În partea opusă, în sud-est, într-o vale prelungă și strâmtă, se întinde o șosea desfundată expusă nisipurilor rătăcitoare. De-a lungul șoselei se înșiruie fabrica de ceramică, o fabricuță de mașini de spălat, iar după ele, câteva ateliere mici, garaje de reparații, depozite, barăci din azbest sau din tablă, construcții fără temelii, din blocuri de ciment netencuite și scânduri. Aici sunt, unele lângă altele, tot felul de ateliere, de lăcătușerie, de tinichigerie și reparații electrice pentru automobile, tâmplării, antene, reparații de televizoare, de instalații pentru apă și boilere. Între un atelier și altul, garduri de sârmă căzute și ruginite apar de sub nisip. La intrarea în barăci, praful s-a întărit, amestecat cu benzină și uleiuri groase. Toată vara plutește aici un miros de urină și cauciuc ars. Soarele face ca totul să reflecte sclipiri sticloase. Mai departe pe pantă e cimitirul de mașini, iar după el, cimitirul orașului. Aici s-a oprit șoseaua în fața unui șir de stânci pe care se vede un gard dublu; se spune că după stâncile acelea se ascunde o vale închisă plină cu aparatură secretă. Dincolo de valea aceasta, încă un rând de stânci închise la culoare în care se văd guri de peșteri. Acolo e ascunzătoarea gazelelor care își fac uneori apariția pe linia orizontului pentru a se scufunda în culorile înserării, acolo sunt vizuini de vulpi și găuri de scorpioni și de vipere, iar mai încolo, roci calcaroase și taluzuri de ardezie în care văile sunt încrustate ca niște cicatrice, spații acoperite cu un pietriș închis la culoare până spre poala munților golași ce uneori albăstresc în depărtare ca și cum nu ar fi vorba de munți, ci de niște nori iluzorii ridicați dintr-o mare nevăzută unde se vor reîntoarce în clipa următoare.

Autobuzul de Beersheba se oprește de șase ori pe zi la stația din centrul comercial, în piața pe care lumea o numește „de lângă semafor", deși numele adevărat e Piața Irving Koshitsa. Călătorii plecați de la Beersheba coboară aici, șoferul intră pentru douăzeci de minute la California să bea un cappuccino și să fumeze o țigară, timp în care în stație se strâng călătorii spre oraș. Vizavi de piață e o parcare neasfaltată, deasupra căreia

pluteşte tot timpul un nor de praf ca o făină de culoare cenuşie învăluind magazinele, restaurantele şi birourile din împrejurime. Patru blocuri-turn în stilul celor de pe malul mării înconjoară piaţa, două bănci, cinematograful Paris cel refăcut, câteva cafenele, care trec şi drept restaurante, şi clubul de biliard lăsat în paragină, unde se găseşte şi un chioşc loto. Toate înconjoară pătratul pietruit cu dale roşii şi cenuşii. În centrul pieţei se ridică impunătoare o coloană de beton în amintirea celor căzuţi. Patru chiparoşi au fost plantaţi în cele patru colţuri ale monumentului. Unul dintre ei s-a uscat. Pe coloană, cu litere dintr-un metal negru, sunt încrustate cuvintele: FALA TA, ISRAELE, ZACE UCISĂ PE DEALURILE TA E[1]. Penultima literă a ultimului cuvânt lipseşte. Dedesubt e fixată o placă de marmură asemănătoare cu tablele legii purtând douăzeci şi unu de nume, de la Aflalo Yosef până la Shumin Giora Georg. Placa e fisurată de-a latul, iar în crăpătură creşte rochiţa-rândunicii. Lângă monument, o mică fântână turnată în ciment, pe care e o inscripţie în ebraică şi engleză: TOŢI CEI ÎNSETAŢI, MERGEŢI LA APĂ – IZVOR ÎN AMINTIREA LUI ADALBERT ŞI DUNIA ZESNIK, 1983. Trei robinete se înclină deasupra. Din două picură apă.

Pe acoperişul clădirii băncii se înghesuie panouri din tablă, dominate de o lozincă enormă: ASTĂZI AM CUMPĂRAT BILET LA LOTO. În clădirea din stânga primăriei, în faţa policlinicii, la ultimul etaj, e biroul lui Teo. Biroul se numeşte Proiectări. La acelaşi etaj e şi cabinetul stomatologic Dr. Drezdner şi Dr. Nir, apoi Dubi Weizman, notar şi economist, care primeşte şi comenzi de fotocopiere de documente. Dubi Weizman pictează în timpul liber imagini ale deşertului în acuarelă, iar cinci dintre lucrările lui au fost expuse cândva într-o expoziţie de grup într-o galerie de artă particulară la Herzlia. Pe un perete al biroului, şi-a atârnat într-o ramă din scoici fotocopia mărită

1 Verset din *Vechiul Testament*, *Cartea a doua a lui Samuel*, 1,19.

a unui articol din ziarul *Ha'aretz* în care apare și numele lui. Doctorul Nir este și alpinist; iar soția doctorului Drezdner e ruda îndepărtată a unei cântărețe care a apărut aici la noi acum doi ani, iarna, și a împărțit admiratorilor fotografii de-ale ei cu semnătură.

Iată și doi beduini nu prea tineri așezați lipiți unul de altul pe treptele Comitetului muncitoresc, amândoi purtând blugi. Unul în bluză cu semnul organizației de tineret Beitar, celălalt într-un fel de pulover militar vechi din lână kaki, ca acelea din perioada primelor valuri de imigranți. Beduinul mai scund stă cu brațul întins peste genunchi, cu palma în sus, între degetele cu pielea crăpată ține o țigară stinsă de-a lungul căreia își plimbă fără întrerupere degetul cel mare. Fără grabă. Celălalt beduin ține între genunchi un pachet învelit într-un ziar vechi. Ochii îi sunt ațintiți spre cer sau pe sclipirea antenei de pe acoperișul poliției. Așteaptă. Prin fața lor trece târându-și picioarele un vânzător ambulant, un aşkenaz bătrân, cu o tavă atârnată de un șnur în jurul gâtului, pe care sunt înșirate niște broaște automate care pot sări dacă apeși pe o telecomandă; vinde și titirezuri, săpunuri, spumă de ras, piepteni și tuburi de șampon din Taiwan. Poartă ochelari, umerii îi sunt încovoiați, are o calotă neagră pe creștet, și se uită cu un zâmbet îngândurat spre cei doi beduini care nu-i prea înțeleg intenția și dau din cap politicos.

Foto Hollywood – developări și fotografii de tot felul – e închis, iar gratiile, trase. Pe dinăuntru, pe sticla ferestrei prăfuite, sub fotografia lui Menahem Begin oferită de ziarul *Ma'ariv* cititorilor, e lipit un anunț: „Deoarece proprietarii Yehuda și Jacky au fost concentrați în același timp, magazinul e închis de astăzi și până la întâi ale lunii. Publicul e rugat să aștepte cu răbdare". Lângă casa mortuară, pe taburete din metal, stau trei tineri religioși, dintre care unul suferind de albinism, și fac schimb de păreri. Bătrânul negustor ambulant se oprește lângă ei, sperând să intre în vorbă, tușește, oftează și comentează cu tristețe: Evreul și creștinul nu sunt ca uleiul și apa?

Exact la fel, chiar şi evreu cu evreu. Fiecare pentru el. Chiar fraţi fiind. Unul dintre tineri intră şi îi aduce un pahar cu apă. Bătrânul îi mulţumeşte, bea, geme, ridică tava cu broscuţe şi săpun, şi-o leagă din nou de gât şi o porneşte la drum mai departe spre semafor. Într-o gheretă mică, stă Kushnir de la legătorie, care nu se ocupă de legat cărţi pentru că s-a lăsat absorbit în lectura unei cărţi jerpelite. Ochelarii cu ramă aurită i-au alunecat până la mijlocul nasului. După zâmbetul subţire, se pare că-i place cartea, sau poate că-i trezeşte amintiri. De curând, la capătul pieţei s-au plantat trei mesteceni indieni, cu coroane împrăştiate, care aproape că nu lasă umbră.

La farmacia lui Shetzberg atârnă un anunţ scris de tipar: NU SE DAU MEDICAMENTE PE DATORIE. Un bărbat sigur pe sine, înalt şi gras, comentează nemulţumit cu un accent românesc: Ce înseamnă cuvântul „datorie"[1]? E ca la Simhat Tora? Ce, a apărut ceva nou în ebraică? Un tânăr cu părul buclat, în nişte sandale prăfuite, cu o mitralieră legată de umăr cu o sfoară în loc de curea, se oferă să explice: Pe datorie e ca şi cum ar face o reducere.

La Casa calculatoarelor se sparge un perete pentru a lărgi locul. În curând se va deschide aici o expoziţie cu ultimele noutăţi în domeniul comunicaţiilor prin calculatoare. Toate exponatele au fost acoperite deocamdată cu foi de nailon ca să nu se prăfuiască. Pe peretele care e în curs de dărâmare e lipit un afiş, fotografia unei femei frumoase, dar cu aer cam rece, stând picior peste picior în faţa monitorului calculatorului, purtând ochelari, absorbită în programare, dar lăsându-i pe trecători să-şi arunce privirea adânc sub fusta ei. Şi un copil blond, preocupat de mingea pe care o aruncă în zidul lateral al cinematografului Paris: o prinde, o aruncă înapoi, o prinde, o aruncă.

---

1 Textual, *hacafa*, termen cu dublu sens, fapt pe care personajul îl ignoră. Singurul sens cunoscut de acesta este cel de „înconjur" al sinagogii la sărbătoarea „Simhat Tora".

Nu-şi schimbă jocul timp îndelungat. Are o expresie de concentrare şi responsabilitate gravă, ca şi cum orice greşeală ar putea duce la o catastrofă. Un bătrân în uniformă de paznic îi cere să înceteze înainte de a sparge vreun geam. Copilul se conformează imediat, îşi înfundă mingea în buzunar şi rămâne pe loc. Aşteaptă. Aerul cald e plin de praf. Lumina e aproape albă. Sus, pe un cablu de înaltă tensiune, atârnă de câteva luni un zmeu de culoare închisă, care s-a prins între fire. Iar la taraba cu falafel, Entebe, se vinde de azi şi şaorma în pită: Avram a fost la Beersheba şi a făcut rost de cele necesare. Ar fi vrut să ştie de pe-acum dacă o să-i meargă sau nu. Însă n-ai încotro, trebuie să ai răbdare. O să vedem. Numai de-ar merge.

Dimineaţă la şapte şi un sfert, după ce ne-am băut cafeaua în bucătărie, am spus: Azi după ore mă duc iarăşi la Beersheba. Întâlnire cu Benizri de la secţie. Dacă nici ei nu vor să ne ajute, nu ştiu ce va fi. Nu-mi spune care e părerea ta. Încă nu. Poate la întoarcere, diseară, o să vreau să-mi spui. Să vedem.

Şi-a ridicat ochii de pe ziar, încă în maiou, cu umerii bronzaţi, un bărbat de şaizeci de ani, dar cu un corp care încă îşi păstrează elasticitatea muşchilor. M-a privit cu o prietenie plină de curiozitate. Aşa cum te uiţi uneori la un copil care susţine că îl doare burta şi nu vrea să meargă la grădiniţă: Să cred? Sau să-mi arăt autoritatea? O umbră de neîncredere sau de ironie i-a trecut peste mustaţa militărească bine îngrijită. Deodată şi-a pus palma lată pe mâna mea şi a spus: Eşti fetiţă mare. Sigur ai să găseşti o soluţie.

Teo, i-am replicat, nu sunt tâmpită. Tu vrei ca eu să renunţ la planul ăsta, aşa că spune-mi: Noa, de-ajuns. Încearcă. Să vezi ce se întâmplă.

Ai cerut să nu mă amestec. Dorinţa ţi-e respectată. Punct. Mai vrei o cafea?

Nu i-am răspuns. De teamă să nu ne certăm.

Cu părul lui care încărunţeşte, cu expresia lui de om trecut prin multe, cu mustaţa argintie, tunsă cu precizie, cu ochiul stâng pe care îl ţine pe jumătate închis, aduce cu un ţăran cu situaţie, proprietar de pământuri, bănuitor, pe care viaţa l-a învăţat cum să se poarte cu un concurent, cu o femeie, cu un vecin: manifestându-şi şi generozitatea, dar şi puterea.

Deocamdată, ca şi cum s-ar fi concentrat asupra unei alte plăceri, răsucea între degete firimituri de pâine din care făcea biluţe. Şi a hotărât:

Diseară mergem la film. Rulează o comedie erotică. De mult nu am ieşit seara. Să conduci cu grijă până la Beersheba, nici o problemă în ce mă priveşte, mă descurc astăzi fără maşină, numai să fii atentă la gropile de pe şosea şi la camioanele acelea enorme. Să nu le depăşeşti, Noa. Să depăşeşti cât mai puţin posibil. Şi nu uita să pui benzină. Stai puţin: Benizri acesta. De fapt eu i-am crescut pe cei care l-au crescut pe el. Să dau un telefon? Să vorbesc cu el înainte de întâlnire?

L-am rugat să nu facă asta

Şi-a reluat lectura ziarului *Ha'aretz*. A mormăit ceva în legătură cu japonezii ăştia. Iar eu mi-am luat în grabă geanta, căci numai fugind mai puteam să ajung la timp la prima oră. De la uşă m-am întors pentru o clipă să-l sărut pe cap, pe păr, şi să primesc sărutul lui. La revedere. Şi mulţumesc pentru maşină. Nici în dimineaţa asta nu am avut când să-l întreb ce e nou la el la serviciu. Unde de fapt nu e niciodată nimic nou, pentru că pe Teo de mult nu-l mai interesează lucrurile noi. Diseară după Beersheba mergem împreună la restaurant şi la film, la cinema Paris. Fără să mă urmărească, e pe urmele mele tot timpul. Deşi nu face decât să mă susţină şi să aibă grijă. Dacă nu ar fi avut grijă, m-aş fi simţit jignită. Eu sunt cea care îl nedreptăţeşte. Poate tocmai din cauza asta mă enervează acum aproape orice cuvânt pe care îl spune. Sau pe care se abţine să-l spună. Şi condescendenţa lui imposibilă.

La zece, în pauza mare, am să-i dau telefon la birou. Să întreb ce-i nou pe la el. Să-i mulţumesc că mi-a lăsat Chevroletul toată ziua, am să-i cer iertare, am să-i promit că n-am să uit să pun benzină şi că diseară o să mergem la film, aşa cum a vrut el.

Iertare pentru ce?

În afară de asta, la telefonul din cancelarie e întotdeauna coadă în pauze şi întotdeauna cineva trage cu urechea, şi pe

urmă se va spune că Noa a fost auzită cum își cere iertare de la Teo, cine știe pentru ce. Oraș mic. Și doar din cauza mea suntem aici: acesta e locul pe care l-am ales, iar Teo, îngăduitor, a acceptat. Mai bine ar înceta să-mi facă concesii și să le treacă în contul meu.

Ce cont? Nu e nici un cont. Iarăși sunt nedreaptă cu el.

Muki Peleg mă aștepta la intrarea liceului. Ce s-a întâmplat? Nimic nu s-a întâmplat, vorba fecioarei, când tâmplarul a întrebat-o cum de-i crește burta. Voia doar să-mi transmită că de azi începe să caute un arhitect care să facă benevol proiectul clădirii. Și asta ar fi făcut Teo dacă i-aș fi cerut sau dacă măcar nu m-aș fi opus. Cui să mă opun, de fapt? Și cine a vorbit despre clădire? Când i-am dat cadou lui Emanuel creionul de care am uitat? Nu i l-am dat și nici nu am uitat. Totul e un vis. Un adolescent ciudat, singur, pentru care vorbele sunt o capcană, cu privirea lăsată în jos, ruşinat, ca și cum s-ar scufunda spre propriile adâncuri interioare, în timp ce afară, pe trotuarul din fața școlii, îl așteaptă cu fidelitate toată dimineața câinele lui fantomă. Desigur a inventat povestea cu creionul primit cadou. Dar de ce trebuia să inventeze? Oare e posibil să fi început să uit ce-a fost? I l-am dăruit fără să-mi dau seama?

La șase săptămâni după înmormântare, când a venit Avram Orvieto să-mi ceară să mă ocup de organizarea unei echipe neoficiale care să verifice posibilitatea înființării unui centru experimental de dezintoxicare, am intrat într-o seară, Avram și cu mine, la California. Am comandat café-frappé în pahare înalte, iar el, cu vocea lui moale, mi-a descris cum ar putea deșertul și orășelul nostru să fie de ajutor în procesul de dezintoxicare. Tel Keidar e un loc agreabil, un orășel fără cartiere de săraci, deșertul poate să aducă liniștea sufletească, nu vezi decât întinderea lui care provoacă tot felul de reflecții. În timp ce vorbea, palmele lui aspre păreau că încearcă să rotunjească un obiect invizibil, care nu voia să se lase rotunjit. Mă uitam fix la ele. Iată, de exemplu, sora mea, mătușa lui Emanuel, a

trăit aici vreo zece ani, și ea și-a găsit liniștea sufletească în combinația asta specială dintre lumina puternică și tăcere. Emanuel de asemenea, care spera să ajungă să scrie, și poate avea într-adevăr talent la scris, asta o știi mai bine decât mine, dar cum am ajuns iarăși să vorbesc despre el? Tot timpul e prezent. Stă în fața mea, palid, strângându-și umerii ca și cum și i-ar îmbrățișa, ăsta era obiceiul lui, să-și îmbrățișeze deodată umerii, ca și cum i-ar fi fost frig. Și ca și cum nu ar fi dispărut, ci, dimpotrivă, ca și cum ar veni tocmai acum de departe, ca să fie lângă mine și să-mi împărtășească durerea. Nu amintirea lui, nu gânduri legate de el, ci el însuși. Într-un pulover vechi, verde. Stă în fața mea palid, fără nici un zâmbet, tăcut, cu brațele în jurul umerilor, sprijinindu-se cu spatele de un zid, cu toată greutatea corpului pe un singur picior și cu celălalt picior relaxat. Poate ai să înțelegi: prezent.

El însuși, Avram Orvieto, fusese în vizită aici de câteva ori în acești ani, rătăcind printre coline cu fiul lui, care nu vorbea decât puțin, plimbându-se amândoi pe străzi câte o oră sau două pe înserat, admirând în tăcere cum crește orașul, încă o grădină, încă o alee pietruită, încă o bancă, și uneori se plimbau și noaptea, de la o vizită la alta apăreau lumini noi pe colină, bulevardele se prelungeau, încă un cartier se întindea spre est: el aparținea generației care încă se mai lasă impresionată de peisajele în plină construcție care împânzesc deșertul, dar Emanuel se pare că era mai mult de partea deșertului. Și totuși, probabil că rătăcirile nocturne pe străzile pustii, aproape fără să schimbe un cuvânt, le făceau bine amândurora. Amândoi erau de aceeași înălțime. Dacă nu ar fi avut alte obligații, ar fi stat aici mai mult: deșertul i se potrivea. Ar fi rămas pentru totdeauna. Îi este greu să recunoască adevărul în privința asta, pentru că cine știe ce e adevăr și ce e dorință interioară? Oricum, ce rost are acum? Când a întrebat asta și-a ridicat privirea de pe fața de masă dezvăluindu-mi zâmbetul lui luminos care apărea cu repeziciune din adâncurile ochilor lui albaștri printre

ridurile bronzate ale feței pentru a se retrage imediat, stingându-se când capul și-a reluat poziția, căzut. I-am atins mâna cu degetele fără să-mi dau seama, parcă aș fi atins pământul aspru, și imediat mi le-am retras aproape fără să-mi pot înfrâna nevoia de a mă scuza pentru atingerea care nu-mi fusese permisă.

A spus: Uite, așa este, dar s-a răzgândit, adăugând: Nu contează. Încurcată, am întrebat: Cum, îți lipsesc deșerturile acolo în Africa, unde trăiești? Dar imediat mi-a părut rău că am pus o asemenea întrebare, care mi se părea și prostească, și grosolană, și un fel indirect de a-l judeca, deși nu aveam nici un drept să-l judec. Avram Orvieto a comandat pentru amândoi apă minerală și café-frappé, care mi-a lăsat un fel de gust lipicios în gură, și a comentat: Deșerturi în Africa. Adevărul e că în locurile unde lucrez eu nu e de fapt deloc deșert. Dimpotrivă. Păduri adânci. Dacă mai ai câteva minute, am să-ți povestesc o întâmplare, în orice caz, am să încerc să povestesc. În primii ani petrecuți în Nigeria am închiriat o casă colonială care aparținuse unui medic englez. Nu, nu în Lagos, ci într-un orășel de la marginea pădurii. Orășelul nu era cu mult mai mare decât Tel Keidar, doar că foarte sărac: un birou de poștă britanic pe cale de dispariție, un generator de electricitate, poliție, biserică, douăzeci de magazine amărâte, și câteva sute de colibe din lut și din crengi de copaci. Emanuel avea doar trei ani, era un copil visător, purta un fel de bască scoțiană cu carouri, oblică, și clipea întotdeauna când cineva i se adresa. Erela, maică-sa, nevastă-mea, lucra toată ziua ca medic de copii la secția de vaccinare a dispensarului înființat de misionari într-unul dintre orășelele vecine. Încă de foarte tânără visase să lucreze ca medic în regiuni tropicale. Albert Sveitzer îi aprinsese imaginația. Iar eu eram tot timpul pe drumuri. De casă se ocupau servitoarele, una dintre ele italiancă, și un grădinar, tânăr localnic. În curte creșteau capre, câini, găini, o întreagă grădină zoologică, chiar și un papagal schizoid despre care n-am să-ți povestesc acum. De fapt, nici nu am ce povesti. Adoptasem și un pui de cimpanzeu

pe care îl găsisem într-o sâmbătă în pădure, care ori se pierduse, ori era orfan; Emanuel fusese acela care îl descoperise, în timp ce se uita la noi cu o privire înduioşătoare dintr-un cauciuc sfâşiat aruncat pe marginea drumului, şi într-o clipă s-a lipit de noi. Există un astfel de fenomen, care se cheamă parcă *imprinting*, dar nu sunt specialist. Cimpanzeul acesta a devenit unul dintre membrii familiei noastre. Ne-am îndrăgostit de el într-atât, că ne certam în braţele cui va binevoi să adoarmă. La început Emanuel îi dădea lapte pasteurizat cu biberonul. Când Erela îi cânta lui Emanuel un cântec de leagăn, puiul de maimuţă se învelea cu o păturică. Cu timpul a învăţat să pună masa, să întindă rufele pe sârmă şi să le strângă când erau uscate, şi chiar să mângâie pisica până ce începea să toarcă. Ştia în special să se alinte. Pupături, mângâieri, îmbrăţişări, nu se mai sătura să dea şi să primească semne de dragoste. Mult mai mult decât noi, poate pentru că a simţit că trebuie să întreţină şi să întărească legătura cu noi. Deşi e foarte greu de ştiut. O maimuţă sensibilă care învăţase să observe, să miroasă când cineva dintre noi era trist sau se simţea singur sau jignit şi făcea pe dracu' în patru ca să ne distreze: ne juca un fel de miniparodii, Erela aranjându-se în faţa oglinzii, Emanuel privind în gol şi clipind din ochi, eu în poziţie războinică cu telefonul, grădinarul tachinând-o pe bucătăreasă. Râdeam cu lacrimi. Iar Emanuel era aproape nedespărţit de el. Mâncau din aceeaşi farfurie şi se jucau cu aceleaşi jucării. O dată l-a salvat pe Emanuel de muşcătura unui şarpe veninos, dar asta e altă poveste. Altă dată i-a adus Erelei cadou o eşarfă colorată, splendidă, pe care o furase pentru ea cine ştie de unde, şi nu am avut cui să o înapoiem. Dacă plecam cu jeepul la cunoştinţe şi trebuia să-l lăsăm acasă, alerga după jeep plângând cu o voce sfâşietoare, ca un copilaş căruia i s-a făcut o nedreptate. Când îl certam dispărea jignit, se căţăra într-un copac sau pe acoperiş, ca şi cum luase hotărârea să-şi dea definitiv demisia, dar după un timp venea să se împace făcând eforturi vizibile să se

împrietenească din nou, să ne recompenseze cu strădanii de tot felul, ştergând ochelarii Erelei şi punându-i pe capul pisicii, până când trebuia să-l iertăm şi să-l mângâiem. Pe de altă parte, ştia şi să declare grevă când simţea că am fost nedrepţi cu el. De exemplu, când l-am bătut din cauza fructelor care dispăruseră din debara. În asemenea cazuri se aşeza bosumflat în colţul camerei, uitându-se la noi cu mare tristeţe, cu nişte ochi mustrători: Cum aţi putut să vă purtaţi atât de josnic, lumea o să vadă şi o să judece, până când pur şi simplu ne obliga să ne dăm seama că păcătuiserăm şi singurul mijloc de a ne plăti răutatea faţă de el – asta ne dădea clar de înţeles – era să deschidem în sfârşit cutia de tablă în care păstram zahăr cubic. Când Emanuel s-a îmbolnăvit de icter, puiul de maimuţă s-a învăţat să toarne şi să servească băutură din frigider şi chiar să aducă termometrul, luându-şi temperatura toată ziua, de parcă se temea să nu se fi molipsit şi el. Dar iată că cimpanzeul acesta s-a maturizat în câţiva ani, pe faţă şi pe piept i-a crescut păr alb bogat ca barba căruntă a unui sfânt, şi curând s-a îndrăgostit de Erela. Nu se dezlipea de ea nici o clipă. Adică, să fie clar, îi făcea curte cu o delicateţe înduioşătoare. Pieptănând-o, suflându-i în cafea ca să se răcească, aducându-i ciorapii, dar şi în forme cu nuanţe sexuale din ce în ce mai grave. Îi pipăia fusta, îşi strecura degetele dedesubt, i se lipea de spate când se apleca. Şi alte lucruri de genul ăsta. Nu mai continui. Noaptea, când încuiam dormitorul, înnebunea de gelozie, stătea la geam plângând până-n zori cu scâncete ascuţite de parcă era rănit. La început comportamentul lui părea amuzant şi chiar interesant, iată, în curând va începe să-i compună şi serenade sub fereastră, dar am înţeles repede gravitatea problemei. De exemplu, a început să ne muşte şi pe mine, şi pe Emanuel dacă o atingeam doar pe Erela în prezenţa lui sau dacă ea ne atingea. Emanuel se ferea şi începea să clipească des. Cimpanzeii, trebuie să ştii, Noa, ca să înţelegi urmarea, sunt animale rapide şi extrem de puternice, iar când le superi sau în perioada de reproducere

pot deveni periculoase. De două ori s-a întâmplat să o îmbrăţişeze aşa de tare, că nu a reuşit să scape singură, ci a trebuit să o eliberez eu cu forţa. Întâmplător eram acasă, dar ce s-ar fi întâmplat dacă eram pe drumuri? Veterinarul i-a făcut de câteva ori injecţii cu estrogen, dar nu a reuşit să-i tempereze pasiunea. Nu ştiam ce să facem: să-l îndepărtăm nu puteam, şi nici nu voiam să-l rănim, pentru că făcea parte din familie. Poate ai să înţelegi: de mic de tot l-am crescut. Când a înghiţit, o dată, un ciob de sticlă, l-am dus cu avionul la Lagos ca să-l opereze. Patru zile şi patru nopţi am stat cu rândul la căpătâiul lui şi l-am păzit să nu-şi sfâşie pansamentul. După cele două întâmplări cu Erela, veterinarul ne-a sugerat să-l castrăm, dar eu am refuzat ideea ca şi cum ar fi fost vorba despre mine. Şi am hotărât că e mai puţin grav dacă îl duceam înapoi în mijlocul naturii. Aşa că în sâmbăta dinainte de Crăciun l-am luat în jeep – întotdeauna era gata să mă însoţească în lungile mele peregrinări – şi pentru mai multă siguranţă m-am îndepărtat mai mult de o sută de kilometri în inima pădurii. Nu le-am spus nici Erelei, nici lui Emanuel: mai bine să creadă că a dispărut. Că a ascultat vocea speciei şi s-a lăsat atras înapoi spre origini. Există probabil un astfel de fenomen, dar nu sunt specialist şi n-aş putea spune cu siguranţă. Pe drum am oprit la o staţie de benzină, iar el a pus ca de obicei furtunul în rezervor şi a pornit singur pompa, am şi mâncat la un restaurant care era în drumul nostru, după care a sărit să-mi aducă şerveţele de hârtie din jeep, ca şi cum ar fi ştiut despre suferinţa mea, sau o fi simţit în aer trădarea, nu pot să descriu în cuvinte cu câtă delicateţe mi s-a arătat credincios în timpul ultimei călătorii. Mă uitam iar şi iar la el şi mă gândeam: E ca un miel care se lasă dus la tăiat. A prins el ceva şi tot timpul drumului, aproape trei ore, a stat încolăcit pe scaunul de lângă mine cu laba pe umerii mei, ca doi prieteni din copilărie care ies să petreacă împreună, la început a pălăvrăgit fără încetare cu o febrilitate copilărească, de parcă ar fi ghicit ce îl aşteaptă şi

implora să i se schimbe sentința într-una mai ușoară. Dar, cu cât înaintam în inima pădurii, devenea din ce în ce mai tăcut. S-a ghemuit pe scaunul lui și a început să tremure puternic pe când mă țintuia cu o privire mirată, aceeași privire din ziua în care îl găsisem în pădure, pui părăsit, privind încrezător și naiv dintr-un cauciuc rupt de pe marginea drumului. Conduceam jeepul cu o mână, mângâindu-l pe cap cu cealaltă. Mă simțeam ca un ucigaș care urmează să omoare pe la spate, prin surprindere, un suflet apropiat și nevinovat. Dar ce altă posibilitate aveam? După mai puțin de un an Erela a murit în avionul deturnat al companiei Olympic, dar atunci, în timpul călătoriei „de abandonare", nu mi-aș fi putut imagina că nenorocirile vor urma una după alta. Am ajuns deci la o poieniță. Am oprit motorul. Tăcere ca într-un vis. S-a așezat pe genunchii mei, cu obrazul pe umărul meu. I-am spus să coboare și să adune câteva crengi. A înțeles cuvântul „crengi" și totuși a ezitat. Continua să tremure tare și nu s-a mișcat de pe scaunul de lângă mine. Poate că nu mă credea pe deplin. Mi-a aruncat o privire mută pentru care nici până astăzi nu găsesc cuvântul potrivit să o descriu. A trebuit să-l cert cu brutalitate ca să asculte și să coboare. Și pe când mă răsteam la el, speram să nu mă asculte, să se încăpățâneze, să se împotrivească în continuare. Când se îndepărtase la vreo douăzeci de metri, am pornit motorul, am întors mașina repede, am apăsat pe accelerație și am plecat în viteză. Așa s-a făcut că ultimul lucru pe care l-a auzit de la mine a fost un strigăt plin de cruzime, în loc de un cuvânt blând sau de alint. În aceeași clipă a înțeles că de data asta nu mă joc de-a v-ați-ascunselea. Că e înșelat. Că acesta e sfârșitul. Sute de metri a alergat după mine cu toată puterea lui, așa cum aleargă maimuțele, cu corpul îngheboșat chiar și în timpul salturilor, scoțând niște scâncete înalte și ascuțite: niciodată în viața mea nu am auzit un plâns mai sfâșietor ca acela, deși am cărat în spate răniți în război, și până la urmă, chiar și atunci când nu l-am mai văzut fugind disperat în oglinda retrovizoare

laterală, încă mai auzeam în urma mea plânsul acela care se îndepărta. Şi am continuat să-l aud săptămâni întregi. Emanuel, care rămăsese acasă, spunea că şi el aude, deşi era imposibil de la o distanţă de o sută de kilometri. Însă „boala" clipitului de care suferea copilul şi pe care medicii de la clinica Erelei nu ştiau cum să o trateze a dispărut după un timp oarecare, şi nu a mai revenit nici măcar la moartea maică-sii. Mult timp am continuat să ieşim fiecare la altă oră la poartă, sperând sau poate temându-ne, ruşinându-ne unul de altul, strecurându-ne să verificăm, poate totuşi a găsit drumul. Şi, dacă o să apară deodată, cum o să-l împăcăm, şi oare el o să ne ierte? Multe zile nu am deschis cutia cu zahăr cubic. Apoi, după ce Erela a murit, i-am propus să adoptăm o altă maimuţă, dar nici nu a vrut să audă; mi-a spus doar: Lasă. Dar întrebarea e: De ce ţi-am povestit despre cimpanzeu? Care e legătura? Poate îţi aminteşti cum am ajuns la asta? Despre ce vorbeam înainte?

Am zis că nu-mi amintesc. Că vorbeam despre altceva. Şi iarăşi, fără să-mi dau seama, i-am atins mâna cu un deget, dar m-am retras imediat, spunând: Scuză-mă, Avram.

Avram Orvieto a adăugat că doreşte să mă roage ceva. Îi pare rău că a povestit. Dacă nu ţi-e greu, Noa, să fie, te rog, ca şi cum nu ţi-am povestit. După care a întrebat dacă vreau încă o cafea, iar dacă nu, îmi cere permisiunea să mă însoţească unde trebuia să merg, adică dacă aveam chef să nu fiu singură acum. Şi s-a grăbit să zâmbească, ca şi cum ştia dinainte ce am să răspund, şi la fel de repede zâmbetul i-a dispărut. Am mers aproape fără să schimbăm un cuvânt, ocolind puţin, stingheriţi, de-a lungul bulevardului pustiu mărginit de copaci cu crengile ca nişte aripi, care presărau cu încetineală pe trotuar o ploaie subţire şi moale de flori galbene ofilite. Se înserase şi poate paşii noştri deveneau, fără să ne dăm seama, mai lenţi, de la un felinar de stradă la altul, fără să schimbăm o vorbă, până când, după douăzeci de minute, ne-am despărţit pe treptele şcolii, pentru că îmi amintisem că aveam de mers la

o şedinţă a profesorilor. Care se terminase înainte de a ajunge eu, aşa că m-am grăbit să ies să-l găsesc pe Avram Orvieto, şi spre mirarea mea am simţit deodată că şi eu încep să clipesc în anumite momente şi chiar mi-e greu să mă opresc, dar, cum mă aşteptam, el nu mai era pe treptele şcolii. Probabil că se îndreptase spre hotelul Keidar, sau se dusese în altă parte.

Peste o săptămână se încheie anul şcolar. În primii ani, de la mijlocul lui aprilie, o apuca dorinţa de a rătăci, se înscria din timp la cursurile de specializare care aveau loc vara la Ierusalim, la festivalul din Galileea, la excursia iubitorilor naturii în zona Carmelului, la specializări pentru profesori la Beersheba. Şi iată că anul acesta e ocupată cu cruciada ei cea nouă şi nu are de gând să se înscrie la nici o escapadă estivală. Sâmbătă am întrebat-o ca într-o doară ce planuri are pentru vacanţa mare. După răspunsul ei „o să vedem" m-am lămurit.

Lumea e prinsă cea mai mare parte a timpului cu treburi, pregătiri, distracţii. Mie îmi sunt de-ajuns deşertul şi casa. Până şi serviciul începe să devină inutil. În curând n-am să mai lucrez. Pensia, economiile şi veniturile din proprietăţile de la Hertzlia o să ne ajungă până la sfârşit. Şi ce am să fac toată ziua? Am să măsor, de exemplu, întinderea deşertului, în plimbări prelungite în zori înainte de a se înfierbânta totul. În orele de zăpuşeală am să dorm. Seara am să stau pe balcon sau am să mă duc la California să joc şah cu Dubi Weizman. Noaptea am să ascult Radio Londra. Iată colinele astea, deschiderea văii, alunecarea norilor subţiri, doi chiparoşi la marginea curţii şi oleandrii, iată şi banca goală de lângă chioşcul pe care îl formează crengile de bougainvillaea. Noaptea se văd stelele; unele îşi schimbă locul după miezul nopţii în funcţie de anotimp. Nu „în funcţie de", ci în paralel cu anotimpurile. Pe suprafaţa cea mai apropiată, dincolo de gard, se întinde o mirişte îngălbenită. Un beduin bătrân a semănat aici orz astă-toamnă,

în primăvară l-a cules și iată că acum vin caprele să roadă paiele cu dinții lor neobosiți. Mai departe se oferă ochilor întinderi pustii până unde se termină colinele și încă mai departe, până la îngrămădirea muntoasă întunecată care uneori seamănă cu un abur. Coasta e acoperită cu un amestec de roci sfărâmate negre-maronii și roci calcaroase deschise la culoare numite de beduini *havar*[1], care se văd printre urmele de aluviuni nisipoase. Totul în alb-negru. Fiecare lucru la locul lui. Definitiv. Și totul e prezent în tăcere. Să trăiești în pace înseamnă să fii la fel, pe cât se poate: tăcut și prezent. Liber.

La știrile de dimineață s-a transmis astăzi o parte din cuvântarea ministrului de externe, care a vorbit despre pacea mult așteptată.

Cuvântul „așteptată" e greșit aici; ori pace, ori speranță. Alege.

Și astăzi, a spus, se va duce la Beersheba după cursuri. A promis că nu va uita să pună benzină și că se va strădui să nu se întoarcă târziu. De fapt nici nu o întrebasem când avea de gând să se întoarcă și nici nu-i cerusem să vină devreme. Ca și cum din greșeală ar fi intrat într-o cameră străină și, de panică, nu găsea fereastra. Care era și rămăsese deschisă. Și se agita de la un perete la altul bătând din aripi, lovindu-se de lampă, de tavan, de mobile. Nu cumva să încerci să o ajuți să găsească ieșirea: n-ai s-o poți ajuta. Orice mișcare a ta riscă să-i mărească disperarea în loc să iasă afară spre libertate, dacă nu ești atent, ai s-o faci să zboare spre încăperi interioare unde din nou se va lovi cu aripile de geamuri. Singura cale de a o ajuta e să nu încerci să o ajuți. Să te faci cât mai mic. Să stai ca împietrit. Să te faci una cu peretele. Să nu te miști. Oare fereastra a fost și a rămas într-adevăr deschisă? Oare sper într-adevăr că ea o să poată zbura? Sau stau la pândă nemișcat, cu ochii mei împietriți, așteptând să se prăbușească, în sfârșit, vlăguită. Ca atunci să mă pot apleca asupra ei și să am grijă de ea ca la început. De la început.

---

1 Mamă (ar.).

La Beersheba s-a dovedit că fusese o neînţelegere în legătură cu întrevederea mea cu Benizri. Secretara, cu cercei minusculi ca două picături de sânge, negăsind numele meu în agendă, nu şi-a putut ascunde satisfacţia la greşeala altcuiva: persoana cu care fixasem data întrevederii era, după spusele secretarei, doar o dactilografă oligofrenă care îşi pierde vremea pe aici de două ori pe săptămână şi nu are nici un drept să primească public. Domnul Benizri e într-o şedinţă. Până diseară târziu. Bine, te-am auzit că ai venit special de la Tel Keidar. Îmi pare rău. Păcat.

Când am insistat, a binevoit, strâmbând din nas, să verifice totuşi, întrebându-l prin telefon dacă poate să-mi acorde un sfert de oră. Dar a pus receptorul la loc cu unghiile ei purpurii, spunând: Nu azi, domnişoară, încearcă, să zicem peste vreo două-trei săptămâni, când se va întoarce domnul Benizri de la congres. Iar înainte de asta telefonează-mi mie, numele meu e Doris, dacă îţi răspunde cumva una Tiki e ca şi cum nu ai vorbit. Săraca, a făcut un copil cu un baschetbalist care nici nu vrea să audă de ea, iar acum a descoperit că micuţul e „mongol". Şi e şi religioasă. Dacă eu eram religioasă, cu greu m-aş fi abţinut să nu merg cu maşina de Sabat. Dar cine eşti dumneata? De ce ai nevoie de domnul Benizri, poate întâmplător te pot ajuta eu cu ceva deocamdată?

Aici n-am mai rezistat. Am rugat-o să-l deranjeze încă o dată pe Benizri şi să-i spună că a venit Noa, soţia lui Teo.

Într-o clipă a țâșnit din biroul lui, vesel, plin de atenții, agitându-și șoldurile, cu burta revărsată: Intră, cum adică, sigur, ce se aude cu dragul nostru Teo? Cum o duce cu sănătatea? Dar cu serviciul? Te-a trimis să-i aduci referate? Ce bine. E mare tipul.

Și așa mai departe.

Însă în ce te privește, uite, doamnă Noa, sincer, să zicem așa: dacă ai prins un generos ca acela – cel mai bine e să-l trimiți încoace. O să-l învârtim noi cum vrem. Despre droguri la Tel Keidar încă nu am auzit. Aproape zero. Așa că, ce, am căzut în cap? O să începem să importăm aici tot felul de... să mă scuzi, din centrul țării? Mai bine pentru el să dea banii la, să zicem, un azil de bătrâni. Vârsta de aur, cum se spune. Asta tocmai că ne lipsește și ar merge foarte bine. Dar să aducem din afară un transport de drogați? Drogurile, astăzi, știi, nu vin singure: ci merg mână în mână cu crime și cu SIDA și cu acte de violență și cu tot felul de perversiuni, scuză-mă. Cum se poate ca o persoană așa de drăguță ca dumneata să intre într-o poveste ca asta? Care ar putea, Doamne ferește, să atragă lucruri murdare și asupra lui Teo. În zilele noastre, știi cum e, orice lucru ajunge imediat să fie dat publicității, ziarul local, anchete, murdării, să te ferească Dumnezeu. Ceea ce e important însă, n-ai voie să pierzi un donator. Aduceți-l la mine. În ziua de azi, nu găsești generoși pe toate drumurile, din cauza proastei reputații pe care o are țara de pe urma încurcăturilor pe care ni le fac arabii, de n-aș mai auzi de numele lor. Ce spune Teo despre situația asta? Sigur că-și face sânge rău. Patria e sufletul lui. De cât timp sunteți împreună? Ce înseamnă opt ani? Opt ani nu înseamnă nimic. Aproape zero. Mai bine ascultă ce-ți spune cineva care-l cunoaște pe Teo încă din precedenta reîncarnare, când țara toată nu era decât nisip și fantasme. La noi el a fost admirat încă de pe când făcea să explodeze posturi de poliție și instalații radar britanice. Un om care trebuie dat de exemplu. Măcar de-ar fi continuat să conducă planurile de dezvoltare, nu ar fi fost toată rușinea care a urmat. Păcat că ne-a

părăsit așa. Câți dușmani și-a făcut, oameni invidioși, din cauza principiilor lui. Amintește-ți mereu că ai acasă avuție națională și să ai grijă de el ca de lumina ochilor. Nu uita să-i transmiți de la Benizri salutări cu cântec. Cât despre drogații ăia, lasă-i în pace, înainte să înceapă povești urâte. Iar generosul cel mai bine e să vină la mine ca să ți-l pun pe o pistă mai bună. La revedere.

Tot drumul înapoi spre Tel Keidar am condus Chevroletul cel mare și vechi ca o teroristă: depășeam claxonând puternic, tăind curbele, încleștată interior, arzând de o furie rece, amestecată cu un fel de pulsație victorioasă. Ca și cum m-aș fi răzbunat deja în loc să merg acasă, să mă duc direct la Muki Peleg, să mă așez picior peste picior pe patul cel jos, disc, lumină scăzută, pantofii, paharul de vin, bluza, sutienul. Fără dorință și fără a simți nimic în afară de un impuls de autodistrugere. Buzele, umerii, sânii, apoi treptat spre sud, ca la carte, douăzeci de minute, și el de asemenea lipsit de pasiune, strângându-și acte de reușită ce nu va fi deplină niciodată. La sfârșit va trebui să-i acord punctele cerute – scumpo, cum am fost?, ai fost extraordinar, senzațional –, iar eu să-mi culeg satisfacția din umilirea „luminii ochilor". Am să fac după aceea un duș tot la el, am să mă îmbrac și, în timp ce îmi va încheia nasturii de la bluză, el n-o să se poată abține și iar o să mă întrebe cum a fost, dar de data asta am să-i răspund cu expresia favorită a lui Benizri: Aproape zero, mulțumesc. Și am să pornesc motorul și am să mă întorc acasă, descompusă de furia teroristă. Am să-l anunț pe Teo că în seara asta gătesc. Uite-așa. Că așa îmi vine. Față de masă albă și vin. Cu ce ocazie? În cinstea lui Noa, care a hotărât să-și revină la normal și să se liniștească. Cu ocazia întoarcerii ei târzii la dimensiunile naturale. Iar în noaptea asta n-au să fie adulmecări de vulpe pe coridor și nici BBC. De la Londra. În noaptea asta am să-l adorm în patul meu și am să pun stăpânire pe postul lui de observație, pe balcon. A venit rândul meu să stau față în față cu întunericul. Mâine-dimineață

înainte de a pleca să predau paralela între *Tzafririm* și *Zohar*[1], am să-i scriu două rânduri lui Avram Orvieto, să-și găsească alt fraier. Poeziile lăsate de poetul Ezra Zusman poartă titlul *Pași care s-au scufundat în nisip* – la biblioteca Universității Beersheba mi-au găsit în sfârșit cartea –, iar la pagina șaizeci și trei am descoperit o poezie din care mi-a plăcut prima parte. În loc să înființez aziluri, am să mă ofer să strâng haine călduroase pentru noi imigranți, înainte de a veni iarna. Sau cadouri oferite soldaților. Am să găsesc vreo faptă bună banală pe care să o pot face și să nu ceară bătaie de cap. Poate am să mă angajez din partea școlii să editez o revistă în amintirea lui Emanuel Orvieto, am să încerc să strâng ceva material, deși se va vedea că de fapt nimeni nu are nimic de spus, căci cine l-a cunoscut? Nici măcar diriginta lui sau doamna psiholog.

Tendința oamenilor cumsecade de a se oferi să facă o faptă bună sub impulsul sentimentelor mi se pare deplorabilă. Calea cea mai bună e să te afli în slujba binelui ca polițistul acela obosit, nu prea tânăr, cu fața rotundă și cam tâmpă, cu burtă de băcan, pe care l-am văzut, înainte să ajungă salvarea, târându-se pe burtă să-i ajute pe răniții prinși în duba răsturnată la intersecția Ashkelon. S-a întâmplat acum câțiva ani, dar îmi amintesc fiecare amănunt: culcat în praf, prin ușa spartă îi făcea respirație gură la gură unei femei care-și pierduse cunoștința. Dar, în clipa când a ajuns echipa de salvare și un medic sau infirmier s-a strecurat să-l înlocuiască, polițistul s-a ridicat și a întors spatele, nu mai avea cu ce să-i ajute pe răniți, și imediat a început să dirijeze circulația blocată: asta-i tot. Înaintează, doamnă. Mișcați-vă odată. Spectacolul s-a terminat.

Sec. Și chiar cu grosolănie. Cu o voce tabagică. Fără să dea atenție nici părului care i se murdărise de noroi, nici caschetei turtite și nici firului de sânge amestecat cu praf care-i curgea

1 *Tzafririm* (*Zefir*) și *Zohar* (*Strălucire*), titlurile a două poezii scrise de H.N. Bialik.

din nas. La subraţ se vedeau pete rotunde de transpiraţie, iar de pe frunte i se prelingea până pe gât o transpiraţie prăfuită. S-au scurs deja câţiva ani, dar încă nu am uitat amestecul acela neobişnuit de caritate şi insensibilitate. Încă mai sper să pot face şi eu cândva bine, aşa cum am învăţat de la poliţist: nu cu milă, ci cu superprecizie. Cu aceeaşi notă funcţională care aproape că frizează grosolănia. Şi cu gesturi sigure. Mână de chirurg. „Dar unde trebuie să fim prezenţi, şi cine are nevoie de prezenţa noastră?" a scris Ezra Zusman în prima poezie a volumului.

Până când am ajuns la semaforul din centrul Tel Keidarului poezia şi poliţistul m-au ajutat să minimalizez insulta şi să renunţ la răzbunare: Muki Peleg o să-şi găsească pe altcineva. O să se mulţumească cu Linda Danino. La ce bun ca încă o femeie umilită să i se ofere, între ora şapte şi şapte şi douăzeci, într-o seară caldă şi umedă, într-un orăşel din deşert, în sunetele *Boleroului* lui Ravel, pe un pat de pe care husa prăfuită nici măcar nu e dată la o parte, unui fanfaron cam jerpelit, trăsnind a aftershave, ca să pedepsească un bărbat care nu a avut intenţia s-o rănească în nici un fel şi care niciodată nu va şti ce a făcut ea? Cu ce va fi lumea mai bună? Cu ce se va simţi ea mai uşurată?

Cu nimic. Aproape zero.

Odată Muki Peleg mi-a spus, după o serie de complimente şi de drăgălăşenii care-i veneau de obicei ca şi cum îşi îndeplinea o datorie, că de fapt ne simpatizează pe amândoi. Şi pe Teo, şi pe mine. Nu ţine la noi. Ne apreciază. Nici asta. Nu-i vine cuvântul potrivit niciodată. Asta-i problema lui. De-a lungul anilor, aşa spunea el, am început, Teo şi cu mine, să semănăm într-un fel care nu se poate defini. Nu la caracter. Nu ca aspect exterior. Nici în gesturi. Asemănători în altceva, dacă eu înţeleg de fapt ce vrea să spună. De multe ori începe să devină vizibilă o astfel de asemănare tocmai la perechi care nu pot avea copii. Nu contează. Îmi pare rău. I-a mai scăpat încă o prostie. Dar acum iată că am roşit, totul e din cauza lui, fiindcă a vorbit fără să gândească şi fără să simtă nimic. Scuză-mă. Întotdeauna

iese pe dos ce vrea să spună. Poate au în comun aceeași vibrație. Nu. Da' de unde. Nici asta.

Am trecut conducând încet prin fața biroului lui Muki de intermediere și consultanță în investiții, am virat la semafor către bulevardul Președintele Ben-Tzvi. Acolo m-am oprit pentru o clipă, încercând să-mi amintesc ce uitasem, și am hotărât că Noa nu se dă bătută, ci, dimpotrivă, continuă alături de echipa care se ocupă cu înființarea Centrului de recuperare care va purta numele Emanuel Orvieto. Cel puțin până se va găsi cineva mai potrivit care să ia asupra lui sarcina. Și asta este. Doamnă. Înainte. Dă-i drumul. Spectacolul s-a terminat.

Și totuși am parcat Chevroletul cel greoi și cu tabla îndoită în fața supermarketului. Am cumpărat carne, salată, vin spumos și avocado, o vânătă, măsline iuți și patru feluri de brânză: păcatul a fost spălat, dar ritualul ispășirii urmează. L-am găsit pe Teo tolănit în salon, desculț, pe covorașul alb, în maiou și pantaloni de trening. Nu citește. Și nici la televizor nu se uită. Poate că iarăși, ca și ieri și alaltăieri, moțăie cu ochii deschiși. După ce am făcut duș, m-am îmbrăcat cu fusta înflorată și mi-am legat un baticuț în jurul gâtului peste o bluză albastră ușoară. Am deconectat telefonul, deși trebuia să rezolv încă o problemă de care nu reușeam să-mi aduc aminte. Nu i-am dat voie lui Teo să mă ajute la pregătirea cinei, iar când a întrebat cu ce ocazie toate astea am spus în glumă: Cu ocazia „luminii ochilor".

S-a așezat lângă masa din bucătărie și, în timp ce eu tai, încălzesc, torn, împăturește cu grijă șervețelele de hârtie verzi pe care le pune cu precizie, unul câte unul, în suportul lor. La orice activitate fizică, fie ea și cea mai simplă, ca deschiderea unui plic sau punerea acului de patefon pe disc, mi se pare că disting dexteritatea precisă a degetelor pe care poate a moștenit-o de la generații precedente de ceasornicari, măcelari rituali, violoncelișți și specialiști în caligrafierea scrierilor sfinte. Deși cândva mi-a povestit că bunicul din partea mamei fusese ultimul dintr-o familie în care bărbații erau ciocli din tată în fiu

într-un orășel din Ucraina. Treizeci și doi de ani a lucrat ca proiectant, cei mai mulți ani ca proiectant-șef la Direcția de proiectare și planificare. Se spune că avea idei, că s-a luptat cu mulți, unii spun chiar că și-a lăsat amprenta pe unde a trecut. Când l-am cunoscut în Venezuela, era deja departe de toate astea, aproape indiferent. Nu a vrut niciodată să vorbească despre divergențele acelea, despre cădere, despre conflictul cu ministrul, lucruri de care am aflat din fragmente de zvonuri confuze – dat afară, poate vreo uneltire, în urma căreia a fost transferat într-o secție fără importanță. De fiecare dată când încercam să întreb, se ascundea după fraze ca: Timpul meu s-a terminat acolo sau Ceea ce am avut de făcut am făcut. Atât. Despre munca lui în prezent nu vorbea. Și nici nu voia să-i întâlnesc pe cei pe care i-a cunoscut atunci. Când am propus pentru prima dată să mergem să locuim la Tel Keidar, a acceptat după două zile. Când am găsit aici post în învățământ, și-a deschis un birou modest numit Proiectări Ltd. În trei sau patru luni rupsese orice legătură cu vechile cunoștințe, ca cineva care luase hotărârea de a se retrage din lume, pe cât posibil. Oricum, spunea, nu mi-au rămas decât câțiva ani până la pensie. Uneori, pe seară, iese pentru câte o oră, două, să se instaleze la Café California în colțul din fața ferestrei care dă spre semafor și citește *Ma'ariv* sau joacă șah cu Dubi Weizman. Dar, de obicei, se întoarce de la birou la cinci și zece și rămâne acasă până a doua zi. Ca și cum ar întoarce spatele întregii lumi. Învăluindu-se treptat într-o hibernare neîntreruptă, și iarna, și vara, dacă se poate spune că hibernează despre un bărbat pe care somnul îl părăsește noapte de noapte.

În timp ce pregăteam cartofi copți în folie de aluminiu, i-am povestit despre Benizri, fiind cât pe ce să-i spun și despre ceea ce aproape că făcusem în drum spre casă. Despre imaginea polițistului cel bun nu am vrut să vorbesc, deși știam că Teo n-ar fi râs. Încet, îngândurat și concentrat de parcă era cufundat într-un efort de gândire, a îndoit și ultimul șervețel și l-a pus

în suport. De parcă şervețelul acela ar fi fost mai important sau mai complicat decât toate celelalte. Şi a spus, relaxat: Benizri ăsta tare-i deştept. Şi a adăugat: Nu e uşor pentru tine, Noa. Şi cu cuvintele astea m-a obligat să-mi opresc lacrimile.

După îngheţată şi cafea l-am întrebat ce ar vrea să facem în seara asta. Am putea prinde a doua reprezentaţie a comediei sexi de la cinematograful Paris. Şi, dacă are alte idei, să spună. Tot ce şi-ar dori. Şi-a întors capul şi m-a privit cu ochiul lui cel crispat, faţa lui lată de fermier căpătând în clipa aceea un amestec de sarcasm amuzat, simpatie şi suspiciune, ca şi cum ar fi descoperit în mine ceva ce pierduse din vedere până azi, şi ar fi hotărât că acel detaliu e tocmai în favoarea mea. S-a uitat la ceas şi a spus: Acum, de exemplu, te-aş lua să-ţi cumpăr o rochie. Dar magazinele s-au închis deja.

În loc de asta, am lăsat totul pe masă aşa cum era ca să ajungem la cinema. Piaţa de lângă semafor era slab luminată, şi doar monumentul apărea dintre tufişuri într-o lumină galbenă palidă. Pe balustrada din fier stătea un soldat, singur, slab, bând o bere dintr-o cutie de tablă. Avea ochii aţintiţi la picioarele unei fete cu fustă roşie foarte scurtă care era cu spatele la el. Când am trecut prin faţa lui, şi-a întors privirea spre mine. O privire de poftă oprită şi de teamă, ca la capătul disperării. Mi-am pus braţul în jurul şoldurilor lui Teo. Am spus: Sunt aici. Dar tu? Şi-a pus palma pe părul meu. Cina pe care o pregătisem pentru amândoi, a zis, era pentru el o operă de artă, nu o simplă cină. I-am spus: Ce părere ai, Teo, Muki Peleg mi-a zis odată că tu şi cu mine ne asemănăm într-un anumit fel. Ceea ce m-a cam făcut să râd, la ce putem să ne asemănăm?

Teo a spus: Muki Peleg. Cine e? Intermediarul acela. Bufonul acela cu şase degete la mâna stângă. Un tip zgomotos, nu? Casanova în variantă populară pentru începători? Ăla care se învârte pe aici cu o bluză cu un desen reprezentând Lacrima diavolului? Poate îl confund cu altcineva. Încetează să tragi concluzii, am zis, tot timpul nu faci decât să tragi concluzii.

Filmul era englezesc, plin de ironie, prea sofisticat, povestea unei intelectuale, lucrând într-o editură, căreia un imigrant negru din Ghana i-a trezit nu știu ce simțământ și care, după ce s-a culcat cu el o dată, din curiozitate, s-a aprins devenindu-i sclavă, dăruindu-i trupul și banii ei, ca apoi să ajungă și sclava celor doi frați violenți ai lui. Latura comică se manifesta în special în legăturile dintre familia editoarei, cu păreri radicale, oameni care iubeau Lumea a Treia și rasele subjugate, și amantul cu frații săi: sub pojghița subțire a toleranței și a vederilor largi, ieșeau la iveală iar și iar idei preconcepute dintre cele mai răspândite, născute din ignoranță. Mai erau în film și treceri bruște de la saloane elegante în stil intelectual-boem la bucătării părăginite de pe niște ulițe sărace, și înapoi la camere pline cu cărți și rafturi împodobite cu obiecte de artă africană. Cam pe la mijlocul filmului i-am șoptit lui Teo: Ai să vezi că dragostea va învinge. Și-a pus brațul în jurul umerilor mei. A trecut poate cam un sfert de oră, după care mi-a răspuns tot în șoaptă: Dar nu e vorba aici de dragoste. E stilul lui Franz Fanon, cu refulații lui a căror răzbunare are loc pe plan sexual.

Când ne-am întors acasă, s-a dus singur în bucătărie, iar după zece minute a apărut cu pahare și o carafă cu punci cald cu aromă de scorțișoară, miere și cuișoare. Am băut aproape fără să scoatem un cuvânt. Privirea lui m-a făcut să mă așez picior peste picior. Teo, am zis, învață că nu se adaugă miere în punci. Miere se pune în ceai. La punci se pune puțină lămâie. Și de ce în pahare din astea? Astea sunt pahare pentru răcoritoare. Pentru punci avem altele, mai mici. Nu mai poți deosebi nimic. Aproape nimic.

În pat nu am vorbit. M-am îmbrăcat cu cămașa de noapte albă simplă, ca de elevă de internat religios, cum mi-a spus cândva, iar el a venit la mine în cameră gol, doar cu un bandaj elastic aspru la un genunchi, din cauza unei dureri mai vechi. Îmi închipuiam cum am să simt cu vârfurile degetelor părul care a început să-i albească pe brațe și pe piept, cândva negru

şi des, apoi cărunt, argintiu; corpul solid îi era încordat, dar dorinţa lui din noaptea asta părea aproape ruptă de el: ca şi cum cel mai mult ar fi vrut să mă protejeze sau să mă învelească, ca şi cum ar fi dorit să mă cuprindă în întregime, atât de preocupat să-mi acopere toată suprafaţa corpului, că aproape nu-i păsa ce va primi corpul lui sau dacă va primi, numai să fiu ghemuită în poziţia fătului, cuibărită ca un pui sub aripa mamei. Voiam şi nu voiam să mă supun, să-l ascult, să-i permit să-mi dea ceea ce doreşte, şi totuşi m-am strecurat din îmbrăţişarea lui, din alintarea cu care mă sufoca, şi l-am făcut să stea pe spate fără să se amestece în ce se petrece cu el şi aşa a fost până la punctul de echilibru, de unde până la sfârşit am fost amândoi pentru amândoi ca la patru mâini, şi o clipă am semănat poate cu doi părinţi grijulii aplecaţi peste leagăn, concentraţi, cu capetele atingându-se, inventând distracţii pentru copilul care ne uimeşte prin dragostea cu care ne răsplăteşte. Apoi l-am acoperit cu cearşaful şi i-am mângâiat cu un deget fruntea aspră ţărănească şi părul cărunt tuns perie, soldăţeşte, până a adormit, şi m-am sculat şi m-am dus desculţă la bucătărie, am strâns, am spălat şi am şters vasele rămase de la cină şi paharele de punci care nu erau pahare de punci, ci pentru băuturi răcoritoare – şi de unde i-a venit ideea să pună şi miere, curios, „lumina ochilor", ce a vrut să spună cu asta: Nu e vorba de dragoste, ci de revolta raselor oprimate. Am pus totul la loc şi am schimbat faţa de masă cu una curată, brodată. Teo nu s-a trezit. Ca şi cum i-aş fi umplut în noaptea asta toate resursele somnului. După ce am terminat cu vasele, m-am instalat în locul lui pe balcon, faţă în faţă cu deşertul. Mi-am amintit cuvintele lui Benizri că la început totul fusese aici doar nisip şi fantasme, şi mi-am mai amintit şi de dactilografa cea religioasă, Tiki sau Riki, care a născut un copil mongoloid, sau – cum a spus roşcata aceea – „mongol", de care tatăl, baschetbalistul, nu vrea să audă. Şi m-am mai gândit şi la cimpanzeul îndrăgostit, la cutia cu zahăr cubic şi la adolescentul care fusese

un copil care clipea des și care chiar și vara părea uneori învăluit într-o aură hibernală, poate pentru că îmi aminteam ca prin ceață imaginea lui în puloverul verde și pantalonii din catifea reiată maro când toți în clasă purtau mâneci scurte. Deși nu mai sunt sigură acum de pantalonii aceia. Ceea ce el voia sau nu voia să spună nu ascundea oare poezia? Ar fi trebuit să încerc să discut cu el. Să-l invit aici, acasă. Să încerc să-l încurajez. Nu am făcut decât să trec prin fața singurătății lui fără să mă opresc. Altă dată a spus că vorbele sunt pentru el o capcană. Acum nu înțeleg cum am putut să nu-mi dau seama că de fapt cuvintele acelea erau aproape un strigăt care cerea ajutor: „Și în orice există o urmă de zâmbet, slabă, ofilindu-se în durere", a scris Ezra Zusman într-o poezie despre serile de toamnă.

Deasupra colinelor a apărut o lună ca o seceră, sarazină, împrăștiind paloare peste întinderile pustii și peste casele cartierului. Nici o fereastră nu mai era luminată. Pe stradă becurile continuau să lumineze inutil, iar unul clipea încontinuu, abia vizibil. O pisică a trecut pe sub balconul meu, făcându-se nevăzută printre tufișuri. Dincolo de coline se auzeau împușcături înfundate, apoi un tremur de ecouri, și iarăși tăcerea înghețată. Pe care o simțeam pe piele. Mi-am amintit și de mătușa funcționară la bancă, care a murit la două zile după ce au găsit copilul. O femeie nu tocmai frumoasă, uscată, cu părul arămiu scurt, pe care îl strângea cât mai lipit de cap cu un fel de coroniță de plastic. Mai avea și un obicei ciudat, când stăteai în fața ei, la bancă, și îi vorbeai își acoperea cu degetele pistruiate gura și nasul. Ca și cum s-ar fi temut întotdeauna de mirosul respirației celui cu care vorbea sau poate se temea și mai mult de mirosul propriei respirații. Obișnuia să încheie conversațiile cu expresia „În regulă. Perfect". Pe care o pronunța întotdeauna cu o voce plată. Un foșnet a străbătut grădina întunecată, de parcă gândurile mele despre morți se despărțeau de mine și coborau târându-se printre oleandri. Mi s-a părut că văd corpul diform al unui câine care se târa pe burtă. Pentru o clipă mi

s-a părut că banca părăsită din chioşcul de bougainvillaea era ruptă: lumina lunii a schimbat unghiurile, umbra scândurilor băncii se amesteca cu scândurile, aşa că banca a devenit imaginea reflectată a unei bănci într-o apă care unduieşte. La ce se referise Avram Orvieto spunând în cancelarie, ca şi cum ar fi menţionat un fapt cunoscut de toţi în afară de mine, că băiatul nu mă simpatizase decât pe mine? Poate ar fi trebuit să cer să-mi arate scrisorile fiului, în special pe cea în care povestea despre creionul care nu existase?

Dimineaţa la şapte fără un sfert m-a trezit Teo, proaspăt bărbierit, cu un aer eficient, solid, îmbrăcat cu o cămaşă albastru-pal bine călcată, cu epoleţi încheiaţi cu nasturi, semănând, cu umerii lui puternici şi tunsoarea scurtă, cu un ofiţer colonial la pensie, şi, cu ziarul *Ha'aretz* sub braţ, mi-a servit o cafea neagră tare şi foarte fierbinte, râşnită ca în fiecare dimineaţă la râşniţa manuală şi apoi făcută la filtru: parcă ar fi vrut să-mi amintească o scenă din comedia britanică cea crudă. Probabil că azi-noapte, în loc să mă întorc în pat, am adormit pe canapeaua albă din salon. Nici de asta nu-mi amintesc, dar altă explicaţie nu am. Am luat cafeaua din mâna lui şi i-am spus: Ascultă, nu te supăra, ţi-am promis ieri că am să pun benzină la întoarcerea de la Beersheba, dar până la urmă am uitat complet de asta. Teo a zis: Nu-i nimic, am să pun eu în drum spre birou după ce te las la şcoală. Timp am, Noa.

Biroul lui Teo, Proiectări Ltd, e la ultimul etaj al clădirii cu birouri administrative de lângă semafor. O cameră şi încă una în continuare, cu o planşetă de desenat, o masă, hărţi diverse pe perete, fotografia color a lui David Ben Gurion privind cu o expresie plină de siguranţă spre peisajul văii Tzin, în deşert, două dulapuri metalice, câteva etajere cu bibliorafturi de diverse culori, iar într-un colţ, în prima cameră, două fotolii simple cu o masă joasă pentru cafea.

Vineri. Zece şi un sfert. Vinerea biroul e închis, dar Teo vine în dimineaţa asta ca să o aştepte pe femeia de serviciu, Natalia, deşi are şi ea o cheie. Până la venirea ei a hotărât să verifice corespondenţa. A deschis climatizorul şi a aprins becul de deasupra planşetei de desen. După care s-a răzgândit şi a stins lumina, preferând să aştepte lângă fereastră. În faţa standului cu cărţi şi obiecte de papetărie al lui Ghilboa, aglomeraţie: se aşteaptă ziarele, care ajung la nouă dimineaţa, dar astăzi întârzie. Se spune că poliţia blochează toate ieşirile din Beersheba pentru că a fost jefuită o sucursală a unei bănci. Lângă monument, doi grădinari cu pălării de pai cu boruri largi se apleacă şi plantează răsaduri de rozmarin într-unul dintre straturi, în locul celor dinainte, care au murit. Teo se întreabă de ce nu lucrează puţin în dimineaţa asta. Măcar până vine Natalia. Să înceapă, de exemplu, să aştearnă pe hârtie idei privind proiectul pentru Mitzpe Ramon: deocamdată e vorba doar de a schiţa unele idei, concepţia proiectului, însoţită de câteva scheme

simple fără detalii şi chiar fără scară. Încă nu au fonduri, iar hotărârea nu e definitivă, şi încă nu i-au cerut să treacă la proiectarea detaliată. Se gândeşte la asta un timp şi nu găseşte în el însuşi acea ascuţime electrizantă fără de care nu se naşte nici o idee. Ce se întâmplă astăzi cu Natalia? Poate ar trebui să încerce să telefoneze, să verifice dacă nu s-o fi întâmplat vreo nenorocire, deşi i se pare că ei locuiesc în cartierul de caravane şi are îndoieli în legătură cu existenţa vreunui telefon, şi în afară de asta i-a explicat ea o dată într-o engleză stâlcită amestecată cu ebraică cum soţul ei e gelos până la nebunie şi are bănuieli în legătură cu orice umbră de bărbat, până şi în ce îl priveşte pe tatăl lui cel bătrân. Se gândea la ea, o femeie-copil, de-abia are şaptesprezece ani şi e măritată deja şi e ca la stăpân, fată ascultătoare, speriată, între două zâmbete gura îi pare crispată ca de plâns, dacă i se pune o întrebare simplă începe să tremure şi devine palidă, conturul corpului şi al sânilor e copt, dar expresia feţei e de elevă cuminte. Dorinţa creşte în el deodată, violent, ca încordarea unui pumn.

Vineri. Noa e la şcoală până la douăsprezece şi jumătate. După aceea au stabilit să se întâlnească aici şi să meargă împreună să aleagă o fustă pentru ea. În dimineaţa asta a renunţat să facă duş ca să păstreze câteva ore încă urma mirosului dragostei ei pe care îl simte în clipa asta nu în nări, ci în porii pielii. Râsul ei, capriciile ei, corpul ei, scânteierea care îi dispare atât de repede din pupile, chiar şi mâinile cu pielea uscată, presărată cu insule de pigmentaţie cafenie, mâini mai bătrâne decât ea însăşi cu mulţi ani, ca şi cum în ele s-ar fi ascuns forţele îmbătrânirii în aşteptarea unui semn de slăbiciune ca să se răspândească în tot corpul, totul pare a comunica cu miezul vieţii. Ca şi cum ar conduce un curent electric, îi transmite şi lui viaţă. Deşi imaginea Nataliei îi trezeşte dorinţe, semnalul vine de la Noa şi se întoarce la ea. Nu are cum să-i explice asta. În loc să-i explice, o să-i cumpere cadou o fustă şi poate şi o rochie. Şi cum Natalia nu vine să facă curat în birou şi poate nici nu

va veni astăzi, are timp să stea lângă fereastră şi să privească esplanada de lângă semafor. Care a fost greşeala bărbaţilor în legătură cu Alma Mahler? Cine a fost ea de fapt? Amândouă întrebările sună a gol. Demult, la Mexico City, la un festival de muzică modernă, a auzit în două seri diferite, în două interpretări diferite, ciclul *Kindertotenlieder* de Gustav Mahler, o interpretare a unui bariton acompaniat de pian, cealaltă, o voce feminină joasă, poate contralto, plină de dor şi totuşi pură şi liniştită ca după primirea unei sentinţe. Teo şi-a amintit că a doua interpretare l-a întristat atât de adânc, că a trebuit să se ridice şi să iasă din sală. Al doilea cântec din ciclu se chema *Acum am să înţeleg de ce şi de unde*, iar al patrulea – *Uneori mi se pare că tocmai au plecat*. Ca un sunet grav de violoncel, titlurile acestor cântece i-au produs o strângere de inimă. Dar titlurile celelalte nu şi le poate aminti, în ciuda efortului. O s-o întrebe pe Noa diseară.

Pe sub fereastra lui trece o femeie cu un batic pe cap ducând în fiecare mână câte o găină tăiată chiar atunci pentru Sabat. Femeia e scundă, iar piaţa e plină de praf, aşa încât crestele găinilor lasă dungi în praful de pe jos. Teo râde pe sub mustaţă şi îi vine să facă cu ochiul ştrengăreşte, ca un ţăran avar neîncrezător în vorbele celui cu care se târguieşte – nu cumva să-i întindă vreo capcană –, gata să pună la cale o manevră subtilă ca să scape din cursă. Dar femeia a şi trecut şi s-a dus.

În faţa sinagogii sefarde e improvizată o masă dintr-o uşă de lemn sprijinită pe două butoaie. Masa întreagă e plină de cărţi deschise, desigur cărţi sfinte care au fost scoase din dulapuri să se aerisească şi să respire puţin la soare după ce au stat în umezeală şi s-au umplut de molii. E zece şi jumătate şi Natalia încă nu a venit şi nici n-o să mai vină astăzi. Oare soţul ei a încuiat-o iarăşi? O bate oare cu cureaua? Trebuie să găsească chiar în dimineaţa asta adresa lor. Să se ducă la ei. Să vadă dacă poate să facă ceva, să spargă uşa ca să nu se întâmple vreo nenorocire. Este destul timp, pentru că Noa nu vine decât peste

două ore. Dar iată în sfârşit taxiul de la Beersheba care aduce ziarele de weekend. Limor Ghilboa, fata cea frumoasă a lui Ghilboa, le aranjează cu mişcări iuţi, adaugă suplimentele trimise încă de ieri între foile ziarelor venite acum. Ghilboa însuşi, un om grăsuliu ca un urs, energic, cu figură de sindicalist, cu părul lui cărunt în vânt, cu burta lui ţuguiată, aratând întotdeauna ca şi cum ar fi gata să ţină o cuvântare, începe să vândă *Yediot* şi *Ma'ariv* celor care se îngrămădesc întinzând mâna. Teo îşi pregăteşte o listă cu cele necesare pentru birou şi se hotărăşte să coboare şi el la Ghilboa când se mai răreşte lumea adunată, să cumpere ce-i trebuie şi poate şi *Ma'ariv*-ul de Sabat înainte de a se termina. Cât despre schiţa comandată de la Mitzpe Ramon, nu-i nici o grabă, săptămâna viitoare o să aibă poate vreo idee genială. Să aştepte. N-o să construiască de Sabat zona turistică, de fapt n-o să construiască niciodată. Ce bine ar fi dacă s-ar putea să dispară ce s-a făcut acolo până astăzi şi să se construiască totul de la început, fără cartierele acelea oribile şi într-un ritm arhitectural reţinut, care să răspundă tăcerii craterului Ramon şi colinelor. Încuie biroul şi coboară.

Pini Bozo şi-a ornat peretele magazinului lui de pantofi cu o întreagă expoziţie de portrete: Maimonide, Rabinul din Lubavitch şi Rabinul Baba Baruh. Dacă nu ajută, măcar nu strică. Deşi el nu e religios, are în suflet frica de Dumnezeu şi respectul faţă de religia care ne-a ferit de rău timp de mii de ani. Lângă rabini, Bozo a atârnat fotografia fostului preşedinte Navon, pe care poporul l-a iubit pentru că era popular. La dreapta şi la stânga lui Navon, i-a lipit pe Shamir şi pe Peres, care după părerea lui trebuie neapărat să se împace pentru binele tuturor şi să continue să lupte împreună împotriva urii dintre fraţi: ne sunt de-ajuns duşmanii din exterior care vor să ne desfiinţeze, împotriva lor trebuie să fim uniţi cu toţii şi să ne urmăm ţelul comun. Nevasta şi copilul lui Bozo au murit acum patru ani, când un soldat deprimat de o poveste de dragoste s-a ascuns în magazinul de pantofi şi a început să tragă cu

mitraliera rănind nouă persoane. Bozo însuşi a scăpat fiindcă întâmplarea a făcut ca în acea dimineaţă să plece să depună o contestaţie la Asigurările sociale. Pentru sufletul femeii şi al copilului a donat un dulap sfânt[1] de lemn din Scandinavia şi acum urmează să doneze în amintirea lor şi un climatizor pentru vestiarul terenului de fotbal, să se poată răcori jucătorii.

La marginea trotuarului, lângă Încălţăminte Bozo, primăria a amenajat un colţ cu bănci şi un tobogan din plastic pentru copii, la capătul căruia e o ladă cu nisip. În nişte lădiţe aşezate printre tulpinile de mesteceni indieni se străduiesc să crească câteva petunii. Lupo cel orb se odihneşte pe una dintre băncile acelea cu faţa spre soarele puternic. E înconjurat de porumbei, câţiva i s-au aşezat pe umeri. Bastonul lui cel ascuţit e înfipt ca o ancoră între două dale. Se spune că în Bulgaria ar fi avut grad înalt în serviciul secret. Aici la Tel Keidar lucrează noaptea la centrala telefonică, vede cu vârful degetelor prizele şi clapele. În fiecare dimineaţă se aşază, înhămat la câinele lui cel cenuşiu, în părculeţul de pe strada asta, cu ochii îndreptaţi direct spre soare, împrăştiind seminţe de sorg pentru porumbeii care se adună în jurul lui încă înainte de a ajunge la bancă. Uneori câte un porumbel mai încrezător îi aterizează pe genunchi şi-i dă voie să-l mângâie pe aripi. Când se ridică, se împiedică uneori de câine şi murmură politicos: Pardon.

Un băiat şi o fată, logodiţi – Anat şi Ohad –, intră în magazinul de mobilă al domnului Bielkin: au venit să-şi aleagă tapiserie potrivită pentru canapea şi fotolii, care să se asorteze şi cu perdelele, dar au gusturi diferite: ce-i place lui ei i se pare oribil şi ce-i place ei lui i se pare ca la un bordel pentru ofiţeri polonezi. Ea întreabă, înţepată, de unde e aşa de cunoscător, la care el se grăbeşte să dea înapoi: Uite unde am ajuns, să ne certăm pentru fiecare fleac. Anat, pe de altă parte, pretinde că nu e vorba de nici o ceartă, ci doar de divergenţe de păreri,

1 Dulapul în care se păstrează Tora în sinagogi.

care sunt normale. Ohad continuă concesiv: Hai să mergem după Sabat la Beersheba, acolo avem de unde alege. Dar asta e exact ce-am propus eu de la început, strigă ea victorioasă, şi nu ai vrut să auzi. Domnul Bielkin intervine speriat: Poate vrea domnişoara să se uite prin catalog şi tot ce îi place noi putem aduce de la Tel Aviv, cu ajutorul lui Dumnezeu, chiar marţi. Ohad corectează: Nu am zis că nu ai propus, dar tu ai spus că mai întâi să încercăm la Bielkin, şi numai dacă nu găsim... Mireasa îl întrerupe: Eu nu neg că am spus, iar tu să nu negi că ai fost de acord. Băiatul recunoaşte, dar o roagă să-şi amintească rezerva pe care şi-o manifestase. Rezervă, spune ea, ce, mi te-ai ajuns avocat? Poate faci şi recurs?

După ce au plecat, Bielkin spune: Aşa e în ziua de azi. Ne mâncăm sufletul şi murim. Ce-aţi dorit, domnule Teo? Balansoar? Din lemn? Nu. Nu am aşa ceva. Fotoliu pentru televizor am. Care se poate balansa. Balansoare ca pe vremuri, nimeni nu mai face. Teo îi mulţumeşte şi iese. I se pare că primul cântec din *Kindertotenlieder* se numea *Şi soarele continuă să răsară*, dar nu e sigur. De ce să nu o roage pe Noa să caute la biblioteca şcolii, doar îşi petrece acolo ore întregi?

La taraba cu falafel, Entebe, un beduin de vreo cincizeci de ani îşi cumpără şaorma în pită. Şaorma e o noutate aici, iar Avram îi povesteşte bucuros beduinului că deocamdată e în probă. Dacă merge bine, peste câteva săptămâni o să facem şi frigărui. Între timp, o pisică albă trece cu un mers arogant, cu coada pe sus, prin faţa căţelei lui Kushnir care a fătat alaltăieri. Căţeaua găseşte de cuviinţă să se prefacă adormită, dar trage discret cu ochiul ca să înregistreze obrăznicia. Amândouă, şi pisica, şi căţeaua, se comportă ca şi cum situaţia e cu mult sub nivelul onoarei lor. Kushnir cel bătrân îl întreabă pe Teo: Ce s-a întâmplat, de ce nu te vede nimeni? Iar Teo, cu ochiul stâng crispat de parcă ar studia un cotiledon la microscop, răspunde că totul e în ordine. Dacă o să vrei vreun căţel..., spune Kushnir, dar Teo îl opreşte scurt de sub mustaţa lui autoritară: Nu, mulţumesc. Complet inutil.

La unsprezece şi un sfert trece prin dreptul semaforului o procesiune de înmormântare, un minian[1] doar, aproape toţi aşkenazi bătrâni. De pe taburetul lui de lângă uşa de la Încălţăminte Bozo, Pini Bozo cercetează cine a murit şi de ce. Kushnir de la legătorie a aflat că e vorba de Eliahu, Eliahu cel senil, bătrânul unchi al lui Shetzberg de la farmacie, care nu ştia ce-i cu el şi le dispărea mereu de acasă, ducându-se la poştă şi stând de dimineaţă până seara, aşezându-se la coadă din cinci în cinci minute ca să întrebe la ghişeu când vine Eliahu[2] şi, deşi îl goneau, el se întorcea mereu.

Cortegiul funerar trece în grabă. Cei care poartă targa mortuară aproape că fug ca să nu-i prindă Sabatul, să aibă timp pentru toate treburile pe care le au de terminat înainte de asfinţit. Bătrânii care participă la înmormântare gâfâie din cauza efortului şi au rămas puţin în urma mortului, cei din ultimul rând distrându-se din ce în ce mai mult pe seama celor din primul rând. Mortul e acoperit cu un talit[3] cam îngălbenit, iar din cauza zdruncinăturilor pare chinuit de spasme. Un tânăr religios blond, cu o barbă rară, merge repede în fruntea procesiunii, zornăind o cutie de tablă şi promiţând că pomana salvează de la moarte. Teo se gândeşte la asta o clipă şi trage concluzia că problema rămâne cu semn de întrebare.

Mare scandal între coafeze, cele două cumnate, Violette şi Madeleine de la coaforul Champs Élysées. Ţipetele se aud până dincolo de semafor. Una din ele spune plângând: Nici tu nu-ţi mai dai seama când spui adevărul şi când minciuni murdare, iar cealaltă i-o întoarce lamentându-se nedreptăţită: Ordinaro, să nu îndrăzneşti să mă faci pe mine murdară. Amândouă au

---

1 Grup format din zece bărbaţi evrei, număr necesar pentru a rosti o rugăciune în public.

2 Eliahu Hanavi – aluzie la profetul Eliahu, care este aşteptat, în mod simbolic, în fiecare casă în seara Ajunului de Pesah.

3 Şal alb cu dungi negre sau albastre, folosit de obicei în timpul rugăciunilor sau purtat permanent de evreii religioşi.

trecut cândva, şi poate că şi acum, prin patul lui Muki Peleg, care stă şi bea un pahar de bere la California cu un grup de şoferi, şi auzind ţipetele începe să dezvolte o comparaţie amănunţită care îi face pe cei care îl ascultă să izbucnească încontinuu în râsete răguşite. Cu cele şase degete ale lui de la mâna stângă, Muki ţine strâns paharul de sticlă aburit de la berea rece. Apoi îşi aprind câte o ţigară şi comentează indexarea preţurilor. Între timp procesiunea a dispărut după clădirea primăriei, iar de lângă magazinul lui Ghilboa lumea s-a împrăştiat; a mai rămas încă o mulţime de ziare de vânzare. Limor Ghilboa cea frumoasă stă după galantar, uitându-se la Anat şi la Ohad, care au ieşit din magazinul de mobilă şi au intrat la cel de obiecte electrice. Kushnir arată spre ea cu bărbia şi-i spune lui Bozo: Ce fată frumoasă: prinţesa Diana. Bozo comentează trist: Până au venit ruşii, a trecut drept o violoncelistă la nivel de ligă naţională. De când au venit din Rusia câteva mii ca ea, a devenit neînsemnată. Aşa e cu renumele: ca apa. Ieri nu era, azi curge, mâine nu-i. Îţi aminteşti, era cândva un ministru, Yoram Meridor? Tânăr. Cu viitor. Cunoscut în toată ţara. Toată ziua apărea la televizor. Se spune că a deschis un mall la intrarea în Netania. Aşa e cu renumele.

Teo cumpără *Ma'ariv* şi ziarul local, şi intră la California. Comandă un pahar cu suc de grepfrut. Muki Peleg îl invită să se alăture celor de la masa lui, pe care îi numeşte Consiliul Înţelepţilor Torei. Teo ezită şi răspunde: Mulţumesc, poate puţin mai târziu, iar Muki completează: Cum i-a zis condamnatul la spânzurătoare călăului care i-a propus să fumeze o ţigară în timp ce-i lega funia.

Teo trece cu ochii peste titlurile din ziar. Pericol de reînnoire a incendiului. Divorţată surdomută din Acra i-a dat foc amantei soţului. Ministrul transporturilor a părăsit ceremonia în semn de protest. Sâmbătă noaptea începând cu ora douăsprezece preţul benzinei va creşte. Forţele de apărare au împiedicat... În gând urmăreşte de fapt înmormântarea aşkenază, înmormântare

de Ajun de Sabat, în grabă, o fi trecut de terenul plin cu maşini ruginite şi o fi ajuns la cimitir. Mai întâi pun targa pe aleea acoperită cu pietriş. Nu au încotro, trebuie să-i aştepte pe cei care, mai înceţi, au rămas în urmă. Inutilă toată graba, inutilă fuga: până nu apare ultimul dintre însoţitori nu se poate începe ceremonia. Cantorul ungur cel melancolic îşi umple plămânii cu aer, faţa i se înroşeşte ca unui coleric, şi începe cu un tremolo rugăciunea *El Male Rahamim*[1], prelungind cuvintele „în paradis se va odihni", şi se leagănă înainte şi înapoi la cuvintele „îşi va întâlni destinul la sfârşitul zilelor", iar cei de faţă spun „amin". După care cineva îl împinge pe Shetzberg farmacistul în faţă, şoptindu-i că trebuie să repete versetele din *Kadiş*[2] cuvânt cu cuvânt după cantorul care le mormăie în arameică, în versiunea melodică aşkenază. În fiecare zi dispărea, dar nu erau îngrijoraţi, pentru că mereu apărea la opt fix la poştă, cu ochii lui albaştri naivi strălucind de o bucurie copilărească, un fel de zâmbet ruşinat de parcă ar fi uitat motivul bucuriei. Cantorul cere iertare de la mort dacă, fără intenţie, s-a greşit cu ceva în timpul ritualului de spălare şi înmormântare şi îl eliberează de toate obligaţiile sociale pe care le avusese în timpul vieţii. Se mai întâmpla să se apropie de tine pe stradă, cu o plecăciune politicoasă, cu ochii lui albaştri strălucind de un dor fierbinte, şi să întrebe cu vocea lui moale: Binevoieşte stimatul domn să fie amabil şi să-mi spună când va veni Eliahu? De aceea l-au numit în oraş Eliahu, şi uneori îl strigau Eliahu al lui Shetzberg de la farmacie.

Acum groparii apleacă targa, sincronizându-şi mişcările cu precizia unei echipe de chirurgi, iar tânărul cu barba rară îl apucă de picioare pe mort şi ca o moaşă priceputa ajută corpul învelit să alunece lin de pe targă în groapă. Cu o mişcare rapidă

1 Rugăciune cântată de rabin la înmormântări.

2 Rugăciune (aproape în întregime în arameică) spusă de fiu la înmormântarea părinţilor.

îndepărtează talitul, ca și cum ar tăia cordonul ombilical. Apoi căptușesc mormântul cu cinci plăci de prefabricate din beton și cu ajutorul lopeților acoperă groapa cu o movilită de pământ pe care o împrejmuiesc cu bucăți de ciment cenușiu. Pe movilită, aproximativ în dreptul creștetului mortului, așază o plăcuță de tablă pe care nu este scris ELIAHU, ci GUSTAV MARMOREK. Lumea rămâne câteva minute într-o tăcere stingherită, făcându-se că nu știe ce urmează sau așteptând parcă încă vreun semn necesar. După care cineva se apleacă și pune o pietricică pe mormânt, apoi și ceilalți fac la fel, primul se îndreaptă spre poartă nerăbdător să fumeze, și după el toți ceilalți, grabă din nou, e vineri la prânz, e târziu. Un cioclu încuie cu cheia poarta de fier deasupra căreia e întinsă sârmă ghimpată ruginită. Două-trei mașini se aud pornind și vor dispărea după colină. Nevasta și copilul lui Bozo de la magazinul de pantofi sunt înmormântați aici în partea de sus, la patru rânduri de soldatul Albert Yeshua, care, dezamăgit în dragoste, i-a ucis pe amândoi și pe cei care se găseau în magazin, după zece minute fiind omorât și el de un polițist, cu un singur glonț în frunte, între ochi. Mortul de azi a fost îngropat lângă Emanuel Orvieto din clasa a douăsprezecea C și lângă mătușa lui care murise la două zile după el în urma unei congestii cerebrale. Mama băiatului fusese înmormântată cu nouă ani în urmă la Amsterdam. Liniștea cuprinde totul, o liniște de amiază de vineri în deșert la poalele colinei. Viespile scot niște sunete ca de ferăstrău, învârtindu-se fără încetare în jurul picăturilor care curg dintr-un robinet ruginit. Și încă vreo două-trei păsărele continuă să cânte acolo, ascunse printre crengile pinilor, ale căror ace tremură în vântul uscat. Chiar după ultimele morminte se vede o stâncă abruptă și îngrădită dincolo de care armata nu permite să se treacă, și se spune că acolo se ascunde o vale largă plină cu aparate secrete. Teo plătește acum sucul pe care l-a băut și se îndreaptă înapoi spre birou. Pe femeia de serviciu rusoaică o s-o caute altă dată, dacă soțul ei cel gelos n-o să-l întâmpine cu securea. Peste câteva

minute trebuie să vină Noa. Moda Dizengof Sud, a verificat la telefon, e deschis vinerea până la unu. În grădina publică încă mai stau orbul cu câinele lui, înconjurați de porumbei. Acum le toarnă apă dintr-o gamelă militară într-o farfurioară de plastic. Obiectele de birou și de desenat pe care și le notase a uitat să le cumpere astăzi. O să le ia săptămâna viitoare. Nimic nu e urgent. Iar ziarul *Ma'ariv*, din care nu a citit decât titlurile, l-a lăsat la cafenea. Și ziarul local a rămas tot acolo. Deocamdată răspunsul cel mai simplu e: Regret, domnule, n-am nici o idee când va veni Eliahu și nici dacă va veni vreodată. Nu cred că va veni. Dar nu asta a fost întrebarea.

Până la urmă a ales o rochie deschisă la culoare în stil rustic, poate balcanic, cu o fundă ca un fluture sub bust. Din prima clipă rochia cea nouă a făcut-o să se bucure ca un copil. S-a învârtit în faţa oglinzii cu nişte mişcări ale umerilor şi şoldurilor ca într-un dans refulat. Dar după bucuria de la început, au urmat ezitările: Nu-i prea folclorică? Nu-i prea ţipătoare? De fapt, cu ce ocazie am să mă îmbrac cu aşa ceva? Spune-mi tu adevărul, Paula, nu seamănă cu costumele echipei de dansuri populare? Îndoielile astea au durat peste zece minute, între oglindă şi vânzătoare, după părerea căreia amândouă, şi rochia, şi Noa, erau făcute una pentru cealaltă ca muzica bună şi vinul bun. Dar în acelaşi timp i-a promis lui Noa că scoate pernuţele de la umeri, că o strâmtează puţin la spate, şi poate să coboare şi funda cu doi-trei centimetri.

Am aşteptat tăcut într-un colţ lângă casă. Vânzătoarea asta mi se pare că râde în sinea ei, în spatele ecranului de amabilitate pe care îl afişează.

Dar nu m-am amestecat. Am continuat să stau deoparte, cu o mână în buzunar, încercând să disting cu degetele sub batistă cheile de la maşină, cheile de acasă şi de la birou şi de la cutia poştală, după care am numărat tot pipăind monedele din portmoneu: opt şekeli şi optzeci şi cinci de agorot, doar dacă nu cumva cinci agorot înseamnă de fapt încă o monedă de un şekel, nu e uşor de deosebit cu precizie prin pipăit, şi atunci rezultatul e nouă şekeli optzeci.

După un sfert de oră s-a dat bătută și mi-a cerut ceea ce a sperat să nu fie nevoie să ceară, să-mi dau cu părerea.

Întoarce-te, am spus, stai dreaptă. Și acum du-te mai încolo. De-ajuns.

Îți place, Teo?

Are ceva interesant, am spus după o clipă de gândire, cu condiția ca tu să te simți bine în ea. Dacă nu ești sigură, nu o cumpăra.

Noa spune: Doar tu ești cel care îmi face un cadou.

Paula Orlev se grăbește să adauge: Merge și cu cureaua asta. Sau cu asta încercă legată așa, într-o parte, sau încercă și la mijloc, și așa, și așa e minunat.

Noa s-a uitat la mine deodată cu o privire ce spunea: Nu mă lăsa singură, parcă transmițându-mi o fărâmă din miezul vieții. M-am cutremurat.

Teo?

I-am sugerat că dacă încă nu e sigură, acum fiind vineri la prânz, o să găsească rochia asta aici și duminică. Ce grabă are?

Când am ieșit, a spus: Păcat. Aș fi vrut să o îmbrac de Sabat Dar logica ta cea logică a trecut peste mine ca un buldozer.

I-am spus că dacă duminică încă n-o să fie hotărâtă, poate să-și caute o rochie mai potrivită când merge la Beersheba sau la Tel Aviv. Noa m-a rugat să nu mai aduc vorba încontinuu de drumurile acelea. O să meargă de câte ori va fi nevoie, și fără să-mi ceară mie permis de ieșire. Și cine a hotărât de fapt că-i trebuie rochie? Rochii acum? Doar tu ai propus să-mi cumperi o rochie astăzi, dar ca de obicei ai reușit să-mi strici plăcerea cu sistemul de a cântări totul și cu tot felul de „ce-i graba asta, nu-i urgent", și pe de o parte așa, pe de altă parte așa, și cu tactica ta obișnuită de a mă trata ca pe un bebeluș cu toane, și cu aluziile astea la drumurile mele. Nu-i ușor cu tine, Teo.

Am spus că nu fac aluzii. Noa a adăugat: Dar asta gândești. Să nu negi. Doar ai ajuns la concluzia definitivă că am luat

asupra mea o sarcină, nu o sarcină, ci un fel de jucărie, care e şi inutilă, şi prostească şi care mă şi depăşeşte.

Am spus: Inexact. Iar Noa, aproape în lacrimi: Şi totuşi o vreau acum. Şi vreau să mă îmbrac cu ea de Sabat. Eşti de acord să ne întoarcem?

Am întors maşina în faţa hotelului Keidar şi am ajuns din nou la magazin tocmai când Paula încuia. A deschis din nou magazinul pentru noi, iar Noa s-a îmbrăcat iarăşi cu rochia balcanică. Paula a spus că ştia că o să ne întoarcem, văzuse imediat că rochiei îi place de Noa chiar mai mult decât îi place lui Noa rochia, pe ea are un aer proaspăt, strengăresc, cuceritor, cum spune fiică-sa, precis o cunoşti, Noa, Tal Orlev, ai fost profesoara ei în clasa a douăsprezecea.

Când am scos cartea de credit Noa a spus deodată, ruşinată, că totuşi are îndoieli. Şi m-a rugat ca de data asta să-i spun în sfârşit exact care e părerea mea. I-am spus: Încearcă să te concentrezi puţin. Singura întrebare e dacă te simţi bine sau nu în rochia asta folclorică.

Paula Orlev i-a atras atenţia: Poate domnul se cam grăbeşte. Iar Noa m-a rugat să încetez în sfârşit să creez tensiune, în loc să o ajut să se hotărască. E complicat cu tine, Teo, din ce în ce mai neplăcut, cuvântul „folcloric" nu ţi-a ieşit tocmai din resursele tale de bunătate. Şi s-a întors spre Paula întrebând dacă mai are şi altceva în acelaşi gen, dar cu mai puţină dantelă, sau nu cu mai puţină dantelă, ci cu o dantelă mai discretă.

La două şi un sfert ieşeam iarăşi din magazin. Fără rochie şi fără sentimentul de plăcere care ne învăluia când am intrat, sentiment care dura de aseară, dar dispăruse acum. Nu a fost de nici un folos să-i amintesc că ea, şi nu eu, fusese prima care a clasat rochia drept folclorică. În drum spre casă ne-am oprit în localul Palermo să mâncăm o pizza rapidă ca să nu trebuiască să pregătim masa de prânz acasă, şi am reuşit să facem şi cumpărăturile pentru Sabat la supermarket până la trei şi să ne luăm rufele de la spălătorie. Am aranjat împreună conţinutul plaselor

în frigider și în bufetul din bucătărie, și hainele, în dulapuri. Noa a spus că după părerea ei Paula asta face parte dintre puținii oameni la care vezi imediat că sunt fericiți să te facă să te simți bine. Oameni de felul ăsta sunt extrem de rari. Parcă și-ar alege o rochie pentru ea însăși, nu ar încerca să-mi vândă mie. Ce mi-a plăcut când ne-am întors e că a spus că eu îi plac rochiei. Sigur că nu ai băgat de seamă, Teo. Nu ți-a făcut plăcere să intri acolo. Nu ai fost prea drăguț, față de mine nu contează, dar Paula nu merita răceala asta arctică a ta.

Răceala arctică într-o zi fierbinte ca astăzi nu e tocmai rău venită. Și am adăugat: Doamna Orlev mi s-a părut cu totul altfel decât ți s-a părut ție. Calculată. Nici lumină și nici inimă[1]. Dar poate că mă înșel și chiar sunt nedrept cu tine. Asta a determinat-o pe Noa să facă o remarcă amară în legătură cu „caracterul meu": Întotdeauna ai impresia că ești înșelat, întotdeauna cu tendință negativă, înainte de orice și în orice situație, suspicios, pe poziție defensivă, ca și cum toți ar fi dușmani. Toată lumea e împotriva noastră. În orice caz, așa e lumea după Teo. Tata a fost un om posac și chiar agresiv, capabil să-și iasă din fire și să facă zarvă în jurul lui, să urle, să-mi arunce în cap tranzistorul sau să dea cu el de perete, dar nu era veninos. Nici amar. Sunt clipe când tu ești mai alintat decât el. Și mai mascul de Neanderthal.

Nu e cam prea alb-negru procesul acesta fulger pe care îl faci tu, Noa?

În schimb, în ce te privește pe tine, totul e negru-negru.

Și a ieșit din cameră, roșie la față, înfuriată, făcând să zboare ușa în lături violent, doar în ultima clipă oprind-o să nu se trântească, și închizând-o cu delicatețe, fără un sunet.

A stat sub duș mult timp, probabil sub apă rece, apoi s-a închis în cameră să se odihnească pentru că noaptea, a spus,

---

1 Joc de cuvinte: prin despărțirea în silabe a numelui propriu Orlev, se obțin cuvintele *or* (lumină) și *lev* (inimă).

nu putuse să doarmă, doar pe la trei dimineața căzuse doborâtă de somn pe canapeaua din salon: Tensiunea ta, Teo, umple casa ca un miros puternic.

Știam exact ce replică să-i dau. Dar m-am abținut. În loc să răspund, m-am concentrat o clipă și am descoperit în mine nu tensiune, ci o oboseală pentru care nu exista relaxare. După ce am încuiat ușa, m-am dus în camera mea, fără *Ma'ariv*-ul de Sabat și fără ziarul local uitate la California. Programele internaționale de la BBC, transmise prin stațiile de emisie din Gibraltar, Malta și Cipru, mi-au oferit o descriere amănunțită, crudă, a distrugerii pădurilor tropicale din America de Sud, în cadrul unei serii de emisiuni cu titlul „Moartea naturii". Pădurile tropicale mi-au trezit câteva amintiri, dar expresia „moartea naturii" nu m-a cutremurat, deși era clar că fusese folosită pentru a-i șoca pe ascultători. Dimpotrivă: „moartea naturii" mi-a produs un fel de destindere, încât am ațipit vreo douăzeci de minute și m-am trezit doar când s-a terminat programul și a început o emisiune despre modificările traseelor de navigație. Singura posibilitate de a o ajuta e să nu încerc să o ajut. Să stau cât mai retras și să tac. De câteva ori am făcut-o să plângă tocmai când am vrut să-i fiu de folos. Odată, în lipsa ei, am trecut din cameră în cameră și i-am strâns toate hârtiile de tot felul; de pe masa din bucătărie, de pe masa din salon, din colțul unde e telefonul, de pe rafturile cu cărți din camera ei, de pe rafturile de pe hol și din salon, și de sub magneții lipiți pe ușa frigiderului, de pe noptieră și de pe podea, lângă pat. Toată prada am luat-o cu mine în camera mea, am pus totul pe birou și aproape trei ore am stat și am pus hârtiile pe categorii în locul ei: copiile scrisorilor într-o parte, ciorne de însemnări de tot felul alături, aprecieri, fragmente copiate de mână din cărți în ebraică și în engleză adunate de bibliotecară la cererea ei, în legătură cu problema drogurilor, creșterea și răspândirea lor, influențe, dependență și vindecare, și încă un teanc de prospecte, răspunsuri neangajante și negative, printre

care răspunsuri amabile sau lipsite de amabilitate, pe care le primise de la tot felul de instituții, organizații și birouri, și o mulțime de bilețele cu numere de telefon și date de întruniri și ședințe.

După o primă clasificare, am strâns în colțul din stânga al biroului tot ce era datat. Am împărțit toate foile după date, subiecte și adrese. I-am copiat numerele de telefon într-o agendă. Am eliberat unul dintre bibliorafturile mele și am pus totul în cele opt despărțituri din carton colorat, însemnând pe fiecare carton ce e înăuntru.

Bravo, a spus când s-a întors, grozav. Logic. Mulțumesc.

Și imediat după aceea, aproape în lacrimi:

Cine ți-a dat voie, Teo? Nu sunt lucrurile tale. Sunt ale mele.

Am promis. Și nu m-am mai atins de nimic niciodată. Și nu am spus nici un cuvânt nici măcar când am văzut conținutul bibliorafturilui împrăștiat din nou ca un strat fin de fulgi presărați pe podea prin toată casa.

Altă dată am plecat de la birou dimineață și am dat o fugă la tipografia din fața semaforului ca să comand hârtie pentru scrisori cu antetul comitetului ei și un chitanțier cu același antet, și cu adresa și numărul de telefon ca adresă provizorie a comitetului. De data asta nu mi-a mulțumit și nici nu s-a enervat până la lacrimi, ci mi-a spus cu un fel de liniște gravă, ca și cum ar pune la punct un elev nedisciplinat: Teo. N-o să fie bine.

Am răspuns: Încearcă să înțelegi, Noa. Concentrează-te o clipă. Am băgat de seamă că în afară de africanul vostru cel generos, tatăl drogatului aceluia, ați mai primit încă cel puțin două donații. E adevărat, donații mici. Nesemnificative, de fapt. Acum ascultă: trebuie să știi că pentru orice donație, oricât de mică, legile țării te obligă să scrii o chitanță. Altfel încalci legea. Doar nu vrei să ne complicăm.

S-a ridicat, cu o rotație a fustei ușoare, dându-și la o parte cu o mișcare precisă pletele blonde de pe obrazul stâng, ca pentru a se oferi privirii mele: N-o să ne complicăm, Teo. În cel mai rău caz, numai eu. Tu ai să rămâi în continuare „lumina

ochilor". Tu nu ai nici o legătură cu asta.

Dacă m-aş fi încăpăţânat, i-aş fi putut explica cu uşurinţă că, deşi am promis să nu mai pun mâna pe nimic şi nu am uitat promisiunea, formal orice încurcătură de-a ei e o încurcătură pentru amândoi pentru că avem cont comun în bancă. Să nu mai vorbim de cele trei sute de dolari pe lună pe care tatăl copilului îi trimite pentru finanţarea comitetului şi nimeni nu ştie, ea cel mai puţin, ce face exact cu banii ăştia. Cu toate astea, am renunţat. N-am spus decât: Uite. Chitanţele astea. Oricum, sunt deja tipărite. Aşa că uite-le aici pe masă, ţi le las, iar tu o să faci ce vrei.

Benizri, a izbucnit deodată, linguşitorul acela, levantinul uns cu briantină, vorbeşte despre tine ca despre un înger. Ştii ce eşti tu, Teo? Un monument. N-are importanţă. Mă doare capul.

M-am întors la scândura de pe hol şi am continuat să calc. Faţă de mine însumi am fost de acord cu ea: s-a terminat. La Tel Keidar nu se va înfiinţa nici un centru de dezintoxicare. Dacă se va înfiinţa, va fi închis într-o lună. Însă toate astea ea va trebui să le descopere singură, fără ajutorul meu. Eu trebuie să fiu transparent. Deşi poate, dimpotrivă, datoria mea e să descopăr imediat unde e Orvieto, să-i spun câteva vorbe care să-l facă o dată pentru totdeauna să nu se mai apropie de Noa, am să am grijă să nu afle niciodată cum am reuşit să-l găsesc pe escroc, ce i-am spus, de la ce am salvat-o. Dar nu. Am să aştept.

Sabat. Ora trei după-amiază. Teo s-a așezat pe covorașul din camera lui, în maiou, în fața ventilatorului. Eu stau la masa din bucătărie, cu struguri și cafea în față, citind un articol scris de niște americani despre „chimia intoxicării". Două curente opuse duc între ele o luptă de câțiva ani pe subiectul „dependența față de drog" ca boală sau tendință înnăscută de a avea nevoie de substanțe numite psihoactive, inclusiv substanțe care se găsesc în tutun, în alcool, în cafea, în plante afrodiziace; de fapt, într-un anumit sens se poate spune că substanțele care provoacă dependența se găsesc aproape peste tot. Apoi se face o paralelă, subliniindu-se câteva deosebiri, între dependența de droguri și boli cunoscute, cum ar fi diabetul, care prezintă de asemenea factori ereditari și condiții legate de mediu care favorizează declanșarea bolii sau o împiedică. Chiar și după dezintoxicare, cel care s-a drogat continuă să poarte cu sine o problemă latentă cronică, adică e mai expus decât ceilalți la pericolul numit recidivă, termen explicat în paranteză în ebraică prin expresia „sortit să se întoarcă la o nenorocire mai veche", expresie care mi se pare nedreaptă, așa am notat pe o bucată de hârtie unde îmi notez întrebări și obiecții care survin în timpul lecturii. Dar iată că apare Muki Peleg: agitat, gâfâind, cu cârlionții lui de tânăr filozof pe o reclamă de brandy, în pantaloni la modă, largi, cu un batic boem de mătase sub gulerul deschis al cămășii roșii călcate exemplar, un tip de vreo cincizeci și ceva de ani, cu niște pantofi ieșiți din comun,

albastru-pal, cu găurele fine de forma literei B; se scuză de o mie de ori, dar e ceva de-a dreptul urgent.

Întotdeauna are ceva de-a dreptul urgent, nu contează în legătură cu ce subiect. Niciodată nu poate fi amânat. Îmi plăcea uneori febrilitatea lui fără limite. Pe care nimic nu o poate calma.

Am dus mâna la piept să-mi închid nasturele capotului, dar era încheiat, şi l-am invitat pe Muki să ia loc în faţa mea lângă masa din bucătărie. Am închis cartea cu hârtia pe care făcusem însemnări înăuntru în loc de semn. Deşi a refuzat, i-am turnat Cola rece şi am adus mai aproape coşul cu struguri. Unde e Teo? Obosit? A adormit? Mii de scuze că am dat buzna la o asemenea oră, Sabatul la prânz pentru mine e sfânt. Dar a apărut ceva şi trebuie neapărat să hotărâm şi să tranşăm chiar astăzi. Apropo, în capotul ăsta verde, îi par ca o floare în vârful tulpinii. Ce floare. O floare e ca un spin în comparaţie cu mine. Pe scurt, dacă nu era problema asta urgentă, mi-ar fi căzut în genunchi aici şi acum numai ca să-l mângâi, cum a spus amantul cel fără un picior frumoasei fără o mână. Şi în timp ce râde singur îşi ridică mâna stângă cea cu şase degete îndreptându-şi arătătorul ca un revolver spre frunte ca să-mi ilustreze cât e de teribilă dezamăgirea în dragoste. A sperat probabil să fie amuzant, dar când şi-a dat seama că nu a reuşit, a râs spunând: Glumeam, şi apoi a adăugat: Mai am acum şi flirtul acela cu Linda. Dar nu asta îl aduce aici. Problema e că, după părerea lui, trebuie să-l trezim imediat pe Teo, pentru că a apărut o ocazie fantastică pe care ar fi o crimă să o ratăm. Pe scurt, a găsit pentru planul nostru o casă. Ce spun eu casă. Nu casă: palat. Şi nu costă decât optzeci şi cinci de mii de dolari şi fără să pretindă nici un ban pentru el însuşi ca intermediar, cu condiţia să semnăm mâine contractul şi cu condiţia ca banii şi contractul şi înscrierea pe numele nostru, totul să fie gata până marţi dimineaţă cel mai târziu.

L-am rugat să înceapă cu începutul.

Sigur, doamnă profesoară. Pardon. De fapt, povestea e așa: tu doar cunoști casa aia izolată, cu acoperiș din țiglă, la cotitura spre Kiriat Hamelaha. Toată lumea o cunoaște. Casa lui Elharizi. Înainte de atelierul de reparații auto al lui Ben Lulu. Care e goală de aproape un an. Pe scurt, iată cum stau lucrurile: aproape în același timp cu primele construcții ale orașului, a construit casa asta unul Elharizi, din Netania, importator de televizoare, căruia îi venise ideea să deschidă aici o „industrie a însingurării". Adică un fel de casă de închiriat artiștilor care să vină să se odihnească în deșert și așa mai departe. Sau să petreacă aici neștiuți, dacă ai auzit vreodată de așa ceva. Însă foarte repede s-a dovedit că nu atrage lumea, din cauza Eilatului sau a altor orașe ca Arad, Mitzpe Ramon – nu lipsesc paradisurile în deșert. S-a dus Elharizi ăsta și a închiriat casa companiei de exploatare a deșertului care s-a folosit de ea pentru tehnicienii care au lucrat la foraje. Pe scurt, știi că au tot forat, dar nu au găsit nimic, iar casa a rămas goală, de închiriat nu au cui, iar domnului i-a venit deodată urgent să o vândă, repede și avantajos; esențialul e să iasă la timp, așa cum le-a spus Albă-ca-Zăpada celor șapte pitici într-o noapte. Pe scurt, a vrut o sută de mii, dar am scăzut la optzeci și cinci cu promisiunea că săptămâna asta are banii în mână: personajul e ca presat, îl pasc executorii judecătorești, nu mă întreba de unde știu asta. Am verificat după metodele mele. Necazul e că idiotul, pardon, a telefonat în același timp și la biroul meu, și la cel al fraților Bergialoni, ăia noi, curvele alea, să mă ierte curvele de comparație. Și ăia au prins deja un client, un stomatolog care are și laborator, un argentinian, nou la noi, care le face concurență lui Nir și lui Drezdner. Și să nu mă întrebi de unde am aflat și asta. Am eu metodele mele. Îmi mai dai un pahar de Cola? Numai când te văd cum te ridici și cum te așezi mi se face sete, iar capotul ăsta, ca celofanul în jurul unei tulpini. Pe scurt, așa stau lucrurile: noi le-o luăm înainte cu vreo zi, două, pentru că, spre norocul nostru, stomatologul cel argentinian pune plombe acum

în armată, fiind concentrat. Aşa că trebuie să hotărâm azi şi să luăm legătura cu Ron Arbel, care să telefoneze la noapte în Nigeria. Dacă are bani disponibili, mâine trebuie să alergăm şi să semnăm contractul, iar luni sau cel mai târziu marţi să plătim şi să luăm. Cum îţi par? Spune măcar o vorbă bună. Sau un sărut? Iar casa am verificat-o. Nici o problemă. Fără împrumuturi, fără creditori, fără ipoteci. Nu are importanţă acum ce înseamnă ipotecă. Lasă asta, Noa. Lasă-mi mie partea urâtă a vieţii şi rămâi de partea frumuseţii. Trezeşte-l numai pe Teo şi hai să dăm o fugă împreună să vedem Buckingham Palace, deşi, din contră, ar trebui să-ţi spun, lasă-l să doarmă, iar tu şi cu mine să ne distrăm în continuare în bucătărie, măcar în teorie, aşa cum pâinea i-a spus untului care tocmai se întinsese pe ea. Bine, gata. Pardon. Mi-a scăpat. Pe scurt, doamnă profesoară, ţi-am adus institutul pe tavă de argint. Deşi cam mulţi „arginţi", dar tu te-ai temut că o să treacă jumătate de an până să găsim o clădire potrivită sau o să fim nevoiţi chiar să construim noi, ceea ce ar fi costat de două ori mai mult, şi ar fi durat, cu toate formalităţile, vreo patru-cinci ani. Dacă ar fi fost posibil. Spune-mi că sunt grozav! N-ai să-mi spui. Zgârcită. Ştii cine mi-a spus săptămâna asta că sunt ca un dumnezeu? N-ai să crezi: o etiopiancă. Divorţată. O floare. N-ai ştiut că şi la ei se divorţează? Pentru mine e a doua oară cu o negresă. Ascultă, e mare clasă. Clasă clasică, dacă vrei să ştii părerea mea. La urmă, la trei noaptea, a scos un asemenea strigăt de victorie, că vecinii s-au speriat, alarmă. Numai ai grijă ca Linda să nu ştie, că o s-o ia în serios. Pe scurt, am ajuns la clipa adevărului. Teo trebuie să-şi spună părerea despre starea construcţiei şi aşa mai departe, şi trebuie să ne hotărâm repede dacă vrem casa sau i-o lăsăm doctorului. După părerea mea, o luăm. Şi spun asta ca membru al comitetului, nu ca intermediar, că ţi-am spus deja că nu iau nici un ban. Personal, cred că trebuie să punem mâna imediat, cum i-a zis cazacul ţigăncii. Chiar dacă încă nu avem toate actele. Ce avem de pierdut? În cazul cel mai rău,

să presupunem că nu primim autorizaţie. Să zicem că nu va fi nici un institut. Chiar şi atunci le putem spune avocatului Arbel şi misteriosului Orvieto că cele optzeci şi cinci de mii sunt ca şi puse în seif: dacă ne împotmolim, mă angajez să vând proprietatea în jumătate de an cu nouăzeci, nouăzeci şi cinci de mii. Sunt gata să le dau şi în scris. Ei, cum îţi par? Zi o vorbă bună.

Am spus: Eşti grozav, pentru că în loc de dezgust am simţit deodată milă pentru ţapul ăsta care a început să îmbătrânească, cu pantofii lui de culoarea cerului, care se străduieşte din toate puterile lui să pară un lup. Un lup care inspiră milă, vulnerabil, nu lup, ci mai mult broască fără carapace, orice femeie poate şterge cu cel mai mic gest de dispreţ tot ce a reuşit să facă în cei treizeci de ani de maraton de cuceriri ale lui. În clipa aceea mi-l închipuiam aşa cum fusese la doisprezece ani: un copil durduliu, neiubit, gălăgios, alăturându-se bucuros glumelor crude în legătură cu al şaselea deget al lui, copil pisălog, linguşitor, care se lipeşte de toţi, străduindu-se fără să reuşească să distreze lumea când lumea refuză să zâmbească, făcând-o pe clovnul. Se amestecă întotdeauna în discuţii, ca să nu lase să se instaleze tăcerea, iar prezenţa lui să fie uitată. Întotdeauna are grijă să alimenteze focul discuţiilor cu flecăreala lui prostească şi, dacă resursele i se epuizează, se oferă să se expună el însuşi ca subiect de bătaie de joc. Copilul care duce tava.

De aproape douăzeci de ani e divorţat şi umblă după fuste sau, cum spune el, nu umblă după fuste, ci numai după conţinut. Lumea femeilor i se pare o instanţă dificilă, unită ca să-l condamne pe el la eterne strădanii ca să-i fie pe plac, dar care nu e niciodată mulţumită. Ca unul care ştie că nu are şi nici nu va beneficia vreodată de amnistia feminină, notele pe care continuă să le primească în pat, pe care le strânge neobosit, nu-i vor fi de nici un folos pentru că lista reuşitelor nu va fi încheiată niciodată. Cu toate astea, se va încăpăţâna, nu se va da bătut, ca Sisif, gâfâind de la un pat la altul ca şi cum în

următorul pat va primi în sfârșit nota mult dorită sau o derogare de la continuarea cursei, pe baza meritelor excepționale. De fiecare dată când încearcă să-mi dea vreo dovadă pe jumătate în glumă de pasiune aprinsă pentru totdeauna, ceea ce recepționez nu e pasiune, ci un fel de implorare să fie primit în lumea femeilor pe care e incapabil să o înțeleagă cât de cât. Așa o să continue până n-o să mai aibă putere, de la un flirt la altul, de la o glumă la alta, de la un pat la altul, inspirând, expirând arogant, obsedat tot timpul de bănuiala că femeile își râd de el pe la spate, erou decăzut dintr-o odisee populată de femei divorțate și singure, soții înșelate care vor să se răzbune, gospodine înăcrite pe cale de a îmbătrâni.

Muki, am spus, ești grozav, iar eu sunt teribil de geloasă pe toate etiopiencele tale. De ce la mine nu ajunge niciodată nici un etiopian? Totuși, poate ai să-mi povestești ce este acolo în casa aceea. Nu ai spus că e goală?

Așadar se pare că trebuie să investim în renovarea ei. De exemplu, să schimbăm dalele. Apoi, scaunele de WC sparte, și chiuvetele, și nici acoperișul nu e cine știe ce. Trebuie făcute și niște modificări în interior, dar asta nu e deloc domeniul lui. Cel mai bine e ca Teo să vină cu noi acum pentru vreo jumătate de oră, o oră, să arunce o privire de specialist. Să-și dea cu părerea despre construcție și despre posibilitatea de a modifica pereții sau de a adăuga încă un etaj și așa mai departe. Pe lângă asta, drogații, știi, au nevoie de gratii, lacăte, gardul din jurul casei am spus deja că nu e prea înalt. Pe scurt, putem ajunge la încă vreo câteva mii bune, cum i-a zis fotograful fetei care pozează goală. De fapt, depinde cât vrem să investim în plus. Pe scurt, hai să fim tranșanți, îl luăm pe Teo, iar pe drum îi luăm și pe Linda și pe Ludomir, tot comitetul, și mergem să ne facem o părere mai îndeaproape, așa cum italianul acela excitat i-a spus cândva Cleopatrei. Trebuie să hotărâm astăzi, din cauza stomatologului. Dar cheia e la mine. Nenorocirea e că mai este o cheie la frații aceia. Cu toate că, de fapt, nici nu

e nevoie de cheie, că totul e complet spart și se poate intra. De ce te uiți așa? „Spart" e un cuvânt grosolan? Sau ai văzut dintr-odată o lumină? Ai descoperit că în fața ta stă bărbatul pe care l-ai căutat toată viața? Bine, gata. Nu te supăra. Mi-a scăpat așa. Niciodată nu reușesc să spun ceva din inimă, așa cum intenționez de fapt. Asta-i problema mea. Uite-l pe Teo. Salut. Ești desigur gelos că ne găsești așa șoptind în bucătărie. Păcat că nu ai pentru ce. Ai dormit puțin? Te-ai trezit? Hai să te punem la curent.

Nu-i nevoie, am spus. Teo nu se amestecă în povestea asta.

Teo a spus: Îmi pun doar cafea și mă duc.

Iar Muki: Cum adică te duci? Ce-ai pățit? Dimpotrivă. Ascultă povestea, Teo, și după aia vino cu noi, fă-ți o părere și hotărăște despre loc.

Am spus cu o voce plată: Nu Teo hotărăște. Comitetul hotărăște.

Între timp apa a fiert. Teo i-a turnat ness musafirului, apoi mie și lui însuși. A adus zahăr și lapte. A scos struguri din frigider, i-a spălat, ne-a pus și nouă în față pe două farfurii și a spus: Atunci să rămân sau să plec? Ce hotărăște majoritatea la voi?

Fără să aștepte răspunsul, ne-a întors spatele, în maiou, bronzat, cu umerii lați și puternici, renunțând să ne asculte, și-a luat ceașca și a ieșit. Numai părerea de rău mi-a lăsat-o ca să-mi înfășoare parcă umerii. A închis ușa camerei după el fără zgomot, puteam să-l ghicesc, aplecat deasupra biroului, sprijinindu-și pumnii de el, semănând de la spate cu un taur imens, obosit, așteptând parcă în liniște să audă vreun semnal interior care să vină să-l elibereze de așteptare. Mi-am amintit cum într-una dintre primele călătorii prin Venezuela, cu jeepul pe un drum nepietruit de pe marginea unei prăpăstii în ceață, mi-a spus deodată că, dacă se va dovedi că între noi e vorba de dragoste, ar vrea să spere că prietenia nu va lua sfârșit.

M-am dus să-l chem înapoi din camera lui, să ni se alăture. Dar, chiar în timp ce îl strigam, ştiam că greşesc.

S-a aşezat pe scaunul lui obişnuit din bucătărie, rezemându-şi spatele de frigider, şi a ascultat în linişte povestea despre casa lui Elharizi, de două ori punând întrebări scurte, iar în timp ce asculta răspunsurile a luat o scobitoare cu care a curăţat cu răbdare şi precizie găurile solniţei, după care a continuat şi a curăţat şi piperniţa. Muki a încheiat spunând: Ori aşa, ori aşa, nu avem ce pierde. Şi atunci Teo a intervenit:

Nu prea sună a bine.

Dar de ce?

Din toate punctele de vedere.

Ce pierdem dacă mergem până acolo acum? Numai câteva minute. Să ne facem o părere?

N-avem de ce să mergem. De la început nu mi-a sunat a bine deloc.

Pentru că eşti împotriva întregului proiect, sau pentru că ţi se pare greşit felul acesta de a acţiona?

Şi una, şi alta.

Nu e păcat să pierdem o ocazie?

Nu e nici o ocazie.

Adică?

Am spus deja: nu sună a bine.

Până în clipa aceea, m-am gândit că e devreme să începem să căutăm casă. Simţisem că Muki Peleg era prea încântat, şi că nu avea rost să cumpărăm casa numai pentru că a apărut sau nu a apărut o ocazie, şi e clar că nu e bine să luăm hotărâri în aceeaşi zi, presaţi de timp. Însă felul de a-şi bate joc al lui Teo, dispreţul, grosolănia studiată, felul indecent de a sta pe scaun, tolănit, în maiou, crăcănat, ciugulind metodic boabe de struguri din mijlocul ciorchinelui din faţa lui, totul m-a supărat extrem de tare. Am simţit cum creşte în mine furia care îl caracteriza pe tata, ca uleiul înfierbântat. În aceeaşi clipă, m-am hotărât să nu renunţ la clădire, dacă o să mi se pară potrivită.

Cum mi se întâmplă uneori în clasă când vreo elevă obraznică, cu un aer adormit, îmi aruncă cu o voce alintată: Uf, cu Agnon ăsta ne batem capul fără rost, iar eu, tremurând de furie, îi articulez pe toţi din clasă cu o temă nemiloasă despre funcţiile licenţei poetice.

Teo, am spus, Muki şi cu mine nu ne credem specialişti intercontinentali în proiecte de felul ăsta. Nici iniţiatori de proiecte de renume. Trebuie totuşi să ne explici în cuvinte simple de ce să nu ne angajăm în ceva care la prima vedere nouă ni se pare destul de logic.

La prima vedere, a repetat Teo, asta e expresia potrivită. Care conţine de fapt şi răspunsul la întrebarea ta.

Nu eu am pus-o, noi am pus-o. Iar acum Muki şi cu mine te întrebăm, pentru a treia oară mi se pare, care-ţi sunt argumentele împotriva cumpărării casei lui Elharizi şi de ce să nu mergem acum să vedem dacă clădirea e potrivită sau nu. Ne va face plăcere să primim un răspuns articulat în loc de bombăneala asta.

Dintr-o mie şi unul de motive, a spus Teo, iar sub mustaţa lui căruntă a apărut şi s-a stins imediat umbra unui zâmbet de cunoscător, tot dintr-o mie şi unul de motive nu au bombardat nici tunurile lui Napoleon Smolenskul. Primul motiv a fost că li se terminaseră muniţiile, iar restul de motive Napoleon nu a vrut să le audă, şi pe bună dreptate. Suma pe care am auzit-o aici, chiar şi fără reparaţii, depăşeşte ceea ce gentlemanul vostru din Africa s-a angajat să doneze. Mai vreţi argumente?

Mai erau încă două donaţii mici, cu care ştiam că Teo e la curent. Dar m-am abţinut. Teo adaugă: Şi, în afară de asta, mi se pare că am citit în ziarul local că v-aţi oferit să lucraţi în echipa care verifică posibilitatea de a pune în practică ideea, nu care cumpără bunuri. Şi, în plus, încă nu văd că aţi început cu începutul unei proceduri publice oficiale. Şi, în afară de asta, a stabilit cineva care e numărul de drogaţi pe care sunteţi interesaţi să-i creşteţi aici, relativ la capacitatea clădirii în cauză? Nu?

Teo, stai puțin.

Și, în afară de asta, banii, dacă vor exista cu adevărat, nu sunt ai tăi, Noa. O fetiță mare nu se duce să-și cumpere jucării cu bani care nu sunt ai ei. Și trebuie să treceți prin patru-cinci comisii ca să schimbați destinația construcției, și te anunț că de la toate cinci răspunsul va fi negativ. Și mai trebuie și aprobări regionale, și după aceea...

Bine. Înțelegem. Dar de ce să nu mergem totuși să vedem?

Și, în afară de asta, primăria. Direcția generală. Comitetul orășenesc. Comitetul regional. Procedura de înregistrare. Cei care se opun. Recursuri. Împotrivirea publicului. Și din punct de vedere politic. Trei ani cel puțin. Și, în afară de asta, Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii și Ministerul Educației, încă doi ani. Și, în afară de asta, al cui e terenul acela? Și, în afară de asta, împotrivirea de principiu a vecinilor, inclusiv apelul la instanță. Încă cinci-șase ani cel puțin de proceduri judiciare. Și, în afară de asta, cine e cumpărătorul, de fapt? Pe numele cui se înscrie proprietatea? Și cum vă formulați obiectivul? Și, în afară de asta – să continui? Nu? De ce nu?

Muki Peleg a mormăit speriat: Dar nu prea sunt acolo vecini.

Ah, bună ziua. Intermediarul Peleg. Erai și dumneata aici. Din partea mirelui? Sau din partea miresei? Hai, dă-mi definiția, te rog, a cuvântului vecin. Din punct de vedere juridic, dacă nu ți-e greu. Hai, ce înseamnă exact vecin? Nu ce înseamnă vecină. Vecin.

Mulțumesc, Teo. Cred că e de-ajuns.

Cum vrei, Noa, și a râs, crispându-și ochiul ca și cum s-ar uita din nou cu lupa la un gândac, sau la noi prin ochiul unui aparat de fotografiat, și în afară de asta – nu am spus deja „în afară de asta"? – și în afară de asta nu ți-am promis, Noa, că n-am să mă amestec deloc în toată distracția voastră? Am uitat. Uitați tot ce v-am zis. Regret. La revedere. Continuați.

A spus, dar a rămas mai departe pe scaun, relaxat, cu spatele sprijinit oblic de frigider, concentrându-se numai asupra

ceştii de cafea, ciugulind din ciorchine boabă după boabă, în ordine, cu ochiul stâng micşorat, căpătând dintr-odată expresia aceea de ţăran galic zgârcit, căruia i-a reuşit o viclenie.

Vino, Malahi, am spus, Teo, eşti liber. Hai să dăm o fugă acolo amândoi să ne facem o idee şi după aceea o să convocăm comitetul şi o să hotărâm.

Muki întrebă:

Nu vii, Teo? Numai zece minute?

Teo spuse:

Pentru ce?

Seara pe la nouă am telefonat de la biroul lui Muki avocatului Arbel, care a doua zi la prânz a şi venit de la Tel Aviv, aducând cu el un inginer şi un asesor. Duminică ne-am dus de patru ori la casa lui Elharizi, cu antreprenori care să-şi spună părerea despre renovarea acoperişului, a gardului şi a instalaţiei sanitare, comparând preţurile propuse. Parcă eram în transă.

După ştiri, Teo a spus: Bun. M-am dus. Am văzut. Nu-i rău. Africanul poate să cumpere, dacă vrea. Hotărârea lui. Cu condiţia ca tu să ai grijă să nu semnezi nici o hârtie, Noa. Nici o semnătură. Nu uita.

În noaptea de duminică spre luni a avut loc conversaţia telefonică dintre Arbel de la hotelul Keidar şi Avram Orvieto de la hotelul Ramada din Lagos: e de acord cu cumpărarea, are încredere în oamenii locului, dar nu are nici o posibilitate să transfere suma promisă în timpul cerut. Luni s-a încheiat anul şcolar, iar înainte de împărţirea premiilor a avut loc o mică serbare în sala de ceremonii a şcolii. Grupa pe care eu o pregătesc la literatură pentru bacalaureat mi-a oferit, într-o lădiţă de lemn negru, un portocal pitic japonez. Iar marţi a fost vândută casa lui Elharizi al cărei acoperiş cu ţigle sparte se vede înainte de atelierul de reparaţii auto al lui Ben Lulu, cu preţul de optzeci şi unu de mii de dolari americani, în şekeli, şi a fost înregistrată pe numele societăţii înfiinţate în amintirea lui Emanuel Orvieto, a cărei adresă formală e din acea zi biroul avocaţilor Cerniak,

Refidim şi Arbel, bulevardul Rotschild, numărul 90, Tel Aviv. Teo ne-a împrumutat cea mai mare parte a banilor, garant fiind Ron Arbel în numele lui Avram Orvieto, cu condiţia ca numele lui şi al meu să nu apară în nici un context în actele de cumpărare sau de proprietate. Şi, pentru că tot am mers în marţea aceea la Tel Aviv ca să fim martori la semnarea contractului, ne-am dus apoi împreună, fără grabă, să facem comparaţie între diverse posibilităţi. Până când, tocmai pe strada Ben-Yehuda, am descoperit în sfârşit o rochie de vară uşoară, frumoasă, care ne-a încântat pe amândoi: de o culoare între albastru şi verde, cu un model abstract care amintea forma unor frunze tropicale late, şi care lăsa umerii aproape descoperiţi. Ne-am întors acasă înainte de a se întuneca şi, împreună, ne-am uitat de pe balcon la luna care continua să se micşoreze.

Odată mi-a povestit despre mama ei, care fugise cu un soldat din Noua Zeelandă când Noa avea doar patru ani. În Malaysia i-a omorât pe amândoi o tigroaică furioasă ai cărei pui fuseseră împușcați de un vânător englez, așa îi povestise mătușa ei în copilărie, în nopțile de iarnă după stingerea luminilor înainte de a adormi. Mătușa aceea, Huma Bat-Am, era vegetariană, tolstoiană, din principiu împotriva oricărui act de violență, o femeie energică, care purta pantofi ortopedici cu talpă groasă, care postea o dată pe săptămână, miercurea, pentru ca trupul, așa susținea ea, să nu uite că nu face decât să ne slujească, destul de leneș, destul de netrebnic, un servitor nu prea cinstit care nu trebuie lăsat singur nici o clipă. Tatăl lui Noa, Nehemia Dubnov, unul dintre fondatorii Societății Mekorot, răspunzătoare de sursele de apă din țară, cu corpul lui greoi și păros, depresiv, niciodată bărbierit cum trebuie, stătea închis în casă din ziua în care mama ei plecase cu soldatul. Se întorcea de la lucru întotdeauna pe înserate, încuia poarta, încuia ușa după el retrăgându-se în camera cea mai izolată unde trăia seară de seară prin albumele lui de cărți poștale cu peisaje. Totul într-o tăcere încăpățânată, întreruptă uneori doar de explozii de furie. Seară de seară, vara sau iarna, după omleta cu salată, se așeza să scrie vederi cu Turnul lui David și Bethleem, pe care le trimitea colecționarilor din diverse țări. Primea în schimb ilustrate din Haiti, Surinam, din Noua Caledonie și din alte locuri unde cerul nu e albastru, ci aproape turcoaz, iar apa mării în lumina

din zorii zilei seamănă cu aurul lichefiat. Până aproape de miezul nopții își clasifica și cataloga colecția după o ordine logică ce se schimba la o lună sau două. Cu trecerea anilor devenea din ce în ce mai greoi, ca un luptător japonez care îmbătrânește, cu straturile lui flasce de grăsime, cu ochii aproape îngropați ca între niște pernuțe de grăsime; iar crizele lui de furie sălbatică s-au calmat încet-încet transformându-se într-un fel de nepăsare continuă și posacă. Noa nu punea mâna decât pe dublurile ilustratelor, rolul ei fiind de a le aranja între foile anuarului telefonic – un fel de colecție în umbra colecției principale, organizată după aceeași logică schimbătoare. În afară de mătușa cu fiul ei cel ciudat, nimeni nu intra în casa cu jaluzele trase, iarna ca să apere de vânt, iar vara ca să oprească praful. Era o casă mică, ultima de la capătul estic al unui sat neîngrijit, în partea de est a regiunii Emek Hefer, în fața unei sinagogi distruse de pe vremea primilor locuitori. Dincolo de casă, mai erau doar o curte de păsări goală, rămășițele unei livezi, șinele de cale ferată ruginite și un gard marcând frontiera, după care, de partea iordaniană, se vedeau doar stânci și măslini. Acum doi ani am fost amândoi să vedem locul, dar casa fusese dărâmată, iar terenul, inclusiv cel cu ruinele sinagogii, fusese transformat într-un parc de distracții cu un magazin de suvenire și un chioșc. Gardul care marcase granița dispăruse. În 1959, când Noa avea cincisprezece ani, Nehemia Dubnov a căzut într-o fântână părăsită, și-a rupt șira spinării și și-a continuat viața într-un scaun cu rotile. Noa l-a îngrijit până a murit. N-a vrut să se mărite pentru că nu vedea cum se va descurca el fără ea și pentru că nici el nu se căsătorise după ce rămăsese văduv. În anii de serviciu militar, a înlocuit-o sora lui mai mare, mătușa Huma, care era din principiu împotriva încălzirii casei pe timp de iarnă și interzicea total prăjitul mâncării și majoritatea felurilor de mâncare gătită. Sub stăpânirea ei, viața se desfășura în casă după un orar strict, în conformitate cu tabelul activităților de rutină zilnică, ale cărei copii erau atârnate în trei locuri

diferite în casă. În camere stăpânea un miros greu de mentă, *zaatar*[1] și usturoi. Chiar și când pleca mătușa cu pantofi ortopedici pentru o zi, două în căutare de rădăcini misterioase în zona Carmelului, nu dispăreau mirosurile de mirodenii și condimente din casă. Plante bune pentru digestie și pentru diverse boli, și plante bune pentru împrospătarea și fortificarea funcțiilor corpului creșteau în ghivece și în lădițe cu pământ la fiecare fereastră și pe acoperiș. Când s-a întors Noa de la armată, a trebuit să se lupte trei ani pentru dreptul de a-l îngriji pe infirm, al cărui corp se umfla ca un burete plin cu apă. Până când, la sfârșitul unei zile de *hamsin*, certându-se cu secretarul consiliului sătesc, pentru un lămâi, mătușa l-a mușcat pe secretar, iar a doua zi l-a pândit și a turnat peste el ulei fierbinte, îndreptându-se către Noa să toarne și peste ea, dar vecinul Gorovoi, Gorovoi cel iscoditor, care pretindea că primise titlul de campion la ridicarea de greutăți la Lodz în anii douăzeci, a venit în fugă din curtea lui și a oprit-o cu forța, reușind să o potolească. După diverse tratamente, mătușa a fost internată într-un azil particular înființat din donația generoasă a unei familii pacifiste din Olanda și destinat în special vegetarienilor care sufereau de tulburări afective. Noa și-a regăsit tatăl și a luat asupra ei nu numai gătitul mâncării și curățenia, ci și responsabilitatea albumelor cu ilustrate și corespondența ramificată cu colecționari din lumea întreagă. A scos plantele medicinale din ghivece și le-a aruncat, punând în loc flori. Miercurea își vizita mătușa la sanatoriul Mahatma Gandhi, aducându-i fructe care nu fuseseră tratate cu substanțe chimice și legume care crescuseră fără îngrășăminte chimice. În ultima perioadă a vieții a apucat-o pe Huma o ură împotriva cartofilor prăjiți, a muștarului și a tocăturilor pentru chișca umplută, criticând toate felurile de fripturi cu expresii care descriau amănunțit senzațiile provocate. A murit înțepată cu o andrea pe care o altă

1 Condiment oriental.

bolnavă i-a înfipt-o prin ochiul drept până în creier în grădina sanatoriului într-o dimineață la ora zece, când se servea ceaiul cu trei tartine și o mandarină. Cât despre Nehemia Dubnov, cu cât îmbătrânea și se îngrășa, semăna din ce în ce mai mult cu un boxer rănit, iar mintea părea că i se înseninează, ca și cum toată furia i se consumase sau își terminase porția de chinuri. Cânta cu vocea lui groasă, râdea, imita cuvântări de oameni de afaceri, o distra pe Noa cu bârfe despre conducătorii celui de-al treilea val de imigranți și despre întemeietorii Societății Mekorot. De ilustratele lui cu peisaje începuse să se satur. Îl interesau din ce în ce mai mult viața, ideile, discuțiile, activitățile oamenilor, ca și faptele care provoacă dispreț și nu dovedesc decât ipocrizie și prostie. În fiecare dimineață Noa îl urca cu scaunul lui pe terasa de pe acoperișul casei, cu un binoclu puternic, și bătrânul se distra uitându-se ore în șir pe strada pe care uneori trecea un tractor, sau o fetiță pe un măgar, sau câțiva muncitori arabi care se întorceau de la vreo livadă. Ca și Gorovoi cel iscoditor, a început și Nehemia Dubnov să folosească binoclul ca să observe îndeaproape viața vecinilor prin ferestrele care rămâneau deschise toată vara: unic privitor, amuzat ca de o glumă la care participa toată lumea. La șaptesprezece ani după primul accident, a urmat un alt accident, Noa a ieșit pe seară la supermarket, să cumpere ceapă și ulei, iar când s-a întors – aproape se înnoptase – a descoperit că taică-său căzuse cu scaun cu tot de pe terasa de pe acoperiș: răsucise cu o mișcare a mâinilor lui puternice roțile scaunului, își făcuse vânt ca de obicei cu ajutorul corpului lui ca un munte, năpustindu-se ca un tanc de la o margine la cealaltă a acoperișului, a rupt balustrada și s-a răsturnat. Pentru că aflase că în testamentul tatălui ei casa era trecută pe numele lui Iușco, fiul mătușii, a hotărât că acesta e un semn că a venit momentul să se elibereze și să înceapă să trăiască, intenționând în primul rând să se înscrie la universitate. Iușco ăsta, singura rudă a lui Noa, s-a născut din dragostea lui Huma pentru un constructor

de viori din Leipzig care devenise ofiţer-pompier la Hadera. Dragostea aceea continuase, după cum îi povestise taică-său, trei săptămâni şi jumătate. Când s-a născut Iuşco, pompierul-constructor de viori era deja însurat la Bruxelles cu o cântăreaţă din Ansamblul Flamand. Mătuşa şi copilul au trăit câţiva ani la Haifa, într-o cameră închiriată, cu două paturi de fier şi un cufăr pentru haine şi o chiuvetă într-un colţ, ascunsă de o perdea de plastic. Mucegaiul desenase pe albastrul perdelei o hartă cu continente şi insule care se întindeau din ce în ce mai mult. Mătuşa lucra două zile pe săptămână ca secretară a Ligii Pacifiste şi încă o jumătate de normă la Asociaţia Vegetarienilor. În fiecare seară ieşea cu un aer hotărât şi războinic, ca o fregată gata să atace zidurile unui port, la şedinţele Comitetului pentru Apropierea între Rase şi Credinţe. Iuşco a fost educat timp de câţiva ani la internatul pentru tineret care purta numele lui Tolstoi, până când a fugit acasă la maică-sa, iar de la ea, din când în când, pleca la unchiul cel infirm şi posac şi la verişoara în prezenţa căreia vorbea fără să se oprească sau, dimpotrivă, tăcea toată ziua. După care a dispărut din Haifa, instalându-se timp de trei luni într-un sat arăbesc în Galileea, de unde i-a trimis lui Noa o scrisoare de dragoste sfâşietoare pe douăzeci şi opt de pagini, a participat la mitinguri şi demonstraţii, a publicat două poezii într-o revistă, iar la şaptesprezece ani a ajuns să istorisească în presă povestea unui băiat dintr-o casă pacifistă care e pe cale de a adopta religia islamică pentru a scăpa de serviciul militar, iar unul dintre editoriale cerea chiar partidelor de stânga să cântărească gravitatea lucrurilor. Până la urmă băiatul a ajuns la un grup hasidic, sau poate ei au ajuns la el. După ce armata l-a lăsat în pace din cauza labilităţii sale psihice, cei din grupul hasidic l-au trimis la Bruxelles. Era în 1962, când Noa a fost concentrată şi şi-a început serviciul la Comandamentul de Educaţie Militară. Mătuşa Huma, care rămăsese singură, şi-a lichidat camera închiriată la Haifa şi a venit să-şi îngrijească fratele infirm în casa din Emek Hefer.

Până a murit din înțepătura cu andreaua în sanatoriul particular. La moartea tatălui s-a dovedit că, prin testament, casa nu-i fusese lăsată lui Noa, ci lui Iușco, „cu speranța că se va întoarce din exilul cel răufăcător și va prinde rădăcini noi în pământul Sharonului". Iușco nu s-a întors din exil și nu a prins noi rădăcini în Sharon, ci a plătit, de la Bruxelles, un avocat religios, care, cu aerul lui trist, semănând cu un lucrător politicos de la pompe funebre, i-a explicat lui Noa cu durere în vocea plăcută de tenor că singura cale deschisă în fața ei ca să facă recurs în ce privește valabilitatea testamentului e să meargă la tribunal și să declare în fața tuturor că răposatul ei tată nu fusese în deplinătatea facultăților mintale când scrisese actul, sau că intenționase să facă o glumă, sau că în timpul scrierii testamentului fusese supus presiunii unor șantajiști, adică soră-sa, Huma Zamostz Bat-Am, să-i fie memoria pomenită, și în consecință testamentul nu e valabil. Însă, a mai spus avocatul, nu ai aproape nici o șansă să susții cele două argumente pe baza unor dovezi care să fie acceptate de tribunal, și există riscul ca la urma urmei să te trezești într-o situație jenantă și cu mâna goală, fără să câștigi nimic din faptul că ai apărut în public ca o fiică ce a pângărit inutil amintirea tatălui, ca și amintirea mătușii, odihnească-se în pace, și ai păcătuit de două ori, fără nici un motiv față de singura ta rudă care nu vrea decât să te ajute așa cum poate. Pe scurt, familia va ieși din asta acoperită de rușine din cap până-n picioare, și până la urmă n-ai să câștigi, pe când, dacă renunți la proces, îți semnez imediat, iată împuternicirea primită, în numele clientului meu, că el îți oferă din generozitate, sub formă de cadou, și nu ca pe o concesie, un sfert din valoarea bunurilor, pentru că sângele apă nu se face. Așa s-a făcut că la vârsta de treizeci și doi de ani a părăsit casa pe care a întreținut-o până atunci, împachetându-și lucrurile în trei valize, colecția de ilustrate făcând-o cadou sanatoriului Mahatma Gandhi, și a plecat să studieze literatura la universitate la Tel Aviv alături de studente mai tinere decât ea cu zece ani. După

aceea a fost profesoară la liceul din Bat-Yam. De două sau trei ori a trăit cu bărbaţi mai în vârstă decât ea, a făcut un avort cu complicaţii, şi la urmă, şase luni, a locuit cu un profesor de renume născut la Praga, care ieşise la pensie şi se dedicase scrierii unei noi versiuni rectificate a *Esenţei iudaismului* în şase volume groase. Profesorul acela era un om acru, agresiv, ironic; hobby-ul lui încă din adolescenţă fusese să acordeze piane. La orice oră din zi şi din noapte şi în orice condiţii era gata să plece oriunde, cu o geantă mică pentru unelte fine sub braţ, un om nici tânăr, nici prea sănătos, şi acorda piane fără să pretindă bani. Cu condiţia să fie vorba de un pian dintre cele adevărate, dinainte de război. Într-o bună zi profesorul a acceptat invitaţia de a-şi petrece restul anilor de pensie la Casa de oaspeţi a Universităţii Catolice din Strasbourg, unde spera să-şi clarifice, în liniştе, care e esenţa iudaismului. Noa s-a gândit că n-ar fi rău nici pentru ea să fie departe de ţară vreo doi-trei ani, să vadă dacă se poate trăi şi altfel. Nişte prieteni i-au aranjat postul în Venezuela. Acolo, la Caracas, din cauza biletelor la concert, ne-am întâlnit, ea şi cu mine. Şi de atunci suntem împreună.

După telejurnal și după buletinul meteorologic, a spus Teo, stingem și ieșim puțin. Mi-am schimbat capotul cu niște blugi și un tricou roșu și m-am încălțat cu pantofi de sport. Teo era și el în pantofi de sport și blugi, cu o curea lată. Coborând în lift ne-am îmbrățișat și mi-am lipit fruntea de umărul lui. Corpul lui era mai cald decât al meu, iar cureaua cea lată mirosea a piele veche și a transpirație. Am spus: Ești întotdeauna cald.

Teo a spus: De ieri ai intrat în vacanță. Ce ai de gând să faci, Noa?

Am spus: Institutul. Neve Emanuel. Numai de n-ar fi trebuit să luăm de la tine bani. Nu e bine. Adică mă simt prost în ce privește chestia asta. Săptămâna viitoare Avram o să-ți înapoieze totul.

Teo a spus: Avram. Cine e Avram?

Și după o clipă: Ah, da, Africanul. Nici o grabă.

Strada era pustie: șiruri de mașini parcate și șiruri de becuri galbene dintre care unele erau stricate. Copaci suferinzi, mesteceni indieni, eucalipți, arbori cu ramuri în formă de aripi crescuseră de parcă ar fi avut dificultăți cu respirația. Pentru o clipă copacii, și de fapt toată strada, mi s-au părut ca dintr-o scenografie de teatru de amatori. Ferestrele caselor erau deschise și aproape din toate casele se auzea vocea ministrului construcțiilor Sharon țipând furios la reporteri. Un vânt ușor, uscat, venea dinspre colinele din est. O pisică speriată a sărit deodată dintre lăzile de gunoi, încurcându-se printre picioarele noastre. Mi-am

pus brațul pe mijlocul lui, pe cureaua cea lată și aspră la atingere. Catarama metalică mi-a produs o senzație plăcută de răceală în degete. Prin ușile de la blocuri se vedeau scările dărăpănate luminate slab, un fel de lumină murdară, care își punea amprenta și asupra cutiilor de scrisori.

Teo a spus: Primărița. Batsheba. Dinozaurul. Merită să încerci să vorbești cu ea nu la birou, ci în particular, despre fantezia voastră. Dar sigur n-ai să fii de acord să încerc eu să discut cu ea? Sau da?

E de dorit ca povestea asta să continue fără tine.

Și fără tine, Noa.

Nu-mi lua totul.

Totul. Care totul? Nu e vorba de nimic.

La colțul străzii, unde becul nu ardea, era un cuplu îmbrățișat, perfect nemișcat, ca un monument, cu buzele lipite într-un sărut împietrit care în întuneric părea respirație gură la gură. Când am trecut pe lângă ei, ni s-a părut că formau un singur corp fără linie despărțitoare. Presupuneam că fata era una dintre absolventele mele din clasa a douăsprezecea, una dintre nenumăratele Tali, sperând că greșesc, fără să înțeleg de ce speram. Doar nu aveam să mă opresc și să mă uit ca pentru identificare. Am roșit în întuneric, nu știu de ce.

De la o fereastră de la etajul al doilea se auzea un plâns de copil, nu zbuciumat, ci egal, echilibrat, un plâns de copil sătul, un copil care va crește și nu va fi un copil dificil. Teo m-a strâns de umeri și o clipă mi s-a părut că ochiul lui stâng, cel crispat, coace ceva în întuneric. Încă două străzi și orașul s-a terminat ca un vapor cu prora înfiptă în nisipul de pe mal. Și începe deșertul. Am coborât, Teo primul, pe poteca ce duce spre vale. Umbra lui m-a acoperit și pe mine, și propria-mi umbră, pentru că mergeam aproape de el. Pietrele negre desprinse din stâncă lăsaseră urme ca niște incrustații negre, gravate parcă de un cuțit în lumina argintie și precisă a lunii. Ici și colo se vedeau împrăștiate printre pietrele acelea oase înălbite. Jos, în vale,

trecea o boare cu miros de mărăcini arşi. Simţeam că stâncile palide, coasta dealului, colinele estice, şi chiar lumina înţepătoare a stelelor, totul aşteaptă să se schimbe ceva. O schimbare imediată, în clipa următoare, după care totul va deveni clar. Dar care e schimbarea aceea iminentă şi ce trebuia să se clarifice – nu înţelegeam.

Teo a spus: Şi aici e noapte.

În vocea lui calmă, gravă, mi s-a părut că disting o uşoară ezitare, de parcă s-ar fi îndoit de puterea lui de a mă convinge că şi aici e noapte, de parcă se îndoia că sunt în stare să înţeleg.

O să treacă vara asta, am spus, o să vedem ce mai urmează.

Teo a spus: Ce urmează?

Nu ştiu. O să vedem.

Valea forma o curbă unde apărea o pată întunecată pe drum: o stâncă ce se rostogolise. Nu o stâncă. Un morman de fier vechi. O maşină părăsită.

Nu părăsită. Un jeep. Nici un zgomot. Cu farurile stinse. De aproape am văzut umbra unui om, cu capul pe volan, un bărbat, singur, ghemuit, într-un fel de haină, cu gulerul ridicat, scoţând la intervale neregulate nişte râsete înăbuşite. Teo a întins mâna în faţa pieptului meu ca să mă oprească. Din trei paşi a ajuns la jeep şi s-a aplecat deasupra omului ghemuit. A întrebat probabil cu ce-i poate fi de folos. Omul şi-a ridicat capul îndreptând o privire goală nu spre Teo, ci spre mine, fără să se mişte, şi iarăşi s-a îndoit cu încetineală peste volan. Teo a mai rămas o clipă, spatele lui întunecat ascunzând ceea ce făcea sau spunea, după care m-a luat de mână şi am continuat să mergem înainte spre copacul poinsettia cel singuratic. Ce-a fost asta? am întrebat, dar Teo nu a răspuns. Doar când am depăşit copacul, ca după ce şi-ar fi cântărit îndelung părerea, a tras concluzia:

Nu a fost nimic. Plângea.

N-ar fi trebuit să rămânem puţin? Sau poate...

Nu e interzis să plângi.

Am ajuns în vârful colinei ce se numeşte Colina Hienei.

Galbene, slabe, împrăştiate prin întuneric, tremurau luminile oraşului ca şi cum se străduiau în zadar să răspundă stelelor pe limba lor. La orizont, înspre sud, se ridica o luminiţă orbitoare ce s-a stins repede cu o explicaţie surdă. Uite, am spus, artificii, îndată va începe şi o orchestră să cânte. Teo a corectat:

Trageri. Nu artificii, ci trageri, Noa. Din avion. Antrenamentul lor de noapte. Trag în ţinte fictive.

Şi deodată, poate sub influenţa expresiei „ţinte fictive", mi-am amintit – ca o durere ascuţită – de poetul Ezra Zusman, şi de tatăl îndoliat, Avram, umbra zâmbetului jenat, care apărea şi se stingea imediat, zâmbet fin, trist, ca ivindu-se printre nori toamna. Ochii copilului privind în jos, sub genele lungi, şi chipul tatălui ale cărui riduri capătă o expresie de afecţiune reţinută, faţă obosită ca a unui muncitor care a ieşit la pensie. Ce i-a mai rămas acum? La Lagos? Aşteaptă să se întoarcă cimpanzeul pe care îl părăsise în adâncul pădurii? Ce-l mai reţine acolo şi ce vrea de la mine, cu adevărat, în sinea lui? Cu ce putere de vrajă reuşeşte omul acela modest să-mi transmită dorinţa lui ascunsă prin spaţiul unei nopţi de vară argintate care domneşte între Tel Keidar şi Lagos peste deşerturi şi câmpii, peste mii de coline scăldate în lumina lunii, peste munţi şi prăpăstii şi podişuri cu nisipuri rătăcind de colo-colo?

Am rămas în vârful colinei un sfert de oră sau mai mult şi aproape că nu mi-am dat seama că-mi ţinea mâna în mâna lui, mângâind-o. Am văzut pânzele de ceaţă lăptoasă târându-se şi adunându-se încet pe fundul văii şi rostogolindu-se spre jeepul cu farurile stinse. Tristeţea liniştii şi a întunericului, omul care stă acolo îndoit parcă peste volanul maşinii în ceaţă, poliţistul de la intersecţia Ashkelon cu sângele picurându-i din nas şi transpiraţia amestecată cu praf scurgându-i-se pe faţă şi pe gât, am luat totul asupra mea. Dar de ce eu? Ce caut eu în nenorocirea unor străini pe care i-am întâlnit întâmplător sau a unor străini pe care nici nu i-am întâlnit şi nici n-o să-i întâlnesc? Şi, dacă tocmai eu, cum am să pot să creez în mine însămi

combinația aceea atât de necesară, îmbinarea dintre generozitate și detașare, cum aș putea să reduc nenorocirea așa cum a făcut polițistul: nu dintr-un impuls al inimii, ci cu o mână de chirurg. „Și unde trebuie să fim prezenți, și cui îi trebuie prezența noastră?"

Noa.

Ce-i?

Vino.

Unde. Sunt aici.

Vino mai încoace.

Da. Ce?

Ascultă. Vineri la prânz, când te așteptam la California, a trecut o înmormântare cu targa acoperită cu talit și cu niște tineri religioși cu o cutie pentru pomană care ne va salva de la moarte. A murit bătrânul cel senil al lui Shetzberg de la farmacie. Eliahu. Doar că nu-l chema Eliahu. Am uitat cum îl chema. Nu contează. L-au îngropat lângă nevasta și copilul lui Bozo, printre pini, exact după elevul tău și mătușă-sa. Să continui? Nu ți-e frig?

Nu înțeleg unde vrei să ajungi.

Nimic. Hai să plecăm. Hai să ne căsătorim. Să văruim casa. Sau să cumpărăm un compact-disc. O singură dată numai spune-mi ce vrei cu adevărat.

Să ne căsătorim, pentru ce?

Pentru ce? Pentru tine. Nu e bine așa pentru tine.

Și imediat: De fapt, nu știu.

Am spus: Hai acasă. Mi-e cam frig. Copilul care a murit, institutul, casa lui Elharizi, și tatăl acela în doliu, nu știu cum încap toate astea în mine. O să se întâmple ceva, Teo. Nu ai și tu impresia că parcă s-a terminat prefața?

Am pornit-o înapoi. Nu pe lângă jeep, ci ocolind, prin cimitirul de la poalele stâncii care ascunde valea interzisă. Țânțari, și beznă, și miros de lemn ars adus de vânt din depărtare. La un moment dat s-a trezit în mine o dorință de a întoarce spatele luminilor slabe de pe coasta colinei, de a părăsi drumul, pornind

spre sud, îndepărtându-mă cât mai mult spre sud, spre tăcerea adevărată – să trec poate un fel de prag și să ies. Ce a vrut poetul să spună? Că vorbele sunt o capcană? Dacă e așa, de ce nu a tăcut? Și deodată, ca și cum s-ar fi mișcat un munte, mi-am amintit, ca într-o iluminare, de creionul pe care Emanuel l-a primit într-adevăr de la mine într-o zi de iarnă în timpul unei întreruperi de curent, când am intrat în camera sorei medicale ca să-i cer un acamol, dar nu era acolo, iar el, ca o umbră, stătea lângă masa pentru tratamente, uitându-se la mine cu ochii plecați sub genele lui feminine. Și, în plus, ca și cum i-ar fi fost milă de mine. Nu știu de ce i-am vorbit, ca și cum ar fi fost rolul meu să-i dau pe loc o lecție de disciplină. L-am întrebat, cu o nuanță de gravitate și suspiciune, dacă pot să știu ce căuta el acolo și cine i-a permis să intre când sora nu e înăuntru, posacă precum tata care stătea în scaunul lui cu rotile zile întregi pe acoperiș pe când viața se desfășura, defilându-i prin fața lentilelor binoclului. Băiatul a primit lecția cu un fel de tristețe, de parcă m-ar fi înțeles și se străduia să minimalizeze cât putea jena pe care mi-a produs-o, întrebând dacă am poate din întâmplare ceva de scris. A clipit într-adevăr? Sau mi se pare? Iar eu, cu o mișcare greoaie, cu spatele la el tot timpul, am deschis sertarele dulapului alb cu medicamente unul după altul, până am găsit un ciot de creion portocaliu. Înainte de a ieși, de fapt nu am ieșit, am fugit, i-am mai aruncat, agresiv: Mă tem că ascuțitoare o să trebuiască să-ți cauți singur. Avea înclinație spre literatură, a spus Avram Orvieto, probabil și sperase să scrie, însă dacă avea sau nu forța de a scrie, asta numai dumneata ai putea răspunde, eu nu am cum să știu, că doar numai la dumneata a găsit un oarecare interes să învețe, și mi-a povestit chiar într-o scrisoare despre creionul primit de la dumneata, adăugând că scrisoarea o scrie chiar cu acel creion. Am auzit și nu am crezut. Ca o femeie care ascultă fără să vrea o confesiune de dragoste menită alteia. Dacă nu am fi ales drumul ocolit la întoarcere, dacă am fi mers pe poteca din vale

până la jeepul cu farurile stinse și am fi descoperit că omul acela dispăruse, m-aș fi putut așeza în locul lui, pe locul șoferului, cu capul pe volan, ca să plâng pentru copilul care a fost, și altul n-o să mai am niciodată. S-a scufundat până în propriile adâncuri. Când am ajuns acasă, am încuiat ușa de la balcon, am băut un ceai și am deschis televizorul să vedem dacă întâmplător e ceva interesant, și erau într-adevăr fragmente înregistrate din ultimul concert pe care îl dăduse Artur Rubinstein cu două săptămâni înainte de a muri. După care am făcut duș, iar Teo s-a închis în camera lui să asculte programul de știri internaționale de la Londra.

Există Dumnezeu, a râs Muki Peleg, apărând în niște pantaloni vișinii largi și o cămașă de culoarea cerului, cu un batic de mătase violet în jurul gâtului, când i-a deschis lui Noa ușa Fiatului său cel nou, hai să vezi ce ne-a căzut din cer, cum i-a spus tâmplarul nevesti-sii cea fecioară. Noa și-a pus geanta de pai lângă picioare, apoi s-a răzgândit și-a așezat-o pe genunchi. Și au pornit să caute în cartierul Ioseftal apartamentul care aparținuse mătușii lui Emanuel Orvieto. Avocatul Ron Arbel de la biroul Cerniak, Refidim și Arbel primise instrucțiuni într-o telegramă trimisă din Lagos să se ocupe de moștenirea decedatei. În aceeași dimineață a anunțat prin telefon că fusese împuternicit să transmită agenției Muki Peleg că poate vinde apartamentul mătușii cu tot ce conținea, iar banii să fie folosiți pentru înapoierea unei părți din suma împrumutată de Teo atunci când se temuseră că vor rata ocazia de a cumpăra clădirea.

Pe drum a povestit despre o cosmeticiană roșcată, nouă, căreia precis îi place de el, mai mult, e moartă după el, și i-a cerut părerea lui Noa, care dintre cele patru căi e de preferat ca să scurteze drumul fetei până la patul lui. Noa l-a sfătuit să încerce de exemplu cea de-a treia posibilitate. De ce nu? Oare metoda asta ar fi mers, să zicem, și la ea? Noa a spus. Sigur. Și, lăsându-l să pălăvrăgească despre ceea ce numește el scenariul tactic, și apoi despre povestea celor unsprezece mii de dolari pe care i-a investit azi-dimineață într-o nouă afacere de import de cravate din Taiwan, cravate sexi, lucioase, care sclipesc ca niște ochi

de pisică în întuneric, s-a închis Noa în propriile-i gânduri încercând să-şi închipuie cum arată moartea: o ne-fiinţă întunecată în care ochii care nu există nu văd şi nici nu pot vedea întreaga obscuritate pentru că nu există, iar pielea care nu există nu simte nici frigul şi nici umezeala pentru că nici ea nu există. Dar ceea ce-şi putea imagina era cel mult o senzaţie de frig şi de tăcere în obscuritate, senzaţii fizice, iar senzaţii înseamnă, totuşi, viaţă. Deci şi astea au dispărut. S-a scufundat în propriile-i adâncuri.

Casa Elezrei Orvieto era încuiată de când se întâmplase nenorocirea. Un miros vag de cărţi pline de praf şi de lână neaerisită i-a lovit când au intrat în casă. Obloanele fiind trase, au trebuit să aprindă lumina. În salon erau o canapea şi o masă dreptunghiulară cu două scaune din răchită, totul în stilul anilor de restricţii, şi copia unei picturi – peisaj din Galileea, a lui Reuven Rubin. Într-o vază din sticlă albastră se ofilise deja, începând să se descompună, un buchet de oleandri lângă care, deschisă şi întoarsă cu copertele în sus, era o carte despre ultimele zece zile din viaţa oraşului Bialistok cel evreiesc. Pe carte, o pereche de ochelari cu ramă maro, iar alături, o ceaşcă goală, tot maro. Pe o etajeră au găsit o Biblie comentată, câteva romane, cărţi de poezie şi albume, printre care se zărea un bibelou de porţelan reprezentând un băiat cântând la un instrument minuscul cu corzi pe care Noa nu-l distingea; harpă sau ceva asemănător. La bancă, stătea în stânga, la un birou mai în interior, dincolo de fondurile de pensii, o femeie de vreo cincizeci de ani, energică, uscăţivă, pistruiată, purtând pantofi fără tocuri, cu părul ei arămiu strâns cu o coroniţă de plastic. Când vorbea, sau când i se vorbea, avea obiceiul să-şi acopere cu degetele pline de pistrui nasul şi gura ca să oprească parcă vreun miros. Iar conversaţiile le încheia cu aceleaşi cuvinte: Perfect, foarte bine. Noa avea încă impresia că aude clar vocea plată pronunţând cuvintele acelea.

În dormitorul cu tavan scund erau un pat din fier acoperit cu o cuvertură simplă şi un dulap negru, despre care Noa îşi amintea din copilărie că se chema comodă. Nişte ciulini uscaţi din deşert deveniseră cenuşii în vasul din ceramică beduin de pe podea, în colţul camerei. Pe un taburet, lângă pat, mai erau încă o ceaşcă maro goală, un borcănel cu medicamente şi o revistă despre arta Bahai, cu o fotografie a templului lor din Haifa pe fundalul golfului.

Din dormitor au ieşit în balconul care fusese închis şi transformat tot într-un dormitor mic, ca o celulă. Aici nu se aflau decât un pat din fier, o etajeră, harta sudului ţării pe perete, şi un cufăr deschis în care erau aranjate cu o precizie geometrică hainele lui Emanuel: patru cămăşi, două perechi de pantaloni lungi, una din catifea reiată şi alta kaki, lenjerie, batiste şi ciorapi. Şi o scurtă de aviator nouă, din piele, cu tot felul de fermoare şi catarame, cu care Noa nu-şi amintea să-l fi văzut îmbrăcat pe băiat. Pe capacul cufărului, care servea probabil şi de masă, erau manuale, caiete şi un pix, şi o veioză mică cu abajur albastru. Câteva romane traduse, cu coperte necartonate, un dicţionar şi o creangă uscată de pin într-un pahar din care apa se evaporase şi câteva cărţi de poezii. Puloverul cel verde pe care şi-l amintea de astă-iarnă era pe pat. O pătură din lână era pusă la picioarele patului, veche şi ruptă, la care Noa s-a uitat un timp, înainte de a înţelege că era culcuşul câinelui aceluia ciudat. Aici dormeau amândoi noaptea. Aici se închideau în zilele de iarnă. A ridicat jaluzelele şi a deschis fereastra, dar în faţă nu a văzut decât un perete prefabricat cenuşiu, foarte aproape, apăsător, pe care îl puteai atinge cu mâna, peretele blocului vecin. Îi venea să plângă. Muki Peleg şi-a pus mâna, ezitând, pe spatele ei, poate un fel de mângâiere sau poate nu, cu nările tremurând care încercau să prindă parfumul fin de caprifoi, şi a spus cu blândeţe: Noa?

Ea şi-a ridicat mâna ca să-l îndepărteze, dar la mijlocul gestului s-a răzgândit şi l-a strâns de mână, sprijinindu-se chiar

de el o clipă cu ochii închiși. Ca și cum și-ar fi pus în libertate delicatețea ascunsă pe care avusese întotdeauna grijă să nu o arate, Muki Peleg i-a șoptit: Bine, bine. Avem timp. Te aștept în camera de alături.

I-a atins ușor părul și a ieșit.

Ea s-a aplecat, a luat puloverul așezat în fața ei și l-a lipit de piept ca să-l împăturească cum trebuie. Nu l-a putut împături exact și atunci l-a întins din nou pe pat, împăturindu-l din nou ca pe un scutec, și așa l-a dus încet la cufărul cu haine, punându-l printre cămăși. Apoi a închis oblonul și fereastra și a vrut să iasă, dar în loc de asta, s-a așezat câteva secunde pe pat, destinsă, golită de gânduri. A închis ochii în așteptarea lacrimilor. Care nu veneau. Simțea doar cât e de târziu. S-a ridicat și și-a lăsat dosul mâinii să-i alunece pe capacul cufărului, a netezit cuvertura patului și a îndreptat perna, apoi a închis fereastra și a ieșit. În camera de alături l-a găsit pe Muki în fotoliul de răchită, cu ochelarii pe nas, așteptând-o, citind în tăcere din cartea despre sfârșitul evreilor din Bialistok. S-a ridicat și i-a adus de la bucătărie un pahar umplut pe jumătate cu apă. Mai târziu, în Fiatul lui, i-a spus cu cât spera să vândă apartamentul, bineînțeles că nici de data asta nu-i va trece prin minte să câștige din afacerea asta, dar adevărul e că banii care vor veni de aici nu vor ajunge pentru a-i plăti lui Teo, iar după asta mai avem încă de transformat casa lui Elharizi așa cum vom dori, deși asta depinde de ce vrem cu adevărat, de fapt încă nu am vorbit niciodată serios despre ceea ce facem, cum i-a zis țarina Ecaterina servitorului ei cazac.

Noa a spus: Bun, ascultă. Asta e. Ține cont că, dacă se va dovedi că moștenirea asta nu ne ajunge, și eu am avut o mătușă și s-ar putea să mai fie încă o moștenire, a ei, a mea, care a trecut la un văr religios din Bruxelles, în fața căruia eu am cedat, deși n-ar fi trebuit sub nici o formă, dar am făcut greșeala să cedez. Poate mai e încă posibil să mă lupt pentru ea. Du-mă acum la California și invită-mă la o cafea. Café-frappé, Muki, asta vreau acum.

La sfârşitul anului 1971 sau începutul lui 1972, Finkel a fost numit şef de secţie. Lui Teo, în schimb, i-a propus directorul general să plece în Mexic ca reprezentant al Direcţiei de proiectări şi consilier special în probleme de proiectare ambientală: Doar eşti singur şi te poţi deplasa mai uşor decât cei cu familie. Te mai aerişeşti puţin, vezi lumea, să zicem doi ani, poate trei, despre femeile latine ai auzit, ai şi negrese, şi creole, mulatre, indiene. Din punct de vedere profesional, aproape sigur că vei găsi acolo posibilităţi de afirmare. Ai să poţi revoluţiona lucrurile. Ai să poţi inventa forme noi. Iar când ai să te saturi, te întorci la noi, şi poate între timp va fi posibil vreun aranjament nou. În principiu, orice e posibil, totul se poate întoarce pe dos.

În două săptămâni şi jumătate şi-a lichidat cuibul lui de burlac de pe strada Horkenos, de lângă Yarkon. Expresia „posibilităţi de afirmare" trezise în el un fel de dorinţă refulată. Ca şi expresia „uşor de deplasat". Poate din cauza expresiei ăsteia a hotărât să-şi ia cu el doar o valiză şi o geantă de umăr. De la an la an, contractul i-a fost prelungit, munca i s-a diversificat, cuprinzând zone care se întind de la Vera Cruz până la Sonara şi Tabasco, trecând şi în alte ţări. În câteva luni, legăturile lui superficiale cu lumea din Tel Aviv au slăbit. Două-trei femei i-au scris scrisori, trimise în mod oficial, dar el nu s-a deranjat să le răspundă, nici măcar cu o ilustrată. Dreptul la un concediu plătit în ţară la fiecare şase luni nu şi l-a folosit, negăsind nici

un motiv să o facă. La presa din țară a renunțat. După un timp și-a dat seama că habar nu avea cine este, de exemplu, ministrul de interne sau când cade sărbătoarea de Sucot. De departe toate războaiele și toate clișeele care se nășteau de la un război la altul i se păreau ca un cerc vicios, rezultatul capcanei formate din așa-zisa dreptate și din isterie: dăm cu piciorul în mod sălbatic în tot ce ne stă în cale, implorând în același timp milă și pretinzând să fim iubiți. Un conglomerat fierbinte de țeluri și aroganță care tinde să inspire mila, așa își vedea el țara din hamacul în care se legăna, într-un sat de pescari uitat de lume, de pe malul Pacificului. Deși nu uitase să se întrebe dacă nu cumva totul se întâmplase fiindcă netrebnicul de Nimrod Finkel primise direcția biroului. Și a găsit răspuns: uneori nu era decât picătura care umple paharul.

A descoperit în el însuși dorința de a nu se întoarce. S-a lăsat copleșit de munca lui, cu un fanatism rece. Avea ocazia să dezvolte diverse modele reprezentând medii rurale potrivite climei tropicale fără să vină în contradicție cu felul de viață existent. După cutremurul din Nicaragua, au fost reconstruite două zone după planurile propuse de el. Au sosit și alte comenzi, în '74 și a scris la Direcția de proiectări pentru a cere concediu nelimitat. Nimrod Finkel a aprobat imediat. Ani de zile a cutreierat de la un hotel la altul, poposind prin sate, trecând prin birouri climatizate și orășele arse de soare, dormind prin sate de indieni, cărând strictul necesar într-o geantă nu prea mare pe care o purta pe umăr și învățând să vorbească spaniola în șase dialecte. Guverne s-au ridicat la putere și au căzut, dar el și-a urmat drumul fără să sufere pentru că s-a ferit să ajungă la relații de prietenie. În fața cruzimii, corupției, sălbăticiei, sărăciei murdare, s-a abținut să vorbească și a avut grijă să-și vadă de treabă: nu venise aici să lupte împotriva nedreptății, ci să se apropie pe cât posibil de perfecțiunea profesională și în felul acesta să reducă poate nenorocirea, chiar și numai la nivel microscopic. Demnitatea, greutățile vieții și moartea își

lăsaseră aici amprenta peste tot, iar viaţa însăşi se consuma uneori ca focurile de artificii sărbătoreşti sau ca rafalele de împuşcături în aer: cu cruzime. Iute. Învolburată. Ieftină.

Femei găsea uşor, ca şi hrană, ca şi un hamac în care să doarmă, şi i se ofereau peste tot aproape, fie din curiozitate, fie din ospitalitate. Cei care îl găzduiau se aşteptau ca şi el să li se alăture la lungile discuţii nocturne sub cerul liber, în hanurile de prin sate, în campingurile unei societăţi de proiectări, în curtea unei ferme izolate, în compania unor străini sau printre cunoştinţe ocazionale. Şi iarăşi, ca în tinereţe, lângă focul de tabără al organizaţiilor de tineret, se lăsa atras de foc, ascultând. Şi aici vorbeau până la miezul nopţii despre trecerea timpului, familie, onoare, capriciile hazardului, ipocrizia societăţii, lucrurile îngrozitoare pe care oamenii şi le provoacă lor înşişi, sau unul altuia din cauza prea multelor năzuinţe, sau dimpotrivă, a indiferenţei. Teo nu prea obişnuia să bea şi aproape că nu se amesteca în discuţie. Rar de tot povestea câte un mic episod din vreunul dintre războaiele israeliene sau vreun verset din Biblie care i se părea potrivit situaţiei. Spre dimineaţă, când toţi se despărţeau, iar el o pornea prin întuneric, se găsea aproape întotdeauna câte o femeie gata să i se alăture.

Uneori se întâmpla să se piardă în mulţime, observând toată noaptea zarva petrecerilor, sărbătoarea Fecioarei din Guadalupe sau a generalului Zaragoza, „sărbătoarea strigătelor", dansuri şi băutură şi măşti deformate de groază sau de ispită, focuri de artificii şi împuşcături în aerul îmbâcsit de transpiraţie, bătăile ritmate în tobe pe un fundal de cântece disperate care până dimineaţa deveneau din ce în ce mai distorsionate de o senzualitate biciuitoare, violentă.

În fiecare lună îşi depunea aproape tot salariul la o bancă din Toronto, cheltuielile fiindu-i mici. În toţi anii aceia se deplasa dintr-un loc uitat de lume în altul şi mai uitat, ca un artizan rătăcitor. Înnopta prin sate necunoscute, la poalele vreunui vulcan stins, iar o dată s-a întâmplat chiar să vadă un vulcan

dispărând în propriile flăcări. În drumurile lui, a trecut şi pe sub bolţi dese de ferigi şi iederă, traversând păduri pline de viaţă. Ici şi colo se simţea atras de câte un fluviu tăcut sau de vreun lanţ de coline abrupte în care pădurea părea că-şi înfige cu sălbăticie ghearele rădăcinilor. Din când în când se oprea oferindu-şi câte două săptămâni de trândăvie totală, stătea întins toată ziua într-un hamac, privind cercurile desenate de păsările răpitoare în adâncul cerului gol. Câte o fată tânără venea noaptea să împartă cu el hamacul, aducând, de pe undeva de departe, cafea fierbinte pentru amândoi în nişte ceşti enorme de lut ars. Trecutul, ca şi viitorul îi apăreau, în nopţile acelea, precum două boli obişnuite, epidemii lente şi ucigătoare care au lovit aproape întreaga omenire, provocând victimelor, în mod insinuant, tot felul de nebunii ciudate. Şi se bucura că nu e atins de asemenea boală şi se simţea ca şi vaccinat.

Chiar şi prezentul, adică momentul precis în care te găseşti acum, chiar aici, în plină călătorie, sau în somn, sau făcând dragoste, sau clipa care te traversează când stai singur cu tine însuţi, treaz şi tăcut, în haina ta de piele uzată, pe locul de lângă fereastră, într-un zbor lung de noapte într-un avion aproape gol, chiar şi clipa aceea care aparţine prezentului pare că nu cere nimic de la tine decât să fii prezent, să o trăieşti şi să primeşti pe cât e posibil ceea ce ea îţi arată sau îţi face. Ca o apă care curge încet pe sub pleoapele închise de oboseală.

Nu se întâmpla decât rar să fie cuprins de frică, nu frică, o teamă neclară, că poate, fără greutăţi sau chinuri, să rateze ceva care nu se mai întoarce. Şi fără să aibă nici cea mai mică idee despre ceea ce ratează, dacă e vorba într-adevăr de ratare. Uneori i se părea că uitase o problemă pe care nu ar fi trebuit să o uite, iar când se străduia să se concentreze, îşi dădea seama că uitase ce uitase. La Trujillo, în Peru, îşi însemnase într-o noapte pe hârtia de scrisori cu antetul hotelului cinci-şase întrebări în ebraică: Oare asta să fie scăderea resurselor vieţii? Care se usucă? Exil? Sub întrebările acelea însemnase după vreo oră, două,

răspunsul: Chiar dacă presupunem că e vorba de uscăciune etc., de ce nu? De ce trebuie să sufăr?

Așa că s-a întors să se cuibărească în odihna lui tropicală.

Însă în ce privește lucrul, era atent ca un hoț într-o cameră cu seifuri. De exemplu, când a trebuit să stea trei-patru zile și nopți la rând într-o încăpere cu tavanul scund într-o casă de oaspeți dintr-un sat sau altă dată într-un birou elegant pe care Societatea i-l pusese la dispoziție în vreun oraș, schița proiecte, scriind, corectând, făcând calcule, ca electrizat, fără să aibă nevoie nici de somn, nici să comunice cu cineva, fără să ridice capul din hârtii nici măcar când vreo fetișcană drăguță se strecura înăuntru cu cafea sau cu mâncare pe o tavă, stând și privindu-l o clipă, așteptând, încordată, ca și cum ar fi receptat cu sfârcurile sânilor scânteierile de energie care săltau în el, până când se lăsa păgubașă și pleca. Iar uneori, în timpul vreunei ședințe în care își prezenta vreun proiect în fața celor care iau decizii, se întâmpla ca o flacără interioară rece și tăioasă să emane din el, făcându-i pe ceilalți să se supună voinței lui. În orele acelea simțea cu o plăcere deosebită cum izvorăște din el bucuria meseriei: forțele de inovație și de creație se aprindeau în el ca filamentele înălbite arzând într-un bec puternic. Ca în adâncul pădurii, într-un loc pierdut și ascuns, pulsează un fel de izvor viu pe care nu îl poți stăpâni și de la o clipă la alta se face văzut și apoi dispare, și iarăși își croiește drum precis, fără a putea fi oprit, după niște legi pe care nu ai cum să le înțelegi, dar cărora le ești supus.

Și din nou în călătorii lungi printre munți sau pe coasta Caraibelor, studiind datele terenului, supraveghind diferite faze de construcție, adăugând ici-colo câte o modificare dintr-o inspirație de moment, uneori se simțea doborât de oboseală și nu se ridica zile și nopți întregi din hamacul din spatele vreunei colibe. Când și când se scula după miezul nopții ca să se ducă desculț să se alăture unor străini în jurul unui foc de tabără, discutând despre dragoste și înșelăciune, și despre

aventurile vieții. Și așa, în curtea vreunui han sărăcăcios, bând din pahare pentru copii, în compania muncitorilor și a tehnicienilor, a vânzătorilor ambulanți și a fetelor pregătite să ți se alăture, sub un cer ciudat, în plină noapte, gata să se aprindă deodată într-un extaz de o clipă în lumina stelelor căzătoare, a învățat cum să-și potolească dorința, și disperarea. De parcă amândouă, și dorința, și disperarea, ar fi fost o pereche de actori ambulanți apărând în fiecare seară în fața unui public ocazional prin hanuri și curți îndepărtate și repetând fără să obosească același scenariu al suferinței, pe care Teo îl vedea de fiecare dată fără să se plictisească, dar și fără să fie uimit.

În pat, sau în hamac, când făcea sex cu vreuna dintre femeile care îl aleseseră, cele mai multe mai tinere ca el cu douăzeci sau treizeci de ani, era lent și precis, specialist în prelungirea plăcerii, ca un ghid care cunoaște toate potecile ascunse ale pădurii, dar s-a întâmplat de câteva ori ca plăcerea să-i fie deodată traversată de un instinct puternic al paternității. Și-i răspundea fetei cu un fel de dragoste care nu avea nimic comun cu a face sex, neobișnuită între străini: un sentiment patern. Fata căreia i se dezvăluia acest fel de dragoste, părintească, în plină plăcere, reacționa la început cu uimire și spaimă, după care se simțea imediat cutremurată până în măduva oaselor. Așa ajungeau trupurile lor în locuri în care numai dorința singură nu poate ajunge, până când aveau impresia că râul nu mai curge la picioarele lor, dincolo de cabană, ci izvorăște din ei. Dar când se lumina de ziuă redevenea întotdeauna străin și corect. Generos, atent, detașat. Și fidel drumului pe care pornise.

În februarie 1981 am trecut pe la Ambasada din Caracas ca să primesc un plic cu materialul pe care îl cerusem de la Minister, din țară. Însă plicul, mi-a spus funcționara cea nouă și amabilă, cu o delicatețe extremă, de parcă ar fi primit sarcina să îndulcească în fața unui bolnav rezultatele grave ale unei analize, plicul se află încuiat în seiful ofițerului de securitate, care nu va veni decât poate peste o jumătate de oră, o oră. Între timp m-a invitat să iau loc pe un scaun din răchită, mi-a servit cafea fără să o rog, o cafea tare și ameițitoare, de parcă ar fi avut în ea alcool, iar după câteva minute a reușit să mă facă să cred că am cucerit-o. Nici o umbră de reținere nu avea în vocea ei de adolescentă când, la zece minute după ce intrasem în birou, mi-a spus: Mai rămâi puțin. Ești interesant.

O femeie nu prea înaltă, umblând prin încăpere ca și cum fiecare mișcare a corpului îi producea plăcere, cu părul blond căzându-i pe frunte, purtând o rochie cu un imprimeu colorat. Când s-a ridicat să-mi toarne cafeaua, rochia i s-a înfășurat în jurul picioarelor și am văzut în ea o ușoară rigiditate calmă, rigiditate lipsită de încordare. Deoarece făcuse aluzie, fără vorbe, că eu eram acela care trezeam în ea undele de feminitate pe care le transmitea, ești atrăgător, iar eu mă simt atrasă și de ce trebuie să ascund asta, m-am trezit, spre surprinderea mea, că încep să-i răspund prin semnale asemănătoare. Eu, care în toți anii ăștia nu am vrut să mă apropii de israelieni, îndepărtându-mă

cu un zâmbet de femeile atotştiutoare din Tel Aviv, eficiente, cu păreri justificate pentru sau contra în orice domeniu. În anii rătăcirilor mele aici m-am simţit atras de feminitatea tropicală, hipnotizantă, care mi se părea uneori prizonieră ca o flacără întunecată în aroganţa hispanică. Dar iată că femeia asta cu părul blond şi ochii verzi, plină de energie, cu vocea ei cu rezonanţe de clopoţel, cu privirea luminoasă care nu ascunde plăcerea pe care prezenţa mea i-o produce, cu fluxul de animalitate pe care îl eliberează încontinuu, din abundenţă, fără limită, cu mişcări ale umărului şi coapsei care spun: Priveşte, uite ce corp am, a trezit în mine ceva asemănător cu atmosfera agreabilă a unei revederi cu prietenii din tinereţe. Şi, cu toate acestea, şi o subită dorinţă de a o impresiona puternic. După ce ani în şir nu m-am străduit, nu trebuia să mă străduiesc, ca să impresionez o femeie.

După zece minute ştiam deja că era profesoară de literatură, se născuse şi locuise într-o aşezare din Emek Hefer pe care o părăsise cu câţiva ani în urmă, începuse să trăiască într-adevăr cu o întârziere teribilă, după cum spunea ea, pentru că îngrijise un tată infirm violent şi infantil, alte rude aproape că nu mai are, o cheamă Noa. Dumneata eşti Teo, am auzit deja vorbindu-se despre dumneata, se ţes aici legende în jurul persoanei dumitale, pe scurt, la Tel Aviv trecuse printr-o criză, dar să nu intrăm în amănunte, nişte prieteni îi aranjaseră să plece să lucreze ca funcţionară la Ambasadă şi să şi predea copiilor israelieni. Aşa-i, cum ai ghicit, cafeaua pe care am făcut-o este radioactivă. Am adăugat ceva de-al indienilor, un praf dintr-o rădăcină măcinată, nu, nu chiar asemănător cu *hel*-ul pe care îl folosesc iemeniţii, ci mai ameţitor, şi în plus am adăugat şi o jumătate de păhărel de coniac franţuzesc. Iată că ţi-am dezvăluit aproape toate secretele. Sigur că nu te-am întrebat dacă pot să-ţi pun diverse lucruri în cafea: şi de ce crezi că ar fi trebuit să te întreb? Hai, bea încă o ceaşcă. Nu pari în pericol de a te îmbăta şi de a-ţi pierde controlul. Dimpotrivă. Întotdeauna controlat.

Când a apărut ofițerul de securitate aducându-mi plicul, le-am mulțumit amândurora, ne-am spus la revedere și am pornit spre ieșire. Dar ea nici nu se gândea să-mi dea drumul: Așteaptă, Teo. Se povestește aici că de zece ani trăiești printre indieni. Ia-mă și pe mine la ei. N-o să-ți pară rău, dacă mă iei, pot să te învăț cum să-ți calmezi tot felul de dureri controlându-ți respirația.

Presupuneam că făcuse parte din vreo grupare mistică, din acelea obișnuite la Tel Aviv. Aveam de gând să mă feresc la timp de profesoara asta iute ca argintul-viu, de mașinațiile ei ca să-mi controleze respirația. Și cu toate acestea am acceptat să merg cu ea în aceeași seară la un concert dat de orchestra și corul din Berlin, avea ea două bilete, fără mine nu putea merge, o femeie singură nu prea poate ieși neînsoțită seara, și mi-a promis că în program e Schubert: *Misa în si bemol major*. Nu ascultasem Schubert de ani de zile, decât prin căștile unui casetofon mic care mă însoțea peste tot.

În aceeași seară am descoperit că nu era vorba de nici un fel de exerciții de respirație: îi plăcusem și nu voia să dispar. Dacă insist, va învăța exerciții de respirație prin corespondență, iar când va fi pregătită își va ține promisiunea făcută. Îi plăcusem, a spus, nu era expresia potrivită. Îi părusem închis în propria-mi cetate și se trezise în ea dorința de a încerca să ajungă la mine ca să nu înghețe acolo în întuneric. Nici acum nu se exprimase cum dorise: Cetăți, beciuri, totul e din cauza ta, Teo, din cauza ta caut să mă exprim poetic, și nu iese bine. Caraghios? Atunci binevoiește să-ți iei partea de răspundere. Uite ce-ai făcut. Din cauza ta sunt caraghioasă. Din cauza ta am și roșit. Uite.

După concert, m-a invitat să mâncăm friptură de vițel la un restaurant despre care auzise că era considerat ca unul dintre cele mai bune din jumătatea de vest a globului. Restaurantul era gol, doar noi doi, încărcat cu ornamente folclorice, iar chelnerii erau costumați în *gauchos*. Capcană ieftină pentru turiști.

Friptura şi vinul erau lipsite de gust şi de fineţe. Lumânarea care a fost aprinsă pe masa noastră emana un miros respingător de grăsime. Cât despre ansamblul berlinez, a interpretat *Misa* de Schubert, dar nu în seara când am fost noi, ci cu o seară înainte. Noi am avut parte de Hindemith şi Béla Bartók. În plus, când am ieşit, i s-a rupt tocul de la pantoful stâng, iar când am coborât din taxi, m-a lovit cu ceasul care mi-a făcut o tăietură oblică pe frunte. S-a terminat cu mine, a spus, zâmbind trist în lumina becului de lângă poarta casei unei familii de evrei unde locuia, am ratat satul indienilor.

În prima duminică de după seara aceea, între timp un cizmar nepriceput îi lipise un toc care nu se potrivea, am luat-o în jeepul Societăţii pe drumuri nepietruite spre satul indienilor, nu departe de Calabozo. Cinci ore dus, cinci ore întors. Am văzut o nuntă, nici catolică, nici păgână; într-un ritual obscur, extatic, pe fondul unor cântece ciudate ce semănau din când în când cu nişte urlete, s-au unit o văduvă frumoasă şi un adolescent pe jumătate leşinat, poate puţin drogat, mirele acela părându-ne să aibă cel mult vreo cincisprezece ani. A doua zi eu am zburat înapoi spre Mexico. Şi totuşi am continuat să ne întâlnim de fiecare dată când treceam prin Caracas, o dată la câteva săptămâni, când îi aduceam câte o sticlă de brandy Napoleon pentru cafeaua ei magică, făcută cu elixir de-al localnicilor. În loc de secretul respiraţiei controlate, inventat ca să nu mă piardă în prima seară, am descoperit un alt secret care începea să mă pasioneze: când făcea cunoştinţă cu străini, chiar şi întâlniri întâmplătoare, ştia să detecteze imediat răutatea. Ipocrizia. Sau generozitatea. Chiar şi la cei pe care eu însumi îi consideram complicaţi, enigmatici, apăraţi ca de un zid de o imagine lustruită sau ascunzându-se în spatele unor manevre care te cucereau, ştia întotdeauna să distingă instantaneu ce e bine şi ce e rău: înrăit, naiv, generos, împietrit, aşa clasa ea lumea. Şi în cald sau rece. Dacă nu clasa, plasa oameni, locuri, păreri, pe o scară de temperaturi. Ca şi cum ar fi notat lucrările elevilor

între patruzeci şi nouăzeci. Dar ce e asta, de fapt, am întrebat, un tribunal improvizat? Tribunal popular? Iar Noa spunea: E simplu, numai cine vrea să cunoască ce e rău şi ce e bine ştie. Iar cine nu, înseamnă că a ales să nu ştie. Tu pari destul de atrăgător. Şi mi se pare că şi eu îţi par la fel. Dar sigur că nu eşti obligat să răspunzi la asta.

Oare avea întotdeauna dreptate în judecăţile ei fulger? În majoritatea cazurilor? Uneori? Nu mă simt în stare să o verific, deoarece cu timpul am început să văd oamenii cu ochii ei: reci, calzi, călduţi, generoşi, răi, plini de milă. Dar eu? Cald sau rece, Noa? Sau ar fi de preferat să nu întreb? La asta a răspuns fără ezitare, în aceeaşi clipă: Tu eşti cald, dar te răceşti. Nu-i nimic, la mine ai să te încălzeşti un pic. Şi a mai adăugat: Destul de bun. Puţin cam autoritar. Virtuoz în a conduce jeepul. Ce condus? – Rodeo!

Iar uneori mi se părea din nou ca atunci când am văzut-o prima dată, în timpul întâlnirii-tentaţie de la Ambasadă, o profesoară israeliană energică, dintr-o bucată, tranşantă. Frumuseţea ei pare înscrisă în ea cu litere mari. Împrăştie în jurul ei unde fine, dar clare de parfum de caprifoi. Dar nu am găsit în asta nimic care să mă respingă sau să mă oprească. Dimpotrivă. Uneori apropierea ei îmi provoca o veselie copilărească nestăpânită: ca un animal care a fost adunat de pe drumuri şi adus în casa unde de acum înainte cineva are grijă de el. Încet-încet mi-am dat seama cât de subţiri şi fluide sunt trecerile de la o tonalitate la alta pe diapazonul ei, maternă pentru o clipă, şi în clipa următoare deja adolescentă, sau tentantă, dar cea mai mare parte a timpului ca o soră. În plus mi-a dezvăluit şi un umor de fetiţă, „calul este eroul principal în istoria popoarelor latine", umor care mi-a trezit o pornire ciudată de a-i cuprinde cu delicateţe umerii. Chiar când nu era frig. Într-adevăr, primul cadou pe care i l-am cumpărat a fost un şal din lână caraibian. Când i-am pus prima dată şalul pe umerii ei albi, fini, cu o pată minusculă brună din naştere lângă ceafă, a fost o clipă de mister

şi plăcere: ca şi cum nu eu eram cel care îi acoperea umerii, ci ea mă învăluia în întregime.

Odată, în timp ce vizitam ruinele sumbre ale unei biserici de pe vremea primilor locuitori, iar eu, după obiceiul meu, dădeam explicaţii istorice pe scurt, m-a oprit spunându-mi: Vezi tu singur, Teo, cât eşti de uşor accesibil acum.

Cuvintele acelea m-au cutremurat, ca un adolescent căruia o femeie cu experienţă i-ar fi dezvăluit, mai mult în glumă, că are probabil darul de a se face dorit de femei. M-am aplecat şi am sărutat-o. Pe păr mai întâi. Nu mi-a răspuns, ci s-a înroşit şi a izbucnit în râs: Uite, Teo, nostim, mustaţa ta autoritară parcă dintr-odată ar tremura puţin. Şi doar, când am cunoscut-o pe Noa la Caracas, aveam cincizeci şi doi de ani, de treizeci de ani amant al atâtor femei, cunoscându-mă pe mine însumi în cele mai fine secrete ale corpului şi expert în meniuri de plăceri pe care ea nici măcar în visurile cele mai sălbatice nu le-a întrevăzut, dacă a avut vreodată visuri sălbatice. Bănuiam că nu a avut. Şi totuşi cuvintele pe care mi le-a spus printre ruinele bisericii: Vezi cât eşti de uşor accesibil acum, m-au cutremurat într-atât, că a trebuit să fac un efort ca să-mi amintesc că ajunsesem la secolul al optsprezecelea şi încă mai aveam de povestit cum s-au prăbuşit şi biserica, şi oraşul în întregime în timpul cutremurului din 1812 şi de explicat principiul ciclic permanent pe care se bazează schimbarea jocului de forţe dintre biserică, serviciul secret, maoişti, armată, liberali şi gărzile republicane. Mi-am reluat conferinţa şi am continuat-o cu stricteţe, oprindu-mă pentru fiecare detaliu, abătându-mă pentru a explica vreo ciudăţenie, entuziasmându-mă, deviind spre mituri borgesiene, până când a zis: De-ajuns pentru azi, Teo, nu mai sunt în stare să mă concentrez.

În patru luni ne-am văzut poate de şapte sau opt ori, am mers la galerii de artă şi la concerte, la restaurante, pe care după rateul din prima noastră seară ne înţeleseserăm că nu ea le alege, iar uneori, duminica, făceam excursii cu jeepul spre munţii înalţi

ţinând de Cordillera del Litoral. În spaniolă nu ştia decât câteva sute de cuvinte, cu toate acestea, după ce asculta scurta conversaţie pe care o aveam la staţia de benzină, sau cu vreun tehnician de la Direcţie, declara fără cea mai mică ezitare că omul acela e un mincinos, iar celuilalt, mai gras, îi place să fie în compania oamenilor, dar e cam timid, şi de aici grosolănia lui. Ce ai înghiţit, Noa? Un seismograf? Poligraf? La întrebările astea nu se grăbea să-mi răspundă. Când răspundea într-un târziu, nu mai înţelegeam legătura: Am crescut, spunea, cu un tată paralizat şi cu o mătuşă nebună din cauza idealurilor, trebuia să supraveghez totul.

Seara o conduceam până la apartamentul pe care Ambasada îl închiriase pentru ea, la parterul casei unor evrei bogaţi. Ne despărţeam în faţa porţii cu un sărut pe obraz sau pe păr şi noapte bună, ea înălţându-se pe vârful picioarelor, iar eu aproape făcând o plecăciune şi respirând parfumul de caprifoi din părul ei. Treptat drumurile mele au început să treacă mai des prin Caracas. I-am cumpărat ciorapi de lână şi un pulover din lână de lamă. Ea mi-a cumpărat un borcan de miere. Şi într-o noapte de primăvară, sub pretextul unei furtuni cu fulgere care au provocat o pană de curent prelungită, a hotărât că de data asta rămân: are o canapea care poate fi întinsă pentru dormit. M-a invitat să mă aşez pe patul ei, în timp ce rafale de ploaie loveau geamurile ca nişte pietre, a aprins o lampă cu petrol, mi-a turnat brandy-ul meu, a adus fructe, şerveţele, dar dintr-odată s-a răzgândit, a stins dintr-o răsuflare lampa şi s-a îndreptat spre mine spunând: Mi-ai făcut curte destul, vino în pat. Şi a început să-mi descheie nasturii cămăşii. În aceeaşi clipă m-am simţit luat de un val cald, nu numai de dorinţă, ci şi de tendinţa de a o proteja. Senzualitatea ei nu avea nici o reţinere, deschisă, şi totuşi plină de curiozitate, din dorinţa puternică de a mă cunoaşte imediat şi total, de a trece peste toate banalităţile, de a şti totul despre mine imediat, de a pune stăpânire pe mine în aceeaşi noapte.

Imediat după dragoste, a adormit întinsă pe burtă, ca un bebeluş, cu capul pe umărul meu.

Dimineaţă a spus: Ţi-a plăcut grozav. Erai ca un mânz. Şi mie.

După noaptea cu fulgere şi după următoarele nopţi încă mai eram sigur că nu va fi o legătură permanentă. Încă mă vedeam terminându-mi viaţa în singurătate. Dar între noi nu mai era vorba de o hotărâre de felul celor luate de-a lungul anilor între mine, şi femei trecătoare, într-un hotel, sau în sate, sau hamacuri, hotărâre ce conţinea două condiţii, plăcere corectă şi despărţire. Dimpotrivă: prietenia dintre noi a devenit, din noaptea cu fulgere, deschisă şi amuzată. A fost o uşurare şi pentru mine şi pentru ea. A fost o experienţă ciudată pentru că până atunci nu crezusem în existenţa prieteniei, în special între un bărbat şi o femeie. Intimitate, da, pasiune, joc echitabil, şi simpatie trecătoare, şi plăcere pentru plăcere, iei şi dai, toate astea îmi erau cunoscute de ani de zile, întotdeauna în umbra amestecului obligatoriu de voluptate şi jenă. Marcând de la început limitele. Dar prietenie strânsă, legătură lipsită de sentimentul de jenă, graniţe deschise, nu mi-am închipuit că ar putea exista între mine şi o femeie. De fapt eram convins că nu există între doi oameni. Dar iată că apare Noa, în rochiile ei de vară multicolore, încolăcindu-i-se printre picioare, cu un rând de nasturi mari în jurul cărora se înfăşoară un şnur de-a lungul corpului ei elastic, râzând, bătându-mă uneori pe umăr într-un gest de simplă prietenie, cu senzualitatea ei adâncă şi bună ca pâinea caldă, cu plăcerea ei de a se dezbrăca şi de a mă dezbrăca şi pe mine în plină lumină, pe malul râului, sau într-o poieniţă, lipsită de orice jenă, nici a trupului, nici a sufletului, luând hotărârea că şi pe mine trebuie să mă elibereze.

Odată am rămas în apartamentul ei trei zile şi trei nopţi. Când a venit momentul să plec la aeroport am spus: Uite, fără discuţii, îţi las aici pe raft patru sute de dolari, oricum aş fi cheltuit banii ăştia pe hotel. Iar tu de fapt duci o viaţă modestă. Noa a spus: Bine. În regulă. Mulţumesc. După o clipă s-a

răzgândit, calculând că cele trei zile petrecute la ea nu o costaseră mai mult de o sută. Şi ce, am spus, restul l-ai câştigat de la mine cinstit, cumpără-ţi un televizor, cadou de la mine, e vremea să mai stai şi în faţa ecranului seara, poate până la urmă ai să înveţi să vorbeşti spaniola. Noa a spus: Televizor, sigur că da, dar aici costă cel puţin şase sute şi nu am de unde să pun restul. Şi asta mi-a plăcut. Ca şi felul în care era în stare să-mi întoarcă spatele timp de două ore, fără să dea atenţie nici rugăminţilor, nici alintărilor mele, concentrată exclusiv asupra caietelor elevilor, cărora le promisese să le aducă lucrările corectate până a doua zi. Chiar şi când nu aveam la dispoziţie decât o singură seară. O singură dată şi-a ridicat capul deodată şi a spus concentrată, fără să zâmbească: Tu eşti un om care trage concluzii. În ceea ce mă priveşte, să nu faci asta încă.

În aprilie ne-am îmbolnăvit amândoi, eu primul, de o formă uşoară de rickettsioza. Probabil într-una dintre călătoriile dumincale ne-a muşcat vreo căpuşă sau vreun păduche. M-a culcat în patul ei, m-a îmbrăcat cu un fel de cămaşă flanelată, ca pentru deţinuţi, şi mi-a înfăşurat capul într-un turban din lână cum au copiii indienilor, un turban albastru în care şi fruntea, şi urechile îmi erau îngropate, m-a acoperit cu patru pături, spălându-mi stomacul cu ceai de plante fierbinte pe care mătuşa ei cea nebună o învăţase să-l prepare cu esenţe de cactuşi, şi-a părăsit pentru câteva zile clasa de elevi israelieni şi serviciul de la Ambasadă ca să mă îngrijească, ea însăşi înfăşurându-se într-un capot cafeniu bătrânesc, gros, aşezându-se lângă mine şi povestindu-mi cu o voce moale, adormitoare, despre tatăl ei, boxerul cel paralizat, şi despre mătuşa ei cea tolstoiană şi despre Iuşcol, care devenise religios, şi despre un fel de bufon iscoditor pe nume Golovoi sau Gorovoi. Povestea se complica, se înceţoşa, se umplea cu un fel de brumă lăptoasă, iar eu am adormit şi nu m-am mai sculat trei zile, după care m-am trezit complet sănătos, dar am anulat zborul spre Vera Cruz pentru că şi Noa se îmbolnăvise, şi ea era o bolnavă destul de capricioasă: îşi

ascunsese pumnii strânşi în palmele mele ca într-un plic şi nu mi-a dat voie să le deschid timp de câteva ore, numai aşa a reuşit să se încălzească puţin, nici cele patru pături şi nici haina mea de piele în care îi înfăşurasem strâns picioarele trăgând şi fermoarul nu ajutaseră la nimic. Când ne-am însănătoşit, se stabilise deja între noi o intimitate atât de vastă, încât Noa m-a însărcinat pe mine să-i fac rost de la o farmacie din Mexico City de un unguent nemţesc pentru infecţia mucoasei vaginale. De Pesah, am luat-o într-un weekend prelungit ca să-i arăt zona unde se construia un orăşel modern înconjurat de şase sate noi, totul după un plan de-al meu, totul încă în prima fază, în sudul regiunii Tabasco. Noa a spus: E impresionant, de fapt nu impresionant, ci uman, păcat că în ţară nu-şi aminteşte lumea la timp că se poate construi şi aşa. Am spus: Dar în Israel poate că nu e nevoie să se construiască în felul acesta, sigur că nici cazărmi cum îşi construiesc ei acolo. În Israel orizontul e altfel. În orice caz, asta a fost cândva. Apropo, ce te face să crezi că impresionant e opusul umanului?

Noa a zis, aparent fără nici o legătură: Uite, de exemplu, un cuplu de profesori care nu au copii toată ziua se corectează unul pe altul, nu e uşor, dar precis nu se plictisesc.

În iunie, la sfârşitul anului şcolar, a spus deodată: Eu am terminat aici. Mă întorc la Tel Aviv. Vii?

Nu-i aşa uşor, i-am spus, am un contract până în decembrie şi proiecte neterminate în Tabasco şi Vera Cruz, iar în ţară nu mă aşteaptă nimic. Noa a adăugat: Nici pe mine. Vii sau rămâi?

Am sosit la Tel Aviv în iulie, într-o săptămână cu *hamsin* sufocant. Oraşul aburind mi-a displăcut de la prima vedere.

După zece ani petrecuţi departe, mi se părea că s-a urâţit şi mai mult: o îngrămădire de periferii înnegrite de fum, fără nici un centru. Războaie, clişee, sete de câştig, întrerupte doar de distracţii zgomotoase – acelaşi conglomerat înfierbântat de ţeluri, aroganţă şi disperare. Am închiriat un apartament de două camere, mobilat, pe strada Praga, în spatele service-ului

pentru autobuze, şi am început să desfacem valizele. Pe seară obişnuiam să facem plimbări lungi pe malul mării. Noaptea încercam restaurantele. Dar iată că în august a plecat la o întâlnire cu profesorii din Neghev[1] şi la întoarcere, în aceeaşi seară a spus: Hai să ne stabilim la Tel Keidar, la capătul lumii, deşertul e ca un ocean, şi totul e deschis. Vii?

Nu m-am putut hotărî aproape o săptămână. Îmi aminteam de Tel Keidar încă dinainte de a fi cu adevărat Tel Keidar. La sfârşitul anilor şaizeci lucrasem acolo câteva săptămâni, într-o tabără de corturi înconjurată cu sârmă ghimpată unde o dată pe săptămână venea un camion militar aducându-ne apă şi ziarul de seară de la Beersheba. Timp de trei săptămâni am străbătut în lung şi în lat terenurile deschise arse de soare, de la poalele colinei stâncoase, dinainte de răsăritul soarelui şi până după ce se înnsera. Seara mă aşezam la lumina unei lămpi cu gaz în cortul şefului de proiect schiţând primele idei, încercând să le dau un contur, transformându-le într-un proiect care se voia nonconformist în context israelian, proiectul unui orăşel de deşert concentrat în jurul lui însuşi, apărându-se sub propriile umbre, aşa cum văzusem în fotografii ale oraşelor de deşert din Maghreb. Nimrod Finkel a văzut schiţele şi a dat din umeri, Teo tot Teo, fantezii, nebunii, dar e strălucitor, original, creativ, numai că uită că de obicei israelianul vrea la urma urmei să trăiască în stil israelian. În deşert sau nu în deşert. Spune-mi, te rog, Teo, cine o să vrea, după părerea ta, să se întoarcă deodată în nordul Africii? Polonezii? Românii? Sau marocanii? Marocanii cel mai puţin dintre toţi. Şi să-ţi intre bine în cap: asta n-o să fie o aşezare pentru artişti.

Aşa s-a terminat contribuţia mea la înfiinţarea în deşert a oraşului Tel Keidar. Niciodată nu am avut chef să mă întorc acolo să văd ce a ieşit, îmi închipuiam că au construit şiruri de clădiri din prefabricate identice, cu etajul întâi pe stâlpi din

1 Numele părţii din deşert care aparţine Israelului.

beton netencuit, şi cu balcoanele închise cu obloane-glasvand. Pe stâlpii din beton probabil au fixat tot felul de panouri, cutii poştale, containere pentru adunarea hârtiei de ziare – donaţie pentru armată. Şi lăzi de gunoi înşirate în nişte cuburi de beton în faţa caselor.

După o săptămână, i-am spus lui Noa: Bine, de ce nu, să încercăm. Ceva în mine mă îndemna să merg după ea în deşert. Sau în orice alt loc. Mi-am transferat jumătate din economii de la banca din Toronto, am împărţit banii între acţiuni şi fonduri pentru pensie, am cumpărat apartamentul ăsta, şi am făcut o investiţie la Herzlia care îmi aduce o mie de dolari pe lună. Noa şi-a găsit imediat un post de profesoară de literatură la liceu. Eu am deschis un mic birou de proiectări. Au trecut deja şapte ani, iar noi suntem încă aici, începând să semănăm probabil cu acele cupluri care şi-au terminat lupta de creştere a copiilor şi duc o viaţă liniştită de zi cu zi, ocupându-se de colţul cu plante în ghivece pentru a-şi umple timpul între două vizite ale nepoţilor. Am mobilat salonul cu o canapea albă, fotolii albe şi un covoraş asortat. Noa are obiceiul de a invita câteva cunoştinţe în serile de Sabat, profesoare cu soţii lor, ofiţeri în armată, dirijorul corului local, un cuplu de medici de vârsta mea, veniţi din Olanda, un inginer de la foraje, un pictor neocubist, vegetarian, care refuză să se încalţe cu pantofi din piele, instructoarea grupului de teatru de amatori. Se discută despre probleme de apărare şi despre Teritorii. Se râde de miniştri. Se exprimă regretul că dezvoltarea oraşului s-a oprit, populaţia bună pleacă, iar în loc vin tot felul de oameni. Poate că imigranţii din Rusia vor da un nou avânt oraşului. Deşi ce au ei de fapt de făcut aici? O să se usuce la soare ca şi noi. Noa serveşte fructe şi fursecuri şi cafea sud-americană ameţitoare, amestecată cu vrăjile ei şi cu brandy. Dacă unul dintre cei ce vorbesc tace o clipă, ezită sau îşi caută un cuvânt, obiceiul lui Noa e de a intra imediat în discuţie, oferindu-se să-i completeze fraza întreruptă, să-i găsească cuvântul care-i lipsea, sau să elibereze o idee care

rămăsese blocată. Fără să pună stăpânire pe discuție, ci ca un fel de plasatoare care a primit sarcina să-și facă apariția exact în locul unde cineva care a intrat în sala de spectacole după stingerea luminilor trebuie ajutat delicat să nu se împiedice de vreo treaptă nevăzută în întuneric.

În continuare, conversația se bifurcă, bărbații se lasă prinși de problema decăderii normelor publice, iar femeile schimbă păreri despre vreo piesă de teatru sau vreun roman nou care a provocat discuții în presă. Uneori conversația se focalizează din nou în jurul scandalurilor din cercurile boemei tel-aviviene sau în jurul vreunui serial transmis la televizor; mai sunt și unele mici scandaluri locale, în special puse pe seama lui Muki Peleg. Pictorul spune, de exemplu: Alaltăieri am văzut o expoziție a minimaliștilor tineri la Rishon Le-Zion, după care s-a dat o reprezentație de multimedia contemporană. Arta merge înainte, cultura la fel, doar noi aici ne evaporăm încet la soare. La Rishon Le-Zion au acum și o pietonală drăguță, galerii de artă, cluburi, restaurante, străzile sunt pline de viață și lumină, lumea se întoarce la miezul nopții de la distracții din Tel Aviv și umple cafenelele discutând despre curentele din teatru, numai noi în fiecare seară jucăm table, ne uităm la televizor și ne culcăm odată cu găinile. Instructoarea de aerobică spune: Măcar de ne-ar fi cuplat și pe noi la televiziunea prin cablu, ca pe toată lumea. Iar soțul ei, vicecampionul, adaugă supărat: Fii sigură, dragă, că zonele acelea din Teritorii o să fie cuplate la cabluri cu mult înaintea noastră, noi suntem ultimii la rând, dacă suntem cumva și noi pe listă. Noa spune: Poate fi adusă și la noi expoziția aceea. Se poate instala iluminație specială în holul Clădirii Fondatorilor care poate fi transformat în galerie de artă. Și de ce n-am invita din când în când vreun profesor de istoria artelor de la Beersheba?

Cât despre mine, trec de la unul la altul turnând câte ceva de băut. Cu gesturi exprimând o generozitate democratică, golind scrumierele, plasând ici și colo câte o anecdotă din Insulele

Caraibe sau câte un exemplu de umor indian. Cea mai mare parte a timpului tac și ascult. Încerc să ghicesc care vor fi frazele lui Noa după plecarea musafirilor: Bun și rău, cald și rece, fără speranță. Mi-a repetat de câteva ori: Tu ești o persoană care trage concluzii, nu trage concluzii, privește.

Pe la miezul nopții sau pe la doisprezece și jumătate, pleacă musafirii promițând că ne vom revedea vinerea următoare. Noa și cu mine strângem și spălăm vasele și mai stăm vreo jumătate de oră în salon cu un pahar de vin fiert iarna sau café-frappé în nopțile de vară. Ecranul pe care părul blond îl formează îmi ascunde jumătate din fața ei, dar umerii îi apar descoperiți din rochia ei imprimată, delicați și fragili așa cum sunt frunzele arămii toamna, acolo unde există toamnă în clipele acelea. Pe când încă ne comparăm punctele de vedere asupra cunoștințelor care au plecat, simt din nou dorința de a-i acoperi cu un șal umerii cu pata aceea cafenie din naștere de lângă ceafa delicată, încep să-i fac curte în felul meu, prelungind plăcerea de a aștepta. Mă simt atras de parfumul de caprifoi. Uneori stăm de vorbă până la două și jumătate noaptea la masa din bucătărie, despre imaginile minunate pe care mergem să le vedem la sfârșit de săptămână în Cordillera del Litoral. Până când Noa mă întrerupe în mijlocul unei fraze spunându-mi: Ai vorbit destul, hai să facem dragoste, și se apropie desfăcându-mi cureaua și ne dezbracă pe amândoi, după care își pune capul în adâncitura umărului meu, luându-mi degetele și ducându-le la buze. O viață liniștită, egală cu ea însăși. În salon e un covoraș alb, iar fotoliile sunt și ele deschise la culoare. Între ele e un bec pentru citit în vârful unui lampadar din metal negru. În colț, ghivece cu plante. Ne petrecem nopțile fiecare în camera lui, fiindcă am descoperit că, în somn, suntem diferiți.

De Sabat, când e vreme frumoasă, o trezesc uneori la șase și jumătate dimineața, ne îmbrăcăm, bem cafea, ne încălțăm cu pantofi de sport și ieșim să vedem ce e nou în deșert. Coborâm pentru o oră, două pe unul dintre valurile uscate și revenim

prin altul. La întoarcere mâncăm ceva în picioare direct din frigider şi ne culcăm până după-amiaza, când de obicei se aşază la masa din bucătărie, aplecată, concentrată, inabordabilă, pregătindu-se pentru lecţiile următoare sau corectând lucrări, în timp ce eu, din colţul meu, urmăresc mişcările pixului roşu între degetele ei care, îmbătrânind înainte de vreme, i-au trădat trupul de adolescentă. Într-o zi am să-i fac o surpriză şi am să-i cumpăr o măsuţă de scris şi am s-o pun într-un colţ al camerei ei. Până acum am amânat asta ca să pot să o privesc cum stă la masa din bucătărie. Până termină de corectat caietele, pregătesc o gustare şi aprind televizorul, apoi ne uităm la filmul franţuzesc de sâmbătă după-amiaza. Sâmbăta seara ieşim uneori să bem o cafea sau la cinema Paris. Ne mai plimbăm câte o jumătate de oră, să simţim vântul de seară. Ne întoarcem acasă, ascultăm muzică, o muzică liniştitoare, aşezaţi lângă masa din bucătărie. Iar a doua zi începe o nouă săptămână. Şi tot aşa de şapte ani, având grijă să ne ferim de cuplul acela de actori ambulanţi care repetă iar şi iar, ca într-un blestem, patimile lor vechi, dificultăţile vieţii, chinurile, infernul. Până când i-a murit un elev cam ciudat, probabil într-un accident, fiind drogat, sau probabil s-a sinucis, nu se poate şti, şi în loc să scoată o revistă în amintirea lui la liceu, a luat asupra ei înfiinţarea unui centru de dezintoxicare. Tatăl băiatului a promis o donaţie şi, dintr-un motiv care nu-mi este clar, a hotărât să o aleagă tocmai pe Noa pentru a conduce un fel de comitet de iniţiativă. Noa nu are nici cea mai mică idee în ce priveşte comitetele şi problemele de interes public, aşa că o aşteaptă decepţii şi neplăceri de care aş fi vrut să o cruţ, dar nu ştiu cum. La început am încercat să o previn pe departe, dar i-am trezit o furie sarcastică pe care nu o bănuiam. După aceea m-am străduit să o ajut cu câteva sfaturi simple, dar m-am lovit de un refuz muşcător. Numai bani a acceptat să ia de la mine cu împrumut, fără să dea prea mare atenţie, fără să vadă în ei vreo obligaţie sau vreo cursă.

Ca să o ajut, trebuie să renunț la orice încercare de a o ajuta. Trebuie să mă fac nevăzut, ca și cum aș calma o durere prin controlul respirației, ceea ce nu-mi va fi greu. Planul ei plin de ciudățenie îi devine din ce în ce mai drag, ceea ce Shlomo Benizri numește „lumina ochilor".

De parcă și-ar fi găsit un amant.

Iar eu? Care am venit aici după ea, la sfârșitul lumii ei, pentru că nu am vrut-o decât pe ea? În loc de calmul deșertului vine acum simțământul pericolului care se apropie. Pe care nu știu cum să-l îndepărtez pentru că nu știu de unde va veni răul. Cândva, înainte de toate astea, m-am oferit să servesc șase luni într-o unitate de cercetași în deșert care cutreiera toată ziua în două jeepuri prin munții Ramon, după ce refuzasem postul de comandant de divizie la geniști. Asta a fost încă înainte de a exista șosea și înainte chiar de a exista drumuri nepavate. De departe zăream umbra unei hiene în lumina lunii sau câteva capre sălbatice care stăteau nemișcate în prima rază a răsăritului de soare pe culmea unuia dintre lanțurile de munți. De cele mai multe ori dormeam toată ziua prin guri de peșteri săpate în stânci și porneam în incursiunile noastre doar seara sau ne așezam la pândă toată noaptea ca să prindem traficanții care traversaseră muntele Neghev venind din Sinai și vrând să ajungă în munții Adom. Era în 1951, sau poate 1952. Mai era cu noi și un soldat beduin, ursuz și tăcut, nu prea tânăr, purtând o uniformă zdrențuită de grănicer englez, care știa să descifreze urme lăsate chiar și în locuri stâncoase. Recunoștea după miros fecalele uscate de măgari sau de cămile și ne spunea după miros cine trecuse pe acolo și când, dacă era ușor sau încărcat cu lucruri grele, și chiar și din ce trib făcea parte. Mai știa, tot după fecalele uscate, ce mâncaseră animalele și din ce loc, și după asta aflam de unde veneau și încotro se puteau duce, și dacă erau traficanți. Era scund și uscățiv, cu pielea nu bronzată, ci de un cenușiu-negricios și ridată, semănând cu cenușa unui foc de tabără făcut de nomazi. Se spunea că nevastă-sa și fiică-sa

fuseseră omorâte ca răzbunare, după obiceiurile triburilor. Se mai spunea că iubise fără speranță o fată infirmă din Ashkelon. Chiar și în nopțile când norii acopereau stelele și culmile munților, cercetașul acela era în stare să găsească în pământ vreun cartuș ruginit, o cataramă roasă, o coajă de pâine uscată, urme de fecale omenești uscate prin pietrișul negru, oase calcinate prin gurile peșterilor, și să le recunoască cu vârfurile degetelor. Arme nu primise niciodată, poate pentru că rămânea întotdeauna treaz când ceilalți dormeau, și tocmai când eram cu toții treji, plini de elan vânătoresc, gonind în jeepuri, făcând să răsune colinele ce împrejmuiesc văile de împușcături stridente de mitraliere, trezind tunete înfundate de ecouri prelungite printre văi, tocmai atunci obișnuia să se izoleze, adormind pe podeaua din spate a jeepului murdar, așezat cu bărbia lui de vulpe între genunchi, cu ochii pe jumătate închiși, așteptând să se instaleze din nou liniștea cu vălul ei cenușiu, prăfuit. După ce liniștea se instala, se trezea fără să scoată un sunet, târându-se desculț, cu spatele încovoiat, folosind pământul, ferindu-se și îndepărtându-se de noi, singur, sărind dintr-un loc în altul și găsind deschiderea unei peșteri sau a unei gropi pe care noi nu le-am fi remarcat nici dacă am fi trecut ziua prin fața lor. Îl chema Aataf, dar noi îl poreclisem Laila[1] pentru că vedea în întuneric, de parcă ar fi avut puterile creaturilor întunericului. Însă ne feream întotdeauna să folosim porecla asta în prezența lui pentru că știam că Laila în arabă e nume de femeie.

1 În ebraică și în arabă e substantiv comun, având sensul de „noapte": în arabă este și nume propriu feminin.

L-am cules pe Muki Peleg dintr-o gașcă de șoferi gălăgioși adunați în jurul unei mese la Café California, pe care ei o numeau Consiliul Înțelepților Torei; uitase că fixasem o ședință a comitetului, în aceeași seară la Linda. Uitați-vă, clătiți-vă ochii, binevoiți să remarcați cine vine să mă caute, s-a adresat el celor din grup, cu un zâmbet larg de parcă s-ar fi fotografiat cu președintele țării.

Am pornit-o spre vestul orașului, spre soarele care apunea, traversând în drum piața de lângă semafor. La cinematograful Paris rula un film polițist: înseamnă că nu a prea avut succes aici comedia englezească. O comedie de stânga, cum spunea Muki, Linda m-a luat cu forța să o văd, dar în pauză am convins-o să plecăm. În loc de asta, am ascultat la mine acasă muzică modernă, ca să ne încălzim, dacă înțelegi ce vreau să spun.

Am spus că înțeleg. Apoi mi-a povestit că a investit treizeci și trei de mii de dolari pentru a achiziționa o treime din drepturile de proprietate asupra agenției de voiaj Turul tinereții, care organizează excursii pentru tineri care „plutesc printre nori", în America Latină, poate Teo ar vrea să se asocieze și el, doar e specialist în sombrero; i-am prins la momentul potrivit, cu un minut înainte de a le cădea pe cap și executorul financiar, practic treimea mea valorează cel puțin patruzeci, cincizeci, iar dacă Teo ar mai veni cu încă treizeci, atunci am putea cu ușurință să sărim la o sută într-un an.

Piaţa era stăpânită de calmul serii. Bătea un vânt dinspre vest, de parcă ar fi vrut să aducă cu el marea până aici. Rar trecea câte o maşină de-a lungul şirului de maşini parcate. Un stol de vrăbii zbura încoace şi încolo printre stâlpii de pe stradă, pornind-o dintr-odată spre est, dar imediat întorcându-se ca să se aşeze din nou pe cablurile electrice. Îmi place piaţeta asta fără pretenţii de a fi ceea ce nu va fi niciodată: magazinele, birourile, restaurantele, vitrinele simple, totul a fost construit cu simplitate. Monumentul eroilor şi izvorul din faţa lui mi se păreau armonioase împreună şi potrivite pentru centrul oraşului Tel Keidar. Şi toată piaţa părea potrivită cu ea însăşi ca o haină pentru zile de lucru într-o zi de lucru. Ceea ce Teo propusese cu şapte ani în urmă, să fi construit aici o fântână arteziană neagră din bazalt împrejmuită de curmali şi cu un cerc de stânci negre, mi se părea o idee rece. Dar nu avea rost să-i spun, oricum nu fuseseră de acord şi nu era nici o şansă ca o asemenea idee să fie acceptată. Nu-i lipseşte suflul creativităţii, se spunea pe aici, însă în acelaşi timp e prea în nori, sombrero, mai mare cu două-trei numere decât măsura oraşelului nostru. Şi asta au încetat de mult să mai spună, pentru că Teo de mult a încetat să mai facă propuneri.

Muki Peleg a spus: Ce seară frumoasă. Şi tu la fel.

Am spus: Mulţumesc. Mi-a plăcut expresia ta, tineri care plutesc printre nori. Apropo de să ascultăm muzică la modă etc.; pe Linda încearcă să nu o răneşti. Ea nu e chiar aşa de vitează.

Numai dragoste, a sărit Muki ducându-şi mâna la inimă într-un gest de sinceritate jignită, dragoste şi doar dragoste, asta primeşte ea de la mine. Şi îmi mai şi rămâne, din belşug, dacă întâmplător ai nevoie – să ştii unde să vii. Şi tu ai să „pluteşti" la mine.

Aproape toate magazinele erau închise. Vitrinele erau luminate slab. Oameni care nu aveau nici o grabă se plimbau de-a lungul şi de-a latul pieţei, perechi, părinţi cu copiii, mame cu cărucioare, şi patru turişti în echipament de sport, arşi de soarele

deșertului. Limor Ghilboa cea frumoasă trece, în pantalonii ei roșii și pantofii cu tocuri înalte, printre doi dintre pretendenții ei care i se adresează în același timp. Anat și Ohad, tânăra pereche, ea mi-a fost elevă nu demult, s-au oprit și își șoptesc ceva în fața magazinului de încălțăminte al lui Bozo. În vitrină, într-o ramă neagră ornată cu corali decorativi, agățase Pini Bozo fotografia soției și a copilului. Un soldat de șaptesprezece ani și jumătate, decepționat în dragoste, a tras cu o mitralieră în ei și în cine se mai găsea în magazin, apoi s-a ascuns după rafturile cu pantofi amenințând că se sinucide. Un polițist s-a strecurat până la „Video de prima clasă" de vizavi și de acolo a reușit să ochească soldatul exact în mijlocul frunții.

Câțiva bătrâni stăteau pe băncile de lângă stratul cu petunii, discutând cu voci scăzute. Printre ei l-am văzut pe Lupo cel orb, care se spune că fusese ofițer superior în poliția secretă în Bulgaria, iar aici lucrează noaptea la centrala telefonică. Lupo stătea pe marginea băncii înconjurat de un stol de porumbei care nu se temeau să i se așeze pe genunchi, sau pe umeri, mâncând semințe de sorg din palma lui întinsă. Câinele lui lup i-a adormit la picioare, indiferent la agitația porumbeilor. Piciorul orbului s-a lovit de spatele câinelui, iar orbul s-a grăbit să-și ceară scuze. Între timp, la fiecare minut se schimbă culorile semaforului, deși nici o mașină nu așteaptă. În fața magazinului Extaz, cu lenjerie pentru femei, stă, cu un aer uimit, cu buzele întredeschise, un tânăr ofițer etiopian cu cascheta regimentului Ghivati.

În timp ce traversăm bulevardul Ben Gurion, s-au aprins becurile, deși încă nu era nevoie, pentru că lumina zilei scădea încet-încet. Jumătate de cer era luminat de sclipiri roșii reflectate de nori ușori de vară. Dincolo de vocile obișnuite ale serii – o femeie strigându-și copilul să vină chiar în clipa asta acasă, muzica nostalgică de la Palermo, vibrațiile ușoare ale firmelor de tablă în vântul dinspre vest – era o liniște nelimitată, adâncă. În locul unde se termină bulevardul Ben Gurion și începe spațiul ce se încețoșează în depărtare, sunt două buldozere, unul

enorm, lângă care paznicul a aprins un foc din crengi uscate, fumegânde, şi el şi cei trei câini ai lui uitându-se nemişcaţi la acesta. Pe cer, un corb nemişcat parcă în zbor adaugă o pată neagră pe culorile aprinse ale apusului. Şi încă un corb. Şi încă doi.

Cu douăzeci de ani în urmă se mai întindea încă aici un spaţiu gol înconjurat de coline cenuşii. Un singur drum nepietruit, care de-abia se distingea, traversa toată întinderea asta ducând spre bazele militare din valea ascunsă de stânci. Iar acum sunt nouă mii de locuitori, un orăşel în faţă, de-abia schiţat, plat, nu e clar încă ce va deveni, dar începe deja să se întindă: vreo cincisprezece străzi perpendiculare sau paralele între ele, toate ducând spre deşert. Locuitorii, originari din treizeci de ţări, trăiesc aici în cinci cartiere construite simetric, merg la serviciu, la cafenea, investesc în conturi de economii, înfaşă copii, schimbă perdelele şi boilerul, închid terasa din spate. Ca şi cum fiecare lucru e aici dintotdeauna. Mai sunt şi policlinica, biblioteca, hotelul, câteva uzine, iar de-acum este şi un cvartet de instrumentişti care a sosit acum două săptămâni de la Kiev. E o minune, a spus Avram Orvieto când a venit prima dată după nenorocire, uneori poţi să vezi în asta o minune, cel puţin o mică minune. Şi adaugă: Lui Emanuel îi plăcea Tel Keidar. Era locul care i se potrivea.

Grădini mici creşteau din pământul adus de locuitori de departe, în camioane, ca să acopere ca un pansament suprafaţa pietroasă şi prăfuită. Dar praful se ridică şi se întoarce iar şi iar din întinderea deschisă, încercând să-şi ocupe din nou vechiul loc. Şi totuşi grădinile rezistă, nu dispar. În câteva locuri coroanele copacilor reuşesc chiar să depăşească acoperişurile caselor. Vrăbii au venit de departe şi şi-au făcut cuiburi în ele. Calmă, domestică, aproape blândă, aşa mi se pare strada Preşedintelui Shazar seara la şapte, în ultimele momente ale zilei, când cerul e încă aprins. În fiecare strat cu flori a început să picure apa din furtunurile care au fost deschise toate în acelaşi timp printr-un singur impuls electric trimis de calculatorul primăriei

programat să se ocupe cu această problemă. Odată cu apusul soarelui au început dispozitivele de udat florile să se învârtă în parcul orașului, iar fațada Clădirii Fondatorilor era luminată de jerba aruncată de un reflector care se vedea printre boschetele de hibiscus. Pe unul dintre balcoane era prins un anunț scris de mână pe un carton: „De vânzare sau de închiriat". Muki a spus: Ăia de la agenția cea nouă de intermediari, frații Berjaloni, sunt tâmpiți, nu știu să scrie corect nici „vânzare" nici „închiriat". Am spus că, de fapt. nu-mi displace să stau într-un loc care s-a născut la douăzeci și cinci de ani după mine, loc tânăr, unde vedem sub ochii noștri cum se trezește viața. Muki a râs spunând: Nota zero la aritmetică, Noa, cum douăzeci și cinci de ani, doar tu arăți fix de treizeci și trei de ani și jumătate, nici o zi mai mult, și în plus întinerești pe zi ce trece, dacă nu te oprești, ai să pari în curând de zece ani. Ce, iar ai roșit? Sau am eu impresia? După o clipă, când și-a dat seama ce voiam să spun, a adăugat cu alt ton: Ascultă. Într-o bună zi am să mă ocup de subiectul ăsta și am să inventez cu cele unsprezece degete ale mele ceva care să schimbe sau să ascundă boilerele solare și antenele alea oribile. Să fie frumos aici.

Am spus: Și chiparoșii au să mai crească, și o să avem și un orizont frumos cu munții și stâncile pe fundal.

Muki a spus: După care o să construiască aici și Notre-Dame și Turnul Eiffel, o să ne amenajeze și un râu la mijloc, cu bărci, pescari și tot ce trebuie, îți aranjez eu însumi asta, cu condiția ca atunci când va fi aici un râu, să vii să mă săruți noaptea pe pod.

Aproape că l-am sărutat în aceeași clipă, aici pe strada Președintele Shazar, pe copilul ăsta nervos, dar m-am abținut și nu am spus decât: Începe deja să fie frumos. Adică dacă ne aducem aminte când a început și de la ce. De la o bază militară înconjurată de un gard în mijlocul pustiului. A început ca un dans plin de fantasme, dar unde am auzit asta?

De-abia a început, a zis Muki, și nu se mai poate opri, după cum a spus husarul împărătesei când a fost întrebat de ce a slăbit. Pardon. Regret. Mi-a scăpat pur și simplu. Nu te supăra.

Şi ce muzică la modă îi pune Lindei când ies în mijlocul filmului şi se duc acasă la el?

Muzică pentru suflet. *Dansul săbiilor. Bolero.* Are o mulţime de casete primite cadou de-a lungul anilor de la tot felul de prietene. Dacă vin la el, o să-mi dea să aleg şi o să-mi pregătească şi o bombă de cocteil, ceva fantastic, ca în filme. Alaltăieri Linda l-a cărat la un concert dat acasă la cineva, la doctorul Drezdner. Grupul acela care a imigrat din Rusia a interpretat ceva trist, după care au pus un disc şi mai deprimant, cântecele copiilor morţi. Era probabil Mahler, am spus, *Kindertotenlieder*. Unul dintre ele, intitulat *Când mama ta*, mă face să mă înfior când îl aud şi chiar numai când îmi amintesc de el. Muki a zis: Uite, nu prea mă pricep la astea, Mahler, Germania, filozofii, dar adevărul este că aproape mi-a venit să plâng alaltăieri din cauza muzicii despre copiii morţi. Parcă te pătrunde prin toată pielea, şi nu prin urechi. Prin păr. Dacă există ceva groaznic pe lume, mai rău decât groaznic, oribil, e moartea copiilor. Eu sunt contra morţii copiilor. Numai de asta sunt în comitet. Ce-ai crezut? Din cauza asta merg eu acum la şedinţă.

Linda a servit cafele în ceşcuţe greceşti ornamentate. O întreagă grădină zoologică, făcută din sticlă fină, umplea trei rafturi: tigri fragili, girafe transparente, elefanţi de un albastru-pal transparent, lei delicaţi care primeau şi reflectau lumina becurilor acoperite de abajururi sclipitoare, şi un acvariu mic iluminat, cu un singur peşte auriu, şi o colecţie de vaze în miniatură, tot dintr-o sticlă fină, cu bule de aer în ea, ca nişte lacrimi îngheţate pentru totdeauna. Cu patru ani în urmă soţul – agent de asigurări – o părăsise pentru că se îndrăgostise de sora ei. În toţi anii ăştia a lucrat cu jumătate de normă ca secretară la fabrica de maşini de spălat. Acompaniază la pian repetiţiile corului local. Se înscrie întotdeauna la toate excursiile sindicatului, participă la acţiunile de binefacere ale comitetului de primire a imigranţilor, la cercurile de lucru artistic de mână, în echipa care sprijină galeria de artă şi în cea care sprijină clubul pensionarilor. Astmatică, în vârstă de vreo patruzeci de ani, timidă, cu o coadă

prinsă în jurul capului după moda veche, cu o voce şoptită şi un corp unghiular, uscăţiv, ca al unei adolescente. La şedinţele noastre, ea serveşte băutură şi seminţe sau alune, după care se retrage în linişte într-un colţ al canapelei, ghemuită, dând impresia că fruntea îi este tot timpul atrasă de genunchi.

La începutul şedinţei l-am rugat pe Ludomir să scrie o dare de seamă. Un bărbat bronzat, înalt, şaptezeci de ani, slab, îndoit puţin, aducând cu imaginea unei cămile decorative construită din fire de sârmă şi rafie, greşit ca proporţie, cu picioarele lui lungi, noduroase şi bronzate în pantaloni kaki scurţi, decoloraţi, şi în sandale de plajă cu tălpile roase, care par să-i ajungă până la piept. Părul arată ca o coamă căruntă profetică, în stilul poetului Shlonski. Cu mâinile goale, cu un patos amar şi mustrător, se luptă de ani de zile cu câte un dragon: el singur formează „frontul pentru închiderea carierelor de piatră", el singur constituie „liga împotriva discriminării", tot el e vocea nemulţumită care se face auzită săptămânal din paginile ziarului local, rubrica lui purtând titlul „Voce în pustiu", unde e împotriva exploatării beduinilor, împotriva plăgii discotecilor, împotriva noului spaţiu de parcare, împotriva sindicatului, împotriva religiei şi statului, împotriva celor de stânga şi a celor de dreapta. De fiecare dată când ne vedem repetă aceeaşi glumă, un fel de lozincă: „Şi totuşi se învârteşte". De când s-au instalat la Tel Keidar, de la înfiinţarea oraşului, locuieşte cu nevastă-sa, Gusta, într-o baracă foarte îngrijită, cu pereţii acoperiţi de plante agăţătoare, în spatele Clădirii Fondatorilor. Gusta Ludomir, o femeie înaltă, aspră, purtând ochelari, cu părul cenuşiu împletit în jurul capului ca o funie, dă lecţii particulare de matematică. În rochiile ei demodate, în culori întunecate, închise la gât cu o broşă de argint în formă de scarabeu trist, aduce uneori cu o lady văduvă din generaţia trecută. Odată, acum vreo patru-cinci ani, la puţin timp după ce a ieşit la pensie de la Societatea de Electricitate, Ludomir mi-a povestit că singura lor nepoată, în vârstă de şaisprezece ani, pe care ei o cresc, vrea cu tot dinadinsul să se mute de la ei şi să închirieze o cameră în Tel Aviv

ca să poată învăţa la o şcoală de coregrafie. Ludomir m-a însărcinat pe mine să încerc să vorbesc cu ea şi să-i explic „să nu se arunce la anii ei tineri în vâltorile metropolei, unde o copilă ca ea e pândită de urâţenie şi decadenţă sub masca unei cariere tentante şi strălucitoare". Aşa că am chemat-o la mine pe Lilah Ludomir, o fată nervoasă, suspicioasă, cu ochi de căprioară hăituită, cu capul îngropat între umeri de parcă rămăsese acolo definitiv ca sub o lovitură de ciocan, să bem împreună o ciocolată la California. Şi am încercat să-i înţeleg visurile. Dar când mi-am pus pentru o clipă mâna pe umerii ei ascuţiţi, s-a speriat, s-a făcut palidă, s-a ridicat şi a plecat. De atunci am învăţat să am grijă să nu pun mâna pe copii. Ludomir nu mi-a mai vorbit de atunci pentru că ajunsese la concluzia că eu stricasem totul şi numai eu sunt de vină că el va muri în singurătate. După doi ani însă m-a iertat, ajungând la altă concluzie, că la urma urmei cu toţii suntem condamnaţi la singurătate. Şi totuşi se învârteşte, astea au fost cuvintele cu care a pus capăt supărării. Însă din când în când îmi mai aruncă câte o privire lungă, rănită, cu ochii lui albaştri ca de copil, care deodată se umplu de durere.

Linda s-a dus la bucătărie să mai pregătească un rând de cafele şi să aducă un coş cu fructe şi o tavă cu fursecuri cumpărate. Ne-a rugat să începem şedinţa fără ea, că uşa e deschisă şi de la bucătărie ea poate auzi totul. M-am dus după ea să o ajut şi până ne-am întors Ludomir a şi început să tune şi să fulgere împotriva lui Muki Peleg, cum de am îndrăznit să cumpărăm, fără să ne întrunim în şedinţă de comitet, ruina aceea împuţită, bordelul acela, un cuib de criminali drogaţi, fără să ne întrebăm care vor fi consecinţele publice: „Nu va veni vestea mântuirii din gura unui lepros", a citat, furios, găsind de cuviinţă să atribuie citatul Leei Goldberg[1]. Când i-am atras atenţia că de

1 Lea Goldberg (1911-1970), poetă, prozatoare, traducătoare şi critic literar.

fapt Rahel[1] scrisese asta, violența atacului a trecut de la Muki Peleg asupra mea: Aroganța asta, seninătatea asta atotștiutoare, ce suntem noi aici, suntem la un seminar academic sau ne-am unit forțele pentru salvarea unor mlădițe? O echipă de filantropi sau doar niște figuranți într-o comedie a doamnei din provincie, plictisită, care iarăși vrea să prindă în plasă un tată de tipul unui negustor de armament suspect, ca să facă și din el un fel de bebeluș cu care să se distreze?

Spunând astea a aruncat pe masă caietul pentru dările de seamă și a ieșit trântind ușa. Demisionând. Plin de dispreț. Abandonând Sodoma și Gomora destinului lor. După două minute a sunat la ușă, s-a întors, și-a luat caietul păstrând o tăcere amară, și s-a așezat pe un scaun în colțul cu acvariul, rămânând așa, cu spatele la noi, toată seara. Până la urmă s-a dovedit că a însemnat totul cu exactitate, adăugând doar în câteva locuri în latinește *sic* în paranteză și urmat de semnul exclamării.

Am așezat pe masă foaia pe care o pregătisem dinainte, mi-am pus ochelarii și am început să studiez fiecare paragraf. Există câteva moduri de a liniști opinia publică. De exemplu, am putea propune ca localnicii să primească tratament gratis. Am putea să cădem de acord ca secția de învățământ, conducerea școlii și comitetul de părinți să fie prezentate în comitetul de conducere a institutului. Sau poate să nu-l numim institut, ci „comunitate de dezintoxicare". Să accentuăm intenția de a invita câțiva dintre cei mai mari specialiști în problemele legate de droguri și adolescenți, în așa fel ca orașul Tel Keidar să devină treptat un centru important de cercetare și să atragă forțe promițătoare din toate colțurile țării. Merită să insistăm pe ideea de pionierat și de implicare a publicului larg. Vom încerca să punem accentul pe crearea de posturi pentru cei care se ocupă de probleme de educație, psihologi, asistenți sociali, și oricine ar putea să

1 Rahel (1890-1931), poetă a cărei operă se adresează în special primelor valuri de imigranți ajunși în Israel.

contribuie la rezolvarea problemelor oraşului în general. În ceea ce priveşte problema dezintoxicării, există divergenţe între punctul de vedere biologic şi cel psihologic, dar noi am putea încerca să le aplicăm pe amândouă în acelaşi timp. Şi de ce să nu-l cooptăm şi pe comandantul de poliţie care şi-a exprimat părerea că trebuie să ne luptăm pe faţă cu problema adolescenţilor atraşi de droguri, în loc să ne facem că nu o vedem? Ne-ar prinde foarte bine dacă el însuşi ar sugera populaţiei că înfiinţarea unui astfel de institut nu va mări, ci va reduce amploarea cazurilor de încălcare a legii în oraş. Şi în special trebuie să punem în evidenţă idei legate de sarcina cetăţenească, mândria comunităţii, iniţiativă care să facă din Tel Keidar un exemplu demn de urmat şi de alte oraşe.

Ludomir şi-a întrerupt pentru o clipă tăcerea lui jignită: Să punem în evidenţă idei, a strecurat printre dinţi, aţi auzit.

Şi m-a privit cu expresia lui de durere stăpânită în ochi.

Între timp Muki Peleg moţăie pe canapea, cu capul lui împodobit cu bucle artistic aranjate pe genunchii slabi ai Lindei, poziţie care a făcut-o să roşească, iar picioarele şi le-a pus pe genunchii mei, după ce şi-a scos pantofii. De parcă ar stabili o legătură între mine şi Linda prin intermediul propriului corp. Şi, somnolent, a mormăit ceva despre nevoia unei atitudini personale. Şi iarăşi s-a repezit Ludomir făcând să tremure cu vocea lui spartă creaturile minuscule din sticlă şi colecţia de vaze care amintesc de picăturile de rouă.

Ipocrizia trebuie dată la iveală!

Şi cu asta am înţeles că ar fi mai bine să încheiem şedinţa. Am propus să ne întrunim peste o săptămână, după ce voi sta de vorbă cu ofiţerul de poliţie. Când să plecăm, Linda, cu un aer ruşinat, ne-a rugat să mai rămânem câteva minute, vrea să ne cânte ceva la pian, o piesă scurtă, nu ceva deosebit, să nu ne aşteptăm la cine ştie ce, doar ceva foarte scurt. S-a aşezat la pian cu capul aplecat, străduindu-se parcă să ajungă cu fruntea până aproape de clape. Dar în mijlocul melodiei a apucat-o o

criză de astm şi s-a înecat de tuse, fiind nevoită să întrerupă. Muki Peleg, după ce i-a adus din dormitor un inhalant Ventolin mic, a ascuns sub ochii noştri o linguriţă în buzunarul cămăşii lui roz ca să o scoată apoi cu un fel de nechezat din coama de păr a lui Ludomir. A râs de unul singur, s-a scuzat şi, cu o mână, a mângâiat-o pe Linda, care respira greu, iar cu cealaltă mână m-a mângâiat pe mine.

Linda a spus cu o voce aproape şoptită: Astăzi nu am prea avansat.

Iar Ludomir: Din lac în puţ.

Mâine-seară mă duc să stau de vorbă cu comandantul de poliţie la el acasă. Dacă reuşesc să-l atrag de partea noastră, am să încerc să-l invit la o şedinţă specială cu comitetul de părinţi şi cu membrii comitetului de cultură şi am s-o invit şi pe Batsheva. Iar într-una din sâmbetele viitoare, vom organiza o zi deschisă cu participarea câtorva profesori, persoane notorii, oameni de artă, invitaţi din Ierusalim şi Tel Aviv. Perspectiva unui sfârşit de săptămână în hotelul Keidar îi va tenta să vină la noi, iar găzduirea unor personalităţi va tenta hotelul Keidar, încât să nu pretindă de la noi decât un preţ simbolic. În vederea acestei zile eu am să pregătesc o prezentare pe scurt a evenimentelor. Dacă ambianţa şi opinia publică se vor schimba, vom putea cel puţin... Vom putea cel puţin ce... Ce te-a apucat, Noa?

Să-l rog oare pe Teo să stea de vorbă cu Batsheva?

De fapt, nu există la Tel Keidar un om mai potrivit decât el să pună în aplicare o asemenea idee, să liniştească temerile, să influenţeze păreri. El a fost doar cel care, ani de zile, a proiectat şi a construit în America Latină zone industriale, cartiere noi, localităţi de câteva ori mai mari decât Tel Keidar. Cu doi ani şi jumătate în urmă a respins politicos o delegaţie formată din profesori, ingineri şi medici care veniseră de un Sabat în timpul iernii să-l implore să accepte să participe la alegeri în fruntea listei independente: calităţile lui, trecutul lui, persoana lui care inspiră încredere, autoritatea lui din punct de vedere

profesional, însă Teo i-a întrerupt spunând: Nu e pentru mine. Şi şi-a crispat şi mai tare ochiul stâng, făcându-mi parcă semn cu el peste capetele celor din delegaţie.

Vă mulţumesc, a spus şi s-a ridicat în picioare, e frumos din partea voastră.

Amar şi rigid. Lumina ochilor care nu văd. Sau mai degrabă imobilizat pe un scaun cu rotile nevăzut.

Iar eu? O profesoară plictisită care dă pagina şi o ia de la capăt? Se pune pe ea însăşi la încercare? Sau numai îl aţâţă pe el, face puţin zgomot ca să-l oblige să se trezească, dacă se poate spune aşa ceva despre un om pe care somnul l-a părăsit.

Când am ieşit, Muki Peleg a făcut tot ce-a putut ca să remarc că în noaptea asta e invitat să rămână la Linda. Spera probabil să fiu geloasă. L-am condus pe Ludomir la baraca lui cea pusă la punct, cu pereţii invadaţi de crengile dese de passiflora, după Clădirea Fondatorilor. Pe drum, bătrânul a spus: La urma urmei, Muki nu e decât un bufon grosolan, iar Linda, o gâsculiţă sentimentală. Era pe timpuri un sat uitat de Dumnezeu la poalele Carpaţilor, un sat de vreo treizeci de căsuţe, şi nu se găseau acolo decât două ceasuri, unul în casa starostelui, cel mai bătrân om din sat, iar celălalt, la diacon. Într-o zi unul din ceasuri s-a oprit, iar al doilea a dispărut. Tot satul a rămas în afara timpului. Au trimis un băiat iute, care ştia să scrie, dincolo de munţi, în oraşul Nadvorna, să le aducă înapoi timpul şi să potrivească ceasul care se oprise. A cutreierat băiatul călare vreo jumătate de zi sau mai bine, a ajuns la Nadvorna, s-a dus la gară, unde era un ceas, şi-a însemnat cu grijă ora exactă pe o hârtie pe care a împăturit-o şi a pus-o în centură, şi s-a întors în sat. Iartă-mă dacă te-am supărat, Noa, îmi pare rău. Dar nu am putut să tac şi să nu mă înfurii la vorbăria aceea sterilă a tuturor.

Şi imediat, în panică, a început să explice confuz de ce folosise adjectivul „sterilă", a vrut să se corecteze, dar s-a încurcat şi mai tare, nu a făcut decât să pună sare pe rană. Focul iadului o să ne ardă, Noa, pentru că şi mila e pătată de mândrie. Dacă

ai să poţi, iartă-mă. Eu n-o să mi-o iert, dar tu eşti încă tânără, şi totuşi se învârteşte. Noapte bună. Păcat pentru noi toţi.

Am ajuns acasă la zece. L-am găsit pe Teo întins pe covoraşul alb din salon, în maiou şi pantaloni de sport, ca de obicei, desculţ, fără să citească, cu televizorul închis, moţăind probabil cu ochii deschişi. M-a sărutat pe obraz şi m-a întrebat cum a fost, iar eu l-am sărutat pe părul tuns perie, soldăţeşte, şi i-am răspuns: Cât se poate de rău. Ludomir e nebun, iar Muki e infantil şi Linda aia e jalnică, şi poate că şi eu însămi mi-s la fel. Nu ai cu cine lucra. Aproape că nu. N-o să iasă nimic.

Până am intrat la duş să mă răcoresc sub apa rece, a şi reuşit să pregătească cina, salată de legume în forme geometrice cu ridichi tăiate ca nişte boboci de trandafiri, brânză de câteva feluri, felii de pâine neagră puse pe o tavă din lemn, în timp ce pe aragaz aştepta deja o tigaie cu câteva cubuleţe de unt, iar pe marmura de lângă chiuvetă, două ouă şi un cuţit în alerta de dinaintea pregătirii omletei. Ritualul acesta are reguli imuabile. Am turnat apă minerală pentru amândoi. Ne-am aşezat să mâncăm unul în faţa celuilalt. Umerii lui laţi se reazemă de frigider. Iar eu, cu faţa spre el şi spre fereastra plină de stelele de deasupra deşertului, în spatele lui. Teo a început să spună că şi el a ieşit puţin în seara asta, s-a dus să stea de vorbă cu Batsheva, având pur şi simplu presimţirea că am să-l rog s-o facă.

Până acum nu ţi-am cerut nimic. Cu atât mai puţin să-mi deschizi vreo uşă.

E adevărat, dar cu toate acestea merită să asculţi: impresia mea e că în anumite condiţii avem şanse să reuşim.

Avem?

Bine. Aveţi. Pardon. Poate asculţi totuşi.

M-am ridicat în mijlocul cinei şi m-am închis în camera mea. După o clipă, a bătut la uşă: Noa, îmi pare rău, am crezut doar...

L-am iertat M-am întors la masă. Omleta se răcise, iar Teo stătea în picioare, cu un prosop de bucătărie prins în jurul

şalelor în loc de şorţ, şi a început să-mi pregătească altă omletă. I-am spus să o lase baltă, nu e nevoie, nu mi-e foame, să bem un ceai de plante şi să vedem dacă e ceva de văzut la televizor. Am deschis şi am stins imediat televizorul pentru că era un interviu cu ministrul energiei electrice care tocmai spunea că „nu se poate concepe" înainte ca noi să-i închidem gura. Teo a pus un disc şi am stat câtva timp fără să scoatem o vorbă, în fotolii. Şi poate că în acea clipă chiar semănam între noi, aşa cum spusese odată Muki despre cuplurile care nu au copii, după mulţi ani. M-am sculat dintr-odată şi m-am dus la el, m-am ghemuit pe genunchii lui, cu capul ascuns pe umărul lui, şoptind: Nu vorbi. Mi-am adus aminte de Riki, dactilografa cea religioasă de la Beersheba pe care nu o văzusem de fapt niciodată, cea care se îndrăgostise de un baschetbalist şi-i făcuse un copil mongoloid pe care tatăl refuza să-l recunoască. Un copil care trăieşte, mă gândeam, şi ce dacă e anormal, totuşi trăieşte, şi tocmai pentru că e anormal are nevoie şi merită şi mai multă afecţiune. Ce a căutat Emanuel în camera semiobscură a sorei medicale în dimineaţa aceea cenuşie de iarnă? Cum şi de ce a ajuns acolo? Bolnav? Sau, dimpotrivă, s-a strecurat ca să-şi facă rost din dulapul cu medicamente de ceva fără de care nu mai putea? Cât de puţin ştiam. Şi nici acum nu ştiu nimic. Dacă m-aş fi întâlnit nas în nas cu un narcoman, cum aş fi putut şti dacă e drogat sau adormit, sau poate doar bolnav de gripă cu febră mare? Când Emanuel m-a întrebat deodată, ca şi cum ar fi străpuns cu vocea lui jenată abisul tăcerii din cameră, dacă am întâmplător ceva de scris, ce voia de fapt? La ce se referea? Să scrie? Sau încerca numai, ca cineva care rătăcise drumul, să comunice? Iar eu l-am respins. M-am ascuns ca după un zid. Nu mi-am dat seama că era un strigăt de disperare.

Teo. Ascultă-mă o clipă. Kushnir de la legătorie vrea să ne dea un căţeluş de două săptămâni. Fii liniştit. I-am spus că nu vrei să auzi de câini. Stai o clipă. Nu-mi răspunde încă. Ascultă încă ceva, ce comedie, Linda e îndrăgostită de Muki Peleg, care

probabil că se culcă deja cu ea, dar e încă puțin aprins după mine, care încă te iubesc pe tine. Dar tu?

Eu, a spus Teo, ei bine, și în loc să continue, și-a ridicat deodată maioul și mi-a acoperit capul cu el, înăuntru, și m-a strâns ca într-un tunel întunecos, ca și cum era însărcinat cu mine.

În timpul ştirilor de la ora şase, am pregătit salată de fructe. Am mirosit laptele din frigider, suspectându-l şi suspectându-mi şi simţul olfactiv. Apoi am început să fac ordine în dulapurile din bucătărie, de la dreapta la stânga. Speram ca ea să se întoarcă mai devreme. Încă nu era şapte când am ieşit pe balcon să mă uit cum se îndepărtează ziua. Un câine cenuşiu, ciudat, a traversat fără grabă curtea, dispărând după boscheţii de bougainvillaea, lent, cu mers legănat, speriat parcă. Între curte şi deşert e un zid de piatră de culoare închisă. Pe zid se poate vedea conturul unei deschizături pe care cineva a acoperit-o cu câteva rânduri de pietre mai deschise la culoare. Dincolo de zid cresc doi chiparoşi care par să se înnegrească odată cu căderea nopţii. Dincolo de ei se văd colinele goale, care par să fi încetat a mai fi coline, transformându-se în sunetele unei melodii înbuşite. Şi de fapt sunetele acelea grave nu erau decât sunetele unui flaut care răzbăteau din apartamentul vecin, nu o melodie bine definită, ci game simple care urcă şi coboară încontinuu repetându-se fără nici o schimbare în aparenţă. Liftul a trecut de şase ori prin dreptul etajului nostru fără să oprească. Mi-am amintit că are o şedinţă la Linda lui Muki în seara asta. Am hotărât să ies din casă. Să cobor să mă uit ce mai e prin valea dintre coline, sau, dimpotrivă, să mă duc până în piaţa din centru să văd totuşi puiul acela de câine-lup pe care Kushnir de la legătorie încearcă să ni-l plaseze – cadou.

Sfârşit de iunie. Zilele sunt foarte lungi. Nopţile sunt uscate şi răcoroase. În faţa casei câţiva băieţi stau pe un gard din piatră, şuşotind în timp ce trec eu ca şi cum ar fi observat ceva nostim. Unica maşină a poliţiei din Tel Keidar mi-a trecut prin faţă şi a încetinit fără să semnalizeze. Sergentul mi-a făcut semn cu mâna şi a zâmbit: Bună seara, Sombrero, de ce nu te mai vede nimeni? Şi o boare de vânt s-a ridicat deodată dinspre capătul străzii şi s-a auzit ca un şuierat de sunete joase. Am pornit motorul Chevroletului şi m-am îndreptat în direcţia din care venea şuieratul acela. Nu sunt decât nouă case pe stradă, şi imediat după ultima casă strada se transformă într-un fel de drum de ţară desfundat pe care cine vrea poate să-l continue spre sud, sud-est, până la intrarea în carierele de piatră. Când am ieşit în zona neconstruită am descoperit că vântul era mult mai puternic decât mi se păruse printre case: nu era o briză dulce, ci rafale bruşte, iuţi, al căror muget îl auzeam odată cu scârţâitul cauciucurilor pe pietriş. Drumul a început să dispară în praful pe care îl vedeam în lumina farurilor ridicându-se de jur împrejur. Parcă aş fi condus în mijlocul unei furtuni de zăpadă. Am continuat să înaintez orbecăind, cu viteză minimă, străduindu-mă să ghicesc după vârtejurile de praf unde e stânca din care porneşte Colina Hienei şi unde e, în dreapta mea, marginea văii. Tot câmpul meu vizual era tulburat de milioane de fire de praf, încât până şi linia orizontului care desparte cu precizie deşertul de cer se ştersese din faţa mea. Parcă încercam să traversez o pădure virgină în miezul nopţii. Presupuneam că pata închisă la culoare din stânga mea marca poalele colinei şi am înaintat cu grijă paralel cu ea, în timp ce vântul dinspre apus, în dreapta mea, îmi proiecta rafale de nisip în geamurile maşinii. Lumina farurilor reflectată de praf mă orbea, ca în traversarea unei ceţi dese. Maşina a început să sară şi să se legene, până când am înţeles că deviasem de la drumul spre cariere şi că de-acum trebuia să păstrez măcar direcţia paralelă cu el pe terenul plin de pietriş de la poalele stâncii. Întunericul a devenit mai dens. Am încercat să înaintez cu faza mare, cu faza mică,

sau fără lumini. Însă praful continua să reflecte lumina pe care mi-o întorcea în față, murdară de nisipurile care se scăldau în ea.

Am hotărât că era mai bine să opresc. Am stins motorul și am coborât așteptând în picioare să se potolească norul ridicat de cauciucurile mașinii, dar chiar și după ce am așteptat un timp încă mai simțeam în jurul meu aerul acela ca un sos îngroșat. Deci m-am pierdut. Totuși mă gândeam că recunosc vag conturul stâncilor din stânga mea. Am pornit motorul și am ales să mă apropii de ele puțin și să continui să merg de-a lungul lor până ajung la gardul electronic ridicat de armată prin valea interzisă, gardul acela precis mă va aduce până la curba dinspre cariere. Un nor jos sau o coloană de praf înaltă mă împiedica să văd cerul. M-a cuprins o senzație ciudată, ca și cum nu aș fi mers înainte, ci în sus și în jos, legănat în coca închisă a unui vapor undeva în adâncimile oceanului. Era o senzație atât de plăcută, încât ochii aproape că mi s-au închis, sau poate că i-am închis cu adevărat pentru că oricum nu vedeam decât dansul distorsionat al peretelui de praf din fața farurilor în care mă oprisem orbit. M-am întrebat la un moment dat dacă nu era mai bine să mă opresc aici, să mă culc pe jos, să aștept. Dar, gândindu-mă mai bine, ce așteptam să se schimbe? Am luat în considerație pericolul înaintării din cauza terenului tăiat ici și colo de niște fante destul de adânci, dar mi-am spus că nu-i nimic, sunt încă în stare să continui încet-încet. Așa că am înaintat încet, în viteza întâi, cu mai puțin de zece kilometri la oră. Sub greutatea cauciucurilor în mișcare, pietrișul scârțâia, gemea, hârâia. Oare să nu fi băgat de seamă când am trecut deja de curbă unde sunt carierele? Sau să fi ajuns până la valea interzisă? Nimic nu mă împiedică să încerc să mă întorc pe unde am venit. Dar nu are rost să mă întorc și de fapt nici nu am unde să o pornesc, că doar urmele roților s-au șters instantaneu în vârtejurile de nisip învolburat. Mai bine merg înainte spre sud, dacă aș ști că merg într-adevăr spre sud, până ce cauciucurile mi se vor uda în apele Oceanului Indian sau până am să reușesc în sfârșit să adorm – somn adânc, să mă scufund

până în inima somnului care m-a părăsit, dar continuă să mă cheme din ceaţă, ameţitor.

La un moment dat am observat dincolo de ecranul acela sumbru o lumină lăptoasă, bariera de la intrarea în cariere. Am semnalizat cu farurile spre portar, ca să nu intre în panică, şi după încă un minut mi-am dat seama că nu era nici poartă, nici carieră, că de fapt înconjurasem oraşul pe la sud şi mă întorsesem dinspre vest, spre strada Ben-Tzvi, din cartierul de vile. Sub roţi, era deja o stradă pietruită, puteam vedea un şir de becuri, zidul de praf se topise. Vedeam acoperişurile de ţiglă. Coroanele copacilor întunecau curţile. Încetase şi sunetul ciudat ca de oboi înfundat. Dispăruseră şi suprafeţele cenuşii. Pentru o clipă am simţit dorinţa de a mă întoarce în ceaţa de unde venisem. Dar pentru ce? Am trecut cu viteză redusă prin faţa celor patru vilişoare care semănau între ele în toate detaliile, construite parcă toate patru după o ilustraţie dintr-o carte veche pentru copii: case simple, pătrate, cu acoperişuri roşii şi coşuri din cărămidă roşie şi câte două ferestre simetrice de o parte şi de alta a uşii. Lângă a patra casă, după Subarul cu caroseria plină de lovituri a Batshevei, mi-am parcat Chevroletul, am coborât fără să încui maşina şi am sunat la uşă. De trei ori, cu pauze, dar nimeni nu a răspuns, deşi se vedea o lumină slabă şi plăcută la fereastra din stânga şi mi se părea că din interiorul casei veneau şi sunetele slabe ale unei melodii.

Nu am renunţat, ci am înconjurat casa pe o alee întunecoasă, cu dale de piatră, deasupra căreia boscheţii sălbatici de oleandri aproape că se uniseră formând o boltă. Am găsit-o în sfârşit pe Batsheva în grădina din spatele casei. Se odihneau, ea şi mama ei, sub lumina unui bec palid care se legăna printre crengile unui smochin. Bătrâna stătea ţeapănă, lipsită parcă de viaţă, nemişcată pe un scaun fără spetează, cu un batic verde pe cap, cu braţele ei smochinite întinse, încordate pe genunchi. Iar Batsheva cânta la muzicuţă melodia în care am recunoscut sunetele triste pe care mi se păruse că le aud când am

sunat la uşă. Stătea tolănită într-un fotoliu de culoarea vinului, de epocă, care împodobise cândva vreun salon în stil oriental. Acum, când se învechise şi tapiseria se rupsese în câteva locuri, puseseră fotoliul în curtea din spatele casei, ca un vapor de plăcere elegant care demult naufragiase. Fluturi de noapte formau un fel de aură tremurândă în jurul capetelor lor şi m-am gândit că, dacă stau mai mult aici, precis se vor aduna şi în jurul capului meu.

Batsheva Dinur, primăriţa, o femeie de vârsta mea, solidă, cu pielea roz, cu părul cărunt tuns scurt, cu ceva asimetric în figură, ca o masă informă, semăna, aşa cum stătea în fotoliu, cu un lanţ muntos cu excrescenţe în toate direcţiile, ca şi cum ar fi avut mai mult de patru membre. Ochelarii imenşi cu ramă de os cafenie îi alunecaseră pe nas. Pielea braţelor ei viguroase şi roşietice părea aspră ca pielea în care erau legate cărţile vechi. Mă face întotdeauna să mă gândesc la o bunică olandeză durdulie, sau la o crâşmăriţă care ştie să-i pună la punct pe toţi în jurul ei.

Când m-a văzut s-a oprit din cântat. Mi-a aruncat o privire întrebătoare şi ascuţită pe deasupra ochelarilor, vrând parcă să pătrundă în mintea mea înainte ca eu să deschid gura. A spus:

— Uite cine vine la noi. Hai, adu un scaun de pe balcon şi pune-l aici. Nu aici. Aici.

Mi-am adus un scaun fără spetează, ca acela pe care stătea ţeapănă mama ei, ca o stană de piatră. Şi mi-am adus aminte să zic bună seara.

Batsheva a spus: Taci din gură, Teo. Lasă-mă să termin.

Şi a continuat să cânte la muzicuţă o melodie pe care nu am recunoscut-o deşi, ca prin ceaţă, mi se părea că o ştiu şi chiar îmi plăcea.

A mai cântat vreo zece minute, după care s-a oprit deodată, se săturase, şi a scos un sunet ca un fel de nechezat al unui catâr nerăbdător. A strecurat muzicuţa între faldurile pe care le forma fusta ei, între genunchii ei laţi.

Nu iese prea bine, a spus, încerc de fiecare dată să cânt asta ca o formă geometrică, fără sentimente, ca să nu devină lipicioasă ca un magiun pe care, apropo, nu pot să-l sufăr. Arăţi rău.

Şi s-a uitat la mine câtva timp, tot pe deasupra ochelarilor, curioasă, sistematic, fără să se jeneze, femeie agresivă în faţa căreia nici un adversar nu rezistă. Şi, cu toate astea, dintr-o bucată, energică, uneori în ochi îi străluceşte o scânteie de viclenie ghiduşă, ca şi cum în clipa aceea ar fi auzit o glumă grosolană pe care o savurează pe cerul gurii, fată să se grăbească să înghită, cântărind plăcerea pe care grosolănia i-a provocat-o.

Am spus: Uite, Batsheva: Scuză-mă că dau buzna seara. Iată cum stau treburile. Am o problemă despre care nu pot să vorbesc la birou.

Maică-sa cea bătrână a zis: Uite-l pe săracul Serioja. Îndrăgostit. O caută pe Anuşka. Batsheva a spus: O problemă. Da. Am auzit deja. Nevastă-ta. Institutul ăla al ei.

I-am amintit că Noa şi cu mine nu suntem căsătoriţi.

Nu? De ce nu? Căsătoriţi-vă. Noa e tare dulce.

Şi mi-a făcut cu ochiul, şăgalnic, iar faţa ei cea latră s-a luminat căpătând o expresie strengărească, atotcunoscătoare.

Lasă-mă să-ţi explic.

Ştiu. Ştiu. Aţi cumpărat ruina aceea a lui Elharizi şi v-aţi încurcat cu ea. Ai venit să mă rogi să te ajut. Poţi să uiţi de asta.

Bătrâna a făcut o remarcă tristă: Dragostea. Nu mănânci. Nu bei. Fiuu, aşa e mintea.

Batsheva a zis: Ah. Bine că-mi aduci aminte. Imediat aduc un ceainic şi fac ceai să bem cu toţii.

Dar nu s-a mişcat din fotoliu.

Am spus: Nu-i nevoie. Nu te ridica. Am intrat numai pentru câteva minute.

Batsheva a zis: Bun. Atunci poftim. Vorbeşte. Nu ai apucat nici măcar să zici un cuvânt, ţi se spune doar vorbeşte, vorbeşte. Poftim. Acum vorbeşte.

Soţul Batshevei Dinur murise în Războiul de Şase Zile la Ierusalim. Şi-a crescut singură cei patru băieţi, lucrând ca

ingineră specializată în probleme de reglare a consumului general de curent electric. Cu nouă ani în urmă, puțin înainte de sosirea noastră la Tel Keidar, a venit să conducă fabrica de mașini de spălat, câștigând prin concurs postul de director. Acum doi ani a fost aleasă ca primar și de atunci, cu mână de fier, se luptă, fără să cruțe nici un efort, să pună capăt, cum spune ea, dezordinii. Băieții au crescut și s-au însurat. Nepoții îi sunt împrăștiați prin toată țara. Când se termină Sabatul, iese cu mama ei plimbându-se de-a lungul și de-a latul pieței de lângă semafor. Ori se așază amândouă la masă la California, lângă care cei care au câte o rugăminte formează o coadă adevărată. E o femeie care nu obosește niciodată, onestă, ascunsă mereu sub o carapace mustrătoare, practică, amuzată, rivalii îi poartă o ură teribilă, iar cei de partea ei sunt gata să treacă prin foc pentru ea. E ca un camion vechi care nu se mai strică – se spune despre ea prin oraș.

Uite, eu cred că printr-o pregătire potrivită a opiniei publice și în condițiile pe care ai să ni le oferi, un modest institut medical, ceva de pionierat, experimental, după toate regulile obligatorii, ar putea fi bine-venit. Va atrage aici cercetători. Va servi și ca centru de activități benevole din partea cetățenilor. Presa ne va susține. Și, de fapt, ăsta ar putea fi pretextul pe care îl cauți de mult ca să ne poți înființa aici în viitor o sucursală universitară sau un nucleu în jurul căruia să se constituie un spital. Ia în considerație asta.

Bătrâna adaugă: Iarna termometrul coboară chiar până la minus patruzeci, lupul urlă în fața colibei, auuu, ca un copilaș părăsit.

Batsheva răspunde: Las-o baltă, Teo. N-o să fie posibil. În schimb, am ceai de mentă cu gheață în frigider. Du-te și toarnă-ți și adu-ne și nouă. Ceștile sunt puse la scurs.

Batsheva. Stai puțin. Încearcă să vezi lucrurile așa: tatăl unui copil care a murit vine la noi, se obligă să doneze șaptezeci de mii de dolari și e gata să continue să dea bani. Organizează un comitet. E dreptul lui. Un comitet cam ciudat, e drept.

Comitetul ăsta achiziţionează o clădire părăsită care ne stă aici ca un os în gât. Se înfiinţează o societate nonprofit pe numele copilului mort. Membrii comitetului sunt plini de entuziasm. Se dedică scopului lor. Sigur că în oraş unii îşi exprimă îndoiala. Îndreptăţită în parte. E adevărat. Dar, dacă tu ai să fii de partea noastră, îndoielile o să dispară.

Cui îi trebuie asta, Teo. Fii serios. Un cuib de narcomani. Şi, în afară de asta, încă nu ai primit înapoi nici un ban. Hai, fă-mi un bine şi mută-ţi scaunul de partea cealaltă. Aşa. Acum pot să te văd fără ca becul să mă orbească. Tu nu arăţi bine deloc.

Bătrâna se amestecă: Lângă sobă ţăranii transpiră, cu puricii lor, dorm îmbrăcaţi, iar lupul afară auuu. Dar mila? S-a terminat? Nu mai există?

Nu am spus institut pentru tratarea narcomanilor.

Ah. E altceva? Sigur că da. Poate faceţi în memoria lui, să zicem, un atelier de sculptură în deşert. Pietrele vi le dau eu. Pe gratis.

Însă asta trebuie să fie în legătură cu problemele adolescenţilor, am spus. E în amintirea unui elev care a murit.

Iar Serioja tremură toată noaptea. Toţi au adormit, numai el nu.

Adolescenţi. Poftim. Calculatoare. Convinge-l numai pe donatorul vostru. De exemplu, un centru pentru geniile tinere în domeniul calculatoarelor. Numai să nu-l numim aşa. Aşa-i, mamă? Sau poate un centru pentru tineri cercetători în industria de înaltă precizie? Pentru asta ar trebui să scoateţi de la domnul cel generos încă cel puţin o sută cincizeci de mii de dolari pentru aparatură şi punerea în funcţiune, fără să vorbim încă despre fondurile pentru burse. Dacă îmi obţineţi şi egida academică, mai stăm de vorbă. De ce nu.

Nu asta vrea donatorul.

Atunci aranjaţi-vă să vrea asta. Sau faceţi rost de un alt tată care şi-a pierdut fiul.

Nu cred că Noa ar fi de acord cu asta. Şi nici donatorul. Nu putem şti.

Ocupă-te de asta, Teo. În mod înțelept. Pe urmă întoarce-te la mine. Mamă, ai vorbit destul. Poate vrei totuși o ceașcă de ceai?

Pentru mine nu. Mulțumesc. Am plecat. Am să încerc să vorbesc cu Noa. Ușor n-o să fie.

Serioja o să se îmbolnăvească.

Mai stai puțin, Teo. Odihnește-te. Numai să nu mă întrerupi din cântat. Stai în liniște, nu, de ce? Nu mă deranjezi, nu-i așa, mamă? Că nu deranjează? Dimpotrivă. Ne face plăcere. Rămâi.

Hai să găsim calea de mijloc, Batsheva. Tineri talentați la calculatoare care au început să se încurce cu probleme de droguri?

La asta nu a răspuns. Și-a umflat numai obrajii deodată, ca o fetiță ce încearcă să ne distreze cu orice preț, și a suflat în muzicuță începând să cânte un cântec cunoscut din anii cincizeci: „El nu-i știa numele, dar ce mai conta, purta aceeași codiță împletită pe care n-o putea uita..."

Când m-am ridicat să plec, pe vârful picioarelor ca să nu deranjez, s-a oprit și a spus:

Încă ceva, Teo. Preia tu afacerea asta. Să fie afacerea ta. Taci, mamă. Fii atent cum conduci. Și nu ți-am promis nimic.

Intrăm în miezul verii. Lumina zilei ne copleşeşte, apăsătoare, şi, cu toate că ferestrele sunt închise, praful se strecoară ca o făină chiar şi printre cearşafuri. Pe străzi, asfaltul se înmoaie din cauza *hamsin*-ului, iar seara pereţii încep să emane căldura înmagazinată. Vântul aduce dinspre sud, pe deasupra colinelor, o undă de fum de gunoi ars, un miros acrişor, greu, ca o respiraţie de nesuportat. De pe balcon pot vedea uneori câte un cioban beduin tolănit pe coasta colinei din apropiere, o figură negricioasă printre capre tot negre, sunetul subţire al fluierului lui ajungând până la mine cu întreruperi, aducându-mi liniştea sufletească. Ce aşteaptă el acolo, împietrit ore întregi la umbra unei stânci înclinate? Într-o zi am să mă duc să-l întreb. Am să-l urmăresc până la gurile peşterilor din munţi, până la locul despre care se spune că e drumul de trecere nocturn al traficanţilor între Sinai şi ţara Medianiţilor.

Absolvenţii clasei a douăsprezecea au început deja să se împrăştie în toate direcţiile. Unii s-au grăbit să se înroleze în armată, alţii îşi pierd vremea prin oraş, gonind de-a lungul străzilor pustii în maşinile părinţilor. Ori străbat în lung şi-n lat piaţa semaforului, grupuri-grupuri. Cinci dintre ei au ajuns la biroul lui Teo ca să ceară un sfat, nu profesional, ci în legătură cu planurile lor de a călători cu rucsacul în spate prin America Latină. În oraş circulă povestea celor zece ani pe care i-a petrecut singur – mai mult sau mai puţin – prin jungle, printre indieni.

Unii îl strigă, pe la spate, Sombrero. Deşi toată lumea de aici păstrează o distanţă plină de respect şi politeţe.

Bateria şi pompa de ulei de la Chevroletul lui cel răguşit, albastru s-au stricat la interval de două zile una de alta. Jacques Ben Lulu de la garajul Ben Alul a spus: De-ajuns, gata, descotorosiţi-vă de el. Teo şi-a închis şi mai mult ochiul stâng, ascunzându-şi zâmbetul lui bănuitor sub mustaţa care a început să-i încărunţească, şi a răspuns: Ce-i, ce grabă am. Încă nu şi-a terminat viaţa.

Una dintre cele câteva Tali din clasa mea a venit la mine într-o dimineaţă să-mi arate poeziile pe care le scrisese. Nu ştia dacă să-mi spună „doamna profesoară" sau să mă strige pe nume. Vizita ei m-a surprins pentru că nu bănuisem că ea sau colegele ei mai scriau încă poezii. Poeziile mi se păreau slabe, lipsite de viaţă, şi căutam un mod de a-i spune asta fără s-o jignesc. Pe urmă m-am hotărât că nu am nici un motiv să o descurajez: să scrie. Nu-i nici un rău în asta. Cine ştie. Oare şi Emanuel scrisese versuri? Habar n-are. Nu crede. Poate că da, înainte de a se îndrăgosti de narcomana aceea de la Eilat care îl învăţase să prizeze, fusese îndrăgostit de tine, şi poate că atunci scrisese şi versuri pentru tine. De mine? Îndrăgostit? Cum? De unde ai scos asta, Tali? În primul rând nu sunt Tali, ci Tal. În al doilea rând, toţi ştiau asta. Ştiau? Ce ştiau? După ce? Cu un zâmbet jenat pe buze, sau poate neîncrezător: Simplu. Doar se vedea imediat la el. Toţi, toată clasa ştia. Ce-i cu tine, chiar nu ţi-ai dat seama, Noa? Serios? Nu ai simţit că era îndrăgostit?

Am spus că nu. Şi am observat că nu mă crede. După ce a plecat mi-am adus aminte de zidul de beton care se vedea aşa de aproape de la fereastra balconului închis în care dormea el la mătuşa Elezra. Un zid cenuşiu. Acoperit cu praf. Deprimant. Şi mi-am adus aminte şi de ceaşca cea cafenie. De hainele lui. Cum era împăturit puloverul. Pătura cea ruptă la picioarele patului, culcuşul câinelui mut. Şi de cartea deschisă la sfârşitul evreilor din Bialistok.

Două zile mai târziu, a apărut iarăşi, ruşinată şi emoţionată, aducându-mi o poezie nouă, iar de data asta a acceptat invitaţia mea să ne aşezăm pe balcon şi să bem Cola împreună şi să mănânce struguri. Poezia asta o scrisese încurajată de reacţia mea, alaltăieri. Spera că nu mă deranjează. Îi e cam greu, în ce priveşte versurile, nu prea are cui să le dea, iar pe de altă parte, e cam ciudat să scrii şi, în plus, să nu poţi arăta ceea ce ai creat nimănui niciodată. Adică, în afară de mine. Spera că nu mă supăr. E singura din clasă care încearcă să scrie? Nu ştie. Crede că da. Nu prea vorbim între noi. Adică, vorbim destul de mult, dar nu despre aşa ceva, asta în nici un caz. Despre ce vorbiţi? Tot felul. E greu de spus. Puţin despre armată, cum ar veni, despre străinătate, despre cum ne îmbrăcăm şi despre bani, bârfim, nu cine ştie ce, obişnuit, şi asta-i tot. Vineri seara după discotecă şi toate astea, se întâmpla uneori să vorbim despre de ce trăim, în legătură cu Extremul Orient, de exemplu, dar nu toţi. Majoritatea nu. Pe băieţi îi interesează în special cum să facă să fie primiţi la unităţi de luptă şi ce mai e la modă. Deşi toţi se cam tem de armată; şi despre ce este mai rău, în Teritorii sau în sudul Libanului, ceva în genul acesta. Mai e şi povestea cu SIDA. Şi despre asta se întâmplă să vorbim. Şi despre calculatoare. Şi motociclete.

Am întrebat-o despre droguri. Tal a spus că de fapt e destul de apreciat institutul acela, „căminul", pe care eu şi Muki Peleg vrem să-l facem aici. O să fie într-adevăr ca un monument, ca să ne amintim de Emanuel, nu ca un nume pe un panou oarecare. La noi ideea a fost primită bine. Însă majoritatea părinţilor sunt într-o stare de nervozitate, se tem pentru numele oraşului şi valoarea caselor şi lucruri de felul ăsta. Am întrebat-o dacă, după părerea ei, problema drogurilor este o problemă reală la noi în şcoală. Cam aşa stau treburile. Cu adevărat narcomani nu prea avem, dar sunt vreo câţiva care încearcă vineri seara, da, chiar şi ea încercase, nu în serios, dar până acum nu a avut ocazia să fie cu adevărat „high", că începe să o doară capul

imediat. „Junkies" adevăraţi nu sunt mulţi. În orice caz, nu pe unde umblă ea. Poate jos, în cartierul Ioseftal. E greu de ştiut. Dar Emanuel? Ah, treburile stau cam aşa: mai întâi a fost escapada aceea a câtorva din gaşcă la Eilat, să se aerisească în vacanţa de Hanuca. Pe urmă el a mai fost acolo încă de câteva ori singur, însă nu ştim exact ce a fost cu fata aia, Marta. Circulă tot felul de poveşti. Aşa e. Ce a fost cu adevărat nu ştie şi crede că nimeni nu ştie pentru că Emanuel era închis la fire. Şi de când se îndrăgostise de tine devenise şi mai închis. Poate unii ştiu mai mult decât ştiu eu, însă adevărul e că nu prea cred că cineva poate şti ceva despre altcineva cu adevărat. În general, toată lumea. Cum să fie posibil? Fiecare pe insula lui. Bârfim doar, destul de mult. Asta da. Şi despre tine circulă o poveste. Şi despre Teo şi Muki. Şi Linda. Ai auzit probabil. Lumea vorbeşte. Nu, nu are chef să înceapă cu asta. E enervant. Ce, chiar nu te-ai prins în legătură cu el, Noa? Nu ai văzut deloc cât te iubea? Nimic, nimic? Nu contează. Nimeni nu ştie nimic despre nimeni. Şi cel mai puţin ştim despre dragoste. După părerea ei, dragostea e o stare de-a dreptul distrugătoare: doi străini care dintr-odată se văd unul pe celălalt, sau nu se văd, se ghicesc unul pe altul, şi din nimic se trezesc mai legaţi ca fraţii. Încep să doarmă în acelaşi pat, deşi nu sunt din aceeaşi familie. Şi de multe ori cei doi nu sunt nici prieteni, nici cunoscuţi, ci doar supuşi unul altuia, şi la dracu' cu restul lumii. Şi într-adevăr uite ce se întâmplă. Cei care au murit din dragoste sunt mai mulţi decât cei care au murit din cauza drogurilor. Poate ar trebui să organizăm şi în acest domeniu un institut de dezintoxicare. De fiecare dată când se gândeşte că nici unul dintre noi nu ştie nimic despre celălalt, îi vine să râdă şi să plângă. Dar cel mai ciudat lucru e că nu putem schimba nimic. Nu contează câtă afecţiune investeşti în cineva, chiar şi o sută de ani, zi şi noapte, fără întrerupere, dormi cu el în acelaşi pat, degeaba, tot n-ai să ştii nimic despre el. Dacă o să mai scrie şi alte poezii, poate să mai vină? Chiar nu deranjează? În plus,

peste câteva zile, Nira trebuie să fete. Nira, pisica ei cea roşcată, destul de infantilă, caraghioasă, cu moşturi de contesă, dar e haioasă, toţi trebuie să-i facă pe plac, să o alinte, să o admire, nu-i pasă de nimic, are blana uşor tigrată, dar e aşa de frumoasă, cu aerul ei visător, uneori parcă ar zâmbi cu superioritate. Şi nici nu are de gând să-i lase pe părinţi să arunce puii, aşa că s-a gândit să ne aducă nouă poate un pui cadou, tot nu aveţi copii, poate soţul tău e de acord?

Am corectat-o. Teo nu e soţul meu, adică nu suntem cu adevărat căsătoriţi. Tal a spus: Am auzit discutându-se despre asta, nu contează, vorbe goale, în orice caz, am chef să-ţi dau cadou un pui de pisic. Hai, la revedere. Despre Teo, chiar voiam să întreb ceva, nu-i nimic, de fapt nu contează.

Ce-i cu Teo?

Nimic. Nu contează.

Ce-ai vrut să spui despre el?

N-are importanţă. E un om deosebit.

În ce sens deosebit, Tal?

Nu ştiu cum să spun. Te cam sperie.

Mi-a lăsat poezia şi a plecat.

Teo şi-a petrecut toată seara reparându-mi maşina de scris cea veche, o Baby Hermes de patruzeci şi ceva de ani pe care o găsisem după al doilea accident într-unul dintre sertarele lui taică-meu, dar pe care nu-l văzusem niciodată să o folosească. Numai mătuşa scria la ea din când în când scrisori dure pe care le trimitea la ziar, împotriva violenţei şi a cruzimii, şi a consumului de carne. Când au evacuat casa, am luat maşina cu mine. Până aproape de miezul nopţii a desfăcut şi a gresat şi a pus la loc arcurile minuscule care leagă braţele maşinii de clapele roase. Pentru a putea s-o repare, şi-a pus ochelarii mei de citit, ceea ce îi atenua puţin expresia de ţăran avar. Pentru o clipă mi s-a părut că are figura unui ceasornicar evreu, plin de răbdare, din vechea generaţie: cu capul puţin aplecat, cu ochiul cel crispat care părea acum mărit de lentila ochelarilor, cu buzele

strânse de încordare sub mustața căruntă, cu părul tuns perie, soldățește, și înclinarea umerilor lui lați care-i susțin gâtul puternic, totul exprima intensitatea concentrării cu care lucra. Am stat câteva minute descultă, fără să scot o vorbă, uitându-mă pe deasupra, pe la spatele lui, vrăjită de mișcările degetelor lui, în care se regăsea parcă o pricepere de generații de violoniști și artizani de cărți religioase.

După ce a reparat mașina de scris, am turnat în cești ceai pentru amândoi. Teo a spus că-și amintește de cafeaua cea cu vrăji cu care amețeam bărbații la Caracas. Vrăji? Îi amețeam? În fine, se referea la acel brandy și la praful indian pe care le puneam în cafea ca să-i fac vrăji celui care o bea, să nu-mi poată rezista. Și esențele de cactus cu care ne-am vindecat amândoi de boala aceea febrilă, rickettsioza. Teo, ascultă, am fi putut merge în Galileea vara asta. De ce în Galileea? În Scandinavia. Închiriem o mașină sport roșie decapotabilă și ne plimbăm printre fiorduri. Sau schimbăm Chevroletul? Sau luăm un pisoi.

Și-a scos ochelarii, și-a plecat capul, ca și cum ar fi împuns cu coarnele, și și-a scărpinat ceafa. Mi-a aruncat o privire fulgerătoare, oblică, vrând parcă să spună că a descoperit o uneltire periculoasă. După o tăcere îngândurată, a spus că și-a făcut în minte o listă de cumpărături: mai întâi o măsuță de scris, care va sta într-un colț în camera mea. Apoi o veioză pentru citit. Și în al treilea rând, de ce nu, un calculator în loc de rabla asta de mașină de scris care o să se strice iarăși în curând deoarece cadența ei s-a încheiat demult. Deși poate că i-a mai rămas puțin de trăit. Și apropo, ce v-a spus Benizri ieri când v-ați întâlnit? La fel ca data trecută? Sau a acceptat să vă ajute puțin? Pardon. Îmi retrag întrebarea.

L-am îmbrățișat pe la spate și i-am simțit căldura umerilor pe sâni și ceafa i s-a înfiorat. Ca să știi, am spus cu un aer victorios, Benizri începe să se îmbuneze. Dacă Batsheva Dinur va fi de acord, el e gata să ceară înființarea unei echipe care să verifice problema. În locul vostru, a spus Teo, înconjurându-mi

coapsele cu brațul, aș sugera o cale de mijloc. Aș merge poate pe linia unui concept modular, perioade de rodaj, să zicem vreo șapte-opt internați în primul an, nu mai mult, după modelul azilurilor închise, bine împrejmuit, și cel puțin în prima fază aș coordona căminul ăsta aproape fără nici o implicație a locuitorilor. Așa își vor potoli împotrivirea. Și încă ceva: în locul vostru, m-aș situa pe o bază de tranzacție, cel puțin o mie de dolari pe lună de fiecare persoană internată, începând cu copiii din familii înstărite, iar pentru a mulțumi orașul, aș primi și unul sau doi narcomani tineri din familiile localnicilor, și încă cu optzeci la sută reducere. Totul trebuie desigur să fie supus unui control public strict, cu autorizație obținută prin înțelegere judecătorească între asociația voastră nonprofit și primărie. În acest act m-aș obliga ca primăria să aibă dreptul, în funcție de opinia publică, de a nu reînnoi autorizația la sfârșitul primului an. Mai mult: eu aș fi gata să renunț de la început, în scris, la apelul la instanță în caz că autorizația de a funcționa nu va fi reînnoită. Felul acesta de a prezenta lucrurile mi se pare unica șansă de a înainta. Să zicem, ca să putem începe. În locul tău, așa aș formula propunerea. Și chiar și în forma asta e îndoielnic.

Însă, Teo, tu nu ești în locul meu, am spus.

Teo răspunde: Da. Nu.

Da și nu?

Am vrut să spun da, Noa, eu nu sunt în locul tău.

Astăzi o fată – un copil – mi-a spus că, după părerea ei nimeni nu poate ști nimic despre altcineva.

Nu poate ști. Dar ce înseamnă „a ști"?

Apa a fiert. Hai să mergem să bem un ceai. A ști înseamnă să-ți ieși din propria piele. Măcar să încerci. Uneori.

Îți aduci aminte, odată, la Caracas, mi-ai spus ceva care suna cam așa: că un cuplu de profesori fără copii se corectează tot timpul unul pe altul, și că nu e ușor, dar că nu se plictisesc. Așa mi-ai spus, Noa. Și cu toate astea, sunt momente când eu sunt exact în locul tău și aș vrea ca tu să fii în locul meu.

Am vorbit destul. Hai, vino.

Aici? În bucătărie?

Hai. Acum.

Am stins lumina, i-am desfăcut cureaua lată care mirosea a piele veche şi a transpiraţie, şi m-am ghemuit la pieptul lui păros, încercând să pun în degetele mele priceperea pe care o văzusem în degetele lui când îmi reparase maşina de scris. Apoi am ieşit pe balcon şi în întuneric am privit râul argintiu pe care luna îl aşternea peste coline până la orizont. Stăteam în picioare, foarte aproape unul de altul, dar fără să ne atingem şi fără să vorbim, şi aşa, stând în picioare, ne-am băut, cu înghiţituri lente, infuzia de plante, ascultând ţipătul unei păsări de noapte al cărei nume nu-l cunoşteam.

Îmi povestise cândva despre un turist, un tânăr din Irlanda, pe care îl luase cu mașina în drum spre o consfătuire a profesorilor de literatură, lângă Tivon. Era la patru după-amiaza, într-o zi ploioasă de decembrie acum un an și jumătate. Din cauza ceții și a zilei scurte a trebuit să aprindă farurile. Chiar în clipa când le-a aprins, i-a apărut în lumina lor o figură cu părul lung, de departe semăna cu o fată, la marginea șoselei, încărcată cu un rucsac enorm și făcând semn cu mâna cu un gest care nu era obișnuit aici în țară. Când s-a urcat în mașină, Noa a văzut că pantofii îi erau plini de apă. Erau niște pantofi grosolani, țărănești, asemănători cu pantofii cu șiret pe care mătușa Huma îi făcea să răsune furios prin camerele casei, sau cu care se ducea în parcul Carmel ca să-și adune plante medicinale. Când s-a așezat lângă ea cu rucsacul burdușit pe genunchi, a văzut o bucată de pânză cusută de-a latul rucsacului pe care erau înscrise în engleză cuvintele „Nu ai nevoie decât de dragoste". Și băiatul, și rucsacul erau leoarcă de ploaie.

Cu o seară înainte plecase de acasă, din orașul Galway, noaptea traversase toată insula irlandeză făcând autostopul, dimineața luase avionul de la Dublin până la Birmingham, iar de acolo ajunsese aici cu două ore în urmă cu un zbor *charter*. Iar acum a pornit în căutarea unei fete pe care o chema Daphne, care lucrează probabil ca voluntară într-un kibbutz din Galileea. Nu știe numele de familie, și nici numele kibbutzului. Daphne. E din Liverpool. Nu demult petrecuseră o noapte împreună.

La despărțire, ea i-a spus că urma să plece în Galileea. De atunci nu o mai văzuse. Ei îi plac oile și spațiile întinse și goale. Visul ei e să fie ciobăniță. El nu a fost niciodată în Israel, dar are o hartă unde a văzut că Galileea nu e prea mare. O să meargă din kibbutz în kibbutz, până o să dea de ea. Timp are. Și, de fapt, după părerea lui, lipsa de timp e o situație contradictorie, și contrazice însuși secretul vieții. Dacă o să-și termine banii, o să se angajeze să lucreze pe ici, pe colo, ce-o să găsească, nu contează, la el acasă ajută la munca de tâmplărie, când a fost în Portugalia a instalat cabluri telefonice. La Copenhaga a cântat într-un mic cabaret cântece populare din vestul Irlandei. Cine știe să dea dovadă de puțină generozitate, o să găsească dovezi de generozitate oriunde. Asta-i tot ce-a spus. Iar Noa și-a dat seama deodată că e bolnav: că are febră. Când s-a oprit din vorbit dinții au început să-i clănțăne, deși era cald în mașină. Acum două ierni, radiatorul Chevroletului încă mai funcționa. Scuză-mă, a spus dur, de parcă ar fi certat un elev leneș, ai cumva idee câte kibbutzuri sunt în Galileea? De unde te gândești să începi să o cauți pe Daphne a ta? Nu i-a răspuns. Poate că nici nu a auzit-o. Mișcarea ștergătoarelor l-o fi hipnotizat poate, adormindu-l. Trecuseră douăzeci și patru de ore de când pornise la drum, precis nu dormise toată noaptea, cu o zi înainte umblase prin ploaia irlandeză și, înainte de a apuca să se usuce, a dat de ploile de aici. Noa avea impresia că arde de febră. Capul îi căzuse pe rucsac, iar părul lui cel blond ud de ploaie îi acoperise fața. Semăna din nou cu o fată.

La intrarea în Kiriat Tivon a oprit. L-a trezit și i-a spus, așa, dintr-odată, că în nord-estul Galileii există un kibbutz care se numește Dafna și i l-a arătat pe hartă. Apoi el a coborât cu rucsacul care părea a fi un pietroi ud. După un minut a oprit și s-a uitat în oglinda retrovizoare, însă un camion care venea din față a orbit-o, și în spate nu a mai văzut decât o cabină telefonică întunecată de ploaie.

După înscriere şi-a pus lucrurile într-o cameră în care se instalaseră deja două profesoare mai tinere decât ea cu douăzeci de ani, una din ele foarte drăguţă, şi s-a dus la conferinţa de deschidere care avea ca subiect existenţa unei literaturi scrise de femei, sau a unei literaturi „feminine", şi, dacă există, care îi e specificul? După un sfert de oră, s-a ridicat deodată de pe scaun şi a pornit-o spre parcare prin ploaie, s-a suit în maşină şi a plecat să-l caute pe călătorul ei în locul unde coborâse, înainte de Kiriat Tivon, pentru că şi-a dat seama că ar fi trebuit să-l ducă la doctor. Poate că mai voia să clarifice şi problema lipsei de timp care se contrazice şi la ce se referise spunând că cine dă dovadă de puţină generozitate o s-o afle peste tot. Dar nu şi-a mai găsit călătorul, ci numai cabina telefonică cea întunecată în mijlocul noroiului de la marginea şoselei.

În loc să se întoarcă la conferinţă, s-a îndreptat spre nord, înaintând prin ceaţa care se îngroşa, pe nişte drumuri necunoscute. Până când şi-a dat seama că aproape nu mai are benzină, şi atunci a intrat la o staţie de benzină luminată de lângă satul Majd-El-Crum. Staţia era deja închisă, dar doi bărbaţi tineri mai stăteau încă în lumina puternică a neonului făcându-şi calculele de la sfârşitul zilei. Când au observat-o dincolo de uşa de sticlă încuiată, au ezitat, şi-au şoptit ceva unul altuia, apoi unul din ei s-a ridicat şi i-a deschis, spunând amuzat că au crezut că e vreo hoaţă, şi i-a pus benzină. Celălalt i-a oferit cafea şi a zis: Nu eşti prima care apari la noi în noaptea asta, uită-te aici. Într-un colţ al biroului lor, pe podeaua murdară de ulei, ghemuit şi înfăşurat ca un fetus într-o pătură de lână plină de pete, l-a văzut pe băiatul cu pletele aurii. L-a trezit spunându-i: Hai să mergem să căutăm un doctor.

S-a lăsat dus la maşină, adormit, fără să scoată o vorbă, arzând de febră, şi fără să se mire de apariţia ei: ca şi cum nu avusese nici o îndoială că trebuia să-l găsească şi să-l ia în aceeaşi noapte. S-a aşezat din nou la dreapta ei, clănţănind din dinţi, cu rucsacul cu declaraţia de dragoste din care îi picura apă pe genunchi,

iar după două minute a adormit. Poate că nici nu se trezise în timp ce-l trăsese afară din staţia de benzină. Capul i-a căzut pe umărul ei, iar părul blond i-a alunecat pe piept. Prin puloverul pe care îl purta, simţea căldura lui febrilă pătrunzându-i până la piele şi udându-i gâtul. La intersecţia de după Majd-El-Crum a luat-o la dreapta pentru că se hotărâse să se întoarcă la cursul de reciclare, să trezească vreun doctor sau vreun infirmier, iar dimineaţă să se aşeze lângă telefon şi să ia un kibbutz după altul până i-o va afla pe Daphne sau cel puţin să-i găsească vreun loc unde să fie primit să lucreze. A greşit însă drumul, pentru că afară nu se vedea nimic, doar ceaţă şi apă, iar înăuntru se adunau aburii respiraţiei lor; aproape de miezul nopţii au trecut pe lângă kibbutzul Meţuba, unde a văzut un panou luminat care anunţa un popas turistic la câţiva kilometri distanţă. A hotărât să ia o cameră pentru restul nopţii. După câteva curbe însă motorul maşinii s-a oprit. A lăsat maşina să alunece până la insula de asfalt de lângă şosea sub nişte eucalipţi imenşi prin care se auzea cum suflă vântul şi s-a oprit aşteptând dimineaţa. Capul băiatului căzuse pe genunchii ei. A scos husa de pe bancheta din spate şi a pus-o peste ei amândoi, ca să nu îngheţe de frig. Apoi a adormit şi ea. Când lumina cenuşie a zorilor a trezit-o din somn, a văzut că ploaia se oprise, iar călătorul dispăruse cu rucsac cu tot. Pentru o clipă s-a gândit îngrijorată la portofelul cu acte, chei şi bani. Dar l-a găsit repede în spaţiul dintre scaun şi uşă. La şase şi jumătate a trecut patrula poliţiei. Un sergent arab nu prea tânăr i-a zâmbit descoperindu-şi dinţii de aur şi a mustrat-o că se pusese în pericol, apoi s-a chinuit puţin şi a reuşit să pornească motorul. La opt a ajuns înapoi la curs şi mi-a telefonat la birou ca să-mi povestească ce se întâmplase în timpul nopţii, cu rugămintea de a încerca să-l găsesc pe călătorul ei cel bolnav: poate apare întâmplător vreo Daphne din Liverpool pe lista voluntarilor angajaţi în kibbutzuri? Sau la Ministerul de Interne au înregistrat numele băiatului din Irlanda, din oraşul Galway, care a sosit în ţară ieri?

După mine nu era aproape nici o şansă, însă ceva în vocea ei m-a determinat să promit că voi încerca. Toată dimineaţa am telefonat încoace şi încolo, chiar şi la doi cunoscuţi care aveau posturi importante, dar cu care nu fusesem în legătură douăzeci de ani, fără nici un rezultat, bineînţeles. Nu am reuşit să trezesc decât cel mult jena interlocutorului sau o uimire cu greu reţinută sub forma unei tăceri generoase. În aceeaşi seară s-a întors acasă, renunţând la reciclare, apărând deodată în bucătărie, târziu, cu un aer sălbatic, cu febră, tremurând, şi s-a rezemat de mine, ascunzându-şi faţa pe umărul meu şi izbucnind în plâns. I-am luat mâinile îngheţate şi pline de vene proeminente ca ale unei bătrâne şi am încercat să le încălzesc. Apoi am umplut cada cu apă foarte fierbinte, i-am dat jos hainele aruncând totul în coşul cu rufe murdare, şi am spălat-o, am şters-o cu un prosop gros şi am înfăşurat-o într-un halat flanelat. Am dus-o în pat aproape leşinată în braţele mele. Am pregătit un ceainic plin şi i-am turnat o ceaşcă de ceai, restul închizându-l într-un termos pe care i l-am pus pe noptieră. După care am telefonat la doctoriţă. Noa a dormit şaisprezece ore fără întrerupere. Când s-a trezit, s-a uitat la mine timp de zece minute cu un fel de disperare amestecată cu uimire, cu o privire goală şi pierdută. I-am adus ceai de plante cu lămâie şi miere. Nu a luat decât o înghiţitură. Şi dintr-odată a izbucnit furioasă, cu o ură răguşită pe care nu şi-o manifestase decât rar de tot când voise să mă amuze imitând crizele de furie ale tatălui ei, pentru că turnasem în ceai, fără să o întreb pe ea, o lingură de sirop de tuse pe care doctoriţa i-l prescrisese, refuzând cu încăpăţânare să-l bea. A ridicat vocea, ţipând din gâtul ei infectat că iarăşi mă port cu ea de parcă ar fi un bebeluş, dau buzna în viaţa ei ca un munte, o tratez cu superioritate şi o fac să cadă în depresie ca să îmbătrânească şi ea, casa asta e o colivie, Tel Keidar locul de ispăşire a pedepsei, să nu mă mir dacă am să mă trezesc într-o bună dimineaţă singur ca un câine bătrân, sau poate asta e tot ce-mi doresc cu adevărat.

În dimineaţa următoare se simţea mai bine. Febra scăzuse, ca şi durerea în încheieturi. Şi-a cerut iertare. Şi s-a aşezat în faţa oglinzii, s-a fardat cu multă grijă, mai mult ca de obicei, şi uitându-se încă în oglindă – îi vedeam doar o sprânceană –, mi-a povestit despre călătorul ei irlandez pe care îl pierduse. Apoi s-a îmbrăcat cu un costum verde, pantalon şi jachetă, cu o croială care i se potrivea foarte bine şi s-a pregătit să plece la şcoală ca să nu fie anulat un examen. Am vrut să o împiedic pentru că doctoriţa hotărâse că trebuia să stea în pat încă vreo câteva zile, însă, prudent, nu am spus nimic. Şi totuşi, când era chiar la uşă, nu m-am putut abţine şi am spus, aproape în şoaptă: Poate rămâi acasă. M-a privit o clipă amuzată, şi deodată a zis fără nici o urmă de supărare: Nu fi îngrijorat, doar ştii că mă întorc la tine. Ai avut grijă de mine cum nu se poate mai bine.

Din dimineaţa aceea de decembrie de acum un an şi jumătate, nu a mai vorbit niciodată despre călătorul ei. Nici eu. La o săptămână după ce s-a însănătoşit mi-a telefonat la birou şi m-a rugat să nu vin acasă înainte de şapte, în loc de ora cinci ca de obicei. La şapte şi un sfert m-am întors şi am descoperit că pregătise o cină cu tot felul de delicatese, trei feluri de mâncare, şi vin spumos, şi desert. Maşina însă avea nevoie de reparaţii destul de serioase. Jacques Ben Lulu de la garajul Ben Alul mi-a spus: Ascultă, să ştii că e în stare proastă, cineva a mers cu ea prin bolovani, după care s-a înfundat în noroi, după care i-a mai şi îndoit tabla, uite şi aici, pentru că a remorcat-o cum nu trebuie. Nu-i treaba mea, Teo, ce s-a întâmplat cu ea, dar să ştii de la mine că nu-i a bine.

La unu sau două dimineaţa, singur pe balcon faţă în faţă cu spaţiul tăcut al deşertului, încerc uneori să-mi închipui cum călătorul ei cel singuratic mai rătăceşte încă printre dealuri golaşe prin Galileea. O caută pe Daphne a lui de la o păşune la alta, sau poate o fi renunţat la ea şi continuă nehotărât să bată drumuri părăsite. Cine dă dovadă de puţină generozitate o

găseşte apoi peste tot. Încă nu înţeleg ce voia să spună cu fraza asta, însă muzica acestor cuvinte îmi face din ce în ce mai bine. Uite, a adormit, respiră uşor şi liniştit, ca o fată frumoasă, cu capul pe rucsacul lui cel greu, cu părul blond căzut ca o cortină subţire peste faţa pe care nu i-am văzut-o niciodată, singur în lumina serii într-un loc pustiu, într-o vale ascunsă şi liniştită, cu păsările şi un crâng şi un izvor. Şi, de fapt, nu ucenicul de tâmplar din Irlanda, ci eu însumi stau acolo, la poalele copacilor, dormind sub boarea de vânt, printre umbrele nemişcate ale văii în care nu există decât un izvor, un crâng şi cântecul unei păsărele, şi de ce aş vrea să mă trezesc?

Dimineaţă, după ce a plecat la birou, m-am dus iarăşi în bucătărie şi am continuat să citesc *Tineri în capcană*. Mi-am copiat nişte date pe care voiam să le clarific după aceea. Trei centre de dezintoxicare există deja în regiunea Tel Avivului: în cartierul Hatikva, în Iafo şi în Neve-Eliezer. Trei centre care nu sunt centre „închise". Haşişul şi opiul sunt aduse în special prin contrabandă din Liban. În ultima vreme există şi *crack* – heroina de calitate proastă. Dintre drogurile puternice, cocaina persană e cel mai uşor de procurat. Majoritatea consumatorilor au nevoie de o porţie dimineaţa şi de una seara, avantajul fiind că efectul acesteia durează multe ore, iar sub influenţa ei consumatorul poate continua aparent să funcţioneze. Într-o oarecare măsură, măcar. Cât despre tratamentul de dezintoxicare, unii îl urmează între zidurile închisorilor, în timp ce alţii sunt expuşi drogurilor chiar în perioadele de detenţie prelungită. În efortul de a-i menţine pe dezintoxicaţi într-un cerc închis şi de a-i separa de mediul lor obişnuit, apar avantaje şi dezavantaje. Faza cea mai dramatică a dezintoxicării e „criza", care durează în medie zece zile, deşi uneori poate dura numai o săptămână, sau alteori chinurile se prelungesc până la trei săptămâni şi mai mult. În majoritatea cazurilor, suferinţa ajunge la maximum a doua sau a treia zi, manifestându-se prin dureri, greţuri, contracţii ale muşchilor, crize de depresie sau de agresivitate. În cazurile cele mai grave se poate ajunge şi la sinucideri. Medicamentele anestezice şi analgezice sau masajul intensiv uşurează suferinţa fără

să o poată anula. Faza aceasta trebuie să aibă loc, de preferință acasă la intoxicat, sub supraveghere permanentă, cu ajutorul familiei și al unei echipe specializate, iar uneori chiar și cu ajutorul unui grup de bolnavi care au depășit-o cu succes. Cu condiția ca familia și mediul să constituie un sprijin, și nu un factor care să facă tratamentul mai dificil, caz în care e preferabilă izolarea totală. După „criză" urmează faza de „despărțire", care durează între o jumătate de an și un an. În această perioadă e necesar ca bolnavul să fie supus unor analize repetate ale urinei, care însă se pot „falsifica", prin aducerea urinei de la altă persoană. E de dorit ca tinerii dependenți de droguri să nu fie trimiși la închisoare, ci să fie puși sub supravegherea unui ofițer de poliție și să fie obligați împreună cu familiile lor să se angajeze activ într-un program de dezintoxicare. În capitolul următor am citit că narcomanul în fază gravă e o persoană a cărei viață se desfășoară aproape în exclusivitate pe plan afectiv, și de aceea orice problemă legată de afect, chiar și mult timp după dezintoxicare, poate provoca recăderea în starea de narcomanie. Expresia „recădere" mi se pare nedreaptă și chiar jignitoare, iar „plan afectiv" e după mine o asociație de cuvinte grosolană.

Să plec mâine la Eilat?

Să caut acolo o fată pe nume Marta?

Să cercetez? Să confrunt mărturii?

Dar tatăl? De ce nu s-a dus la Eilat? Sau s-a dus fără să ne spună? Și de ce trebuia de fapt să ne spună?

Ce știa mătușa lui? Și când a aflat?

Și ce a căutat în camera sorei medicale? De ce s-a strecurat până acolo? Și de ce am fost atât de rece când mi-a cerut, ezitând, ceva de scris? Oare chiar clipea ciudat din ochi sau îmi închipui numai din cauza celor povestite de Avram?

Poți să cauți o sută de ani. Până la urmă tot n-ai să știi nimic.

În loc să încerci să clarifici, e de preferat să faci un lucru bun. Ca polițistul acela, să te străduiești să duci la bun sfârșit lucrurile pe cât posibil cu acel amestec de milă și de uscăciune:

efortul precis, încăpățânat al unui chirurg cu experiență, obosit, care se oferă să facă o gardă în plus pentru că a văzut din mașină la ieșirea din parcarea spitalului, în drum spre casă după o zi grea, cum sunt aduși alți răniți. Și s-a întors, și a parcat din nou, și și-a pus iarăși halatul și masca, întorcându-se în sala de operație.

La sfârșitul lui iulie a venit aici Avram Orvieto, singur, fără Arbel de data asta, slab, îmbătrânit, cu umerii căzuți, în niște blugi de culoare crem și o jachetă tropicală șifonată, cu buzunare mari cu fermoare. Cu vocea lui tristă, de-abia auzită, i-a promis lui Teo că în două-trei săptămâni îi va transfera douăzeci de mii de dolari în contul datoriei, iar restul, în curând. Teo a spus: Nu-i urgent. Și au început să vorbească între ei despre un eșec sau o greșeală din timpul războiului de eliberare. Avram nu mi-a adresat aproape nici un cuvânt, doar mulțumesc pentru cafea, poate pentru că Teo a fost prezent tot timpul. Am coborât la magazinul de alături, iar când m-am întors, amândoi ajunseseră la aceeași concluzie în legătură cu o anumită hotărâre luată de Igal Alon împreună cu alt general cunoscut care se numea Nahum Sarig Serghei, pe care au descoperit că îl cunoscuseră bine amândoi, dar că nu fuseseră de acord cu părerile lui; pe când eu nici măcar nu auzisem de el, iar când au vrut să-mi explice ca să știu și eu care a fost importanța deosebită a respectivului personaj legendar și cu ce greșise, am răspuns: Mulțumesc, dar nu mă interesează deloc subiectul, nu am pregătirea de bază. Deși îmi era comod și chiar plăcut să stau cu ei și să-i ascult discutând pe două voci grave, ca doi conspiratori care pun la cale un plan secret, de parcă Războiul de Independență ar continua în rezistență pe aici prin Neghev, iar despre greșeli și rateuri sau despre strategia alternativă nu se poate vorbi decât prin aluzii, într-un limbaj codificat. Avram Orvieto a pomenit de un post de observație numit Bir Asloghi, dar Teo l-a corectat: Mi se pare că greșești, după câte îmi aduc aminte asta era mai

spre sud, lângă Kadeş Barnea. Avram, pe gânduri, a spus: Ocolul acela pe drumul roman, sclipirea aceea îi aparţine totuşi lui Pini Finkel. Iar Teo a spus: Dă-mi voie să nu fiu de acord, mi se pare că ţi se datorează tocmai ţie, Avram, Pini Finkel era lipsit de caracter, de fapt a murit numai din cauza superficialităţii lui şi, apropo, are un fiu pe nume Nimrod, pe care eu l-am crescut, doi ani a locuit la mine când nu era decât un adolescent amărât, i-am găsit de lucru, l-am sprijinit, şi până la urmă el a fost acela care m-a scos de la Direcţia de proiectări, nu el singur, dar el era în spatele uneltirilor. Nu contează. Asta a fost demult.

Niciodată nu-mi povestise aşa ceva. Nu-l întrebasem niciodată.

Le-am umplut iarăşi ceştile cu cafea şi i-am lăsat singuri. Am hotărât să mă duc să-mi iau nişte sandale de la reparat.

La ora unsprezece dimineaţă era programată şedinţa comitetului la noi în salon. Teo pregătise dinainte pe masă farfurii cu fructe, pahare pentru băuturi răcoritoare, nuci, migdale, pâine neagră tăiată felii subţiri şi câteva feluri de brânză pe un fund de lemn. Ludomir a apărut cu douăzeci şi cinci de minute mai devreme, gâfâind, în pantalonii lui scurţi kaki şi în sandalele de plajă cu tălpile roase complet, şi după ce a pronunţat formula obişnuită „Şi totuşi se învârteşte", s-a repezit şi a dat gata singur toate nucile şi aproape toate migdalele. Imigranţii din Etiopia, a spus, sunt trataţi ca un gunoi, nu că ruşii au dat de lapte şi miere, dar biroul pentru imigranţi trebuie pus la zid, iar carierele trebuie dinamitate, înainte ca praful lor să ne otrăvească pe toţi aici. Muki Peleg a ajuns cu un sfert de oră întârziere, cu buclele lui bogate semănând cu tânărul filozof din reclama de coniac, cu baticul boem de mătase în jurul gâtului, aruncând două glume, scuzându-se în numele Lindei, care plecase într-o excursie organizată în Valea Iordanului, apoi l-a descusut pe Avram Orvieto despre fetele din Congo, nu Congo? Nigeria? Tot aia-i, şi a adăugat: Salut Teo, începe şedinţa ca să terminăm.

Teo a spus:

Daţi-mi voie să prezint în trei minute greutăţile pe care le prevăd. Mai întâi Batsheva poate să întârzie punerea în discuţie la primărie atât cât va vrea. Poate să lase subiectul pe ultimul plan. Poate să acţioneze împotriva noastră în ministere, ca să nu primim aprobări. Poate să aducă problema în discuţie, dar să pună beţe în roate cu tot felul de obiecţii formale şi tehnice, şi aşa să ne tot amâne. În al doilea rând, cetăţenii au şi început să-şi manifeste nemulţumirea: înfiinţarea institutului va provoca scăderea valorii investiţiilor, va aduce cu sine cazuri de încălcare a legii, va expune tineretul localnic la contactul cu principii îndoielnice. Oamenii pretind că au investit în cumpărarea unei case la Tel Keidar ca să ducă aici o viaţă liniştită, iar institutul le va distruge liniştea, ambulanţe noaptea, patrule de poliţie, incidente, factorul de criminalitate care creşte din cauza narcomanilor. Şi, în fond, pentru câţiva dolari nu trebuie să facem dintr-un oraş aproape lipsit de criminalitate un balamuc sau groapa de gunoi a marilor oraşe. Cine are nevoie aici de marginali? Traficanţi de droguri? Proxeneţi care să înceapă să se învârtă prin şcoală în pauze? Prostituate narcomane de cincisprezece ani? Nenorociţi care sparg case şi maşini sau jefuiesc bătrâni pentru câţiva bănuţi? Sau ace de seringă aruncate prin curţi, poate infectate cu SIDA? Au început să semneze plângeri, de la casă la casă, ce-i aia dezintoxicare, odată ajuns narcoman, narcoman rămâi, precis în spatele întregii poveşti e cineva care urmăreşte să se îmbogăţească din asta, şi de ce tocmai la noi, nu-i de-ajuns că ne-au băgat pe gât imigranţi pe care nici un alt oraş nu i-a vrut în număr aşa de mare, în curând ne aduc şi copii de la Intifada din Teritorii la „dezintoxicare", aruncători de sticle Molotov. Şi aşa o să apară motive de împotrivire fără sfârşit, iar pentru Batsheva nu va fi greu să pună în discuţie fiecare motiv separat, demersurile se vor prelungi ani de zile, şi asta încă înainte ca cetăţenii să se organizeze şi să se adreseze instanţei. În plus, Consiliul orăşenesc poate

pur și simplu să refuze să schimbe destinația clădirii pe baza planului pe care-l propunem acum. Șah mat. Toate astea doar pe plan local. Mai e și planul celălalt: Ministerul Asistenței Sociale, Ministerul de Interne, al Sănătății, al Educației, poliția, jumătate din guvern. Și nici măcar nu am început să vorbim despre fondurile de rulment. Să continui?

Avram Orvieto mi-a aruncat pe furiș zâmbetul lui înghețat și a spus cu vocea lui visătoare: Și atunci? Să renunțăm? Să ne mulțumim cu înființarea unui parc cu leagăne în amintirea lui Emanuel?

Teo a zis: Să facem concesii.

Iar Ludomir: Concesii. Începe mizeriile.

Apoi Muki Peleg a pus la curent comitetul în legătură cu vânzarea apartamentului mătușii, Elezra Orvieto: de-acum va fi dispensar stomatologic. Banii din vânzarea apartamentului vor intra, dacă domnul Orvieto e de acord, direct în casieria societății noastre și vor fi folosiți la recondiționarea casei lui Elharizi în momentul când dragostea va trece peste zidul prejudecăților, vorba rabinului către călugăriță.

Eu nu am spus nimic.

S-a hotărât ca Teo să meargă săptămâna viitoare la Ierusalim împreună cu Avram Orvieto, pentru a încerca să obțină sprijinul ministrului care fusese în armată la geniști cu Teo acum patruzeci de ani și care îl cunoaște bine și pe Avram de pe vremea când fusese atașat militar la Paris. S-a mai hotărât să ne întâlnim și cu reprezentanți ai Universității din Beersheba, și cu persoane active în lupta împotriva drogurilor. Și e obligatoriu să schimbăm componența comitetului: e absolut necesar să avem de partea noastră un nucleu format din cetățeni influenți și cu autoritate, din domeniul educației, asistenței sociale, psihologi, personalități ale orașului pe care lumea îi stimează, poate doi-trei părinți cu vederi mai largi sau ai căror copii au probleme legate de droguri, redactorul-șef al ziarului local, și chiar vreun om de artă, doi.

Înseamnă, a spus Ludomir cu uimire, că eu sunt în plus.

Muki a continuat: ...cum a spus soţul care şi-a surprins nevasta cu vecinul. Pe Linda cel puţin o lăsaţi? Să vă imprime tot ce vă trebuie?

După şedinţă, când Ludomir şi Muki au ieşit, Muki alergând înainte în pantofii lui de culoarea cerului să prindă liftul, iar Ludomir şchiopătând după el cu mersul lui de cămilă, Teo a spus: Vă las şi dau o fugă să aduc pizza de la pizzeria Palermo. Economisim timpul în care ar fi trebuit să pregătim prânzul. Când mă întorc, mâncăm şi coborâm să-i arătăm puţin locul.

După ce am mâncat, am ieşit să-i prezentăm oaspetelui oraşul, fiindcă Avram Orvieto voia „să simtă puţin ambianţa". Cu greu am reuşit să pornim motorul, care se îneca, al Chevroletului, deşi fusese dat la reparat de două ori. Pe drum Teo s-a oferit să explice greşeala de concepţie în construirea oraşului, o concepţie nereuşită din capul locului. Poate cuvintele astea l-au făcut pe Avram să-şi întoarcă privirea spre bancheta din spate şi să-mi lanseze iarăşi zâmbetul lui misterios, fugar, invitându-mă parcă să arunc o privire într-o încăpere plăcută, nevăzută. Ale cărei jaluzele au fost date la o parte pentru o clipă. Fragil, mărunt, cu părul cărunt care începea să se răărească, cu faţa brăzdată de riduri şi arsă de soarele african: ca o incrustaţie într-un metal vechi, cu o expresie de om cult, ieşit la pensie, care acum îşi împarte timpul între citit şi reflecţie. Vorbea puţin, cu o voce moale şi neutră, cu o modestie ezitantă, ca şi cum faptul de a vorbi în sine era ceva zgomotos. „Şi unde trebuie să fim prezenţi şi cine are nevoie de prezenţa noastră?" l-am întrebat fără vorbe de pe locul meu de pe bancheta din spate.

Am traversat lent cartierele de blocuri şi cartierul de vile, am trecut pe lângă palmierii care păreau că se destramă în vântul deşertului, pe lângă iarba leşinată parcă, şi copăceii poinsettia pe care furtunaşele reţelei de irigaţie se străduiau, ca o perfuzie, să-i salveze de la moarte.

E frumos, e impresionant, a spus Avram Orvieto, un oraș complet nou, fără trecut biblic sau arăbesc, construit după măsura oamenilor, și fără cartiere sărace sau semne de delăsare.

Poate n-ar trebui să-l privim ca pe ceva de la sine înțeles.

Teo a zis: Faptul că a fost construit modest nu e neapărat o calitate.

Avram: Nu neapărat. Dar este.

În piața de lângă semafor am stat câteva minute lângă monumentul celor căzuți, unde se vedea scris cu litere metalice FALA TA, ISRAELE, CADE UCISĂ PE DEALURILE TA E, dar penultima literă se dezlipise. Cu litere asemănătoare, doar ceva mai mici, apăreau numele celor douăzeci și unu de morți, de la Aflalo Iosef și până la Shumin Giora Georg. Kushnir bătrânul stătea pe un taburet, cu spatele încovoiat, în ușa legătoriei, citind o carte groasă. În vitrina magazinului de încălțăminte, Pini Bozo pusese o ramă ca a unui dulăpior sfânt deschis, din lemn lăcuit, din care trecătorii puteau vedea fotografia în culori a nevestei care murise, ridicând în brațe copilul care murise și el, fruntea copilului atingând fruntea mamei; ea râde la el arătându-și dinții sănătoși, strălucitori, în timp ce copilul râde și el cu o gură încă fără dinți.

Am băut apoi o cafea la biroul lui Teo, Proiectări, la ultimul etaj în clădirea din stânga primăriei. Pe perete erau diverse hărți, tablouri cu peisaje, Ben Gurion aruncând o privire hotărâtă dintr-o fotografie mărită, spre drumuri care se pierd în pustiu. Teo i-a arătat oaspetelui câteva schițe, idei menite să dezvolte înțelegerea mediului în cazul construcțiilor în condiții de deșert, schițele unor străzi, piețe și clădiri convexe, între care se stabilesc relații prin unghiurile calculate ale umbrelor lor cu scopul de a neutraliza lumina orbitoare și de a crea niște alei ca niște serpentine apărate de umbră. Era clar că oaspetele, deși nu vorbea decât foarte puțin, avea o influență electrizantă, prin simpla lui prezență, asupra lui Teo. După cea de-a doua cafea a scos dintr-un sertar o mapă albastră cu planuri – în trei

versiuni – de renovare a casei lui Elharizi. Avram Orvieto a privit îndelung fără să scoată o vorbă, şi nu şi-a luat privirea de pe schiţe nici când a avut de pus o întrebare prudentă, aproape şoptită, la care a primit un răspuns foarte concis. Întrebarea nu am auzit-o, şi nici răspunsul.

M-am dus lângă fereastră. Am văzut un zmeu rupt prins între cablurile electrice, care se zbătea în bătaia vântului deasupra clubului de biliard părăginit, unde se vând bilete de loterie. Bătrânul senil al lui Shetzberg de la farmacie, care murise nu demult, era poreclit de toată lumea Eliahu pentru că avea obiceiul să întrebe pe fiecare cu aerul lui modest când vine Eliahu. Din anunţul mortuar care începuse să se îngălbenească pe panoul cu anunţuri de vizavi, am aflat că numele lui nu era Eliahu, ci Gustav Marmorek. Mi-am amintit deodată expresia pe care o folosise Benizri din Beersheba, „aproape zero". Şi am rămas lângă fereastră ca să nu deranjez: între Teo şi oaspete mi se părea că se ţese o simpatie şi o apropiere unde nu era loc şi pentru mine. Am băgat de seamă că Teo a avut parte de cel puţin două ori de zâmbetul cald ca un cămin într-o încăpere zărită prin crăpătura jaluzelelor. Aş fi vrut să nu fiu acolo. Ci poate în Lagos, de exemplu.

Din discuţia cu Batsheva Dinur a reieşit că Avram Orvieto fusese comandantul companiei în care luptase şi murise soţul ei în Războiul de Şase Zile la Ierusalim. Avram nu-l uitase, Didi, bărbatul acela cu barbă, înalt, care se aşeza pe asfaltul străduţelor unde stăteau în aşteptare, citind dintr-o partitură muzicală de parcă ar fi fost o carte poliţistă.

La sfârşitul discuţiei, Batsheva l-a rugat pe Teo să pregătească totul în scris amănunţit. În special, a spus, trebuie să ştie cât de „închisă" urmează să fie „colivia" aceea a lor. Şi, dacă într-adevăr va fi „închisă", care e de fapt binele public la care ne putem aştepta? Şi ce-i cu personalul care va lucra acolo? Localnici? Sau de import? Şi, dacă de import, îi obligă contractul să locuiască aici, la noi, sau rămâne aici numai cineva de gardă

în fiecare seară, iar ceilalți se suie în mașină și se întorc încolonați la civilizație? De asemenea, câți bani are de gând domnul Orvieto Avram să investească pentru punerea în aplicare a proiectului, și cât – în acest caz – are de gând să dea în continuare pentru cheltuielile curente? Fără un plan de finanțare convingător pentru cel puțin cinci ani, nu putem sta de vorbă. Și să fie clar că ceea ce am spus acum nu e nici un fel de promisiune – doar apă rece și biscuiți, dacă totuși veți vrea să mă mai vedeți. Și, apropo, memorial, donații, sigur că înțelege și sprijină toate astea, că doar tot statul ăsta e un fel de memorial, înțelege că aici e vorba de un memorial legat de tineret, fără tineri nu avem viitor, deși fără viitor nu avem tineret, dar de ce nu, de fapt, o sală de sport? Sau un club? Sau o piscină? Introducerea calculatoarelor în sistemul de învățământ? Un centru de recreere? Laboratoare? Cinematecă? Dar Noa? Spune ceva. Fă-i să coboare pe pământ. Pe Teo poți să-l convingi și mi se pare că și pe dumneata, domnule Orvieto, Avram, sau greșesc? Nu?

Avram Orvieto a spus că dorința lui e să salveze vieți tinere. Și a mai spus că Emanuel ținuse mult la Tel Keidar și chiar și el începe să înțeleagă motivele unor astfel de sentimente. Și a adăugat că Emanuel ținuse și la Noa, și iată că acum Noa și Teo încep să-i fie și lui dragi.

Spre seară Teo l-a condus pe oaspete să vadă clădirea cea goală.

Mă doare capul, am spus, rămân acasă.

După zece minute într-adevăr a început să mă doară capul.

Am luat două aspirine și m-am dus să stau în sala de lectură climatizată și goală a bibliotecii orășenești. Mi-am găsit o carte englezească despre istoria stăpânirii coloniale în Lagos, am citit două ore, după care am citit despre cimpanzei până ce a venit cineva și m-a atins pe umăr: Noa, ne scuzi, închidem. Când am ajuns acasă, Avram Orvieto plecase deja la Tel Aviv, rugându-l pe Teo să-mi transmită multe mulțumiri, iar Teo se așezase într-unul dintre fotoliile albe așteptându-mă, ca de obicei, răbdător, neclintit, calm, deși hotărât să nu facă nici o concesie,

cu picioarele desculțe pe masa din salon, cu umerii lați ieșind din maiou, cu cureaua lui lată mirosind a piele care a absorbit sudoare bărbătească, însă de data asta nu stătea pe întuneric, ci aprinsese lumina ca să citească cartea despre intoxicare, pe care o luase de la capul patului meu: *Tineri în capcană*. Când am intrat, și-a scos ochelarii mei de vedere și m-a întrebat cum mă simt, dacă mă mai doare capul. Grozav, am răspuns.

Unu fără cinci noaptea. Prin perete se aude scârțâitul liftului care nu s-a oprit, ci a continuat să urce cu geamăt de cabluri spre unul dintre etajele superioare. Noa, în patul ei, cu părul proaspăt spălat, în cămașa de noapte albă, cu ochelari de citit, veioza formând în jurul capului o aură de lumină, e adâncită în lectura cărții *Gloria și decăderea Generației Beat*. Teo stă în camera lui și ascultă la Radio Londra o emisiune despre universul în expansiune. Ușa de la balcon e deschisă. Din est, dinspre colinele golașe, un vânt uscat vine să danseze prin perdea. Luna nu se vede. Doar lumina stelelor rece și ascuțită. Străzile orașului sunt de mult pustii și întunecate, însă semaforul din piață nu și-a oprit schimbarea ritmată a culorilor, roșu, galben, verde. Singur în centrala telefonică, Lupo cel orb lucrează în tura de noapte, stă și ascultă scârțâitul unui greier. Câinele îi moțăie la picioare, dar din când în când își îndreaptă urechile și o înfiorare nervoasă îi face blana să tremure. Și când vine Eliahu? A murit cel care punea întrebarea asta, poate că acum știe răspunsul. Cu auzul ascuțit la maximum, orbul ascultă foșnetul nopții pentru că i se pare că de dincolo de boarea de liniște și de scârțâitul greierului se strecoară plânsetul morților, ușor și sfâșietor ca un abur care traversează alt abur. Plânsetul morților mai noi care încă nu sunt împăcați cu moartea e subțire și pur, rănit, ca țipătul unui copil părăsit în deșert. Morții mai vechi plâng de-abia auziți – plâns continuu, monoton, plâns feminin, sugrumat parcă în întuneric sub o plapumă de iarnă. Iar morții

din timpuri străvechi, a căror amintire nu mai e păstrată în nici o inimă, beduini care au murit de foame printre colinele astea, nomazi, ciobani care au trăit cu generații în urmă transmit din adâncuri un plâns monoton care sună a gol, surd, și mai tăcut decât însăși tăcerea: dând de veste dorința lor de a se întoarce. Dincolo de toți, se pierde în depărtare geamătul cămilelor moarte și al unui cerb înjunghiat de pe vremea lui Abraham, trece și o boare cu cenușa unui foc preistoric, fermentarea lemnului unui copac fosilizat care poate cândva a fost verde aici în vale primăvara, iar dorul lui de viață continuă încă să murmure în întunecimea deșertului plat.

Lupo se scoală, se loveşte de câine, se scuză, își caută drumul ca să închidă o fereastră. Noa stinge lumina. Teo se duce desculț să verifice dacă ușa e încuiată și se îndreaptă spre frigider. Ce voia? Iarăși a uitat. Poate numai lumina palidă care se strecoară printre lucruri și senzația de răcoare dinăuntru. O să renunțe și o să se întoarcă în camera lui. O să uite să închidă radioul și o să iasă să mai stea un timp pe balcon în fața colinelor golașe.

După ședință Teo s-a dus să aducă pizza de la localul Palermo în loc de masă de prânz, ca să economisim timp. Voia să aibă timp să-l plimbe pe musafir prin Tel Keidar și să-i arate și casa lui Elharizi.

Când am văzut ușa închisă după el, am spus: La discuția despre luptele Palmahului în Neghev nu am nimic de adăugat. Ați câștigat războiul acela, ca și toate războaiele, cei puțini împotriva celor mulți, cu sau fără tactică inventată de Pini Finkel sau nu de Pini Finkel. Așa că acum am să-ți aduc scrisorile și bonurile și calculele, ca să poți vedea ce am făcut cu sumele de bani pe care te încăpățânezi să ni le trimiți în fiecare lună.

Avram Orvieto a răspuns că nu e nevoie; în primul rând aproape toți banii vin deocamdată de la Teo. În săptămânile următoare îi voi înapoia. Se întârzie puțin cu obținerea banilor gheață. Dar oricum văd că ne așteaptă încă multe obstacole și poate că ar trebui să recunoaștem că achiziționarea clădirii a fost cam pripită.

Dar eu nu am cedat: trebuie să-i arăt toate bonurile de plată pe care le-am strâns, nu toate sunt în ordine, și să-i arăt și actele și schimburile de corespondență. El mi-a dat sarcina asta, așa că numai lui trebuie să-i dau socoteală. Imediat am să aduc tot ce găsesc. Și de fapt l-am luat de mână, hai în camera mea, toate hârtiile sunt acolo, e și mai răcoare fiindcă nu las jaluzelele ridicate dimineața.

Singurul scaun din camera mea era ocupat cu hainele pe care Teo le culesese de pe mine noaptea trecută. L-am invitat pe Avram să se aşeze pe pat, în timp ce eu am rămas în picioare între noptieră şi pat, în aşa fel încât să acopăr lucrurile de pe scaun, mi-am pus ochelarii şi am început să-i prezint actele foaie cu foaie. Avram Orvieto s-a uitat cu coada ochiului la fiecare hârtie, ridurile feţei lui transmiteau un fel de încurajare plină de curiozitate, poate şi mirare, aşezând foaie peste foaie pe genunchi. După un minut m-am aşezat totuşi pe pat, în stânga lui, pentru că părea ciudat să stau aşa în picioare, umbra mea acoperindu-l aproape în întregime, în camera în care lumina amiezii e filtrată, îndulcită şi distorsionată de crăpăturile jaluzelelor. Aşezându-mă, am descoperit că era şi mai ciudat să stăm coapsă lângă coapsă eu şi tatăl băiatului pe patul în care am făcut dragoste Teo şi cu mine noaptea trecută, prelungindu-ne unul în faţa celuilalt fiecare notă a plăcerii. I-am spus, ca unui elev visător: Verifici hârtiile astea, Avram? Sau numai frunzăreşti? Sau visezi?

Uite ce-i, a zis, numai la tine îi plăcea să înveţe, şi poate că avea vreo înclinaţie spre literatură. Dacă vrei, am să încerc să-ţi povestesc ceva. Astă-iarnă, în decembrie, după prima lui călătorie la Eilat, am venit aici pentru două zile şi jumătate. Am stat la hotelul Keidar. În ultima seară, după apusul soarelui, a trecut pe la hotel să mă ia la o plimbare pe jos. De fiecare dată când veneam, obişnuiam să ne plimbăm câte o oră-două pe străzi, deşi nu vorbeam decât puţin. Purta pantaloni de catifea reiată de iarnă şi o haină din piele maro. Un fel de jachetă de aviator pe care i-o cumpărasem în drum, în aeroportul din Roma. Şi eu mă încotoşmănasem cu haina. Şi am ieşit la plimbare, umăr lângă umăr, pentru că amândoi aveam aceeaşi înălţime. Era o seară rece şi bătea un vânt puternic dinspre coline. Dacă nu greşesc, am ocolit cartierul cu vile, am traversat grădina neîngrijită din spatele policlinicii şi am ieşit lângă Casa Fondatorilor, a cărei faţadă era deja luminată de nişte becuri

palide ascunse printre boschete. Şi deodată s-a pornit ploaia. Nu stai comod, Noa. Poate te sprijini de pernă. Aşa. O ploaie în deşert, într-o noapte de iarnă, ştii, are ceva trist în ea. Mai trist decât ploile obişnuite în alte locuri: e deprimantă, parcă ar vrea să deschidă o rană. La nouă şi jumătate seara străzile erau pustii deja, şi fiind foarte largi păreau şi mai pustii. În lumina becurilor vedeam cum vântul proiectează pieziş şiroaiele de apă, fiecare picătură era înţepătoare ca un ac şi simţeam miros de praf ud. Toate obloanele erau închise de jur împrejur. Oraşul părea că se golise de viaţă. Două-trei siluete, poate beduini, cu câte un sac pe cap ca să se apere de ploaie, au traversat în fugă piaţa. Şi au dispărut. Emanuel şi cu mine ne-am adăpostit sub acoperişul de tablă al casei de bilete, la cinematograful Paris. Tabla aceea gemea sub ploaie şi vânt. Apoi am văzut câteva fulgere îndepărtate luminând pentru câteva clipe povârnişul colinelor din partea de est. Ploaia cea piezişă s-a înteţit transformându-se într-o furtună cu tunete joase. Sub ochii noştri piaţa părea că devine un fluviu întunecat şi înceţoşat, şi fragmente de clădiri păreau că plutesc îndepărtându-se de noi. Din direcţia văilor a început să se rostogolească un vuiet ca de inundaţie, deşi, dacă mă gândesc mai bine, nu era decât acoperişul de tablă care tremura deasupra noastră. Potopul acela mi se părea că te împiedică să simţi deşertul. Când i-am spus asta lui Emanuel, buzele i s-au strâmbat într-un fel de zâmbet, deşi era greu de văzut în lumina galbenă şi umedă, lumină care nu reuşea să se desprindă de becul slab de deasupra ghişeului de bilete. Nici nu mai ştiu dacă atunci începuse să se drogheze, şi nici cât de gravă era situaţia. Nici n-am să ştiu vreodată. Mi-ai spus cândva că era un copil zgârcit la vorbă şi atent la fiecare cuvânt, şi ai avut dreptate, aşa a fost întotdeauna, aşa stătea şi atunci ud lângă mine în colivia pe care o formau balustradele reci de fier sub acoperişul de tablă care scârţâia în ploaie. În haina lui bărbătească de piele pe care i-o cumpărasem, cu o mulţime de fermoare şi buzunare şi catarame metalice, nu

semăna deloc cu un ofițer de aviație, ci mai mult cu un copil de refugiați, slab, care tocmai fusese salvat de la înec și fusese înfășurat în uniforma salvatorilor lui. Așa stătea acolo, slab, flegmatic, cu spatele sprijinit de ușa de serviciu a cinematografului, care deodată s-a deschis în lături, uitată probabil neîncuiată în seara aceea. Cum ploaia se înteţea, ne-am adăpostit uzi înăuntru în sala goală în care domnea un întuneric aproape deplin, doar câte un beculeț slab lumina cuvântul „ieșire" deasupra ușilor încuiate în dreapta și în stânga noastră. În fața noastră, jos, se ghicea palid ecranul. Ploaia se auzea dinăuntru înfundat, stingându-se în depărtare, iar tunetele, ca sub apă. Ne-am așezat unul lângă celălalt, așa cum stăm noi acum aici, într-unul dintre ultimele rânduri. Atunci ne-am dat seama cât de uzi eram. Și, cu toate că puteam să-i simt căldura genunchiului în genunchiul meu, m-a cuprins deodată un fel de dor violent ca și cum nu ar fi fost lângă mine, ci, cum să-ți spun, dincolo de munții de întuneric. Am auzit odată expresia asta. Și de fapt, într-adevăr, în nopțile ploioase toți munții sunt un fel de întuneric. Emanuel, am spus, ascultă, dacă tot suntem aici, așa, poate încercăm să stăm de vorbă? Râde. Și întreabă despre ce. Poate despre școală? Despre mama? Sau poate despre viitor? Mișcare a capului reținută, neclară. Și așa, eu am continuat cu încă două-trei întrebări, iar el doar câte o silabă sau un mormăit. Poate tu ai să înțelegi asta, Noa? Singur, cu fiul meu într-o noapte de iarnă într-o sală rece și părăsită, umăr lângă umăr, de fapt doar o haină care atinge altă haină, și cuvintele nu vin. Nici un cuvânt. Și doar eu aparțin unei generații, cum se spune, care știe să se exprime. Deși poate că în anii petrecuți în Africa am uitat ce aveam de spus, dacă nu e vorba să pun la punct vreo problemă. Și deodată clipește din ochi ca în copilărie, respiră adânc, parcă mi-ar spune așteaptă-mă o clipă, și scoate dintr-un buzunar o cutie cu un joc de dame magnetic, în miniatură, cumpărat de mine demult pe un aeroport. În lumina aceea nenorocită am jucat aproape fără o vorbă trei jocuri unul după altul în ropotul

ploii. De trei ori l-am bătut. Acum, când îți povestesc mi se pare că a fost o greșeală: nu trebuia să câștig de trei ori. La ce-mi foloseau victoriile acelea? Deși, pe de altă parte, la ce bun să fi cedat și să mă fi prefăcut că pierd? Ce părere ai, Noa? Ca educator? Ca o persoană sensibilă? Nu era mai bine dacă aș fi pierdut în fața lui în ultima noastră noapte?

În loc de răspuns, mi-am pus brațul pe umărul lui. Dar l-am luat imediat pentru că s-a întors și i-am văzut ochii albaștri obosiți, zâmbindu-mi din adâncul lor, zâmbetul încăperii lui calde, zâmbet luminos care dispare în aceeași clipă între ridurile lui nu lipsite de finețe, ca o perdea care e lăsată să cadă. După aceea, a spus, aducându-și palmele muncite, aspre în față, încercând parcă să rotunjească între ele un obiect care nu vrea să-și schimbe forma: Ploaia s-a mai domolit, iar băiatul s-a ridicat și m-a condus până la hotel. A doua zi am zburat spre Lagos. Și m-am gândit să-i scriu încă o scrisoare, dar iată, Teo e la ușă, hai să ne întoarcem în salon să mâncăm pizza și să ieșim să vedem ce vrea să ne arate. Deși mă îndoiesc că până la urmă vom putea înființa aici vreun institut, e greu de crezut, și în fond ce e rău dacă am hotărî să renunțăm și să facem în amintirea lui o altă faptă bună. Iartă-mă dacă te-am întristat, Noa. Mai bine nu aș fi vorbit, doar de la tine am aflat că fiul meu vedea în cuvinte o capcană și, iată, am fost neatent. Păcat.

Şase mii de şekeli trebuie să mă coste reparatul gardului. Merită să punem şi o poartă ca să nu se mai plimbe lumea pe acolo noaptea. Încă nu sunt convins că va exista aici vreun centru de dezintoxicare, şi cu toate acestea continui să mă gândesc la o posibilitate. Pentru ce, de fapt? Nu ştiu. Batsheva Dinur a telefonat de două ori să mă întrebe unde e planul detaliat pe care-l promisesem. Noaptea stau şi citesc reviste sau cărţi pe care Noa obişnuieşte să le lase deschise, întoarse cu coperta în sus pe masa din bucătărie, pe hol, pe canapea, pe fotoliul de pe balcon, la toaletă. Am aflat deja câteva lucruri, însă esenţialul îmi scapă încă. Între timp trebuie să avem grijă de clădire, să nu cadă în paragină, şi să ne ocupăm de indivizii suspecţi care probabil mişună noaptea prin ea. Clădirea părăsită începe să-mi placă. În fiecare zi trec pe acolo şi petrec câte o jumătate de oră cu carnetul de schiţe şi creionul în mână. Îmi însemnez diverse posibilităţi: fereastra dinspre nord poate fi sau aici, sau acolo, şi poate fi de trei ori mai mare. În sala din mijlocul clădirii, dacă spargem tavanul tencuit cu ipsos, vor fi aproape şase metri de la podea până la triunghiul acoperişului şi se poate de exemplu construi de jur împrejur o galerie suspendată, cu platformă, cu scară în spirală şi cu balustradă din lemn.

I-am spus lui Noa: Lasă-mă numai câteva zile să mă mai gândesc.

Iar ea, care nu de mult mă rugase: Nu-mi lua totul, Teo, a încetat să se mai amestece. Ca şi cum proiectul nu o mai interesa.

Când i-am propus să vină cu mine la Ierusalim, a spus: Am puţină febră, şi mă doare capul, ai să te descurci singur. Seara, când m-am întors şi am început să-i povestesc ce făcusem, a spus: Pe scurt, fără amănunte, Teo, doar nu mă interesează cine îşi mai aminteşte de tine din perioada când străluceai sau cu ce a greşit Palmahul în Războiul de Independenţă. Tocmai acum când poate se conturează o şansă, i-a dispărut bucuria aceea care mi se părea că izvorăşte direct din sursa vieţii. Erau rare sclipirile care-i tremurau în pupile de fiecare dată când lua decizii: cald sau rece, bine sau rău, deghizat, interiorizat – împărţind lumea în categorii. Sclipirile de entuziasm au dispărut, a devenit împrăştiată cum nu o văzusem niciodată: ieşea din casă dimineaţa şi se întorcea la prânz, mânca ceva în picioare lângă frigiderul deschis, lăsându-mi mie vasele murdare, şi iarăşi pleca. Unde trebuie să se ducă acum când şcoala e închisă, fiind vacanţa de vară, iar toţi profesorii sunt plecaţi la specializări sau la cursuri de reciclare? Mă abţin să întreb. Sau, dimpotrivă, stă toată dimineaţa şi se uită la programele pentru copii la televizor, iar seara dispare până pe la unsprezece. Puteam să bănuiesc că-şi găsise în sfârşit vreun amant, însă tocmai în nopţile acele apărea la mine în cameră, învăluită în parfumul ei fin de caprifoi, desculţă, tăcută, venind spre mine în cămaşa ei de noapte cea simplă, în care semăna cu o elevă de internat religioasă. În picioare, îi sărut semnul acela cafeniu, din naştere, de sub linia părului. Tot corpul mi-e încordat încercând să o ascult, să o înţeleg, ca un doctor care e gata să pună un diagnostic, sau ca şi cum ar fi copilul meu căruia i s-a întâmplat ceva de neînţeles. Îi iau mâinile acelea îmbătrânite înaintea ei, şi dorinţa nu e dorinţă, ci un fel de milă. Îi mângâi sânii, iar degetele îmi alunecă până între coapse, ca în căutarea centrului unei dureri. După ce facem dragoste adoarme într-o clipă, cu capul în scobitura umărului meu, un somn de copilaş, iar eu rămân încă jumătate de noapte treaz şi atent, ascultând, respirând cu grijă să nu o trezesc. Deşi doarme adânc.

De câteva ori am găsit-o stând în bucătărie, sau pe balcon, și o dată la California cu o fată negricioasă pe care o chema Tali sau Tal, elevă de-a ei probabil, sau fostă elevă. O fată subțire, sculptată parcă, semănând cu o mică indiancă în niște blugi jerpeliți. Eu aș fi îmbrăcat-o cu o fustă roșu-aprins. De departe păreau cufundate într-o discuție vie, dar la apropierea mea au tăcut așteptând parcă să plec și să le las în pace. Însă nu am nici un chef să plec și să le las în pace. Tali asta emană un fel de vrajă, poate tocmai pentru că pare că se teme de mine, se face mică pe marginea scaunului ei, mă privește de jos în sus, cu o atenție încordată, ca un animal în pericol, ca și cum ar fi descifrat un pericol în mine. Așa de fapt mă face să mă încăpățânez și să mă așez la masa lor. Conversația lor se stinge imediat. Se instalează o tăcere apăsătoare. În urma unei scurte cercetări, am reușit să aflu de la Tal că urmează să se înroleze în armată în noiembrie. Dar mai are examenul de bacalaureat la matematică pentru care se pregătește luând lecții particulare cu Gusta Ludomir, aia a dracului, ce groaznic, logaritmi, n-o să treacă niciodată. Și am mai descoperit că era fiica Paulei Orlev de la magazinul Lev Dizengof sud, unde nu demult aproape că i-am cumpărat lui Noa o rochie cu motiv folcloric. Ce o aduce la noi? Nimic deosebit. Așa. Și ce părere are, de exemplu, despre situația din Teritorii? Despre viitorul țării? Despre viața la Tel Keidar? Despre toleranță? Despre viață în general? Răspunsurile ei sunt palide. Călduțe. Nimic care să mi se întipărească în memorie. În afară doar de faptul că pisica ei are pui, și vrea să-i dea. Vreți să beți ceva? Nu, mulțumim. Tocmai am băut. Poate suc de struguri? Nu, mulțumim. Dacă-i așa, atunci poate preferați să vă las singure acum? Ți-ai uitat cheile pe masă. Ia-ți și ziarul. La revedere.

Dar nu mă grăbesc deloc să plec. Dimpotrivă. N-am nici o grabă. Mă așez mai bine pe scaun și întreb ce se vorbește în oraș despre cvartetul cel nou? Sau despre extinderea spațiului de parcare din piața de lângă semafor? Și ce planuri de vacanță

își face Tal înainte de armată? Nu are chef să se ducă departe de logaritmi, să se plimbe puțin prin lumea mare, ca toți tinerii? De ce nu? Ce-i rău în lumea mare? Poate că o interesează America Latină?

Noa intervine: Batsheva Dinur te-a căutat la telefon, Teo.

Am înțeles aluzia, și răspund: M-a căutat. Foarte bine. Atunci rămân cu voi și aștept să telefoneze din nou. Nu vă jenați. Continuați. Eu îmi citesc ziarul.

Odată, am întrebat-o pe Noa în glumă, în timp ce-și bea cafeaua de dimineață, ce secrete are atâtea ore cu indianca cea mică? Îți povestește ce nefericită e în dragoste? Sau poate altă poveste legată de droguri? Alt memorial la orizont? Noa a roșit răspunzând: Teo. De-ajuns. N-o să se termine bine. Văzând că nu mă opresc, s-a ridicat și s-a dus să calce. Deși de obicei călcatul e domeniul meu.

M-am hotărât deci să mă retrag, cel puțin provizoriu. Poate cu o altă ocazie am să stau de vorbă cu Tal între patru ochi. Sau să merg într-o zi singur la magazinul maică-sii și să-i fac o surpriză lui Noa cumpărându-i o fustă ușoară cu un desen geometric multicolor.

Acum am tot felul de probleme pe cap: Natalia, rusoaica aceea care se ocupa de curățenie vinerea în biroul meu, mi-a trimis cheia anunțându-mă că nu mai poate veni. De data asta am hotărât să nu mai renunț, am făcut-o pe detectivul și am reușit să aflu numărul de telefon al magazinului din zona caravanelor, și acolo, după multe rugăminți, cineva a fost de acord să se ducă să o cheme. După ce am convins-o să-și depășească rușinea și politețea, teama și greutățile de exprimare, m-am lămurit că soțul ei șomer iar are o criză de gelozie și probabil că i-a interzis să continue să lucreze la mine. M-am suit în mașină și m-am învârtit vreo jumătate de oră printre caravane căutându-l pe soțul cel gelos, cu intenția de a-i vorbi deschis, dar după spusele vecinilor am aflat că Natalia îl părăsise și plecase la tatăl lui, care locuia într-o cameră închiriată în apropierea

pieței din centru, la mai puțin de două minute de biroul meu. După două zile a venit și soțul pe urmele ei, instalându-se în camera înghesuită a tatălui, însă până am găsit locul, Natalia a dispărut iarăși înapoi la caravane. Tatăl și soțul m-au cercetat bănuitori timp de cinci minute prin ușa închisă, înainte de a binevoi să scoată lanțul de siguranță și să-mi deschidă. Erau în mijlocul unui joc de cărți, doi bărbați solizi, cu început de chelie, semănând între ei ca doi frați, amândoi cu niște fețe rotunde, late, cu brațe musculoase ca și cum s-ar fi antrenat la haltere, cu niște dinți ascuțiți pe care și-i descopereau când zâmbeau, nerași, purtând amândoi tricouri negre. Când am încercat să vorbesc despre Natalia au izbucnit amândoi, nu știu de ce, într-un râs complice, zgomotos, parcă aș fi spus ceva rușinos, m-au bătut pe umăr, au explicat ceva în ruseşte și într-o altă limbă necunoscută mie, și din nou în ruseşte, și au râs din nou fără să se poată opri, descoperindu-și dinții de animale de pradă, după care m-au rugat cu niște gesturi pline de o însuflețire aproape violentă să mă alătur la jocul de pocher. Am rămas aproape o oră, am băut două păhărușe și am pierdut patruzeci de șekeli.

De atunci continui să trec pe acolo uneori, seara, nu prea târziu, când Noa cu siguranță nu-i acasă, iar în ce o privește pe amărâta de Natalia, se pare că a plecat sau a fugit la sora ei la Hazor în Galileea. Asta-i tot ce am putut să scot de la ei după ce am mai pierdut de încă două ori. Mă distrează compania bărbaților acelora gălăgioși, a căror limbă aproape că nu o înțeleg, dar râsul lor zgomotos, bătăile pe umăr, țipetele lor, semnele cu cotul în coaste, camera murdară, cu tavan scund, cu un colț servind de bucătărie de unde vine un miros greu de prăjit, toate astea nu-mi displac. Îmi aduc aminte cumva de nopțile petrecute printre străini în jurul unui foc de tabără în curtea vreunui han prin sate uitate de lume aproape de Marea Caraibelor. Mă servesc cu pește sărat și foarte piperat, grozav de gustos, cu un pahar de vodcă, pierd câte cincizeci sau optzeci

de şekeli, mă las uneori antrenat şi mă alătur râsului lor grosolan când ei îşi amintesc de vreo glumă pe care eu nu am cum să o înţeleg. Uitasem deja că intenţia mea fusese să încerc să calmez gelozia, să-l conving pe soţ să o aducă înapoi pe Natalia, iar pe Natalia să o conving să se întoarcă la mine ca să-mi facă curăţenie în birou vinerea. Mi s-a părut că încercau amândoi să-mi explice prin chicote şi gesturi batjocoritoare prin care îmi descriau forme rotunde că Natalia e însărcinată, aşa că nu mai avem pentru ce să umblăm după ea, şi că şi soră-sa din Galileea aşteaptă un copil. E greu de spus totuşi dacă am înţeles bine ce voiau să exprime sau am dedus din gesturile şi râsetele lor. Dar de fapt nu-i treaba mea.

Uneori îmi aduc aminte de ea: o femeie-copil de vreo şaptesprezece ani, blondă, delicată, ruşinoasă, copleşită de un fel de depresie surdă, cu formele corpului coapte, deşi pe faţă îi flutură, chiar şi când crede că eu nu mă uit la ea, un zâmbet aproape permanent de jenă cuceritoare sau de uimire copilărească. Între un zâmbet şi altul, buzele i se curbau ca de plâns. Când îi puneam întrebarea cea mai simplă, dacă are părinţi, dacă mai este apă în ibric, devenea palidă, se îneca, de parcă ar fi comis o impolitеţe gravă, sau ca şi cum i-aş fi făcut vreo propunere murdară, murmurând o scuză cu vocea ei pierdută până renunţam la răspuns, regretând întrebarea şi-i întorceam spatele ca să nu observe ce dorinţă se născuse în mine prefăcându-mă într-o clipă în rinocer. Când am aflat că şi soţul, şi socrul fuseseră amândoi mecanici în Moldova şi de la sosirea în ţară erau şomeri, i-am telefonat lui Muki Peleg şi l-am rugat să se intereseze dacă poate să le găsească ceva măcar provizoriu. Poate la unul dintre antreprenorii care lucrează la drumuri, cei cu care stă zi de zi împreună la masa „înaltului consiliu" de la California. Muki a promis că o să aranjeze ceva pentru mine, mai e vorbă, imediat, deşi nu prea merit după ce i-am zburat pe el şi pe Ludomir din comitet, şi de fapt o va face nu pentru mine, ci în scopul reunirii celor din diaspora, cum i-a spus stewardesa evreului care a rugat-o

să se închidă împreună cu el în cabina de toaletă a avionului. Şi mi-a mai dezvăluit povestea unei făbricuţe de pixuri pe care are el de gând să o înfiinţeze aici împreună cu Dubi Weizman şi Pini Bozo, cel cu pantofii, ceva de pionierat, pixuri cu un mecanism electronic care, dacă ai uitat unde le-ai pus, nu trebuie decât să fluieri ca să scoată un sunet, iar Batsheva ne face rost de încă un investitor, n-am vrea Orvieto şi cu mine să contribuim cu ceva? Câştigul poate fi dublu în cel mult trei ani, şi asta exprimându-mă cu prudenţă, pentru că de fapt avem şanse să dublăm câştigul în doi ani şi jumătate.

Sâmbătă am început să-mi notez câteva idei pentru darea de seamă. Am citit într-una dintre revistele lui Noa că centre de dezintoxicare pentru tineri sub optsprezece ani există de mult timp în Scandinavia, şi tocmai în localităţi mici, departe de oraşele mari, şi sunt dovezi clare că internatele acelea au rezultate bune şi constituie chiar şi un impuls educativ şi social în jurul căruia se concentrează viaţa publică şi reprezintă uneori un exemplu promiţător de „comunitate terapeutică", de mediu unde se dezvoltă conştiinţa unei misiuni de îndeplinit şi sentimentul de mândrie locală. Cadrul care mi se pare cel mai potrivit pentru Tel Keidar e cel de experiment social dublat de cercetare pe plan academic, şi nu numai de un centru în plus de furnizare a substitutelor de drog ca adolan şi metadonă. În ce priveşte aspectul financiar, e clar că noi nu ne putem compara cu Scandinavia, dar există o logică în ideea de a începe tocmai cu copii din familii cu situaţie bună din centrul ţării, familii care ar putea plăti fără probleme chiar şi o mie de dolari pe lună. Am putea începe, de exemplu, cu şapte sau opt copii din ăştia, şi am putea să mai aducem încă vreo doi-trei de prin partea locului, care să plătească un preţ simbolic, chiar din familii cu greutăţi. Curăţăm puţin străzile. Cu asta am câştiga de partea noastră opinia publică. Însă când i-am propus lui Noa să recitim totul, a spus: Nu-mi da mie să citesc ciorne. Nu-mi da să citesc acum nimic. Nu acum, Teo.

Nu vezi că vreau să ascult muzică în liniște. Pune-mi dacă vrei discul de la început.

Am vrut, în clipa aceea, să-i aduc aminte că ea continua să primească lună de lună câte trei sute de dolari de la Orvieto, prin avocatul Arbel, interesant de știut pentru ce, iar cineva ar putea să-i ceară socoteală ce face ea cu banii. Își petrece acum câte o jumătate de zi cu indianca cea mică, Tal sau Tali. Le văd de la fereastra biroului meu intrând împreună la coafor, sau ieșind de la vreun film de la cinematograful Paris, așezându-se și discutând în șoaptă la masa îndrăgostiților, cea de după un stâlp, la California. Uneori mă ridic, încui biroul, cobor să cumpăr *Ma'ariv* de la Ghilboa și intru și eu la California: nu mă alătur lor, ci îmi caut un post de observație într-o parte, la masa de lângă casă. Dubi Weizman, când nu are de lucru, apare și el la câteva minute după mine, cu burta lui revărsată, păros, plin de transpirație, cu niște sandale prăfuite, purtând întotdeauna o casche tă de căpitan de vas grecesc cu trese aurii și o ancoră strălucitoare, se așază, comandă Cola rece și o farfurie cu brânzeturi asortate și măsline, oftează și declară: Un cazinou, Teo. Numai asta ne poate salva de aici. Numai așa Tel Keidar va înceta să mai fie ca un cimitir. Un cazinou ne-ar aduce turiști, fete, banii se vor scurge încoace, și pe urmele lor și cultura. Pentru mine un cazinou e doar un mijloc, nu un scop. Scopul meu e de-a atrage aici cultura. Cum se spune lobby în ebraică? Muncă de convingere? Cultură, Teo, fără cultură trăim cu toții aici ca niște animale. Sper să nu te simți jignit personal. E doar un subiect de reflecție.

Alaltăieri îmi spusese: De fiecare dată când mă întorc la Tel Aviv, văd că orașul s-a mai apropiat încă puțin de noi. Holon e lipit de Rishon. Rishon se întinde până spre Ashdod. Ashdod se va uni cu Kiriat Gat. Într-o sută de ani, Tel Aviv va ajunge până aici, o să ne bată deodată la ușă la cinci dimineața spunând: Bună dimineața, prieteni, sculați-vă, uite, am venit la voi, gata, s-a terminat cu exilul. Dar până atunci stăm aici la poalele

munţilor. Să-i ardă focul. Te simţi strangulat. Hai mai bine să jucăm şah. Tu nu te-ai săturat, Teo? Uneori? Gândeşte-te la asta.

Ludomir mă prinde câteodată la semafor sau lângă poştă, promite să răstoarne lumea şi să lupte prin toate mijloacele ca să mă împiedice să înfiinţez aici cuibul acela de viermi, Sodoma şi Gomora, îi este ruşine că şi el şi-a pierdut minţile pentru o clipă şi se alăturase comitetului nostru, şi-mi atrage atenţia, cu milă, că „totuşi se învârteşte".

De multe ori voisem, dintr-odată, să-i zic ceva care să o jignească cu adevărat, s-o doară ca şi cum i-aş fi dat o palmă. Ca de exemplu: Spune-mi, ai avut ocazia să vezi vreodată un narcoman? Măcar unul? De la distanţă? Prin telescop, poate? Ca tatăl tău care stătea în scaunul lui cu rotile pe acoperiş de pază cu binoclul lui? Şi de fapt, spune-mi sincer, ai fi în stare să deosebeşti un narcoman de un om ameţit de somn sau de un oligofren? Cum ai îndrăznit să iei asupra ta proiectul ăsta legat de un domeniu în care nu înţelegi nici măcar cât înţeleg eu din cosmetica eschimosă? Domeniu care nici o clipă nu te-a interesat cu adevărat pe tine personal? Numai aşa ca să nu stai acasă? Sau pentru că te-ai săturat până peste cap să predai zi de zi literatură? Ce te-a apucat să începi să înnebuneşti tot oraşul ca apoi exact în clipa când ar trebui să te pui pe lucru să hotărăşti că-ţi schimbi jocul lăsându-mă pe mine să strâng după tine jucăriile împrăştiate?

M-am oprit.

N-are rost să ne certăm.

În primul rând pentru că nici eu nu stau cu ea: îmi petrec timpul cu soţul şi socrul la un peşte sărat şi o vodcă pe care m-am obişnuit deja să le aduc eu. Mănânc la ei un borş gros şi găluşte. Încep apoi să le explic, în ordine, capitol cu capitol, fără să pot folosi limba, ci prin pantomimă şi fragmente de cuvinte, istoria sionismului, mlaştinile, partizanii, imigranţii, britanicii, naziştii, victoriile, Zidul Plângerii, Entebe, implantaţiile. Amândoi mă privesc fără să se mire, dar şi fără interes

deosebit, continuând să mestece cu fălcile lor late, cu mişcări egale, izbucnind uneori într-un râs sălbatic – un fel de mugete –, fără să fiu în stare să fac vreo legătură între râsul lor şi reprezentaţia mea. Ultima dată am reuşit chiar să câştig la pocher cincizeci de şekeli şi amândoi s-au înecat de râs, bătându-se cu palmele pe genunchi şi apoi bătându-mă pe mine pe ceafă, pe spate, fără să se poată opri. Şi cu toate acestea în fiecare marţi mă instalez câte două ore la California, joc şah cu Dubi Weizman, după obiceiul din toţi anii ăştia. Şi aproape în fiecare zi, după-amiaza, mă plimb de unul singur până la casa în ruină. Deşi fără carnet şi creion. Ca şi cum mi-aş fi pierdut direcţia.

Muki Peleg mi-a telefonat, încântat: reuşise să aranjeze pentru cei doi mujici ai mei să lucreze o săptămână provizoriu la Jacques Ben Lulu de la garajul Ben Alul, o perioadă de probă cu salariu destul de mic, ca să vadă ce pot face, cum ar spune regina Greciei celor trei turci ai ei. Nu ştii asta, Teo? Bun. O să te învăţăm cu prima ocazie. Ţine minte că un turc şi cu o grecoaică sunt ca Ludomir cu cariera de piatră. Esenţialul e să le spui să fie acolo mâine la şapte dimineaţa. Ce zici de mine? Nu sunt geniul din Vilna[1], deghizat în înţeleptul satului?

Am răspuns: N-ai pereche, Malahi.

Iar Muki: Norocul meu.

În ciuda dalelor crăpate, a pânzelor de păianjen şi a stratului gros de praf cenuşiu, a ferestrelor lipsă, a dulapurilor sparte, a chiuvetelor şi WC-urilor smulse sau furate de mult, a acoperişului care geme încercând să reziste vântului de deşert, în ciuda seringilor infectate şi a bucăţilor de vată pătate şi a mirosului greu de urină şi a petelor de salivă uscată, mă conving din ce în ce mai mult că totuşi casa e o achiziţie excelentă pentru că a fost clădită cu simplitate: o construcţie solidă, spaţioasă.

1 „Geniul din Vilna", astfel a fost supranumit, datorită înţelepciunii sale, rabinul Eliahu Ben-Shlomo Zalman, care a trăit la Vilna în secolul al XVIII-lea.

Camere spațioase și înalte. Pereți groși. Toate camerele dau spre spațiul din mijloc – un fel de sală destul de mare în centrul clădirii. Spațiul acesta central mi se pare întunecos, dar agreabil, păstrând în el un fel de răcoare plăcută chiar și în zilele de *hamsin* greu. Ceva în construcție aduce cu o casă arăbească sau armenească dinainte de războaie. Sau cu colonia germană din Ierusalim. Adâncimea ferestrelor cu arcade. Linia curbă a holului. Dalele. În grădina destul de mare cresc vreo douăzeci de pini deși, pe care vântul din sud i-a aplecat spre nord. Umbrele lor cad pe acoperișul roșu spart, învăluind casa în umbre. Fiecare undă de vânt face să tremure umbrele. Lumina filtrată printre acele de pin e puțină, un foșnet de șoapte ca un fluierat abia auzit te urmărește pe la spate, și un val instabil de umbre punctate cu pete de lumină se leagănă pe ziduri. Foșnetul te face să simți o tensiune, ca și când în camera de alături s-ar fi strecurat cineva pe vârful picioarelor. De jur împrejur strălucește lumina albă a verii, însă grădina și casa apar separate în plină umbră, ca o insulă de iarnă. Scufundat în propriile adâncuri, a spus Noa, iar Avram Orvieto tăcea pipăind pervazul ferestrei.

Ieri-dimineață la șase am pus în mașină o greblă, o foarfecă mare pentru grădină și un ferăstrău, i-am împrumutat de la garajul Ben Alul pe cei doi halterofili ruși ai mei, și în șapte ore am curățat boscheții plini de mizerie și am tăiat crengile care deranjau. La prânz au apărut Linda și Muki, care tocmai prinseseră de veste că începusem aici operația „zidul și turnul"[1], și au hotărât să-mi vină în ajutor, însă terminasem deja. Sprijinisem cu ajutorul unor stâlpi din lemn și trunchiurile de pini care mi se păruseră prea îndoite. Joi va veni un antreprenor beduin, prieten cu Dubi Weizman, ca să înceapă să construiască un gard nou și să pună o poartă de fier.

---

1 „Zidul și turnul" – aluzie la sistemul de construcție și de apărare din perioada mandatului britanic, expresia simbolizează modul rapid de ridicare a așezărilor în perioada respectivă și mobilizarea eficientă, cu scopul de a intra în posesia unor noi teritorii.

După aceea va trebui să renovez întreaga clădire în așa fel încât să răspundă noilor cerințe.

Și care sunt noile cerințe? Nu mai știu exact. Nu am terminat de scris darea de seamă. Mi-am pierdut șirul gândurilor.

Linda continuă să se ocupe de corespondență scriind în biroul meu scrisori pe care i le dictez și pe care le trimitem la tot felul de persoane. Însă ideea de bază se încețoșează, ca și cum și-ar fi pierdut sensul. Și între timp, Ludomir își revarsă asupra noastră furia lui vulcanică: în rubrica lui din ziarul local, „O voce în deșert", mă califică drept persoană suspectă. Donația lui Avram Orvieto e trecută ca banii murdari ai unui proxenet care vinde armament. Ar fi trebuit să public un răspuns, însă nu am găsit nimic de spus. Nu-mi aflam firul gândurilor. Și Orvieto dispăruse și el: se întorsese poate în Nigeria. Își luase probabil și avocatul cu el de data asta. Banii încă nu au venit. Poate nici nu există. Dar iată că Natalia își face deodată apariția întorcându-se din Galileea, însărcinată și încă și mai frumoasă decât mi-o aminteam; îmi servește cu o expresie de naivitate și uimire un ceai foarte tare și fierbinte, ceea ce îi face pe soț și pe socru să se înece iarăși într-un hohot de râs nestăpânit, în care, spre surprinderea mea, mă las antrenat și eu, pe când ea începe să plângă. Iar eu, în loc să intervin și să-i iau apărarea sau să o consolez, simt cum mă cuprinde dorința. Am auzit odată o emisiune la BBC, destul de banală, despre viața și iubirile Almei Mahler. Prezentatoarea a explicat ascultătorilor cum era privită Alma Mahler în lumea bărbaților. După care a descris-o așa cum fusese de fapt. Adevărata imagine mi se părea eronată, dar nu aveam habar cu ce trebuia înlocuită. Cine poate ști?

Mi-am notat pe o bucată de hârtie: mobilă, aparatură. Problema încălzirii iarna. Bucătărie sau mâncare comandată din afară? Transformări în interior. Instalație. Electricitate. Țevi. Reînnoirea racordării la apă. Acoperiș. Dale. Zăbrele? Dulapuri fixate în perete. Linie telefonică. Sală de tratamente? Clasă? Colț pentru televizor și video? Calculatoare? Club? Bibliotecă?

Toate astea înainte de a ajunge la planurile operative propriu-zise. Dar cum să le punem în practică? Cu cine? Aici cade cortina, ca ploile musonice. Ca şi cum clădirea cea părăsită a devenit ea însăşi un scop în sine. Poate că a venit vremea în sfârşit să ne aşezăm şi să stăm de vorbă, Orvieto şi cu mine, între patru ochi. Să încerc să ajung o dată pentru totdeauna la adevăratele lui intenţii. La Tel Aviv? Sau chiar la Lagos? Poate foarte curând am să iau avionul până la el pentru două zile. Fără ca ea să afle. Însă nu ştiu de ce nu mă atrage gândul ăsta. Când am încercat să-mi închipui cum ne-am întâlni singuri fără ea, imaginea mi-a provocat un amestec de nelinişte şi de ruşine. Parcă aş fi plănuit să o înşel. Sau aş fi ţesut tot felul de minciuni ca să mă pot întâlni cu altă femeie.

I-am telefonat lui Dubi Weizman ca să nu trimită încă antreprenorul şi muncitorii. Joi ar fi prea devreme. Şi săptămâna viitoare e devreme: pentru ce trebuie să construiesc gard în jurul unui lucru care nu există? În jurul unui vis? Şi cu toate astea nu l-am uitat pe tatăl ei paralizat care îşi petrecuse ani de zile stând în scaunul lui cu rotile pe terasa-acoperiş, din ce în ce mai greoi, urmărind prin lentila lui telescopică ce punea lumea la cale: dacă acoperişul acela ar fi avut o balustradă cum trebuie, poate că bătrânul ar fi trăit şi astăzi. Casa din capătul satului nu ar fi fost dărâmată cu buldozerele. Nu ar fi donat colecţia de cărţi poştale ilustrate fermei tolstoiene. Iar ea ar fi fost până în ziua de azi acolo, şi nu aici, continuând să-l îngrijească, să-i cânte, să-l hrănească, să-l adoarmă, să-i schimbe scutecele, de cinci ori pe zi.

Rochia cea nouă cumpărată împreună la Tel Aviv în ziua semnării contractului are un mic defect de croială: linia şoldurilor nu e la aceeaşi înălţime. Va trebui totuşi să o rugăm pe Paula Orlev să o corecteze. Nu-mi dau seama de ce gândul că degetele ei vor atinge rochia aceea m-a dezgustat. Oare şi Tal, indianca cea mică, a învăţat întâmplător de la mama ei cum se corectează linia şoldurilor? Sau poate că Natalia, fecioara

însărcinată, se pricepe printr-o minune și la croitorie? Însă Noa nu a observat greșeala când s-a îmbrăcat cu rochia în seara asta. Ne-am dus să ascultăm cvartetul instrumentiștilor ruși care dădeau un mic concert în vila doctorului Drezdner. La ușă, înainte de a ieși, am vrut să o opresc și să-i arăt inegalitatea liniei șoldurilor. Până la urmă însă am tăcut ca să nu întârziem și pentru că tocmai un astfel de defect aproape inobservabil avea ceva care îmi plăcea și îmi provoca un fel de milă. Și, la urma urmei, poate că mi se pare mie. Dacă există totuși, nu contează, să rămână așa până ce Noa își va da seama. Iar dacă n-o să-și dea seama, n-are importanță.

La genunchiul stâng poartă un bandaj elastic aspru, din cauza unei dureri mai vechi. La miezul nopții, când ne-am întors de la concertul organizat de Iulia și Leo Drezdner, durerea a reapărut. Suntem încă la mijlocul verii, dar el începe deja să reacționeze la semnalele îndepărtate ale iernii. L-am ajutat să se așeze în fotoliu, i-am scos bandajul și am încercat să-i calmez durerea prin masaj. Și-a lăsat mâna pe umărul meu și a spus: Da, continuă, e mai bine. Teo, genunchiul ăsta e cald, mai cald decât celălalt, du-te mâine la policlinică. Nu-i urgent, a spus, e doar ceva trecător.

Și s-a ridicat ca să toarne ceai pentru amândoi și să stingă lumina lustrei. La lumina slabă care vine din bucătărie, din spatele nostru, am mai stat un sfert de oră. Geamurile și ușa dinspre balcon erau deschise lăsând să intre vântul nopții. Dinspre colinele din est se auzea urletul stins al unei vulpi care i-a trezit pe câinii conștiincioși de prin curți. Am spălat apoi bandajul elastic cu apă călduță și săpun, știind că până dimineață se va usca în aerul deșertului. Am făcut duș, apoi și Teo, și ne-am dus, fiecare, să ne culcăm. Eram aproape adormită, sau poate chiar dormeam de-a binelea, când a străbătut până la mine, din camera lui, o voce feminină, șoptită, reținută: știrile de noapte de la Londra.

A doua zi am mers cu Tal la cinematograful Paris. Un film despre trădare și răzbunare. După film am mai stat o oră și jumătate la California și am băut café-frappé. De acolo am

luat-o cu mine la Bozo, fiindcă hotărâsem să-i cumpăr sandale noi, cu tocuri. Uneori arată ca o fetiţă de zece ani, mai ales din spate. Mica indiancă, spune Teo, ce secrete aveţi de povestit toată ziua, îi lipsesc prietenii de vârsta ei?

Am ales nişte sandale de culoare deschisă cu o cataramă în formă de fluture într-o parte. Tal a refuzat să plătesc, însă nu am cedat şi am plătit.

Pini Bozo a spus: Am şi pentru dumneata ceva excepţional. Încearcă-le, de exemplu, pe astea. De ce nu, probează numai.

Până la urmă mi-am cumpărat şi mie sandale noi, fără toc, crem, cu nişte cureluşe împletite.

La ieşire, l-am întâlnit pe Teo lângă semafor. Ne-a invitat pe amândouă la o cafea la California. Am izbucnit în râs spunând: Bună dimineaţa, ai întârziat, tocmai venim de acolo. L-am întrebat ce părere are despre sandalele cele noi. Teo a dat din umeri spunând: Grozave, drăguţe, închizându-şi puţin ochiul cel bănuitor de ţăran zgârcit. Şi acum unde vă duceţi? Şi a dat din umeri imediat: Bine. Mă scuzaţi. N-am întrebat nimic. Numai să nu uitaţi de examenul de bacalaureat la matematică. Logaritmii. De fapt, şi eu aş putea să te pregătesc pentru examenul ăsta. Cred că îmi mai aduc aminte. La revedere.

Ce face toată ziua? Proiecte noi probabil că aproape nu mai primeşte. E vară. Încă mai are de terminat câteva comenzi vechi. În fiecare dimineaţă la opt şi jumătate îşi deschide biroul, aprinde lampa şi se aşază lângă planşeta de desen sub fotografia lui Ben Gurion cu privirea lui dominatoare îndreptată spre spaţiul deşertic. Desenează forme geometrice. Sau stă în picioare nemişcat lângă fereastră privind spre piaţă. La zece coboară să cumpere ziarul de la Ghilboa. Face înconjurul pieţei şi se întoarce. Nu demult mi-a povestit că s-a oferit să se ocupe de problemele de familie ale femeii de serviciu: le-a găsit de lucru provizoriu şi soţului, şi socrului. De fapt, dăduse numai un telefon, Muki Peleg era cel care aranjase. Nu am cerut nici un amănunt, deşi aş fi vrut să ştiu, ca să nu aibă impresia că îl controlez.

Dimineața, petrec câte o oră, două la o masă într-un colț al bibliotecii, lângă climatizor; bibliotecara cea bătrână, Emilia, moțăie după tejghea, uscățivă, încărunțită, plină de riduri, cu buzele dispărute, ca aspirate între maxilare, de parcă ar râde de mine, lăsând să se audă din când în când câte un sforăit ușor, întrerupt, apoi se trezește, îmi aruncă o privire tristă și din nou îi cade bărbia în piept, iar ochii i se închid, cu o expresie chinuită. Mai demult se ocupase de înfrumusețarea orașului, de plantarea palmierilor, înființând „Grădina Fondatorilor"; înfiase un copil orfan beduin care crescuse și plecase din țară, se certase cu Batsheva și ieșise la pensie înainte de vreme; se îmbolnăvise de diabet, iar la începutul anului se oferise să ajute la redeschiderea bibliotecii. Însă cititorii se împuținează. În sala de lectură ordonată și luminoasă Emilia adusese zeci de plante în ghivece și lădițe cu un pietriș fin strălucitor, care erau udate cu un amestec de îngrășăminte și minerale, prin niște eprubete, dând impresia că biblioteca se transformă încet, încet într-o seră sau într-o pădure tropicală cu plante agățătoare și ferigi ce se ramifică strecurându-se printre etajere, printre volume, și fac ca lumina neonului să pară vâscoasă și murdară. Dar în afară de mine, de câțiva pensionari și de doi sau trei tineri cam ciudați, nimeni nu vine aici. Pustiu. Dimineața, doar bibliotecara cea bolnavă și cu mine.

Cărțile referitoare la problema drogurilor și dezintoxicării, puse deoparte pe un raft pentru mine în ultimele săptămâni, fuseseră deja duse la loc. Acum trebuie să-mi pregătesc material pentru anul școlar care vine. Dar nu e nici o grabă. În loc de poeziile lui Bialik, mi-am strâns câteva cărți despre viețile muzicienilor. Poate pentru că Iulia și Leo Drezdner telefonaseră de la cabinetul stomatologic cerându-mi să mă ocup de integrarea muzicienilor imigranți din Rusia. S-a propus să fie înființat aici un mic conservator în colaborare cu școala, sindicatul și primăria. Poate că vom reuși să obținem și ajutorul Ministerului Culturii. E stabilită deja o întâlnire cu Batsheva pentru

săptămâna viitoare. Mie mi-au cerut să scriu o scrisoare adresată tuturor iubitorilor de muzică clasică de aici, ca să vedem cine ne poate ajuta. Linda a acceptat să scoată scrisoarea la imprimantă, iar Ludomir şi Muki Peleg vor împărţi vreo cincizeci de exemplare.

M-am aşezat, în rochia mea de vară cea înflorată, în colţul meu lângă ultima fereastră; frunzăresc şi mă opresc din loc în loc, citesc trei-patru pagini despre dragostea ciudată a lui Brahms pentru Clara Schumann, despre boala şi moartea lui Mozart, despre Schubert cel grăsuliu, ruşinos, pe care probabil că nici o femeie nu l-a iubit în afară de mama sa, el însuşi spunând despre propriile opere că sunt mediocre şi nu vor rezista timpului; doar o singură dată în toată viaţa a dat un concert în public, iar la treizeci şi unu de ani a murit de tifos. Privirea îmi ezita între carte şi plantele umbroase. Îmi aduc deodată aminte de colecţia de cărţi poştale a tatei. Emilia priveşte în gol cu ochii pierduţi, încordată ca şi cum ar durea-o ceva. Are părul rar şi sârmos, iar pielea feţei pare în lumina neonului rigidă ca a unui mort. Muki Peleg mi-a povestit că odată, în anii cincizeci, la Beersheba, ea fusese frumuseţea deşertului, divorţase, se remăritase, se despărţise iar, dansase în costum de baie pe un butoi la defilarea de ziua vinului, înnebunise toţi bărbaţii, devenise tentaţia muncitorilor de la foraje, trăise cu un poet celebru. Anii au trecut, boala şi-a lăsat amprenta asupra ei, iar acum lumea de aici o porecleşte vrăjitoarea.

Se aude motorul climatizorului care şi scârţâie puţin. De departe, din direcţia străzii Sharet, se adaugă un zgomot de bormaşină pneumatică grea. Şi cu toate acestea, în mod surprinzător, liniştea care umple sala de lectură este adâncă şi copleşitoare: când dau paginile se aude clar foşnetul fiecărei foi. Dincolo de perdelele trase, arde un soare sălbatic. O lumină brutală cuprinde totul. Curba formată de culmile muntoase se tulbură în praful fierbinte. În cartea *Cuvinte pentru sunete – liedul german de la Mozart la Mahler*, am dat de o poezie

intitulată „Noapte cu lună" de Josef von Eichendorff, pentru care Schumann compusese muzica în 1840:

...Încet iarba pășunilor se va mlădia, vântul ne spune ceva
Pădurea e plină de șoapte, noaptea e limpede, înaltă,
Iar sufletu-mi în liniștea adâncă își deschide aripile,
Își ia zborul spre inima tăcerii, ca o întoarcere acasă.

Închid cartea, îmi pun brațele pe masă și îmi ascund fața în ele. „Și totuși nu se mai învârtește." Emilia vine spre mine, se apleacă, mă atinge pe umăr – seamănă cu o pasăre pe moarte, cu un fel de gușă smochinită care îi atârnă sub bărbie, însă vocea îi este blândă și îngrijorată:

Nu te simți bine, Noa? Să-ți fac o cafea?

Nu-i nimic. Nu trebuie. A trecut.

Rânjește spre mine, fără buze, rânjetul unui craniu, și trebuie să fac un efort ca să-mi dau seama că nu e o grimasă disprețuitoare sau ironică, ci doar deformarea obrajilor uscați din cauza bolii și a bătrâneții. Tal va pleca la armată, Avram va dispărea în Africa, Teo își va închide biroul și va sta lipit zi și noapte de Radio Londra, zilele se vor scurta, va trece vara, vor trece și anii, iar eu voi rămâne în locul ei după tejgheaua cu cărți în biblioteca asta pustie, care cu timpul va deveni o pădure bătrână cu plante sălbatice al căror frunziș va înghiți treptat totul.

Între timp, Linda și Muki s-au întors, bronzați, gălăgioși, din scurta lor vacanță petrecută lângă Zfat. Muki îmi face curte cu mai multă reținere. Poate s-o fi îndrăgostit cu adevărat de Linda. Sau poate că eu încep să pierd ceea ce îl atrăgea la mine. Schimbarea mă întristează, deși nu m-a flatat niciodată felul lui de a face curte. Am discutat despre asta și cu Tal, care a spus: Prostii, Noa, las-o baltă, era ceva fără rost, dar păcat că te-ai tuns scurt. Înainte, când părul îți cădea acoperindu-ți fața într-o parte, îți venea mult mai bine.

Dar ea? De ce s-a hotărât să se tundă scurt?

Că nu are acum chef de nimic. Că nu vrea decât să se odihnească. A pus capăt unei poveşti de dragoste cu mai puţin de două luni în urmă, s-a trezit într-o dimineaţă şi a descoperit că fusese îndrăgostită de un măgar, întocmai ca în *Visul unei nopţi de vară*. Iar acum e pur şi simplu obosită de toate astea. Nu vrea decât să se odihnească până pleacă la armată. Era bine dacă găsea între timp ceva de lucru, de exemplu jumătate de zi într-un birou. O plictisesc băieţii care nu au în cap decât trupe de elită, maşini şi motociclete. Asta e tot ce poţi auzi aici. Adevărul e, dacă tot a venit vorba, că se simte atrasă de bărbaţi mai maturi. Care ştiu să ofere şi să primească mult. În genul lui Teo, dar nu chiar aşa de bătrân, dacă nu mă supăr că-mi spune asta. Teo i se pare un om puternic şi trist. Şi asta îi place şi o atrage la un bărbat. Numai că la el asta e din indiferenţă, parcă, scuze pentru toată vorbăria asta.

Am început: Să ştii, Tal, că la Teo..., şi m-am oprit. Deşi aş fi vrut să continui, având multe de spus.

Dar nu acum. Era prea devreme.

Muki a apărut când ieşeam de la farmacia lui Shetzberg, pe fereastra căreia mai era încă lipit anunţul îngălbenit al decesului lui Gustav Marmorek: Ascultă, frumoaso. Un sfat. Poate ai cinci minute să stăm de vorbă la California. Când am plecat, Linda şi cu mine, în concediu pe muntele Meron, în prima zi mi s-a îmbolnăvit. Indigestie. Serioasă. Te scutesc de detalii. La început m-am gândit că s-a dus dracului totul, asta-i ce-ţi lipseşte, să-i schimbi scutece tot concediul în loc să te distrezi, aleargă să-i faci ceai fierbinte, cartofi fierţi, să-i aduci medicamente de la Zfat şi să-i speli lenjeria fiindcă şi-a luat bineînţeles prea puţină. Dar până la urmă, să auzi şi să nu crezi, m-am şi amuzat pe chestia asta. Poate am devenit masochist. Nu că nu ne-am distrat, să nu mă înţelegi greşit, în cea de-a treia zi s-a făcut bine, ca o tigroaică, şi atunci au început să iasă scântei, dacă înţelegi, întâmplător, la ce mă refer. Însă, curios, tocmai când a fost bolnavă m-am simţit mai legat de ea. Cum îţi explici asta?

Seara i-am povestit lui Teo. I-am adus aminte că îmi propusese mai demult o excursie în Galileea. Ce zici, să mergem și noi în nord? La Zfat? Pe podișul Golan? Pe Hermin? Nu cu Chevroletul tău, care e pe moarte. De data asta închiriem o mașină. Eu conduc jumătate de drum. Și o luăm și pe Tal cu noi? Dacă vrea să vină?

Teo a spus: Posibil.

Însă zilele au trecut și nici el, nici eu nu am mai vorbit despre planul de călătorie în nord.

La sfârșitul săptămânii am fost la înmormântarea mamei Batshevei Dinur, care murise într-o noapte în somn. A fost îngropată în ultimul loc liber din rândul de la poalele pinilor, dincolo de bătrânul Eliahu și după Emanuel Orvieto și mătușa Elezra, celibatara. Kushnir de la legătorie a spus câteva cuvinte despre moartă, povestind că, înainte de a se îmbolnăvi grav, lucrase câteva zeci de ani ca profesoară de istorie educând cu devotament copiii muncitorilor din Ghivataim și participase chiar la publicația lunară *Ecouri educative*. Despre ultimii ani de viață a vorbit pe ocolite, alăturând două jumătăți de versete diferite din *Psalmi*, citând: „Nu te lepăda de mine la bătrânețe, și nu-mi lua înapoi suflul tău divin". Aproape toate cuvintele, ca și rugăciunile au fost acoperite de vuietul avioanelor cu reacție care coborâseră zburând unul după altul și desenând cercuri pe un cer părând plin de praf.

Două zile mai târziu ne-am dus la Batsheva în vizită de condoleanțe. Am reușit cu greu să intrăm. Casa, curtea, grădina erau pline de lume, fii, nepoți, nurori, gineri, prieteni, veri. Prin ușa care era tot timpul deschisă, trecea încolo și încoace tot orașul Tel Keidar, beduinii din împrejurime, vecini, ca la o nuntă mare. Femei pe care nu le cunoșteam puseseră stăpânire pe bucătărie trimițând încontinuu spre grădină sau spre camere șiruri de băuturi și sandviciuri. Am ajuns cu greu până la Batsheva, care stătea în grădină în fotoliul ei împărătesc, la umbra smochinului bătrân, înconjurată de un cerc gălăgios de rude

și prieteni. Curtea era plină de copii zgomotoși, care alergau încoace și încolo, fugărindu-se, dar Batsheva părea că se simte bine în mijlocul agitației. O femeie-ursoaică, aspră, într-un fotoliu uzat de catifea. Participa cu placiditate la patru sau cinci discuții în același timp, în toate direcțiile, despre șosele, despre nașteri, despre partide, despre anii de copilărie ai mamei petrecuți la Smolensk, despre bugete și despre rețete de gătit. Când a venit rândul nostru, a spus: Uite cine a venit, narcomanii mei, încercați să vă faceți rost de scaune și așteptați puțin cu prăjitura, gustați mai întâi din măslinele aduse de un prieten bun din Galileea, de la Dir-El-Asad. Vino încoace, infidelule, ia să te văd, astea nu sunt măsline, ci extaz pentru suflet. Dacă mama apuca să le guste, ar fi dat gata un borcan întreg. Măslinele iuți erau pasiunea ei, cu brânză bună și un pahar de vin. De fapt, petreceri din astea ar trebui să ni se facă înainte de a muri, nu după, ca să ne dăm seama că nu merită să ne ducem și să murim mai puțin. Apropo de proiect, alaltăieri mi-a telefonat Avram. Ce noblețe sufletească, tragică, și în același timp un om plin de farmec, până și eu m-am îndrăgostit de el. Nu ați știut că a fost printre cei care au salvat prizonierii din Siria? Că s-a ocupat să adune informații despre soldații dați dispăruți? Ne-am conversat jumătate de oră la telefon și cred că l-am convins să amâne deocamdată ideea cu narcomanii și în loc de asta să aducem calculatoare la liceu, în amintirea fiului pe care regret că nu l-am cunoscut, să-l fi luat de urechi ca să nu o termine așa. Problema e că ați rămas cu casa lui Elharizi pe cap. Nu poți nici să înghiți, nici să vomiți. Dar n-aveți grijă, o să se aranjeze, cred că am și găsit un mod de a vă scoate din asta fără să pierdeți. O să vorbim după *shiva*[1]. Nu din brânza asta, Noa, Teo, gustați mai întâi din cea sărată, aia, nepotul meu din Rosh Pina a făcut-o singur. Nu e brânză, e o simfonie. Unde e copilul acela dulce care mi-a făcut-o? Eitam? Chemați-l repede

1 Perioadă de doliu de șase zile.

să vină să primească aplauzele publicului. Uite-l și pe Ludomir, vino, ia loc, voce în deșert, stai pe jos, așa meriți, și mai întâi gustă din măslinele pe care un prieten bun de-al meu le-a adus de la Dir-El-Asad.

Așa s-a încheiat construirea gardului casei lui Elharizi. Nu va fi nici o renovare. În apartamentul mătușii s-a deschis un cabinet stomatologic nou cu numele Shenhav, dar de fapt erau tot dr. Drezdner și dr. Nir care se mutaseră aici părăsind cabinetul precedent de lângă biroul lui Teo. Iar Kushnir cel bătrân a agățat un anunț la intrare în legătoria lui, DE VÂNZARE, se spune că vrea să părăsească orașul, aproape că nu are clienți, și se mai spune că pleacă să locuiască cu fiică-sa și nepoții la Ghedera, iar alții spun că va intra la azilul Vârsta de aur unde e deja înscris de zece ani, și iată că i-a venit rândul.

Buldozere grele huruie de la șase dimineața și până când se înnoptează, într-un nor de praf care se vede la capătul străzii Eshkol care va fi legată printr-o șosea nouă de bulevardul Ben-Zvi din vest. Un stol întreg de corbi zboară deasupra norului de cabluri electrice, ca cei din marile orașe. Iulia Drezdner a convocat la prima ședință Comitetul pentru încadrarea imigranților muzicieni. Violette și Madeleine, cele două cumnate coafeze, își extind Salonul Champs-Élysées, ca să cuprindă și un institut sofisticat de tratamente cosmetice. În Casa Fondatorilor se va deschide în curând o cofetărie și s-ar putea să se inaugureze tot acolo și o expoziție permanentă de minerale închise în vitrine de sticlă. La toamnă se va deschide în piața semaforului și un magazin de instrumente muzicale. Se petrec deci lucruri noi în oraș. Am primit o scrisoare recomandată de la avocatul Ron Arbel, anunțându-ne că din cauza împotrivirii tuturor și a greutăților, s-a hotărât suspendarea proiectului pe timp de șase luni. În paralel sunt luate în considerație alte posibilități. Domnul Orvieto vă va scrie separat. Subiectul rămâne în discuție. În ce privește problema bănească, aceasta va fi rezolvată în cel mai scurt timp, în așa fel încât ambele părți să

fie mulțumite. Toate părțile interesate vor fi convocate în curând pentru reconsiderarea situației și pentru studierea alternativelor. Pentru eforturile depuse ni se mulțumește în mod deosebit.

Pe de altă parte, Muki Peleg a și început tratativele cu o grupare religioasă din Beersheba, Societatea Înălțarea Spiritului, care se pare că este foarte interesată să cumpere casa lui Elharizi ca să înființeze un internat în care copiii imigranților din Rusia să învețe despre valorile iudaismului. Ei sunt gata să ne plătească suma pe care noi am investit-o. Afacerea nu e încă definitivă. Totul e provizoriu deocamdată, și tratativele cu religioșii vor începe doar dacă se va dovedi că Dumnezeul nostru s-a răzgândit acolo în Africa în legătură cu ceea ce hotărâse să creeze aici și ne lasă pe noi suspendați între cer și pământ. După cum văd eu lucrurile în clipa de față, suntem în încurcătură: clădirea e înregistrată pe numele societății noastre, banii sunt ai tăi, Teo, de la Avram nu avem decât o promisiune verbală, iar de la avocatul lui, un fel de scrisoare care nu știu ce valoare are pentru noi din punct de vedere juridic. Dacă ne hotărâm să vindem religioșilor, nici pentru asta nu pretind nici o sumă, deși aș avea nevoie de bani acum, pentru că la toamnă eu și cu Linda plănuim o excursie în care să gustăm plăcerile Italiei. Poate vă căsătoriți și voi? Nu? Și plecăm toți patru să dăm gata Roma și să-i învățăm noi pe ei ce înseamnă *dolce vita*? Lapte și miere sub arcada lui Titus, dacă înțelegeți la ce mă refer? De fapt, cu mâna pe inimă, dacă am fi hotărât toți trei, patru, să nu ne dăm bătuți sub nici o formă, sunt convins că institutul nostru ar fi luat ființă. Să vă spun acum ceva, sincer? Ar fi trebuit să ne ambiționăm până la capăt. Să ne luptăm. Să răsturnăm orașul. E de o mie de ori mai necesar decât un internat de religioși care, în loc să-i dezvețe pe tineri de droguri, o să înceapă să ne drogheze aici suflete tinere cu sosirea Mesiei și chestii din astea. Ar fi trebuit să găsim investitori. Sau donatori. Să exercităm presiune din partea populației asupra Batshevei și birocraților ei. Să nu renunțăm. Să căutăm oameni cumsecade.

De care nu ducem lipsă aici. Şi să vă mai spun ceva? Adevărata noastră problemă e că noi înşine nu suntem în stare să ne entuziasmăm pentru nimic. Asta-i nenorocirea adevărată. Cine simte că nimic nu mai e urgent se răceşte şi moare încet-încet. Linda spune asta şi sunt de acord cu ea. Trebuie să începem să „vrem". Să ne ţinem cu amândouă mâinile de viaţa asta, ca să nu ne scape, dacă înţelegeţi ce vreau să spun. Altfel totul e pierdut.

Teo a spus: Deocamdată nu vinde încă. Dacă nu e Avram Orvieto, o să găsiţi pentru societatea voastră alt cumpărător.

Cumpărător. Cine cumpără. Şi cu cât.

Eu. Şi despre preţ mai vorbim.

Seara, când m-am dus acasă, Teo a comentat: Curios că i-am zis aşa ceva. Nu ştiu ce-am vrut să spun. Casa ne atrage, dar ce-o să facem cu ea? Poate că tu poţi să înţelegi, Noa? Că eu nu am nici o idee de unde şi până unde am scos asta.

Am răspuns: Aşteaptă şi vom vedea.

În seara de Sabat, când lumina a început să scadă şi să se albăstrească, ne-am gândit să mergem până acolo. Dar Chevroletul cel răguşit iarăşi nu voia să pornească. Am plecat pe jos. Nu prin piaţa de lângă semafor, ci ocolind, pe drumul nepietruit de la poalele stâncilor care închideau valea cea interzisă. Pe culmile colinelor se legănau în vânt nişte tufe singuratice, negre, era vântul sălbatic din sud care venea şi umplea atmosfera cu milioane de fire de nisip. Ca şi cum o ploaie serioasă e gata să ne înghită în fiecare clipă. Rafale violente făceau să şuiere din când în când tufele de pe culmea colinelor, le culcau la pământ cu forţa, le răsuceau în toate direcţiile, ca într-un dans distorsionat. Nisipul înţepător ne pătrundea prin haine până la piele, ne umplea părul, ne scârţâia printre dinţi, ne bătea direct în ochi, de parcă voia să ne orbească. Câte un şuierat scăzut traversa din când în când terenul plat şi gol. Şi se oprea. Şi iarăşi se năpustea asupra tufelor chinuite. Înaintam încet spre sud de parcă am fi vâslit în amontele unui fluviu. Am ocolit cimitirul. Plânsetul coroanelor pinilor prin care se juca vântul urca

dinspre morminte. Un oraş mic, nou, morţii sunt încă puţini aici, câteva zeci, poate o sută, în afară de copilaşul lui Bozo nimeni nu se născuse probabil aici şi nimeni nu era înmormântat alături de părinţi. Tata şi mătuşa Huma sunt înmormântaţi printre ciulini, la poalele chiparoşilor negri, într-un cimitir lăsat în paragină de la capătul satului în care mă născusem. Iar mama în Noua Zeelandă, unde e iarnă când la noi e vară şi noapte când la noi e încă zi, şi poate că o ploaie fină cade peste mormântul ei în întuneric, iar copaci ale căror nume nu le cunosc şoptesc acolo între ei şi apoi se instalează tăcerea. Odată, de Sabat, coborând să ne plimbăm prin văile dinspre nord, am descoperit nişte morminte de beduini, ca nişte valuri din pietre cenuşii pe care nisipurile le înghit treptat. Poate erau rămăşiţele unor nomazi din Antichitate care trăiseră şi muriseră expuşi munţilor şi soarelui cu mult înainte de venirea beduinilor.

Când am ajuns la ramificaţia spre cariere, am luat-o pe o cărare spre vest printre stânci. Vântul, care ne bătuse din faţă, acum venea din stânga noastră, împingându-ne cu putere spre marginea râpei, în josul căreia era întuneric. Lumina scădea, devenea din ce în ce mai tristă, perdele de praf cenuşii atenuau roşeaţa ciudată a soarelui înconjurat de sclipiri violete, care apunea, până când am reuşit să ne uităm la el fără să ne orbească. Un val de lumini otrăvitoare se împrăştia spre apus, ca şi cum erau arse substanţe chimice. După care s-a lăsat în jos şi a dispărut dincolo de marginea vizibilă a pământului.

La casa în ruină am ajuns pe când ultima rază de lumină mai încerca să arunce o strălucire. Am simţit un miros acrişor, de umezeală, deşi clădirea era traversată de vânturi în toate direcţiile. Am trecut, pipăind drumul, din cameră în cameră, peste movile de gunoi, dale ciobite, seringi, sticle sparte, bucăţi de vată infectată, până când ni s-a părut că nişte umbre se feresc de noi. Reflexele coroanelor legănate de vânt pe ziduri, în lumina slabă. Dar nu: de data asta se pare că am deranjat într-adevăr o pereche de oaspeţi nechemaţi, un băiat şi o fată,

ameţiţi, lenţi, pe care îi trezisem probabil dintr-un somn adânc, şi care s-au uitat o clipă la noi ca la nişte stafii, apoi s-au strecurat afară prin fereastra dinspre răsărit, dispărând înghiţiţi de tăcerea atotstăpânitoare din pădurice întunecată.

Teo şi-a pus palma deschisă pe spatele meu: Uite, Noa, trebuie să înţelegi, copilul acela e mort. Am răspuns în şoaptă: Ştiu. Ştii? Atunci spune. Dar de ce? Spune că ştii, Noa, cu vocea ta. Şi am stat acolo în picioare, în aşteptare, până a început să se facă frig.

La zece am ajuns acasă. Ne-am întors prin oraş, traversând piaţa care era complet pustie, unde vântul împrăştia bucăţi de ziare şi valuri de nisip înţepător. L-am luat de mijloc peste cureaua cea lată, ghicind mirosul de piele şi transpiraţie. Am închis imediat obloanele şi ferestrele ca să ne apărăm de furtuna de nisip. Teo a pregătit o salată tăiată mărunt şi cu o ridiche în forma unui boboc de trandafir. A făcut o omletă, a adus câteva felii de pâine şi bucăţi felurite de brânză pe un fund de lemn. Eu am turnat ceai de plante în două ceşti. Am pus un disc, *Misa în si bemol major* de Schubert, şi am rămas până târziu în bucătărie. Fără să vorbim. Poate o să închiriem o maşină şi o să mergem să ne plimbăm prin Galileea. Dormim prin sate, iar dimineaţa ieşim să vedem răsăritul soarelui prin verdeaţa bogată de la izvoarele Iordanului. La întoarcere, Tal o să ne dăruiască pisica pe care ne-o promisese. Teo o să-i ofere de lucru o jumătate de normă, cu salariu, să aranjeze dosarele din biroul lui, până când va pleca în armată, iar între timp poate să o pregătească la matematică pentru examenul de bacalaureat. O să-i cumpărăm o bluză şi o fustă frumoasă în loc de blugii jerpeliţi, sfâşiaţi la genunchi. Mă gândeam la cele două umbre speriate din casa în ruină. Vor fi coborât spre vale prin întunericul dens şi acum vor fi ajuns până la Colina Hienei. Sau se vor fi ascuns prin pădurice. Sau poate că după plecarea noastră s-au întors şi s-au strecurat iarăşi înăuntru, iar acum zac în întuneric lângă peretele în descompunere, cu capetele căzute unul

pe coapsa celuilalt, moţăind, visând în liniştе, departe de ei înşişi, departe de durere şi tristeţe, ascultând rafalele vântului dinspre sud, care bate şi se opreşte şi iarăşi face să foşnească coroanele pinilor aplecaţi din curtea casei în ruină, de unde continuă acum şi traversează tot oraşul, venind până aici să pipăie pe afară obloanele pe care le trăsesem. Dacă vrei, poţi să-i auzi şuieratul prin tufişurile joase. Dacă vrei, poţi să nu-l auzi. Peste două săptămâni şi jumătate se termină vacanţa de vară. Cine dă dovadă de puţină generozitate o să găsească generozitate oriunde. Poate anul ăsta am să accept să fiu diriginţă la vreo clasă. Deocamdată, în noaptea asta vreau să renunţe la Londra: am să fac un duş şi am să vin la el prin întuneric.

1991-1993

La preţul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea
timbrului literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
cont nr. RO44 RNCB 5101 0000 0171 0001,
B.C.R. Unirea, Bucureşti.

Tehnoredactor
MANUELA MĂXINEANU

DTP
CORINA RONCEA

Corectori
GEORGETA ANCA IONESCU
ANCA DRĂGHICI

Apărut 2010
BUCUREŞTI – ROMÂNIA

Lucrare executată la „Monitorul Oficial" R.A.

În colecția **Raftul Denisei** au apărut

Arthur Golden, *Memoriile unei gheișe*
Sarah Hall, *Michelangelo Electric*
Kurt Vonnegut, *Pianul mecanic*
Stefan Heym, *Relatare despre regele David*
John Fante, *Întreabă prafu*l
Nick Hornby, *Turnul sinucigașilor*
Salman Rushdie, *Furie*
Marguerite Duras, *Stăvilar la Pacific*
Laura Restrepo, *Delir*
Anaïs Nin, *Incest*
Nikos Kazantzakis, *Zorba Grecul*
Mitch Albom, *Marți cu Morrie*
Guillermo Martínez, *Crimele din Oxford*
Kurt Vonnegut, *Bufoniada*
Anthony Burgess, *Portocala mecanică*
Irvin D. Yalom, *Plânsul lui Nietzsche*
Anaïs Nin, *Foc*
Andrew Sean Greer, *Confesiunile lui Max Tivoli*
Leo Perutz, *Călărețul suedez*
Jeanette Winterson, *Pasiunea*
Naghib Mahfuz, *Akhenaton, cel ce sălășluiește in adevăr*
António Lobo Antunes, *Bună seara lucrurilor de pe-aici*
Eric-Emmanuel Schmitt, *Milarepa*
Eric-Emmanuel Schmitt, *Domnul Ibrahim și florile din Coran*
Eric-Emmanuel Schmitt, *Oscar și Tanti Roz*
William Golding, *Împăratul muștelor*
Pascal Quignard, *Vila Amalia*
Almudena Grandes, *Vârstele lui Lulú*
Ismail Kadare, *Palatul Viselor*
Jesús Díaz, *Spune-mi ceva despre Cuba*

Paul Auster, *Palatul lunii*
Nicole Krauss, *Istoria iubirii*
Carlos Fuentes, *O companie neliniștitoare*
Alessandro Baricco, *Castele de furie*
Taichi Yamada, *Străini*
Leonid Țîpkin, *O vară la Baden-Baden*
Yasunari Kawabata, *Maestrul de go*
Ingeborg Bachmann, *Malina*
Dave Eggers, *Să te ții alergătură!*
Jonathan Safran Foer, *Extrem de tare și incredibil de aproape*
Richard Zimler, *Ultimul cabalist din Lisabona*
Sarah Dunant, *În compania curtezanei*
Péter Esterházy, *Un strop de pornografie maghiară*
John Fante, *Drumul spre Los Angeles*
John Updike, *Teroristul*
Anaïs Nin, *Delta lui Venus. Povestiri erotice*
Julio Cortázar, *Armele secrete*
James Meek, *Un gest de iubire*
Jeanette Winterson, *Scris pe trup*
John Berendt, *Miezul nopții în grădina binelui și a răului*
Hanif Kureishi, *Buddha din suburbie*
Daniel Kehlmann, *Măsurarea lumii*
Anne Tyler, *Căsătorie de amatori*
Joey Goebel, *Torturați-l pe artist*
Ann Patchett, *Belcanto*
John Updike, *Vrăjitoarele din Eastwick*
James Frey, *O mie de fărâme*
Arnon Grunberg, *Istoria calviției mele*
Mihail Bulgakov, *Maestrul și Margareta*
Sarah Dunant, *Nașterea lui Venus*
Gonzalo Torrente Ballester, *Cronica regelui aiurit*
Friedrich Dürrenmatt, *Justiție*
Kurt Vonnegut, *Sirenele de pe Titan*
Douglas Carlton Abrams, *Jurnalul pierdut al lui Don Juan*

Eric-Emmanuel Schmitt, *Viața mea cu Mozart*
Will Self, *Cum trăiesc morții*
Kelly Jones, *Al șaptelea licorn*
Peter Carey, *Furtul. O poveste de iubire*
Hubert Selby Jr., *Recviem pentru un vis*
Fumiko Enchi, *Măștile*
Jonathan Safran Foer, *Totul e iluminat*
Ismail Kadare, *Umbra*
Anaïs Nin, *Henry și June*
Rachel Cusk, *Arlington Park*
Jesús Díaz, *Cele patru fugi ale lui Manuel*
John Fante, *O să vină și primăvara, Bandini*
Douglas Coupland, *Toate familiile sunt psihotice*
Mitch Albom, *Încă o zi*
Diane Setterfield, *A treisprezecea poveste*
Nikos Kazantzakis, *Hristos răstignit din nou*
Milorad Pavić, *Mantia de stele*
Sarah Dunant, *Transgresiuni*
Joey Goebel, *Anomalii*
Andreï Makine, *Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice*
Ellis Avery, *Foc în pavilionul de ceai*
Ludmila Ulițkaia, *Al dumneavoastră sincer, Șurik*
Yasunari Kawabata, *Dansatoarea din Izu*
Didier van Cauwelaert, *Evanghelia după Jimmy*
Gregor von Rezzori, *Memoriile unui antisemit*
Alessandro Perissinotto, *Celei care mă judecă*
Eric-Emmanuel Schmitt, *Copilul lui Noe*
James Frey, *Prietenul meu Leonard*
Douglas Coupland, *Generația X*
Pablo De Santis, *Caligraful lui Voltaire*
John Updike, *Fugi, Rabbit*
J.M. Coetzee, *Maestrul din Petersburg*
David Mitchell, *Atlasul norilor*
Sawako Ariyoshi, *Soția doctorului*

Laura Restrepo, *Dulce companie*
Leo Perutz, *Iuda lui Leonardo*
Kurt Vonnegut, *Bun venit printre maimuțe*
Carol Shields, *Jurnal în piatră*
Taichi Yamada, *În căutarea unei voci din depărtare*
Martin Suter, *Diavolul din Milano*
Amos Oz, *Poveste despre dragoste și întuneric*
Michael Chabon, *Băieți teribili*
Rick Moody, *Furtuna de gheață*
Gary Shteyngart, *Absurdistan*
Tash Aw, *Fabrica de mătase*
Richard Ford, *Cronicarul sportiv*
Gonçalo M. Tavares, *Ierusalim*
Joseph Roth, *Spovedania unui ucigaș. Legenda sfântului bețiv*
Eduardo Mendoza, *Mauricio sau alegerile locale*
Eric-Emmanuel Schmitt, *Secta Egoiștilor*
Alessandro Piperno, *Cu cele mai rele intenții*
Arnon Grunberg, *Nesuferitele zile de luni*
Jeanette Winterson, *Portocalele nu sunt singurele fructe*
Cinghiz Aitmatov, *Stigmatul Casandrei*
Sawako Ariyoshi, *Dansatoarea de Kabuki*
Naghib Mahfuz, *O mie și una de nopți și zile*
John Updike, *Întoarcerea lui Rabbit*
Mo Yan, *Sorgul roșu*
Arthur Japin, *În ochii Luciei*
Guillermo Martínez, *Moartea lentă a Lucianei B.*
Kurt Vonnegut, *Cutremur de timp*
Fumiko Enchi, *Ani de așteptare*
Ismail Kadare, *Amurgul zeilor stepei*
J.M. Coetzee, *Viața și vremurile lui Michael K*
John Cowper Powys, *Cercul nebunilor*
Subcomandante Marcos, Paco Ignacio Taibo II, *Morții incomozi*
Sara Gruen, *Apă pentru elefanți*

Niccolò Ammaniti, *Cum vrea Dumnezeu*
Zeruya Shalev, *Viața amoroasă*
Madeleine Thien, *Certitudine*
Lesley Downer, *Ultima concubină*
Irvin D. Yalom, *Minciuni pe canapea*
António Lobo Antunes, *Ordinea naturală a lucrurilor*
Jay Parini, *Ultima gară*
Yasunari Kawabata, *Vechiul oraș imperial*
Jeanette Winterson, *Sexul cireșilor*
Daniel Kehlmann, *Eu și Kaminski*
Richard Ford, *Ziua Independenței*
Douglas Coupland, *Miss Wyoming*
Pablo Tusset, *În numele porcului*
Kate Morton, *Casa de la Riverton*
Teru Miyamoto, *Brocart de toamnă*
Amos Oz, *Rime despre viață și moarte*
Yukio Mishima, *Zăpada de primăvară*
Steve Sem-Sandberg, *Ravensbrück*
Janice Y. K. Lee, *Profesoara de pian*
Cormac McCarthy, *Drumul*
Kurt Vonnegut, *Pușcăriașul*
J.M. Coetzee, *Jurnalul unui an prost*
Jennifer Johnston, *Bărbatul de la gară*
Herta Müller, *Încă de pe atunci vulpea era vânătorul*
Hong Ying, *K. Arta iubirii*
Jennifer Cody Epstein, *Pictorița din Shanghai*
Ismail Kadare, *Mesagerii ploii*
Yukio Mishima, *Tumultul valurilor*
Chang-rae Lee, *Zbor peste Long Island*
Amos Oz, *Să nu pronunți: noapte*

În pregătire

Daína Chaviano, *Insula iubirilor nesfârșite*